

Bursa ve Cumalıkızık:

Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

Dünya Mirası Adaylık Dosyası

İÇİNDEKİLER

HARİTA LİSTESİ	v
TABLO LİSTESİ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ŞEKİL LİSTESİ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
RESİM LİSTESİ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
İDARİ ÖZET	HATA! YER İŞARETİ TANIMLANMAMIŞ.
1. VARLIĞIN TANIMLANMASI	1
1.a Taraf Devlet	1
1.b Devlet, İl veya Bölge	1
1.c Varlığın İsmi	1
1.e Aday varlığın sınırlarını ve tampon bölgesini (varsa) gösterir plan.	1
1.d Coğrafi Koordinatlar & 1.f Aday Gösterilen Varlığın Bileşenlerinin Alanı (ha) ve Önerilen Tampon Bölgeler (ha) - Birleşik	1
2. AÇIKLAMA	2
2.a Varlığın Açıklanması	2
1. Hanlar Bölgesi (Orhan Gazi Külliyesi ve çevresi)	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
2. Külliye	14
Hüdavendigar (I. Murad) Külliyesi	16
Yıldırım (I. Bayezid) Külliyesi	18
Yeşil (I. Mehmed) Külliyesi	20
Muradiye (II. Murad) Külliyesi	24
3. Cumalıkızık Köyü	27
2.b Tarihi ve Gelişimi	32
3. TESCİLİN GEREKÇELENİRİLMESİ	45
3.1.a Kısa Sentez	45
3.1.b Hangi Kriterler altında Tescilin önerildiği	46
3.1.c Bütünlük Beyannamesi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Hanlar Bölgesi (Orhan Gazi Külliyesi ve çevresi)	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Külliye	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Hüdavendigar (I. Murad) Külliyesi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Yıldırım (I. Bayezid) Külliyesi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Yeşil (I. Mehmed) Külliyesi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Muradiye (II. Murad) Külliyesi	53
Cumalıkızık Köyü	54
3.1.d Özgünlük Beyannamesi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.1.e Koruma ve yönetim gereksinimleri	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2 Karşılaştırmalı Analiz	59

3.2.1 Şehirlerin kentsel gelişimlerinin karşılaştırılması	59
3.2.1.1 Ulusal Bağlam	60
3.2.1.2 Uluslararası Bağlam	68
3.2.2 Bileşenlerin Karşılaştırılması (Çarşılar, Külliye, Tipik Osmanlı Kent Yerleşimleri)	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
3.2.2.1 Çarşılar (Ulusal ve Uluslararası Bağlam)	76
3.2.2.2 Külliye (Ulusal ve Uluslararası Bağlam)	85
3.2.2.3 Tipik Osmanlı Kır Yerleşimleri (Ulusal ve Uluslararası Bağlam)	87
3.2.3 Karşılaştırmalı analiz sonucu	91
3.3 Önerilen İstisnai Evrensel Değer Beyannamesi	92
4. KORUNMA DURUMU VE VARLIĞI ETKİLEYEN FAKTÖRLER	95
4.a Mevcut Korunma Durumu	95
Hanlar Bölgesi (Orhan Gazi Külliyesi ve çevresi)	95
Sultan Külliyesi	99
Hüdavendigar (I. Murad) Külliyesi	99
Yıldırım (I. Bayezid) Külliyesi	100
Yeşil (I. Mehmed) Külliyesi	101
Muradiye (II. Murad) Külliyesi	103
Cumalıkızık Köyü	104
4.b Varlığı etkileyen faktörler	107
(i) Gelişim baskıları	107
(ii) Çevresel baskılar	108
(iii) Doğal afetler ve risk hazırlığı	108
(iv) Dünya Mirası alanlarında sorumlu ziyaret	109
(v) Varlık ve tampon bölgesinde ikamet eden insan sayısı	109
5. ALANIN KORUNMASI VE YÖNETİMİ	110
5.a Mülkiyet	110
1. Hanlar Bölgesi (Orhan Gazi Külliyesi ve çevresi)	110
2. Külliye	111
Hüdavendigar (I. Murad) Külliyesi	111
Yıldırım (I. Bayezid) Külliyesi	111
Yeşil (I. Mehmed) Külliyesi	112
Muradiye (II. Murad) Külliyesi	113
3. Cumalıkızık Köyü	114
5.b Koruma göstergeleri	115
1. Hanlar Bölgesi (Orhan Gazi Külliyesi ve çevresi)	118
2. Külliye	119
Hüdavendigar (I. Murad) Külliyesi	119
Yıldırım (I. Bayezid) Külliyesi	121
Yeşil (I. Mehmed) Külliyesi	122
Muradiye (II. Murad) Külliyesi	123
3. Cumalıkızık Köyü	124
5.c Koruma Önlemlerinin Uygulama Araçları	125
5.d Aday gösterilmiş olan varlığın yer aldığı Belediye veya Bölge ile ilişkili var olan planlar	128
5.d.1. Bölgesel ve Yerel Planlar	128
1998 YILI BURSA 2020 YILI ÇEVRE DÜZENİ PLANI	128
MERKEZ VE BATI PLANLAMA BÖLGESİ 1/25.000 NAZIM İMAR PLANI (Açıklama Raporu, 2005)	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
BURSA OSMANGAZİ BELEDİYESİ 1/5000 ÖLÇEKLİ NAZIM İMAR PLANI, 2005 (Açıklama Raporu, 2007)	129
BURSA YILDIRIM BELEDİYESİ 1/5000 ÖLÇEKLİ NAZIM İMAR PLANI (Açıklama Raporu, 2007)	130

BURSA MERKEZ REYHAN–KAYHAN HANLAR BÖLGESİ KORUMA AMAÇLI İMAR PLANI 2005	130
ÇEKİRGE SICAKSU KORUMA ALANLARI İLE KENTSEL SİT VE DOĞAL SİT ALANLARI KORUMA GELİŞTİRME İMAR PLANI – 1995	131
BURSA İLİ-YILDIRIM İLÇESİ YILDIRIM- DAVUTKADI MAHALLELERİ CİVARI İMAR PLANI – 1985	132
BURSA İLİ-YILDIRIM İLÇESİ SETBAŞI-YEŞİL-EMİRSULTAN İMAR PLANI – 1983	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
BURSA OSMANGAZİ BELEDİYESİ MURADIYE KORUMA AMAÇLI İMAR PLANI - 2007	133
1/1000 ÖLÇEKLİ CUMALIKIZIK KÖYÜ KORUMA AMAÇLI İMAR PLANI – 1992.....	135
5.d.2. Devam Eden Plan Çalışmaları.....	136
5.d.3. Sürmekte olan Geliştirme ve Strateji Planları.....	136
5.d.4. Koruma Projeleri.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
• Bursa (Hanlar Bölgesi ve Sultan Külliyesi).....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
• Cumalıkızık Köyü	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.9
5.d.5. Bursa (Hanlar Bölgesi-Sultan Külliyesi) and Cumalıkızık Yönetim Planı	1375
5.e Varlığın Yönetim Planı veya diğer yönetim sistemleri	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.5
5.f Finans Kaynakları ve Miktarları	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.8
Bursa (Hanlar Bölgesi ve Sultan Külliyesi).....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.8
Yerel Yönetim Bütçesi (Bursa Büyükşehir Belediyesi)	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.8
Yerel Yönetim Bütçesi (Osmangazi Belediyesi).....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.8
Yerel Yönetim Bütçesi (Vakıflar Bölge Müdürlüğü)	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.9
Yerel Yönetim Bütçesi (Bursa İl Özel İdaresi).....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.9
Cumalıkızık Köyü.....	1499
Yerel Yönetim Bütçesi (Bursa İl Özel İdaresi and Yıldırım Belediyesi Ortaklığı)	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.9
Yönetim Planındaki eylemler için önerilen bütçe.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.50
5.g Uzmanlık ile koruma ve yönetim tekniklerine ilişkin eğitim kaynakları.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.50
5.h Ziyaretçi tesisleri ve altyapı	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.4
5.h.1. İşaretler (Yönlendirme ve bilgilendirme tabelaları)	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.4
5.h.2. Tur güzergahları	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.5
5.h.3. Bilgi merkezleri.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.8
5.h.4. Kent mobilyası	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.9
5.h.5. Erişilebilirlik	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.9
5.h.6. Altyapı	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.9
5.h.7. Güvenlik.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.9
5.h.8. Müzeler	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.60
5.h.9. Konaklama.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.61
5.h.10. Park etme	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.62
5.i Varlığın sunumu ve geliştirilmesine ilişkin ilkeler ve programlar	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.62
5.i.1.Cumalıkızık için özel tanıtım projesi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.62
5.i.2.Turizm haftası	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.3
5.i.3. Bursa Kültür ve Turizm tanıtım birliği	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.3
5.i.4.Müzeler haftası.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.4
5.i.5.ÇEKÜL Kent Müzeleri ve Arşiv projesi.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.4
5.i.6.Bursa Kent Müzesi: Somut Olmayan Kültürel Miras Müze Eğitim Etkinlikleri	1644
5.i.7.Vakıflar haftası.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.4
5.i.8.YAPEX Renovasyon Fuarı (Bina restorasyon, renovasyon ve Kültürel Mirasın Korunması Fuarı)	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.4
5.i.9.“bursa.com.tr” projesi.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.5
5.i.10. Bursa Sightseeing Projesi.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.5
5.i.11.ETİ ÇEKÜL Kültür Elçileri projesi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.5
5.i.12.Bursa İli Kültür ve Turizm Müdürlüğü: Somut olmayan kültürel miras komisyonu.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.5
5.j Çalışanların düzeyleri ve uzmanlıkları (profesyonel, teknik, bakım)	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.6

6.a Koruma durumunun ölçülmesi için Anahtar Ölçütler	1660
6.b Varlığın gözlenmesi için yönetsel düzenlemeler	1701
6.c Daha önceki raporlama çalışmalarının sonuçları	1722
7. BELGELEME	1733
7.a Fotoğraflar, görsel-işitsel imajlar envanteri ve yetkilendirme formu	1733
7.b Etkin koruma sistemine ilişkin metinler, varlığın yönetim planlarının kopyaları, ya da belgelenmiş yönetim sistemleri ve varlığa ilişkin diğer planların çıktıları/özetleri	202
7.c Varlığa ait en son kayıt veya envanterin tarihi ve formu	202
7.d Envanter, kayıt ve arşivlerin tutulduğu adres	202
7.e Kaynakça	203
8. SORUMLU YETKİLİLERİN İLETİŞİM BİLGİLERİ	211
8.a Hazırlayan	211
8.b Resmi Yerel Kurum/ Ajans	214
8.c Diğer Yerel Kurumlar	214
8.d Resmi Web Adresi	215
9. TARAF DEVLET ADINA İMZA	215

HARİTA LİSTESİ

Harita1.	Adaylık sınırları.....	2
Harita2.	Topoğrafyalı Adaylık haritası.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Harita3.	Hanlar Bölgesi (Orhan Gazi Külliyesi ve çevresi) alan sınırları.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Harita4.	Hanlar Bölgesi (Orhan Gazi Külliyesi ve çevresi) havadan fotoğrafı.....	5
Harita5.	Hanlar Bölgesi (Orhan Gazi Külliyesi ve çevresi) Tarihi gelişim	10
Harita6.	Hanlar Bölgesi Haritası	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Harita7.	Hüdavendigar (I. Murad) Külliyesi alan sınırları haritası	16
Harita8.	Hüdavendigar (I. Murad) Külliyesi havadan fotoğrafı	16
Harita9.	Hanlar Bölgesi Haritası	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Harita10.	Yıldırım (I. Bayezid) Külliyesi alan sınırları haritası	18
Harita11.	Yıldırım (I. Bayezid) Külliyesi havadan fotoğrafı	18
Harita12.	Yıldırım Külliyesi Haritası	19
Harita13.	Yeşil (I. Mehmed) Külliyesi alan sınırları Haritası	20
Harita14.	Yeşil (I. Mehmed) Külliyesi havadan fotoğrafı.....	20
Harita15.	Yeşil (I. Mehmed) Külliyesi Haritası.....	21
Harita16.	Muradiye (II. Murad) Külliyesi alan sınırları Haritası	24
Harita17.	Muradiye (II. Murad) Külliyesi havadan fotoğrafı	24
Harita18.	Cumalıkızık Köyü alan sınırları haritası	27
Harita19.	Cumalıkızık Köyü ve çevresindeki tarım ve orman alanlarının havadan fotoğrafı	27
Harita20.	Osmanlı İmparatorluğu(Harita Boston Halk Kütüphanesinin izniyle)	32
Harita21.	14. yüzyılın ortalarında Anadolu	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Harita22.	Bursa'nın merkez kesişim noktasında bulunduğu Osmanlı Ticaret Yolları	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Harita23.	1862 tarihli Suphi Bey'in haritası ile aday bölge sınırlarının üstdüşümü.....	50
Harita24.	Ana harita ve aday bölge sınırlarının üstdüşümü.....	50
Harita25.	1921 tarihli Bursa haritası ile aday bölge sınırlarının üstdüşümü	51
Harita26.	Ana harita ve aday bölge sınırlarının üstdüşümü.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Harita27.	1862 tarihli Suphi Bey'in haritası ile aday bölge sınırlarının üstdüşümü.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Harita28.	Ana harita ve aday bölge sınırlarının üstdüşümü.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Harita29.	1862 tarihli Suphi Bey'in haritası ile aday bölge sınırlarının üstdüşümü.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Harita30.	Ana harita ve aday bölge sınırlarının üstdüşümü.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Harita31.	1862 tarihli Suphi Bey'in haritası ile aday bölge sınırlarının üstdüşümü.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Harita32.	Ana harita ve aday bölge sınırlarının üstdüşümü.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Harita33.	Osmanlı topraklarında Bursa ile karşılaştırılan şehirler haritası (şehir isimleri bulunmayan harita; Özkan, 2012) 59	
Harita34.	Kayseri Şehrinin Kentsel Gelişimi	60
Harita35.	Konya Şehrinin Kentsel Gelişimi.....	60
Harita36.	Kayseri Kalesi.....	61
Harita37.	Konya Kalesi	61
Harita38.	Bursa şehrinin kalesi, Hanlar Bölgesi ve Sultan Külliyesi	63
Harita39.	Fatih (Mehmed II) Külliye'nin haritası ve plan şeması, İstanbul.....	64
Harita40.	Halep şehrinin haritası	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Harita41.	1882 tarihli Saraybosna Çarşısı haritası	74
Harita42.	Osmanlı toprağında Bursa Çarşısı (Hanlar Bölgesi) ile karşılaştırılan çarşıların bulunduğu şehirlerin haritası 76	
Harita43.	Halep Çarşısı Haritası.....	81
Harita44.	Akka çarşısı	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Harita45.	Saraylı köyü sit alanı.....	89
Harita46.	Berat Haritası	90
Harita47.	Hüdavendigar (Murad I) Külliyesi içindeki kayıtlı binaların ana haritası	99
Harita48.	Yıldırım (Bayezid I) Külliyesi içindeki kayıtlı binaların ana haritası	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Harita49.	Yeşil (Mehmed I) Külliyesi içindeki kayıtlı binaların ana haritası.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Harita50.	Muradiye (Murad II) Külliyesi içindeki kayıtlı binaların ana haritası	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Harita51.	Cumalıkızık Köyü'ndeki kayıtlı binaların ana haritası	104
Harita52.	Mülkiyet durumları analizi paftası - Hanlar Bölgesi (Orhan Gazi Külliyesi ve çevresi)	110
Harita53.	Mülkiyet durumları analizi paftası - Hüdavendigar (I. Murad) Külliyesi	111
Harita54.	Mülkiyet durumları analizi paftası - Yıldırım (I. Bayezid) Külliyesi.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Harita55.	Mülkiyet durumları analizi paftası - Yeşil (I. Mehmed) Külliyesi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Harita56.	Mülkiyet durumları analizi paftası - Muradiye (II. Murad) Külliyesi	114

Harita57.	Mülkiyet durumları analizi paftası - Cumalıkızık Köyü	115
Harita58.	Bursa Yönetim Planı dahilindeki alanların Koruma Statüleri.....	118
Harita59.	Hanlar Bölgesi (Orhan Gazi Külliyesi ve Çevresi) Koruma Statüsü	118
Harita60.	Hüdavendigar (I. Murad) Külliyesi Koruma Statüsü	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Harita61.	Yıldırım (Bayezid I) Külliyesi Koruma Statüsü	121
Harita62.	Yeşil (Mehmed I) Külliyesi Koruma Statüsü.....	122
Harita63.	Muradiye (II. Murad) Külliyesi	123
Harita64.	Cumalıkızık Köyü Koruma Statüsü.....	124
Harita65.	Bursa kent merkezindeki kültür yolu	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Harita66.	Tarihi kent koşusu Parkuru	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Harita67.	"Bursa Sightseeing" Turu	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Harita68.	Bursa Tarihi Kent Haritası.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Harita69.	Bursa merkezindeki (Turizm İşletmesi Sertifikalı ve Yerel Yönetim Onaylı) Konaklama Tesisleri ve Dünya Mirası Bölgeleri	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

TABLO LİSTESİ

Tablo1.	Hanlar Bölgesi Mülkiyet Durumları analizi paftası	110
Tablo2.	Hüdavendigar (I. Murad) Külliyesi Mülkiyet Durumları analizi paftası.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo3.	Yıldırım (I. Bayezid) Külliyesi Mülkiyet Durumları analizi paftası	112
Tablo4.	Yeşil (I. Mehmed) Külliyesi Mülkiyet Durumları analizi paftası	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo5.	Muradiye (II. Murad) Külliyesi Mülkiyet Durumları analizi paftası.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo6.	Cumalıkızık Köyü Mülkiyet Durumları analizi paftası	115
Tablo7.	Planlama ve planların Uygulanması ile ilişkili Kamu Kuruluşları	127
Tablo8.	Turizm işletme lisansı olan tesislerde, uyruklarına göre yabancı ziyaretçilerin dağılımı - ilk 10 ülke (2008-2010)	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo9.	Bursa Dünya Mirası Sit Alanları ve çevresindeki türbelerin ziyaretçi sayısı	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo10.	Bursa Yönetim Planı Bölgeleri ve Yakın Bölgelerdeki Müze Binaları (2011).....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo11.	Bursa'da Korumaya ilişkin kurumlarda çalışan personel bilgileri	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil1.	The evaluation of the Hanlar Bölgesi'nin değerlendirilmesi	8
Şekil2.	Le Corbusier'nin Yeşil Camii taslağı	23
Şekil3.	Cumalıkızık Camii Planı.....	30
Şekil4.	Kayseri ve Konya'daki hisar ve kale duvarları ve şehirlerin yapısı	62
Şekil5.	Bursa planı	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil6.	İslami kent modeli.....	68
Şekil7.	Doğu kenti modeli.....	68
Şekil8.	Bursa Bedesten'i Planı ve Kesiti	75
Şekil9.	Edirne Ali Paşa Çarşısı Planı ve Kesiti	78
Şekil10.	İstanbul Kapalı Çarşı planı	79
Şekil11.	"Erken Osmanlı Sanatı - Beyliklerin Mirası" isimli sergiden yol ve işaret örneği.....	155

RESİM LİSTESİ

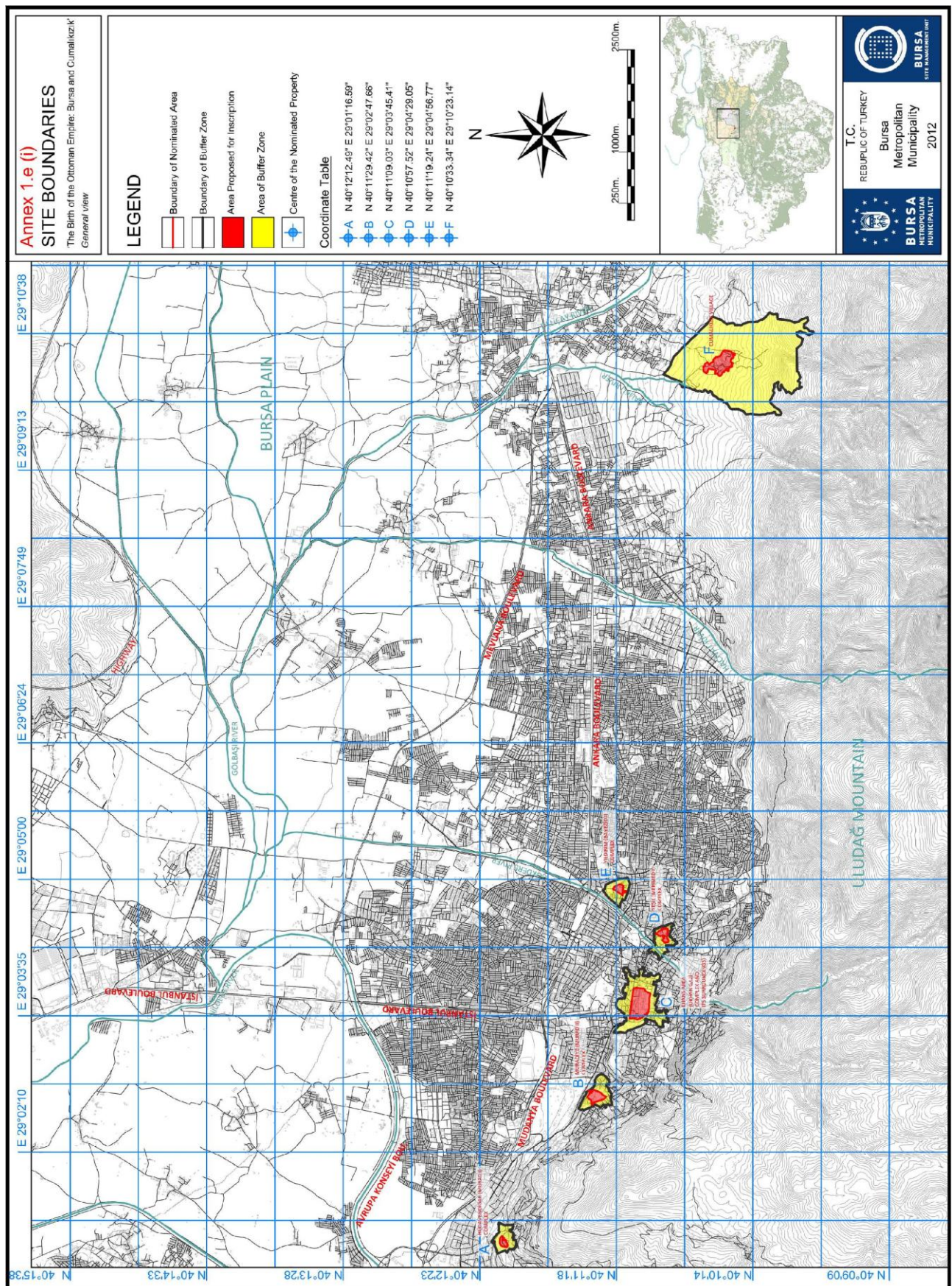
Resim1.	Hanlar Bölgesi'nin genel görüntüsü	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Resim2.	Orhan Camii	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Resim3.	Orhan Gazi Meydanı	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Resim4.	Karagöz ve Hacıvat	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Resim5.	Ulucami Planı	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Resim6.	Ulucami	9
Resim7.	Ulucami'nin içi	9
Resim8.	Emir Han üst kat, Ark detayları	11
Resim9.	Kapalı Çarşı'nın içi	11
Resim10.	İpek Han'ın Avlusu	11
Resim11.	Geyve Han'ın avlusu	11
Resim12.	Fidan Han genel görünüm	12
Resim13.	Koza Han Kapısı	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Resim14.	Koza Han Avlusu	12
Resim15.	Pirinç Han genel görünüm	12
Resim16.	Orhan Gazi ve Osman Gazi türbeleri	13
Resim17.	Orhan Camii planı	15
Resim18.	Hüdavendigar Camii planı	15
Resim19.	Yıldırım Camii planı	15
Resim20.	Yeşil Camii planı	15
Resim21.	Muradiye camii planı	15
Resim22.	Hüdavendigar (I. Murad) Külliyesi genel görünüm	16
Resim23.	Hüdavendigar Camii ön cephesi	17
Resim24.	Hüdavendigar Camii içi	17
Resim25.	Hüdavendigar Türbesi	17
Resim26.	Yıldırım (I. Bayezid) Külliyesi genel görünüm	18
Resim27.	Yıldırım Medresesi	18
Resim28.	Yıldırım Bayezid Türbesi	19
Resim29.	Yıldırım Camii Kuzey Cephesi	19
Resim30.	Yıldırım Camii Ana Eyvan	19
Resim31.	Yeşil (I. Mehmed) Külliyesi genel görünüm	20
Resim32.	Yeşil Camii Kuzey Cephesi	21
Resim33.	Yeşil Camii'nin içi	21
Resim34.	Yeşil Camii'nde Sultan locası	21
Resim35.	Yeşil Türbe	21
Resim36.	Sultan Çelebi Mehmed'in çiniyle süslenmiş lahiti	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Resim37.	Yeşil İmareti	22
Resim38.	Yeşil Medresesi Kuzey Cephesi	22
Resim39.	Osman Hamdi Bey'in ünlü resmi (Kaplumbağa eğitmeni), Yeşil Camii (1906)	22
Resim40.	Yeşil Cami Hünkar Mahfili'ndeki çiniler	21
Resim41.	Yeşil Türbe'de namaz (1882)	22
Resim42.	Muradiye (II. Murad) Külliyesi genel görünüm	24
Resim43.	Muradiye Camii Kuzey Cephesi	25
Resim44.	Muradiye Camii içi	25
Resim45.	II. Murad Türbesi	25
Resim46.	Saraylılar Türbesi	25
Resim47.	Cem Sultan ve Şehzade Mustafa Çelebi Türbesi	25
Resim48.	Cem Sultan ve Şehzade Mustafa Çelebi Türbesi'nin içi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Resim49.	Şehzade Ahmed Türbesi	26
Resim50.	Şehzade Mustafa Türbesi	26
Resim51.	Şehzade Mahmud Türbesi	26
Resim52.	Muradiye (II. Murad) Külliyesi haritası	25
Resim53.	Muradiye İmareti	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Resim54.	Muradiye Medresesi önden görünüm	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Resim55.	II. Murad Hamamı	26
Resim56.	Cumalıkızık Köyü genel görünüm	27
Resim57.	Cumalıkızık Köyü evleri	28
Resim58.	Cumalıkızık Köyü evleri	28
Resim59.	Cumalıkızık Köyü evleri	28

Resim60.	Cumalıkızık Köyü, Cin Geçidi.....	28
Resim61.	Cumalıkızık Köyü evleri.....	29
Resim62.	Cumalıkızık Köyü evleri.....	29
Resim63.	Cumalıkızık Köyü Tarım Arazileri	29
Resim64.	Cumalıkızık Köyü caddeleri.....	30
Resim65.	Cumalıkızık Camii.....	30
Resim66.	Zekiye Hatun Çeşmesi	30
Resim67.	Cumalıkızık Hamamı	31
Resim68.	Olympus Asiaticus Uludağ.....	32
Resim69.	Soy Ağacı	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Resim70.	Osman Gazi	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Resim71.	Orhan Gazi.....	34
Resim72.	Orhan'ın tuğrası.....	34
Resim73.	Orhan'ın parası	34
Resim74.	Surname-i Vehbi.....	35
Resim75.	Çeşitli tüccar ve zanaatkar grupları	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Resim76.	I. Murad	37
Resim77.	I. Murad'ın tuğrası	37
Resim78.	Yıldırım Bayezid	38
Resim79.	Yıldırım'ın tuğrası.....	38
Resim80.	Cumalıkızık Köyü.....	38
Resim81.	Yıldırım (I. Bayezid) Külliyesi	38
Resim82.	Yıldırım Bayezid Vakfiye (kuruluş sertifikası-fermanı)'sindeki İstibdalname (takas sertifikası) Hata! Yer işareti tanımlanmamış.	
Resim83.	Hanlar Bölgesi'nin genel görünümü	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Resim84.	Çelebi Mehmed	41
Resim85.	II. Murad	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Resim86.	Sultan II. Murad'ın tahta çıkışı	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Resim87.	Bursa, Kebap Restoranı	42
Resim88.	Kapalı Çarşı	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Resim89.	Kanunname-i İhtisab-ı Bursa	42
Resim90.	Tarihi Belediye Binası, Orhan Gazi ve Ulu Cami	43
Resim91.	Luigi Piccinato'nun taslağı	44
Resim92.	Matrakçı Nasuh tarafından 16. Yüzyılda resmedilen Konya Minyatürü.....	63
Resim93.	Matrakçı Nasuh tarafından 16. Yüzyılda resmedilen Kayseri Minyatürü	63
Resim94.	Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi	65
Resim95.	Halep'ten bir görüntü.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Resim96.	Matrakçı Nasuh tarafından 16. Yüzyılda resmedilen Halep Minyatürü	69
Resim97.	Osmanlı döneminde Mısır Devleti'nin merkezi olan Kahire'nin 16. yüzyıldaki görünümü.....	70
Resim98.	Muhammed Paşa Külliyesi	70
Resim99.	Şah Zinde Külliyesi.....	71
Resim100.	Ferrara'dan görüntüler.....	72
Resim101.	Üsküp Mustafa Paşa Camii	73
Resim102.	ÜsküpTürk Çarşısı	73
Resim103.	Gazi Hüsrev Bey Külliyesi.....	74
Resim104.	Bursa Bedesteni.....	75
Resim105.	Edirne Ali Paşa Çarşısı.....	78
Resim106.	İstanbul Kapalı Çarşı'dan görüntüler	79
Resim107.	Halep çarşısından görüntüler	81
Resim108.	Akka çarşısı	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Resim109.	Tebriz çarşısı	83
Resim110.	Matrakçı Nasuh tarafından 16. Yüzyılda resmedilen Tebriz Minyatürü	84
Resim111.	Huand Hatun Külliyesi	85
Resim112.	Sultan Hasan Külliyesi'nden görüntüler	86
Resim113.	Osmanlı Bölgesinde Cumalıkızık ile Karşılaştırılan Yerleşimler	87
Resim114.	Safranbolu'dan görüntüler	87
Resim115.	Saraylı köyü	88
Resim116.	Berat Manzaranı.....	90
Resim117.	Potiçel (sonkelimeler.blogspot.com).....	90
Resim118.	Hanlar Bölgesi'nde kayıtlı binaların ana haritası	96

İDARİ ÖZET

Taraf Devlet	Türkiye Cumhuriyeti	
Devlet, İl veya Bölge	Bursa ili, Osmangazi ve Yıldırım ilçeleri	
Varlığın Adı	Bursa ve Cumalıkızık : Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu	
En yakın saniyede Coğrafi koordinatlar	İsim	Coğrafi Koordinatlar:
	Orhan Gazi Külliyesi'ni içeren Hanlar Bölgesi	<i>Ek haritada (C)</i> N 40°11'09.03" E 29°03'45.41"
	Hüdavendigar (I.Murad) Külliyesi	<i>Ek haritada (A)</i> N 40°12'12.49" E 29°01'16.59"
	Yıldırım (I.Bayezid) Külliyesi	<i>Ek haritada (E)</i> N 40°11'19.24" E 29°04'56.77"
	Yeşil (I.Mehmed) Külliyesi	<i>Ek haritada (D)</i> N 40°10'57.52" E 29°04'29.05"
	Muradiye (II.Murad) Külliyesi	<i>Ek haritada (B)</i> N 40°11'29.42" E 29°02'47.66"
	Cumalıkızık Köyü	<i>Ek haritada (F)</i> N 40°10'33.34" E 29°10'23.14"
Aday varlığın sınır(lar)ının metinsel tanımı		
Aday varlığın sınır(lar)ının metinsel tanımı	İbraz seri bir adaylık şeklindedir. Hanlar Bölgesi olarak bilinen ticaret merkezi çok sayıda tarihi han, çarşı ve pazardan oluşmaktadır. Orhan Gazi tarafından yaptırılan külliye, aynı zamanda kent duvarları dışında bir medrese, imaret, hamam, han ve camiden oluşan ilk külliye'dir. Medrese ve imaret bugüne ulaşamamıştır. Diğer külliyeler sırasıyla, I. Murad'ın emriyle yaptırılan Hüdavendigar (I.Murad) Külliyesi, Yıldırım Bayezid'in emriyle yaptırılan Yıldırım (I.Bayezid) Külliyesi, Çelebi Mehmed'in emriyle yaptırılan Yeşil (I.Mehmed) Külliyesi ve II. Murad'ın emriyle yaptırılan Muradiye (II.Murad) Külliyesi'dir. Bütün bu külliyeler Uludağ'ın kuzey yüzünde, bir tepenin üzerine inşa edilmiştir. Bir köy yerleşimi olan Cumalıkızık Köyü, Orhan Gazi Vakfı'na ayrılmış bir vakıf köyüdür.	

	<p>Hanlar Bölgesi: Kentsel Sit Alanı'nda, 106.833 m²'lik bir alanı kaplayan bölgenin doğusunda tarihi Belediye Sarayı ve Çömlekçiler Caddesi, batısında Cemal Nadir Caddesi, güneyinde Atatürk Caddesi, kuzeyinde ise Cumhuriyet Caddesi bulunur.</p> <p>Hüdavendigar (I.Murad) Külliyesi: Kentsel Sit Alanı'nda 14309 m²'lik bir alanı kaplayan külliyenin kuzeyinde Bağlan Caddesi, doğusunda Armutlu Caddesi, güneyinde Çekirge Caddesi ve Mustafa Caddesi ve batısında Askeri Hastane bulunmaktadır.</p> <p>Yıldırım (I.Bayezid) Külliyesi: Bir kısmı Kentsel Sit Alanı'nda bulunan ve 88785 m²'lik bir alanı kaplayan külliyenin batısında Çukur Caddesi, Kamacı Caddesi ve Kurtuluş Caddesi, doğusunda 1. Kumlu Caddesi ve Güreş Caddesi, güneyinde ise Şen Caddesi ve Uzun Caddesi bulunmaktadır.</p> <p>Yeşil (I.Mehmed) Külliyesi: Kentsel Sit Alanı'nda 23082m²'lik bir alanı kaplayan külliyenin doğusunda İmaret Caddesi, İnce Ardığı Caddesi ve Uğurlu Caddesi, güneyinde Emirsultan Caddesi ve Yeşil Caddesi, batısında Çelebi Mehmet Bulvarı ve Salim Caddesi bulunmaktadır.</p> <p>Muradiye (II.Murad) Külliyesi: 31538 m²'lik bir alanı kaplayan külliyenin kuzeyinde Beşikçiler Caddesi ve 2. Murat Caddesi, doğusunda 2. Murat Caddesi, batısında ise Kaplıca Caddesi, 2. Murat Hamamı, Hamzabey Caddesi ve Prof. Dr. Halil İnalcık Caddesi bulunmaktadır.</p> <p>Cumalıkızık Köyü: Kentsel ve Doğal Sit Alanı'nda bulunan köy 1/1000 Ölçekli Cumalıkızık Köyü Koruma Amaçlı İmar Planı Revizyonu'nun sınırları içinde 200.350m²'lik bir alan kaplamaktadır.</p>
<p>Hangi kriterler altında varlığın önerildiği (kriterlerin maddeleştirilmesi)</p>	<p>Kriter 1 : İnsanlığın yaratıcı dehasının bir başyapıtını temsil etmesi</p> <p>Kriter 2 : Dünyanın bir kültür bölgesinde veya bir dönemde mimarlık veya teknoloji, anıtsal sanatlar, kent planlama veya peyzaj tasarımı alanlarında önemli gelişmelere ilişkin insani değer alışverişlerine tanıklık etmesi</p> <p>Kriter 3 : Yaşayan veya yok olan bir kültür geleneğinin veya uygarlığın istisnai, ender rastlanan bir temsilcisi olması</p> <p>Kriter 4 : İnsanlık tarihinin önemli bir aşamasını veya aşamalarını gösteren bir yapı tipinin, mimari veya teknolojik bütünün veya peyzajın istisnai bir örneği olması</p> <p>Kriter 6 : İstisnai evrensel önem taşıyan sanatsal veya edebi eserler, inançlar, fikirler, yaşayan gelenekler ve olaylarla doğrudan veya dolaylı olarak ilgili olması</p>

İstisnai Evrensel Değer Taslak Beyannamesi

a)Kısa sentez:

Marmara Bölgesi'nin güneyinde, Uludağ'ın (Bitinyalılar'ın Olimpos Dağı) batı yamaçlarında konumlanmış olan Bursa Osmanlılar'ın ilk başkenti olarak kurulmuştur. Tüm tarihi bileşenleri ve aynı dönemde kurulmuş Cumalıkızık Köyü ile Bursa; vakıf, külliye ve köy ilişkisine dayanan benzersiz bir kentsel planlama sistemiyle kurulmuştur. Bursa'daki kentleşme modeli kendinden sonra kurulacak Osmanlı-Türk kentlerine örnek teşkil etmiş ve aynı dönemde Bursa ile bağlantısı olan medeniyetler üzerinde de etkili olmuştur.

b)Kriterlerin Gerekçelendirilmesi

Kriter (I) Orhan Gazi'nin devleti kısa süre içerisinde tüm teşekkülleriyle birlikte oluşturması ve kentin imarına yeni bir yaklaşım getirmesi onun yaratıcı dehasının ürünüdür.

Kriter (ii) Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk başkenti olan Bursa, kendisinden sonraki Osmanlı kentlerinin gelişiminde kilit önem taşımıştır. Orhan Gazi'nin külliyesini sur dışında inşa etmesiyle kentin imarına getirdiği yeni yaklaşım kendinden sonraki sultanlar tarafından da benimsenmiştir. Kentin gelişimi sultanların kurduğu külliyelerle yönlendirilmiştir.

Kriter (iii) Bursa-Cumalıkızık günümüzde yaşayan esnaf kültürü ve bugün de kırsal hayatın kente bu denli yakın sürdürülebilmesi ile erken Osmanlı yaşam ve vizyonunun iyi bir örneğidir.

Kriter (iv) Bursa, hanları, bedesteni, camileri, medreseleri, konut alanları, türbeleri, hamamları, toplulukları (külliye ve köy) ile Erken Osmanlı şehirlerinin üstün bir örneğidir. Türk-Osmanlı mimarlık tarihi literatüründe Bursa stili ya da "I" plan olarak adlandırılan eşsiz bir mimari plan Bursa'da gelişmiştir.

Kriter (vi) Bursa, erken Osmanlı dönemine ait önemli tarihi olaylar, mitler, fikirler ve geleneklerle yakın bir bağlantıya sahiptir. Şehrin mistik imajının şekillenmesinde bu özelliklerin etkisi olmuştur. Erken Osmanlı Dönemi Sultanlarının türbelerinin Bursa'da bulunması ve özellikle gölge oyununun meşhur karakterleri Karagöz ve Hacivat'ın Bursa kentiyle özdeşleştirilmiş olması bu gerekçeyi haklı çıkarmaktadır. "Karagöz ile Hacivat" söylenceye göre Orhan Külliyesi inşasında çalışan ustalardır ve bugün UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listesinde de yer almaktadırlar.

c)Bütünlük beyannamesi: İstisnai evrensel değer özelliği taşıyan nitelikler çoğunlukla alan içinde bulunmaktadır. Köy ve kent sistemi, kentsel düzen, ticaret merkezi ve mimari, tüm öğelerini korumuştur. Orhan Gazi Külliyesi yapılarından olan Emir Han çevresinde gelişmeye başlayan tarihi ticaret aksının üzerindeki Hanlar Bölgesi'ni oluşturan yapılar form ve malzeme bütünlüklerini de koruyarak ticaret fonksiyonları ile günümüzde de varlıklarını sürdürmektedirler. Ancak 19. yüzyıl imar faaliyetleri sırasında Piriç Han, Hamidiye Caddesi'nin; Kapan Han da Saray Caddesi'nin yapımı sırasında zarar görmüştür.

Osmanlılar tarafından bilinçli olarak geliştirilmiş olan kentleşme modelinin en önemli parçası olan Külliye, kuruldukları günden bu yana üstlendikleri işlevler sayesinde ve bu işlevlerin sonucu olarak etraflarında gelişim göstermiş mahallelerle birlikte varlığını devam ettirmektedir.

d)Özgünlük Beyannamesi

Osmanlı'daki tüccar kültürünü günümüze taşıyan ve çekirdeğinde ilk külliye barındıran

Hanlar Bölgesi; Osmanlı'nın geleneksel ticaret hayatının sifatah, pazarlık, usta-çırak ilişkisi, esnaflar arasındaki komşuluk ilişkileri gibi günlük ritüelleri ile Osmanlı ticaret merkezini mekan olarak tecrübe etmemizi sağlamaktadır. Hanlar Bölgesi'nin ticaret aksı Osmanlı döneminin kervan yolu baz alınarak şekillendirilmiştir. Ulaşılabilen ve en eski kent dokusunu gösteren 1862 tarihli Suphi Bey Haritası'na göre bahsi geçen yapıların büyük çoğunluğu günümüze ulaşmıştır.

Bölgedeki hanlar iki katlı olup, kare veya dikdörtgen şeklinde planları bulunmakta; bu biçimde ve plan özellikleriyle varlıklarını sürdürmektedir. Bu plan tipleri, han yapılarının ticari işlevlerini günümüzde de sürdürmesinde etkili olmuştur. Çarşı ve pazarlar ile kamu binalarındaki dinamik ticari hayatın bir sonucu olarak Hanlar Bölgesi her daim kentin merkezi konumunda olmuştur; ve Türkiye'deki ilk belediye binası 19. yüzyılda, önceden Orhan Külliyesi'nin medrese ve imaretinin bulunduğu alan üzerinde inşa edilmiştir

Külliyeler, orjinal işlevleriyle hala bölge sakinlerinin sosyal, kültürel ve dini ihtiyaçlarını karşılayan bir odak noktası olmalarının yanısıra Bursa'nın Osmanlı'ya ait özelliklerini de en güzel şekilde yansıtmaktadır.

Ayrıca Cumalıkızık Köyü, köy planı, yerleşim yerleri, çiftlikler, tarım alanları ve ortamı bakımından hala aynıdır.

e) Koruma ve yönetim gereksinimleri: Aday gösterilen tüm alanlar, Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunmasına ilişkin Kanun hükümlerince koruma altındadır. Bu kanun Türkiye'de koruma konusundaki temel kanundur. Çekirdek alan içerisinde yer alan vakıf mülkiyetindeki yapılar Vakıflar Kanunu ile korunmaktadır. Vakıf mülkleri ile ilgili yapılacak tüm proje ve uygulamalar, Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nden alınacak izinle gerçekleştirilebilir. Ayrıca çekirdek alanların içinde bulunduğu tüm alanlar için onaylı 1/1000 ölçekli koruma amaçlı imar planları bulunmaktadır. Söz konusu koruma amaçlı imar planları kapsamında kalan alanlarda, yapılacak tüm projeler ve uygulamalar için Koruma Bölge Kurulu'ndan izin ve onay alınması gerekmektedir.

Aday alanları olağanüstü evrensel değerleri kapsamında bütüncül değerlendirerek, katılımcı bir yaklaşımla koordineli olarak korumak gerekmektedir. Bu doğrultuda 19 Temmuz 2012'de sınırları Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca onaylanmış olan aday alanların sürdürülebilirliği açısından korunmasını, yaşatılmasını, değerlendirilmesini sağlamak amacıyla yönetim planı hazırlanmaktadır. Yönetim planı, Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından, 2863 numaralı yasanın 2 numaralı eki doğrultusunda hazırlanmıştır (Alan Yönetimi ile ilgili Yönetmelik). Konuya ilişkin yönetmeliğe uygun olarak kurulan Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu'nun onayı sonrasında, yönetim planına uygun eylem planları uygulanmak üzere oluşturulmuştur.

**Resmi yerel
makamın/idarenin ismi
ve iletişim bilgileri**

Osman Murat SÜSLÜ

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

Adres: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü II. Meclis Binası
Ulus/ANKARA/ Türkiye

Tel: + 90 312 310 43 80

Faks: + 90 312 311 14 17

E-posta: kulturvarlikmuze@kultur.gov.tr

1. Alanın Belirlenmesi

1.a Taraf Devlet	Türkiye
1.b Devlet, il veya bölge	Bursa İli, Osmangazi ve Yıldırım Bölgesi
1.c Varlığın ismi	Bursa ve Cumalıkızık : Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu
1.e Aday gösterilen varlığın sınırlarını ve tampon bölgelerini gösterir haritalar ve planlar	Adaylık haritaları büyük ölçekli orijinal haritalardan küçültülerek elde edilmiştir. Tam ölçekli haritalar ayrı olarak 1E ekinde sunulmuştur.

1.d Coğrafi Koordinatlar & 1.f Alanın aday bileşenlerinin yüzölçümü (ha) ve Önerilen tampon bölgeler (ha) - Birleşik

İsim		Bölge/İlçe		Hektar olarak boyutu	Coğrafi Koordinatlar
Bursa Hanlar Bölgesi (Orhan Gazi Külliyesi ve Çevresi)		Osmangazi	Çekirdek	10.680	Ek haritada (C)
			Tampon	31.575	N 40°11'09.03"
			Toplam	42.255	E 29°03'45.41"
Sultan Külliyesi (Külliyeler)	Hüdâvendigâr (I.Murad) Külliyesi	Osmangazi	Çekirdek	1.175	Ek haritada (A)
			Tampon	8.930	N 40°12'12.49"
			Toplam	10.005	E 29°01'16.59"
	Yıldırım (I. Bâyezid) Külliyesi	Yıldırım	Çekirdek	1.529	Ek haritada (E)
			Tampon	8.564	N 40°11'19.24"
			Toplam	10.093	E 29°04'56.77"
	Yeşil (I. Mehmed) Külliyesi	Yıldırım	Çekirdek	1.941	Ek haritada (D)
			Tampon	8.578	N 40°10'57.52"
			Toplam	10.591	E 29°04'29.05"
	Muradiye (II.Murad) Külliyesi	Osmangazi	Çekirdek	3.142	Ek haritada (B)
			Tampon	11.243	N 40°11'29.42"
			Toplam	14.385	E 29°02'47.66"
Cumalıkızık Köyü		Yıldırım	Çekirdek	8.646	Ek haritada (F)
			Tampon	191.917	N 40°10'33.34"
			Toplam	200.563	E 29°10'23.14"
Aday gösterilen bölgelerin toplam yüzölçümü				Çekirdek: 27.113	
				Tampon: 260.807	
				Toplam: 287.920	

2. Açıklama

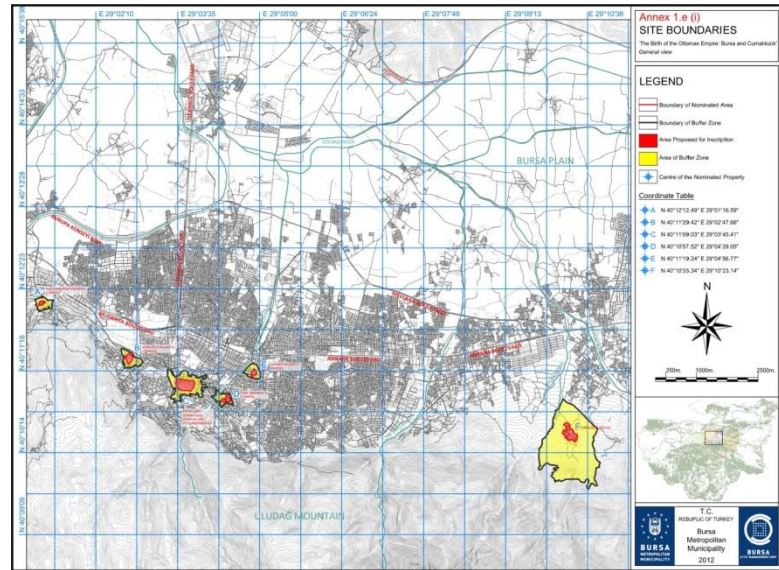
2.a Varlığın Açıklanması

Sunulan dosya ilk Osmanlı başkenti olan Bursa'nın tarihi bileşenlerini ve Bursa ile aynı dönemde emsalsiz bir kent sistemi olarak kurulmuş olan Cumalıkızık'ı içeren bir seri adaylıktır.

2 500 000'i aşkın bir nüfusa sahip olan Bursa şu anda Türkiye'nin dördüncü en kalabalık şehri ve önemli bir metropol kenttir.

Bursa Marmara Bölgesi'nin güneyinde, Uludağ'ın (Bitinyalılar'ın Olympos Dağı) kuzeybatı yamaçlarında konumlanmıştır. Kuzeyde Marmara Denizi ve Yalova, kuzeydoğuda Kocaeli ve Sakarya, doğuda Bilecik, batıda ve güneybatıda Balıkesir, ve güneyde Kütahya tarafından çevrelenmiştir.

Adaylık, 5 tanesi Bursa vilayetindeki tekil bölgeler (erken Osmanlı dönemindeki ticaret merkezi ve erken Osmanlı dönemindeki dini-kentsel "sosyal merkezler" olan Sultan Külliyesi) ve 1 tanesi de erken Osmanlı dönemindeki bir köy olmak üzere toplam 6 alanı kapsamaktadır. Her alan için bir tampon bölge tespit edilmiştir. Aday gösterilen bölgeler fiziksel, sosyal ve mimari özellikleri göz önüne alınarak 3 ana gruba ayrılmıştır: Bursa Hanlar Bölgesi, Sultan Külliyesi ve Cumalıkızık Köyü.

Harita1. Aday Sınırlar¹

¹ Bu paragrafta adaylık için kullanılan haritalar orjinal büyük ölçekli haritadan küçültülerek elde edilmiştir. Büyük ölçekli haritalar ayrı olarak beyan edilmiştir. Adaylık sınırlarının açıklanması

Yıldırım Külliyesi

Hüdâvendigâr Külliyesi

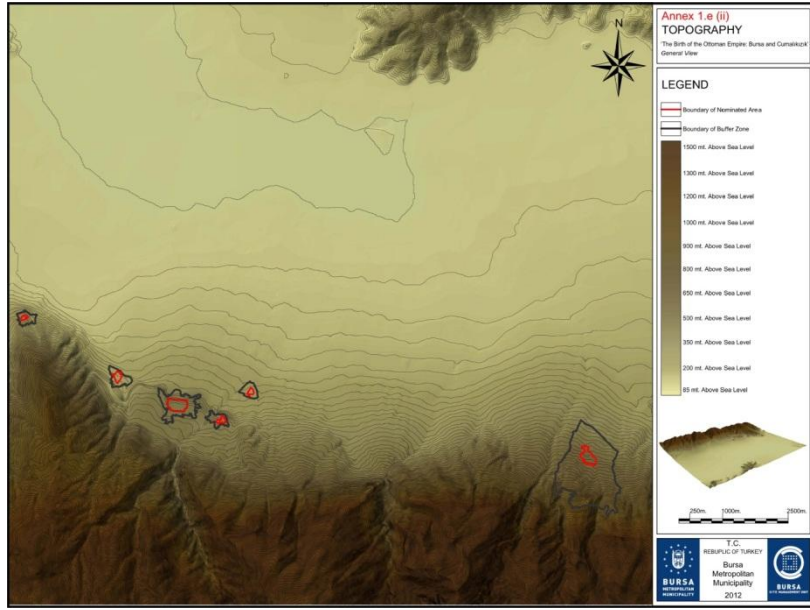
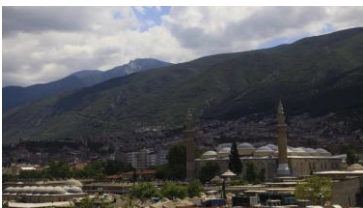
Cumalıkızık Köyü

Yeşil Külliyesi

Muradiye Külliyesi

Harita2. Aday alanların topoğrafya haritası

Hanlar Bölgesi'nin Yönetim Alanı Sınırı, alanın doğal peyzajı göz önünde bulundurularak, bütünlüğü ve özgünlüğü korunmuş olan anıtsal ve sivil mimarlık örneği yapılar ile sokak dokusunu oluşturan tescilli ve nitelikli binalar tampon bölge sınırları içine alınacak şekilde saptanmıştır. Orhan Gazi Külliyesi, Hanlar Bölgesi Yönetim Alanı Sınırı içerisinde kalmaktadır.

Osmanlı Kent kimliğinin ve yerleşim yapısının oluşmasında önemli bir paya sahip olan **Sultan Külliyesi'nin** dört çekirdek alanı ve bunların tampon sınırları, alanların doğal peyzajları dikkate alınarak belirlenmiştir. Çekirdek alanlarda yer alan özgün ve korunmuş anıtsal yapıların (cami, medrese, hamam, darüşşifa, imaret, türbe) topoğrafyanın doğal yapısından kaynaklanan sınırları belirli olup, külliye çevresinde bu yapılarla bütünleşmiş sosyal doku gözetilerek ve yapılar, yapı grupları, sokaklar, sivil mimarlık örnekleri dikkate alınarak tampon alanlar oluşturulmuştur.

Cumalıkızık'ta kırsal yerleşimin tamamı çekirdek alanı oluşturmaktadır. Tarım ile uğraşan köy halkının mülkiyetinde olan ve yerleşik alanın çevresinde bulunan tarım arazilerini içine alan tampon bölge, alanın doğal peyzajı, orman ve karayolu sınırları dikkate alınarak belirlenmiştir.

Hanlar Bölgesi

Kısa Sözlük

Metinde geçen tarihi, kentsel ve mimari öğeler bazı Türkçe terminolojiler içermektedir; bu sebeple söz konusu terimler için aşağıda kısa bir sözlük eklenmiştir¹

Ahi – Ticari hedefleri ve aktiviteleri olan, Osmanlı Kuruluş döneminin yarı-dini cemiyeti (erken, yerel loncalar).

Arasta – Pazarda bazı tüccarların konumlanmış olduğu bölüme verilen ad.

Bedesten – Değerli ürünlerin depolandığı ve ticaretinin yapıldığı kapalı çarşı veya Pazar.

Beylik – Bey (prens, yönetici) tarafından yönetilen eyalet veya bölge.

Çeşme – Çeşme

Han – Genelde şehirlerde bulunan han veya misafirhane. Gezinler ve tüccarlar için pansiyon.

Hamam – Genelde bir camiye yakın ritüel, umumi banyolar ("Türk Hamamı")

İmaret – Fukara, öğrenciler vs. için umumi aşevi.

Külliye – Külliye; bir caminin eğitim ve sosyal hizmetler ile hayır işlerine ayrılan alanı.

Lonca sistemi – Lonca sistemi.

Medrese – Medrese, bir İslami eğitim veren yüksek enstitü.

Mescit – Cuma günleri kullanılmayan mescit, minbersiz ibadet mekanı. Küçük cami.

Şadırvan – Abdest çeşmesi

Türbe – Kabir, mozole.

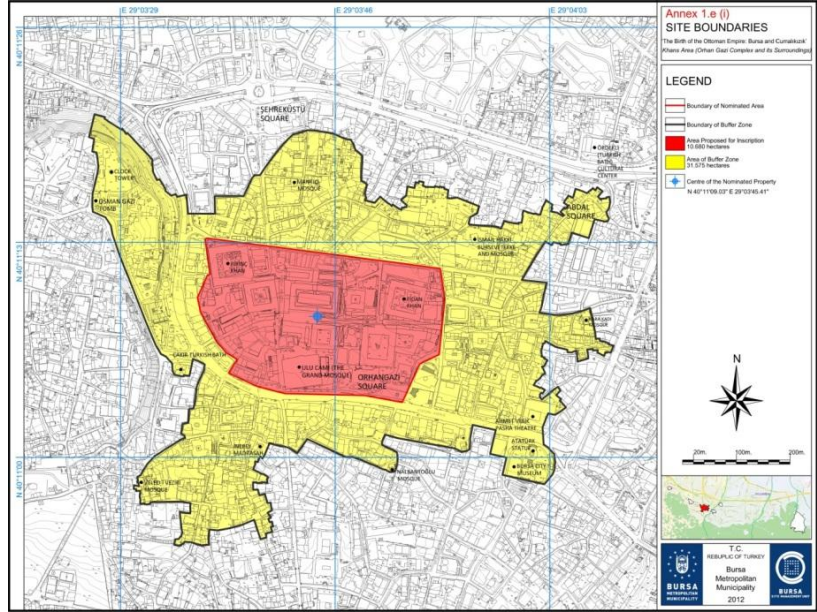
Vakıf – Vakıf, dini veya hayır işleri için tüzel kişilere verilen toprak veya bir başka gelir kaynağı (aynı zamanda söz konusu mülklerle ilgilenen kuruma verilen isim).

Vakfiye – Bağış.

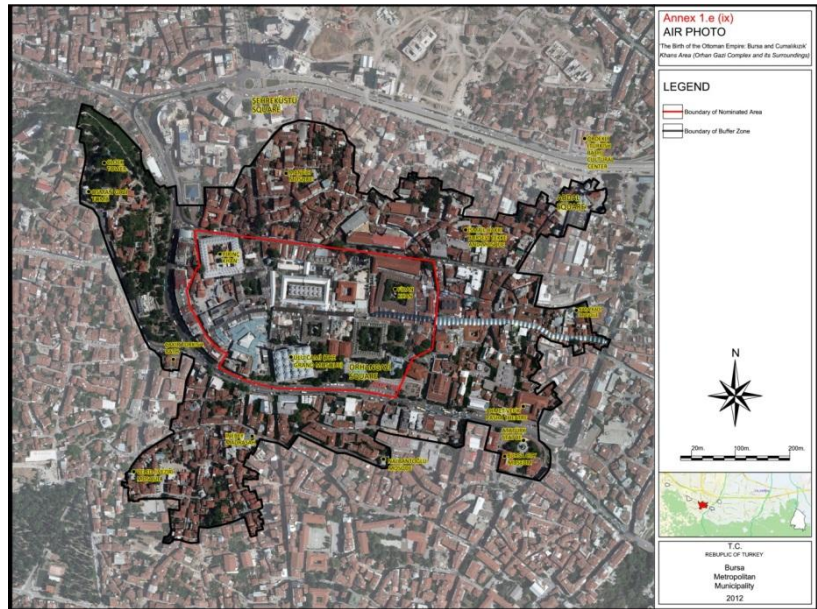
“⊥” Planlı Camii – Tabhaneli cami. Erken dönem Osmanlı camilerinde asıl ibadet mekânının iki yanında birer eyvan ile eyvanların kuzey ve güneyine yerleştirilmiş ve üzeri kubbe ile örtülü mekânlar olup, yapıldıkları dönemde misafirhane, imaret, medrese gibi işlevlere hizmet etmektedir.

¹ Metinde geçen terimleri içeren kısa lügat (Terimlerin pek çoğu Halil İnalcık tarafından yazılan *The Ottoman Empire – The Classical Age 1300-1600*, Godfrey Goodwin tarafından yazılan *A History of Ottoman Architecture* ve Behçet Ünsal tarafından yazılan *Turkish Islamic Architecture in Seljuk and Ottoman Times 1071-1923* başlıklı kitaplardan alınmıştır (bkz. Bibliyografya)

1. Bursa Hanlar Bölgesi (Orhan Gazi Külliyesi ve Çevresi)

Harita3. Bursa Hanlar Bölgesi (Orhan Gazi Külliyesi ve Çevresi) Alan Sınırları

Harita 4. Bursa Hanlar Bölgesi (Orhan Gazi Külliyesi ve Çevresi) Havadan Fotoğrafı

İlk Osmanlı başkenti olan Bursa, aynı zamanda Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti tarihinin önemli ticaret merkezlerinden biridir. Moğol İmparatorluğu (13. yüzyıl) döneminde kullanılan ilk ticaret yolları, o dönemde Bizans kalesi olan Bursa yerine, İran'daki Tebriz'i Trabzon üzerinden veya Erzurum-Erzincan-Sivas-Konya üzerinden olmak üzere, Doğu ve Batı'yı karadan veya denizden birbirine bağlamaktaydı. Ticareti yapılan temel ürünler Uzak Doğu ve İran'dan gelen ipek, Avrupa'dan doğuya giden kaliteli kumaşlar ve Kuzey'in kürkleri ile değiş tokuşu yapılan Güney'in baharatlarıydı. Osmanlılar'ın yükselişi, bu ticaret yolları yapısını da değiştirmiş; böylelikle Bursa Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasi ve ticari merkezi olmuş, Anadolu'nun en önemli ticaret şehri ve doğu-batı ticareti için önemli bir depo haline gelmiştir ("İpek Yolu" ile ilgili daha fazla bilgi için 2.b

bölümüne bakınız). Sultan I. Bayezid'in doğu batı yollarını ve sonrasında Antalya ile Alanya'yı ele geçirmesinden sonra, Müslüman tüccarlar Arabistan ve İran'dan Bursa'ya güvenle seyahat edebilmeye başlamış, aynı zamanda Avrupa tüccarları için de Bursa doğunun mallarını kolayca satın alıp, kendi ürünlerini rahatlıkla satabilecekleri en yakın pazar haline gelmiştir.

Hanlar Bölgesi'nin Genel Görüntüsü

Bursa'nın bu önemli ticari rolü ve Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti olması, Hanlar Bölgesi'ne büyük hanlar, bedesten ve çarşılar olarak yansımıştır. Bu bölge, kurulduğu 14. yüzyıldan beri kentteki ekonomik aktivitenin merkezi olmuştur. Bölge estetik ve sosyal değerini korumuş ve tümüyle yayalaştırıldığı için hem turistler hem de kent sakinleri için çekici bir kamu alanı niteliğindedir. Hanlar ve çarşılar, kuruldukları 700 yıl öncesinden bugüne kesintisiz olarak işlemeye devam etmektedir.

Orhan Camii

Bursa Osmanlılar tarafından oluşturulmuş olması itibariyle benzersizdir (Bizans kalesi haricinde). Bursa'nın ticari bölgesi ve yeri, bu bölgede daha önce bulunan hiçbir şeye dayanmamaktadır. Bir sultanın (Orhan Gazi) başkent kurma kararının bir parçası olarak ortaya çıkan kent, sıfırdan kısa süre içinde İmparatorluğun en önemli "uluslararası" ticaret merkezi haline gelmeyi başarmıştır.

Orhan Gazi Külliyesi bir adet cami, bir adet medrese (yıkılmış), bir adet imaret (yıkılmış ve yerine belediye binası yapılmıştır), bir hamam ve bir handan (Emir Han) oluşmaktadır.

Orhan Camii külliye içerisinde inşa edilen ilk yapıdır. Erken Dönem Osmanlı mimarisinin en önemli tasarımlarından olan "⊥" planının (zaviyeli, tabhaneli) görüldüğü ilk camidir. Kuruluş aşamasındaki devletin fiziksel, kültürel, sosyal ihtiyaçlarını karşılayacakları birimlere duyulan ihtiyaç, daha komplike olan bu plan tipinin oluşturulmasında etkili olmuştur. Cami, Harim denilen asıl ibadet mekânı, bu ibadet mekânının iki yanında birer eyvan ile eyvanların kuzey ve güneyine yerleştirilmiş ikişer tabhane mekânından oluşmaktadır.

Bursa'daki en yaşlı çınar, avlusunda bulunmaktadır.

Çınar, Osmanlı'nın kuruluşundan bu yana kente hayat veren, güzellik katan sembollerin başında yer alır. Çınar deyince akla hem Bursa gelir hem de Osmanlı. Bursa'nın çınarları, zamanında o kadar ustalıkla yerleştirilmiş ki, yalnız güzellik değil, güneşle mücadele tekniği bakımından da birer zekâ şaheserleridir.

Orhan Gazi Meydanı

Resim4. Karagöz ve Hacivat

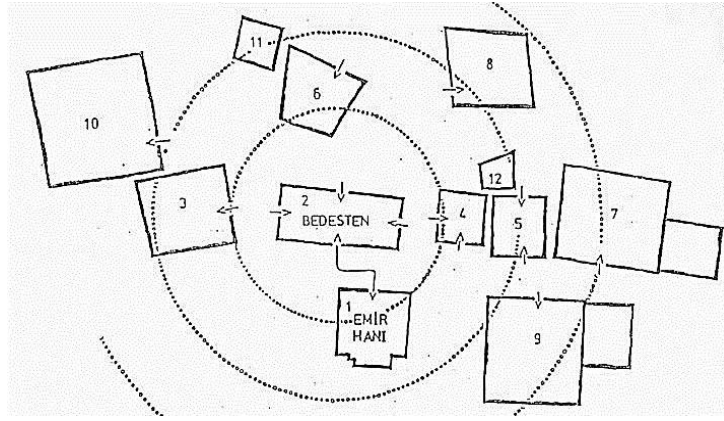
Orhan Külliyesi Bursa'daki diğer sultan külliyelerinden farklı olarak içinde bir han yapısı barındırmaktadır. Bu yüzden, 1339/40'larda Bizans surları dışında yapılan ilk kent çekirdeği olan Orhan Külliyesi, Osmanlı Dönemi Bursa'sı ve ticari bölgelerinin başlangıcını gösteren bir işaret olarak düşünülebilir. Günümüzde Han, orijinal amacına benzer şekilde ticari faaliyetler sunmaktadır.

Külliye'nin içinde bulunan Hamam, bugün çarşı olarak faaliyete devam etmekte ve burada şehre özgü kültürel değerleri gösteren etnografik objeler ve ürünler satılmaktadır.

Ayrıca Orhan Külliyesi, içinde barındırdığı yapıları ile kentin, fiziksel yapısını etkilediği gibi yapılaşma süresince ortaya çıkan söylenceleri ile de kentin somut olmayan kültürel mirasının da zenginleşmesinde etkili olmuştur. Bir söylenceye göre, bugün UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'nde de yer alan Hacivat ve Karagöz, Orhan Külliyesi inşasında çalışan ustalardır.

"Hanlar Bölgesi" üç ana tipte ticari binalardan oluşmaktadır. Bunlardan ilki "hanlar"dır. Hanlar hem ticaret hem de konaklama amacıyla kullanılmıştır (pazar ve konukevi). Hanlar genellikle kare veya dikdörtgen şeklinde tasarlanmış, iki veya üç katlı binalar olup (Bursa'daki hanların çoğu iki katlıdır), büyük bir avlunun etrafına inşa edilen bu binaların ortasında -bazen bir mescit altında- şadırvanlar bulunur. Hanların üst katları genelde konaklama amacıyla, özellikle toptancıların ve yabancı tüccarların konaklayabilmeleri için kullanılırken, zemin kat depo görevi görmekteydi. Ancak, bazı durumlarda alt katlar perakende satış amacıyla da kullanılmıştır. Hanlar, içinde bulundukları kentlerin ticari faaliyetlerinin gelişimi için büyük öneme sahiptiler. "Bir şehirdeki hanların sayısı, şehrin ticari aktiviteler için ne kadar önemli olduğunu göstermekteydi" (Farouqi, 2000).

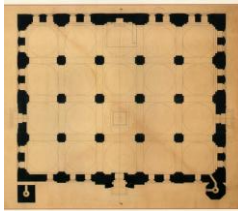
Bu tarihi ticari bölgede görülen ikinci bina tipi ise "bedesten"dir, diğer bir deyişle kapalı çarşı binalarıdır. Bedesten, hem yerli hem de yabancı tüccarların perakende satışlarını gerçekleştirdikleri mekânlardı. İncelik, Osmanlı şehirlerinin ekonomik hayatlarında bedestenlerin sahip olduğu öneme şu sözlerle dikkat çekmektedir: "bedestene sahip bir şehir, uluslararası bir ticaret merkezidir" ve "eğer bir şehrin bedesteni varsa, o şehrin gelişmesine engel olabilecek her şey ortadan kalkmış demektir" sözlerini eklemektedir. Bedesten, yabancı tüccarların özellikle geceleri en değerli mallarını güvenle saklayabilecekleri bir depo görevi de görmektedir. Dükkânların bedestene yakınlığı, sattıkları malların değeriyle orantılıdır. Bedesten'in merkezini oluşturan ve değerli ürünlerin satıldığı dükkânların etrafı, daha sıradan ticari malların satıldığı hanlar ve dükkânlar ile çevrilmiştir.

Şekil1. Hanlar Bölgesi'nin değerlendirilmesi
(Yenen, 1988)

Hanlar Bölgesi'nin üçüncü bir ögesi ise labirenti andıran sokaklarıyla Çarşı'dır (pazar ve dükkanlar). Geleneksel çarşı bölgesinde, her bir ürün çeşidi için ayrılmış bir sokak veya han, cami, avlu ve çeşme, mal alışverişi için mekanlar ve bankalar bulunmaktadır. Çarşıda, el emeği ile üretim yapılan atölyeler de hanların en dış bölgelerinde bulunmaktadır. Yukarıda verilen bu tanım, Bursa'dan önceki çarşı ve han bölgelerinin genel yapısına ve içeriğine uymaktadır, fakat yeni bir şehrin oluşturulma sürecinin bir parçası olarak yaratılmış benzer bir vakaya daha önce rastlanmamaktadır. Bursa'daki Hanlar Bölgesi'nin binaları 14. yüzyıldan 16. yüzyıla kadar geçen zaman dilimi içinde yapılmıştır.

Bölgedeki Orhan Gazi Külliyesi'nin bir parçası olan Emir Han, ilk inşa edilendir. Kapan Han, 1. Murad döneminde Emir Han'ın güneybatısında yapılmıştır (Kapan Han, kentteki ticari alana duyulan ihtiyaç yüzünden bir tarım pazarı olarak kurulmuştur, burada çevre kırsal bölgelerin, özellikle Cumalıkızık'ın, sakinleri fazla ürünlerini satmışlardır) ve Hanlar Bölgesi'ni kuzeyden saran Bedesten de Yıldırım döneminde inşa edilmiştir. Çarşılar hanların etrafında gelişmiştir. Dükkânların üzerinde bulunduğu uzun ve dar bir sokak ağı çarşının kendisini oluşturmaktadır.

Resim5. Ulu Cami Planı
(Çetintaş, 1949)

Ayrıca Yıldırım Bâyezid tarafından dönemin kent merkezine 1396-1400 yılları arasında inşa ettirilen, 20 kubbesi ve 2 anıtsal minaresi ile Ulu Cami, İslam dinindeki kutsal mekânlar içinde, dönemin âlimleri tarafından en önemli 5. makam (Mekke, Medine, Kudüs ve Şam'dan sonra) olarak kabul edilir. 1996 Niğbolu Zaferi sonrasında, 20 mescit inşa ettirmek isteyen Yıldırım Bâyezid, dönemin en önemli mutasavvıflarından ve âlimlerinden Emir Sultan'ın önerisiyle Bursa'da 20 kubbeli Ulu Cami'yi yaptırmıştır.

Ulucami, halkın Cuma ibadetini gerçekleştireceği büyük camilere duyulan ihtiyacı da karşılamış, Erken Dönem Osmanlı mimarisinde, çok kubbeli formun tek mekânda çözüldüğü bir cami olarak kendinden sonra yapılacak Ulucami formlarına da örnek teşkil etmiştir.

Resim6. Ulu Cami

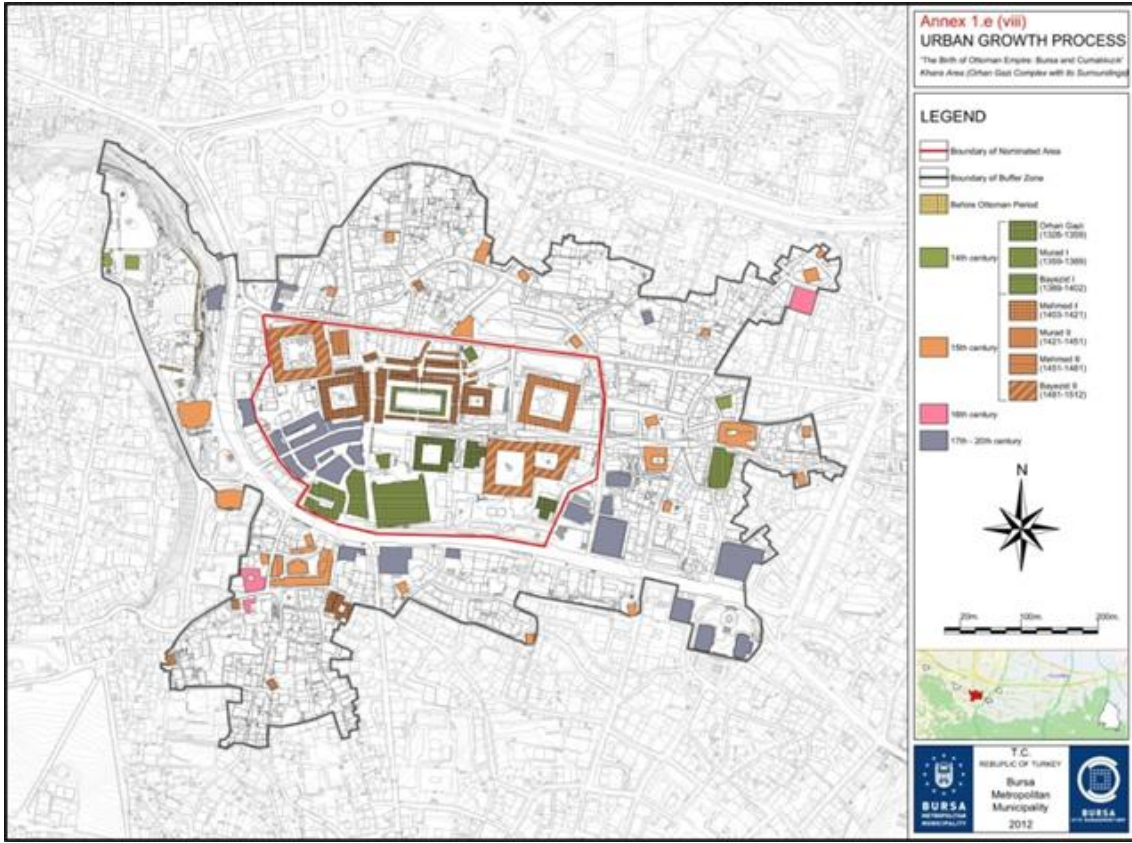

Resim7. Ulu Cami'nin İçi

Bazı küçük olanlarla birlikte çarşı bölgesinde birkaç cami daha bulunmaktadır. Aynı zamanda bölge, birkaç hamam ve örtülü dükkânlara da ev sahipliği yapmaktadır.

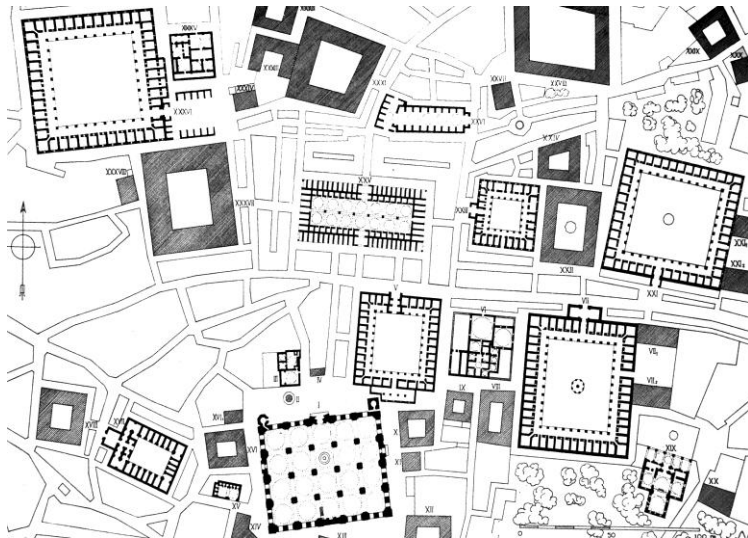
I. Mehmed döneminde inşa edilen İpek Han ve II. Murad döneminde yapılan Kütahya Han; Hanlar Bölgesi'nin Doğu-Batı eksenini oluşturmaktadır.

İstanbul'un fethinden sonra bile, Hanlar Bölgesi'nde imar çalışmaları devam etmiştir. Fatih Sultan Mehmet döneminde yapılan Fidan Han, Bali Bey Han ve Tuz Han; II. Bâyezid döneminde yapılan Koza Han ve Pirinç Han İstanbul'daki heybetli binaların yapılması için gerekli fonun oluşturulmasını sağlamıştır.

Harita5. Hanlar Bölgesi'nin (Orhan Gazi Külliyesi ve Çevresi) Tarihi Gelişimi

I. Ulu Cami (Ulu Mosque), II. Şadırvan, III. Şengül Hamamı, IV. Muvakkithane, V. Emir Khan (Emir Khan), VI. Orhan Hamamı (Orhan Public Bath), VII. Koza Khan (Koza Khan), VIII. Zeytin Khan, IX. Küçük Zeytin Khan, X. Madrasah, XI. Mektep, XII. Madrasah, XIII. Mısırî Tekkesi, XIV. Mısırî Mezarlığı, XV. Umumi tuvalet, XVI. Vaiziye Madrasah, XVII. Müftülük, XVIII. Kapan Khan (Kapan Khan), XIX. Doğan Gözü Khan, XX. Orhan Camii (Orhan Mosque), XXI. İmaret ambarı, XXII. Fidan Khan (Fidan Khan), XXIII. Yeni Harir Khanı, XXIV. Geyve Khan (Geyve Khan), XXV. Sandıkçılar Khan, XXVI. Bedesten (Covered Bazaar), XXVII. Sipahiler Çarşısı, XXVIII. Eski Yeni Khan, XXIX. Madrasah, XXX. Yiğit Cedit Camii, XXXI. Karaca Bey Khan, XXXII. Kuşbazlar Khan, XXXIII. İvaz Paşa Madrasah, XXXIV. İvaz Paşa Camii, XXXV. Meyhaneli Hamamı, XXXVI. Pirinç Hanı (Pirinç Khan), XXXVII. Eski Harir Khan (Arabacılar), XXXVIII. Sağrıcı Songur Camii.)

Harita6. Hanlar Bölgesi Haritası
(Gabriel, 2008)

Resim8. Emir Han üst kat, Kemer Detayı

Resim9. Bedesten'in içi

Resim10. İpek Han'ın Avlusu

Resim11. Geyve Han'ın Avlusu

Emir Han – Ulu Cami'nin kuzeydoğu köşesinde bulunmaktadır. Han, külliyesine gelir sağlaması amacıyla Sultan Orhan tarafından yaptırılmıştır. Tarihi belgelerde, aynı zamanda Bezzaz-ı Atik, Bezzazistan, eski Bezzazistan, Bey Han, Sultan Han ve Kervansaray isimleriyle de geçmektedir. Bursa'da inşa edilen Osmanlı Hanları'ndan ilkidir. İki katlı binada, 36 tanesi giriş katında 38 tanesi de üst katta olmak üzere toplam 74 adet dükkân ve depo alanı bulunmaktadır. 14. yüzyılın sonlarında Yıldırım Bayezid tarafından yeni bir kapalıçarşı yaptırılmış ve kısa süreliğine Emir Han "Eski Kapalıçarşı" olarak adlandırılmıştır. Emir Han pek çok kez yanmış veya yıkılmıştır, ve her seferinde yüksek maliyetlerle restore edilmiştir.

Bedesten – Yıldırım Bâyezid tarafından yaptırılan bu bina o dönemde bankacılığın ve mal alışverişinin merkezi olarak faaliyet göstermiş, ve aynı zamanda devletin en değerli ürünlerinin ticaretinin yapıldığı, en değerli malların muhafaza edildiği bir yer olarak hizmet vermiştir. Günümüzde parayı ve diğer değerli malları muhafaza eden bankaların üstlendiği görevi o dönemlerde kapalı çarşılar üstlenmekteydi. Kapalıçarşıya giriş, her biri çarşının farklı bir yüzünde bulunan dört kapıdan gerçekleşmekteydi. Günümüzde bina kuyumcular çarşısı olarak faaliyete devam etmektedir.

İpek Han – Ulu Cami ve Pirinç Han arasında bulunan İpek Han, 15. yüzyılın ilk yarısında Sultan Çelebi Mehmet tarafından Yeşil Külliyesi için gelir sağlaması amacıyla yaptırılmıştır. Tarihi kayıtlarda, Sultan Han, Han-ı Harir, Yeni İpek Han, Eski İpek Han, ve Arabacılar Hanı (fayton yapıcı ve tamircilerinin Han'da bulunmalarından ötürü) olarak da adı geçmektedir. Bazı kaynaklarda, İpek Han'ın yapıcısı olarak Sultan Çelebi Mehmet döneminin saygıdeğer bir devlet adamı, asker ve mimarı olarak bilinen Hacı İvaz Paşa'nın adı geçmektedir. Arşiv kayıtlarına göre han; taş ve tuğla kullanılarak yapılmış olup, bünyesinde 38 tanesi alt katta 38 tanesi de üst katta olmak üzere toplam 76 oda barındırmaktadır.

Geyve Han – 15. yüzyılda Hacı İvaz Paşa tarafından yapılan ve Çelebi Mehmet'e hediye olarak verilen Geyve Han'ın yapılış amacı, tıpkı İpek Han örneğinde olduğu gibi külliye gelir sağlamaktı. Hana aynı zamanda İvaz Paşa Han'ı veya Lonca Han da denmektedir. Kapalıçarşı'dan Yorgancılar Çarşısı'na dönüştü, Demirkapı olarak isimlendirilen bölgede bulunmaktadır. Moloz taşı ve tuğladan yapılmış iki katlı, sivri saçakları bulunan bir binadır. Batı, kuzey ve güneye bakan yüzlerinde kapılar bulunmaktadır, doğu kanadındaki kapının hemen karşısında küçük bir camiye de barındıran binada 20si giriş katında, 30 tanesi üst katta olmak üzere toplam 50 dükkân bulunmaktadır.

Resim12. Fidan Han Genel Görünüm

Fidan Han – Tuz Pazarı eksenindeki Çarşı ve Hanlar Bölgesi'nde bulunmaktadır. 15. yüzyılda Fatih Sultan Mehmed'in vezir-i azamı tarafından İstanbul'daki Mahmudpaşa Külliyesi'ne gelir sağlamak amacıyla yaptırılmıştır. Aynı zamanda Mahmud Paşa Hanı olarak da bilinir. Neredeyse kareye benzeyen şekilde bir avluya, şadırvana, avlunun ortasında küçük bir camiye ve avlunun çevresinde revaklı, iki katlı bir dükkân ve depo alanına sahiptir. Zemin kattaki revaklar tonozluyken, üst kattakilerin kubbesi bulunmaktadır. Tuğla ve kireçtaşı bir araya getiren kaliteli bir duvar işçiliğine sahiptir. Alt katta 48 dükkân, üst katta 50 adet dükkân bulunmaktadır.

Resim13. Koza Han Taçkapısı

Resim14. Koza Han'ın Avlusu

Koza Han – Abdul-ula bin Pulad Şah tarafından 1490-1491 yılları arasında, II.Bâyezid'in emriyle, İstanbul'daki cami ve medresesine gelir sağlamak amacıyla yapılmıştır. Zamanında Yeni Han, Beylik Han, Han-ı Cedid-i Amire, Han-ı Cedid-i Evvel, Simkeş, Sirmakeş, Beylik, Kervansaray ve Eski Yeni Han olarak da adlandırılmıştır. 46 x 38 boyutlarında dikdörtgen biçiminde bir avlunun etrafına inşa edilen hanın üst katında 51, alt katında ise 50 oda bulunmaktadır, odalar 3.40 metre genişliğindeki revaklara açılmaktadır. Hanın kuzeye bakan cephesinde taş kabartmalarla süslü görkemli bir kapısı bulunmaktadır. Ayrıca, doğuda, bir avlu etrafına sıralanmış tek katlı ahır ve depo birimlerinin bulunduğu İç Koza Han'a açılan bir kapısı ile üst katta güneydeki kmejdana açılan bir başka kapısı vardır. Koza Han'ın iç avlusunun orta yerinde sekizgen olarak yapılmış küçük bir mescit ve üst kattaki ibadet mekanının altında bir şadırvan bulunmaktadır. Bu mescidin köşelerinde, aralarında yuvarlak kemerler bulunan sekiz kolon ile havuzun ortasında da tek bir kolon bulunmaktadır. Bugün Koza Han ticari amaçlar için kullanılmaktadır. İç Koza Han olarak adlandırılan bölüm aslında Koza Han'ın ahırlar bölümüdür. Doğudan Koza Han'a bitişik olan tek katlı bu binanın avlusuna Koza Han'ın doğu cephesinde bulunan 3.66 metre genişliğinde bir kapıdan ulaşılabilir. Ahırların 22 x 30 metre ölçülerinde dikdörtgen biçimindeki avlusu depo alanlarıyla çevrilidir. Günümüzde İç Koza Han yiyecek ve içecek servisi için kullanılmaktadır.

Resim15. Piriç Han Genel Görünümü

Piriç Han – 1490 - 1508 yılları arasında II. Bâyezid tarafından, İstanbul'daki imaret ve camisi için gelir üretmek amacıyla yaptırılmıştır. Mimarları Sultan Şah'ın oğlu Yakup Şah ve Abdullah'ın oğlu Ali'dir. Tarihi kayıtlarda ismi Han-ı Cedid-i Sani, Han-ı Cedid-i Evvel olarak da geçen Piriç Han'ın üst katında 50, alt katında 47 oda bulunmakta olup, han kare şeklinde geniş bir avlunun etrafında, her kattaki her odanın önünde revaklar olacak şekilde yapılmıştır. Piriç Han'ın duvarları bir katman kaba yonu moloz taşı ve doğu yüzünde üç katman tuğla kullanılarak yapılmıştır. Doğuya açılan kapı kabartmalı desenlerle süslenmiştir.

Hanlar Bölgesi'ne en iyi bakı noktası olan Kale içindeki bugünkü ismiyle Tophane parkında Osmanlı devletinin kurucuları olan Osman Gazi ve Orhan Gazi'nin türbeleri manevi odak oluşturmaktadır.

Resim 16. Orhan Gazi ve Osman Gazi Türbeleri
(G.Berggren, 1890'lar) (Dostoğlu, 2001)

2. Külliyyeler

Adaylık, 5 adet Sultan Külliyesi'ni içermektedir: Orhan Gazi, Hüdâvendigâr, Yeşil, Yıldırım ve Muradiye. Orhan Gazi Külliyesi Hanlar Bölgesi'nin merkezini oluşturduğundan "Hanlar Bölgesi" başlığı altında tanımlanmıştır.

Külliyyeler farklı görevleri bulunan cami, medrese, imaret, hamam ve hatta kimi zaman hastane veya gelir getiren çarşı ve hanlar gibi binalardan oluşmaktadır. Külliyyeler, ilerde etrafına yapılacak yerleşim yerlerinin merkezini teşkil etmek ve şehrin gelişimini belli yönde tetiklemek amacıyla inşa edilmiştir. Sultanlar bu külliyyeleri şehrin farklı merkezlerine yaptırmakla birlikte, aynı zamanda Hanlar Bölgesi'ndeki diğer kamu binalarının yapımına da katkı sağlamıştır (ticaret merkezi).

14. Yüzyılın ikinci çeyreğinde, iki nehir arasındaki bir tepede bulunan Bizans yerleşim bölgesinin kuzeydoğusuna Orhan Gazi Külliyesi inşa edildikten sonra, yeni yerleşim bölgesinde, bu bölgenin kent merkezi olarak seçilmesi kararını pekiştirmek amacıyla yapı çalışmaları devam etmiştir:

Murad Hüdâvendigâr'ın saltanatı sırasında, kentteki ticaret alanlarına duyulan ihtiyaç doğrultusunda bir tarım pazarı olarak kentin merkezine Kapan Han inşa edilmiş, aynı zamanda Bursa'nın batısında kalan tepeye de bir külliye yapılmıştır,

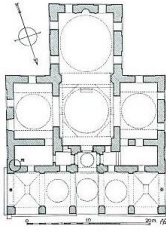
Kapalı Çarşı ve Ulu Cami Yıldırım Bâyezid'in hüküm sürdüğü dönemde kent merkezinde, ticaret bölgesinin orada kalmasını sağlamak amacıyla yapılmıştır, Yıldırım (I. Bâyezid) Külliyesi merkeze yakın, yaklaşık bir kilometre kadar doğuya yapılmıştır,

Bu iki nokta arasında ana yolları şekillendiren köprüler inşa edilmiştir,

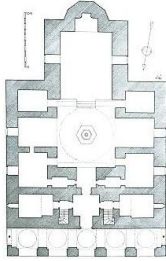
Yeşil Külliyesi Çelebi Mehmed tarafından, Muradiye (II. Murad) Külliyesi de 2. Murad tarafından şehir sınırları içindeki, anayollar tarafından önceden belirlenmiş kentsel yapıyı kuvvetlendirmek amacıyla yaptırılmıştır.

Kentin hedeflenen nüfus seviyesine ulaşması için, devlet ve bölge çapında yeni fetih politikaları ve ticaret yolları uygulanmıştır.

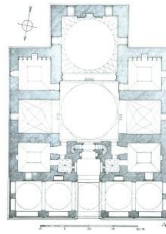
Külliyyeler, konumları itibarıyla görsel olarak dikkat çekmek, bu merkezler ve camileri için net bir yer duygusu oluşturmak amacıyla tepelerin üstüne inşa edilmiştir. Ayrıca, bulundukları konum itibarıyla Uludağ ile aralarında güçlü bir bağlantı bulunmakta ve sürekli su akışı sayesinde hamam, çeşme ve bahçelerin su ihtiyacı sağlanmaktadır. Bu ilişkinin sonucu olarak gelişen peyzaj günümüzde hala varlığını devam ettirmektedir. Külliyyelerin içindeki, günümüze kadar gelmiş ulu çınar ve selvi ağaçları gibi heybetli ağaçlar, bölgenin maneviyatını daha da pekiştirmektedir.

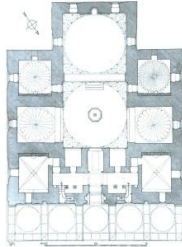
Resim17. Orhan Camii Planı

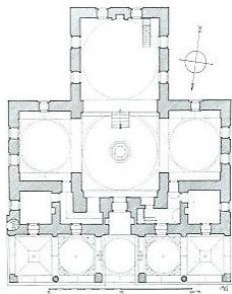
Resim 18. Hüdâvendigâr Camii Planı

Resim19. Yıldırım Camii Planı

Resim20. Yeşil Camii Planı

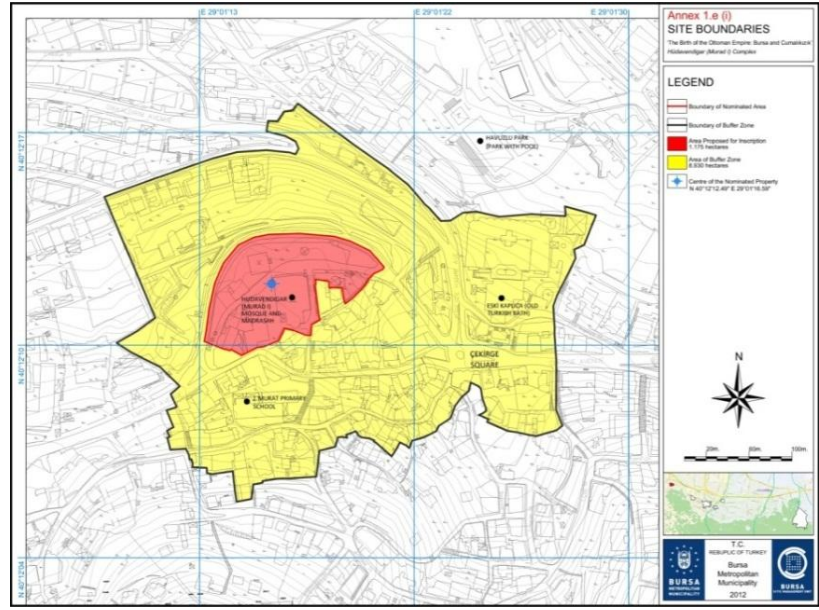
Resim21. Muradiye Camii Planı

Külliye, kent bütünü ölçeğinde semtlerin çekirdeğini oluşturan ve etrafında konut alanlarının geliştiği odak noktalarıdır. Külliye içindeki cami ve medresenin konumuna göre ilk birkaç ev ve zamanla bu evleri takip eden diğer evler inşa edilmektedir. Külliye etrafındaki konut yerleşimi devlet tarafından vergi indirimi ile teşvik edilmiştir. Külliye dini inancın ve sultanların gücünü simgeleyerek devletin sembolü olarak; değişmeyen, sabit kalan ve en seçkin konumda yer alan yapılar olup buna mukabil etrafında oluşan konut dokusu mahremiyet olgusu içinde sahibinin istekleri ve topoğrafyanın koşullarına göre değişime elverişli ve kullanılan malzemeleri ile geçici olma özelliğini taşıyan yapılardır. Anıtların kalıcılığı ve konutların geçiciliği, Osmanlı Devleti'nin halka toprak üzerinde sadece kullanım hakkı vermek ve tüm toprakların Devlet'e ait olmasından müteşekkil mülkiyet yapısının da sonucudur.

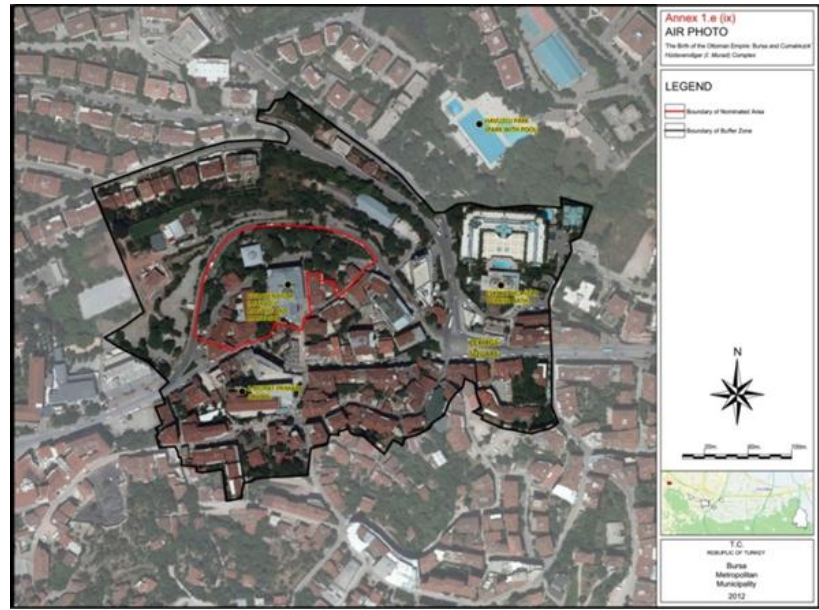
Yürüme mesafesindeki külliye ve Hanlar Bölgesi'nin tanımladığı kent formu daha sonra aralarında kalan alanlarda insanların yerleşmesiyle mahallelere dönüşmüştür. Bu mahalleler, külliye çevresinde de olduğu gibi daha küçük ölçekte nüvelerin oluşturulması ile meydana gelmiştir. Bu nüvelerin merkezinde, halkın ihtiyaçlarını karşılayacak mescit, mektep ve hamam yapıları inşa edilmiştir. Nüveler, sultanların desteğini alan devletin ileri gelenleri tarafından oluşturulmuş ve vakıf sistemi içerisinde yerlerini almışlardır.

Külliye inşa edildiği tepenin en üst noktasında Külliye'nin merkezi konumunda "Cami" yer almaktadır. Camiler ve hamamlar külliye içinde inşa edilen ilk yapılardır. Külliye'nin tamamlanması sürecinde camiler siyasi konuların görüşüldüğü, yargı kararlarının alındığı, ahi ve dervişlerin çalışmaları ile eğitim-öğretim ve konaklama birimlerine duyulan ihtiyaçları ilk etapta karşılamak üzere zaviyeli plan tipinde inşa edilmişlerdir. Zaviyeli, "1" planlı camiler; harim denilen asıl ibadet mekânının iki yanında birer eyvan ile eyvanların kuzey ve güneyinde yerleştirilmiş ikişer tabhane mekânından oluşmaktadırlar. Külliye tamamlandığında ise camiler ibadet, medreseler eğitim-öğretim, imaretler yeme-içme fonksiyonlu yapılar olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir.

Hüdâvendigâr (I. Murad) Külliyesi

Harita7.Hüdâvendigâr (I. Murad) Külliyesi Alan Sınırları Haritası

Harita8.Hüdâvendigâr (I. Murad) Külliyesi'nin hava fotoğrafı

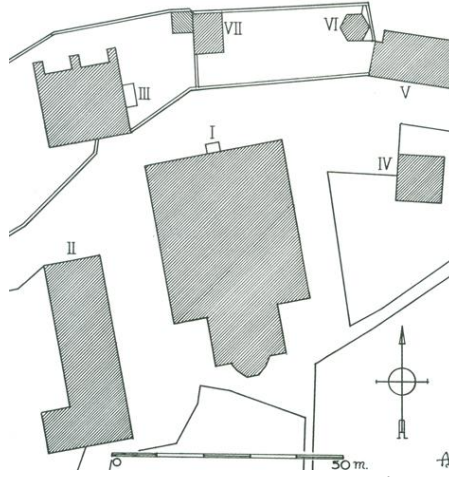

Resim 22. Hüdâvendigâr (I. Murad) Külliyesi Genel Görünüm

Sultan I. Murad tarafından 1363/66 yıllarında yaptırılan külliye, şehrin batıya doğru genişlemesini sağlamıştır. Bünyesinde bir cami, bir medrese, imaret, hamam ve türbe barındırır. Cami, yapımında Bizanslı sanatkarlar görev aldığından Bizans öğeleri barındırır. Hüdâvendigâr Camii'nin en önemli özelliği, aynı yapının bir parçası olarak caminin ikinci katında bulunan medresedir. Bu yapı, iki revağa sahip tek ve eşsiz bir Osmanlı Camii örneğidir.

Resim 23. Hüdâvendigâr Camii Ön Cephesi

Harita9. Hanlar Bölgesi Haritası (Albert Gabriel, 2008)

1.Cami, 2. İmaret, 3. Türbe, 4.Hamam

Resim 24. Hüdâvendigâr Camii İçi

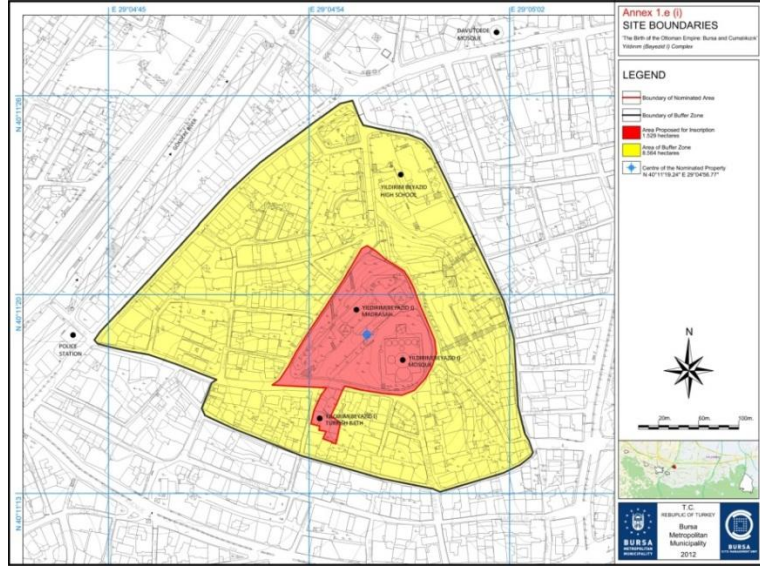
Resim25. Hüdâvendigâr Türbesi

Türbe Sultan Abdülaziz tarafından 1863 yılında, eski temelleri üzerine, tarihi teknikler ve detaylar kullanılarak yeniden yaptırılmıştır. Türbe yapısında, aralarında Sultan Murad Hüdâvendigâr'ın (I. Murad) da bulunduğu 8 adet sanduka yer alır. 1855 yılındaki depremde hasar gördükten sonra 1906 yılında Sultan Abdülhamid tarafından onarılan imaret, bugün sosyo-kültürel bir merkez olarak kullanılmaktadır.

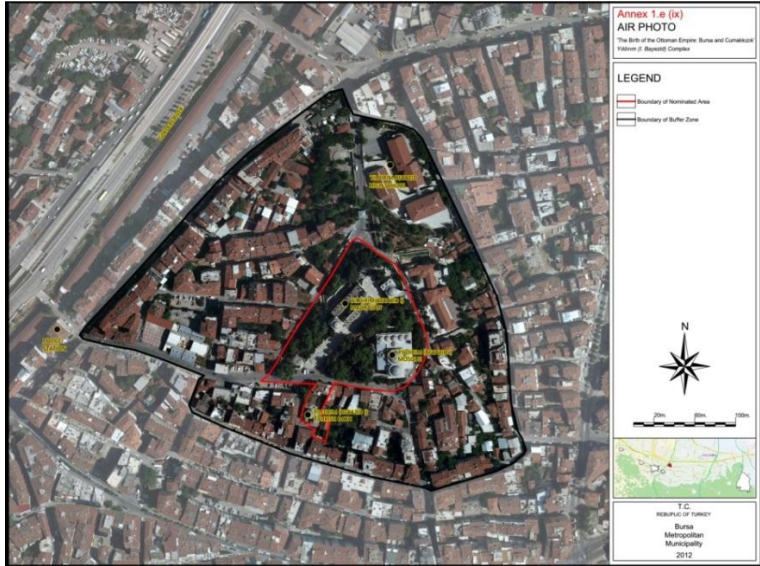
Bölgedeki hamam, orijinal işlevini günümüzde de sürdürmektedir. Caminin doğusundaki Gir-Çık hamamının diğer külliye hamamlarına göre küçük yapılmış olması, külliye gerekliliğine fonksiyonel birimlere yer verildiğini, ancak yakındaki Eski Kaplıca'dan da yararlandığını açıklamaktadır.

Külliye, bulunduğu bölgedeki bir mahalleye adını vermiştir. Ayrıca Külliye'nin bulunduğu alan, şifalı suların yer aldığı kaplıca bölgesi olup, bu bölge bu yönüyle günümüzde de kent için önemlidir.

Yıldırım (I. Bâyezid) Külliyesi

Harita10. Yıldırım (I. Bâyezid) Külliyesi Alan Sınırları Haritası

Harita11. Yıldırım (I. Bâyezid) Külliyesi'nin Hava Fotoğrafı

Resim26. Yıldırım (I. Bâyezid) Külliyesi'nin Genel Görünümü

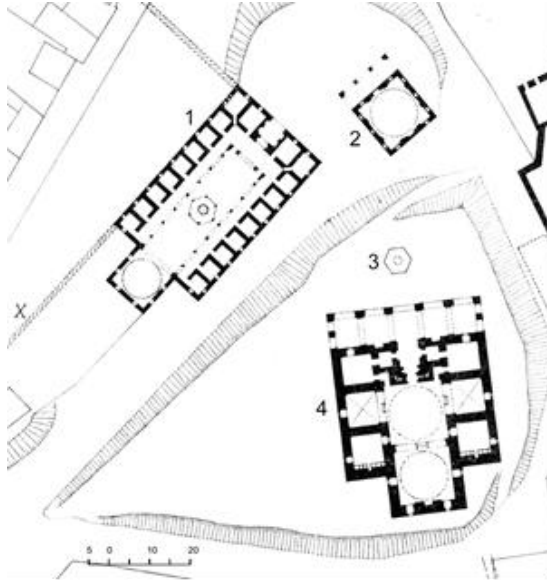
Resim27. Yıldırım Medresesi

Külliye'nin inşası Sultan Yıldırım Bayezid tarafından 1390 yılında başlatılmıştır (Külliye'nin inşa edileceği alan ile ilgili istibdalname hakkında detaylı bilgi Cumalıkızık Köyü ile de ilişkili olması sebebiyle, Köy'ün tanımlandığı bölümde verilmiştir).

Bursa'nın en mükemmel mimari eserlerinden biri kabul edilen Külliye, zamanında medrese ve hastaneleriyle (darüşşifa) dönemin önemli bir eğitim merkezi haline gelmiş ve kentin doğu sınırını çizmiştir. Başlangıcında bir cami, medrese, imaret ve hamam barındırdığı için şüphesiz en "eksiksiz" külliye'dir. Külliye'nin bütün yapı birimleri yerin topoğrafyasına uygun bir şekilde yapılmıştır. Özellikle külliye'nin inşası öncesinde bölgeye getirilen su, çevrede yerleşimin yoğunlaşmasına da sebep olmuştur.

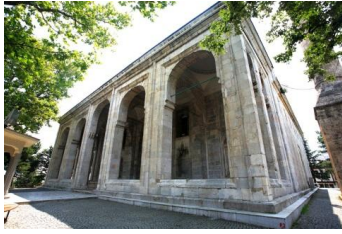

Resim28. Yıldırım Bâyezid Türbesi

Harita12. Yıldırım Külliyesi Haritası (Gabriel, 2008)

1.Medrese 2.Türbe
3.Çeşme 4.Cami

Resim29. Yıldırım Camii Kuzey Cephesi

Külliye içerisindeki cami, diğer Sultan Külliyesi'ndeki camiler gibi "⊥" plan tipinde inşa edilmiş olup, "Bursa Kemerli" olarak mimari literatüre geçmiş uygulamanın da ilk örneğinin görüldüğü yapıdır.

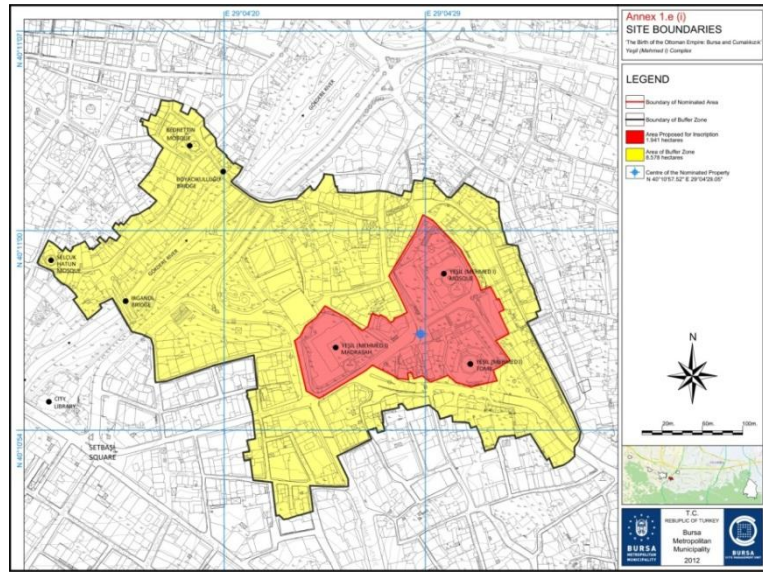

Resim30. Yıldırım Camii Ana Eyvan

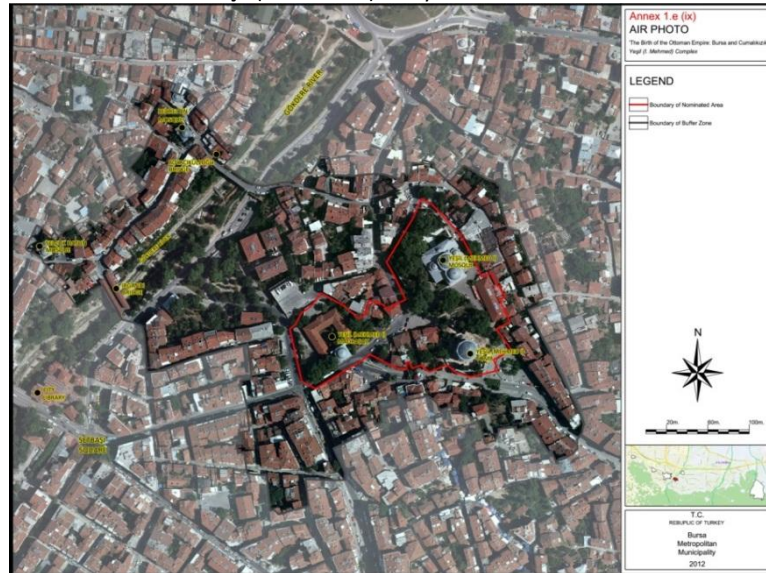

1406 senesinde yapılan türbe, içinde sultanın eşi ve bir çocuğunun sandukalarını barındırır. Uzun süredir terk edilmiş halde duran benzersiz hastane (Darüşşifa) yakın zamanda yeniden yapılmış olup, şu anda göz hastanesi olarak hizmet vermektedir. İmareti ise ayakta kalmamıştır. Ancak imaretin bulunduğu alan, günümüzde üzerinde okul inşa edilmiş olması sebebiyle kamusal hizmetini sürdürmektedir. Külliye, bulunduğu mahalleye adını vermiştir.

Yeşil (I. Mehmed) Külliyesi

Harita13.Yeşil (I. Mehmed) Külliyesi Alan Sınırları Haritası

Harita14.Yeşil (I. Mehmed) Külliyesi'nin Hava Fotoğrafı

Resim31. Yeşil (I. Mehmed)
Külliyesi Genel Görünümü

Sultan I. Mehmed (Çelebi) tarafından 1419 yılında yaptırılan külliye, Ankara Savaşı'nda (28 Temmuz 1402) Timur karşısında alınan mağlubiyetin ardından, Osmanlı hâkimiyetinin yeniden doğuşunu sembolize etmektedir. Bir cami (Yeşil Camii), medrese, türbe (Yeşil Türbe), hamam ve imaretten oluşmaktadır. Türbenin içinde Çelebi Sultan Mehmed'in, oğulları ve kızlarının ve dadısının sandukaları bulunur.

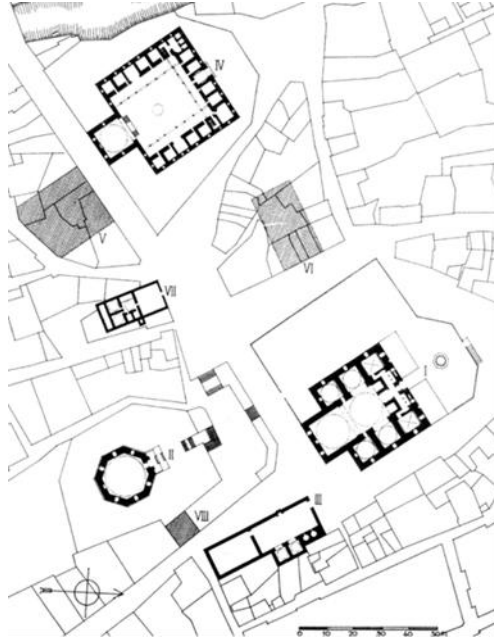
Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

Resim32. Yeşil Camii Kuzey Cephesi

Resim33. Yeşil Cami'nin İçi

I. Cami, II. Mozole (Türbe), III. İmaret, IV. Medrese, VII. Hamam

Harita15. Yeşil (I. Mehmed) Külliyesi Haritası
(Gabriel, 2008)

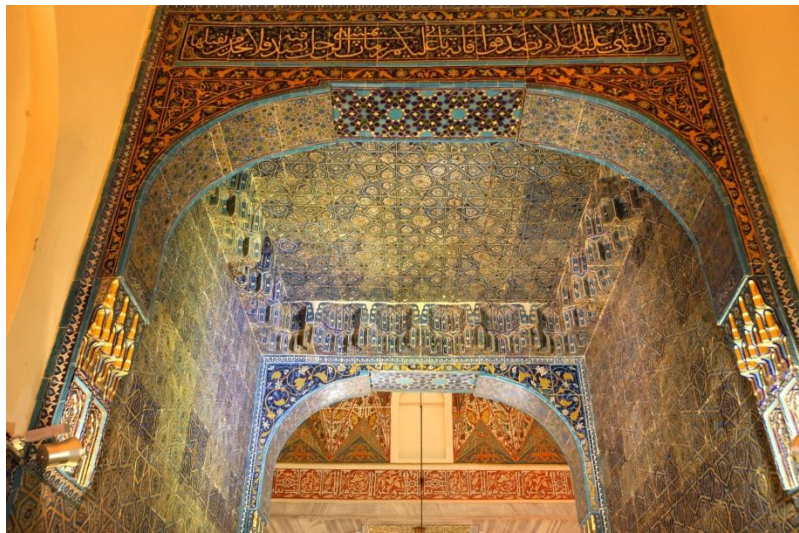

Resim34. Yeşil Cami'de Sultan Locası

"Yeşil" Camii Türkiye'deki en güzel tarihi yapılardan biri olarak düşünülmektedir. Caminin mihrabı, mahfili döneminin İznik çinileriyle kaplanmış olup, olağanüstü bir süslemeye sahiptir. Çiniler %80 oranında kuvars, diğer bir deyişle yarı değerli maden taşları içermekte olup, literatüre "üretilmesi imkânsız seramik" olarak geçmiştir.

Resim35. Yeşil Türbe

Resim40. Yeşil Cami Hünkâr Mahfili'ndeki Çiniler

Resim36. Çelebi Sultan Mehmed'in çiniyle süslenmiş lahdi

Resim37. Yeşil İmareti

Resim38. Yeşil Medresesi Kuzey Cephesi

Resim39. Osman Hamdi Bey'in ünlü resmi (Kaplumbağa Terbiyecisi), Yeşil Camii'de (1906)

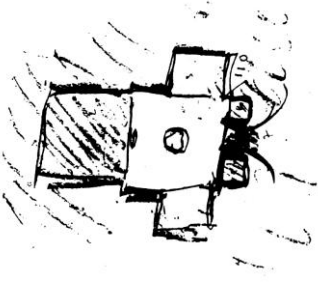
Mimarî ve süslemeleri yapan kişiler, zamanının en ünlü kişileri idi. Külliye yapıları öncelikle mimarî Hacı İvaz Paşa başta olmak üzere, Bursalı Nakkaş Ali İbn İlyas Ali, çini ustası Mecnun Mehmed, tahta oymacısı Tebrizli Hacı Ali ve kiremitçi Pir Mehmed Çelebi gibi sanatkarların olağanüstü gayretleriyle oluşturulmuştur. Yapıdaki süsleme elemanlarında sanatçı imzalarına yer verilmesi yapının banisi Sultanın sanata ve sanatçıya verdiği değeri de göstermektedir.

Külliye içindeki yapılar ve süslemeleri araştırmacı ve sanatçıların tarih boyunca ilgisini çekmiş, onların farkındalığı Bursa'nın tanınırlığını arttırmıştır. Bursa Valisi Ahmet Vefik Paşa tarafından 1864-67 yılları arasında Bursa'ya davet edilen Fransız mimar Leon Parvillé, Yeşil Cami'nin cephe, iç mekân, taş işçiliği ve çini süslemelerini detaylı biçimde çizerek günümüze yapıyı tanıtıcı önemli belgeler bırakmıştır.

İlk Türk arkeoloğu kabul edilen, müzeci ve ressam Osman Hamdi Bey (1842-1910) Türk resminde figürlü kompozisyon kullanan ilk ressam olarak da bilinmektedir. Aynı zamanda Sanayi-i Nefise Mekteb-i Alisi (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi) ve İstanbul Arkeoloji Müzesi kurucusu olan Osman Hamdi Bey'in en tanınmış eserlerinden biri olan "Kaplumbağa Terbiyecisi"(1906) tablosundaki figür, mekân olarak Bursa Yeşil Cami'nin üst katındaki odada gösterilmiştir. İki Müzisyen Kız (1880), Yeşil Türbe'de Dua (1882) adlı tablolarında da çiniler gerçekçi görünüşleriyle dikkat çekmektedir. Ressamın tablolarına konu olan Yeşil Cami ve Türbe çinileri günümüzde de aynı etkilerini sürdürmektedir.

Resim41. Yeşil Türbe'de Dua (1882)
(<http://www.peramuzesi.org.tr>)

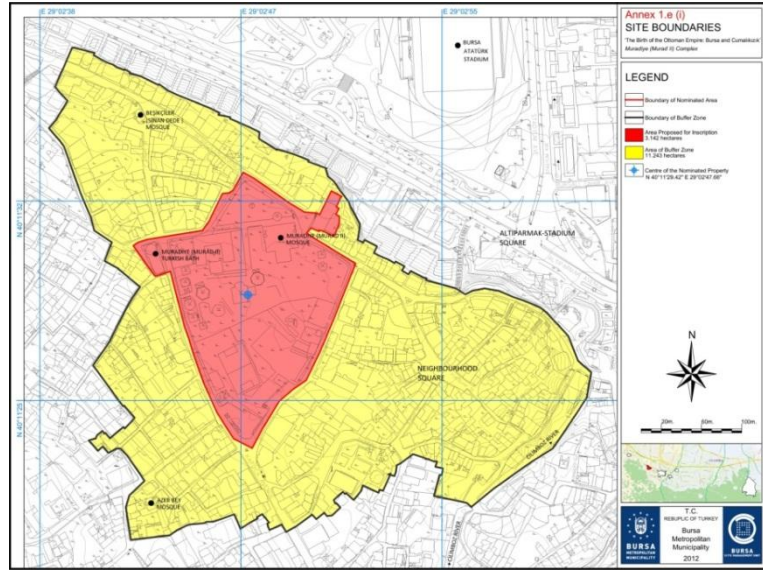

Şekil2. Le Corbusier'in
Yeşil Camii krokisi
(Kortan,1983)

Mimar, şehir plancısı, teorisyen, yazar ve ressam Le Corbusier, mimarlık hayatına başlamadan önce, 1911'de Doğu'ya yaptığı gezi sırasında Bursa'yı da ziyaret etmiştir. 1920'li yıllarda ortaya attığı "biçimsel saflık" anlayışına örnek olarak Bursa Yeşil Cami'yi göstererek eserin sadeliğinden, heybetinden ve azametinden söz eder. Ona göre bir bina içiyle dışıyla ancak bu kadar uyumlu olabilir ve geometrinin şiirleştirilmiş şeklidir Yeşil Cami.

Günümüzde hamam, sanat atölyesi olarak, medrese de Türk İslam Eserleri Müzesi olarak faaliyet göstermekte, imaret de işlevini korumaktadır.

Muradiye (II. Murad) Külliyesi

Muradiye (II. Murad) Külliyesi Alan Sınırları Haritası

Muradiye (II. Murad) Külliyesi'nin Hava Fotoğrafı

Bir Osmanlı Sultanı tarafından Bursa'da yaptırılan son külliye. 1426 yılında Sultan II. Murad tarafından yaptırılan külliye ilk başta bir cami, medrese, hamam, imaret ve türbe bulunmaktaydı.

Resim42. Muradiye (II. Murad) Külliyesi Genel Görünümü

Muradiye Külliyesi, Sultan II. Murad'ın Türbesi ile başlayan, Kanuni Sultan Süleyman dönemine (16. yüzyıl) kadar gelen türbe yapıları ile ayrıca önem kazanmış, anıtsal türbe yapılarının meydana getirdiği bir hazire, ilk olarak burada var olmuştur. Daha sonraki yıllarda, İstanbul'daki Eyüp Sultan Türbesi bu geleneği yaşatan bir uygulama olacaktır.

Resim43. Muradiye Camii
Kuzey Cephesi

Resim44. Muradiye
Camii'nin İçi

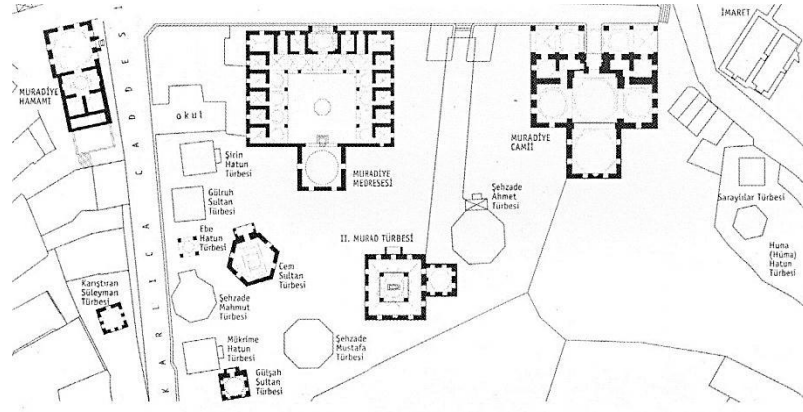
Resim45. II. Murad Türbesi

Resim46. Saraylılar Türbesi

Resim47. Cem Sultan ve
Şehzade Mustafa Çelebi
Türbesi

Resim52. Muradiye (II. Murad) Külliyesi Haritası

Muradiye Külliyesi içerisinde on iki türbe bulunmakta olup; bu türbelerde Sultanların eşleri, oğulları, kızları, yakın akrabaları ve Osmanlı'ya hizmet eden çeşitli saray mensupları yer almaktadır. Yakın akrabaların buraya gömülmesi, başkentin İstanbul'a taşınmasından sonra dahi Bursa'nın manevi olarak hala ne kadar önemli olduğunun göstergesidir.

Muradiye (II. Murad) Külliyesi'nde gömülü olan kişiler aşağıdaki gibidir:

II. Murad Türbesi (15. yüzyıl) (Bu türbede, Sultan II. Murad'ın, oğulları ve kızlarının kabirleri bulunmaktadır.)

Hüma Hatun Türbesi (1449) (Fatih Sultan Mehmed'in annesinin mezarı)

Saraylılar Türbesi (15. yüzyıl)

Ebe Hatun Türbesi (15. yüzyıl) (Fatih Sultan Mehmed'in ebesinin mezarı)

Şehzade Ahmed Türbesi (1514) (Şehzade Ahmed'in, erkek ve kız kardeşlerinin, kızının ve annesinin sandukaları bulunmaktadır.)

Cem Sultan ve Şehzade Mustafa Çelebi Türbesi (15. yüzyıl) (Fatih Sultan Mehmed'in oğulları Şehzade Mustafa Çelebi ve Cem Sultan'ın ve diğerlerinin mezarları bulunmaktadır.)

Gülşah Hatun Türbesi (15. yüzyıl) (Fatih Sultan Mehmed'in eşi ve Şehzade Mustafa'nın annesinin mezarı bulunur. Aynı zamanda II. Bâyezid'in oğlu Şehzade Ali'nin kabri de bu türbededir.)

Gülruh Sultan Türbesi (1502) (Sultan II. Bâyezid'in eşi Gülruh Sultan ile kızları ve oğullarının sandukaları bu türbede bulunmaktadır.)

Şehzade Mahmud Türbesi (1506) (Sultan II. Bâyezid'in oğlu Şehzade Mahmud ve diğer oğullarının sandukaları bu türbededir.)

Mükrime Hatun Türbesi (1515) (Sultan II. Bâyezid'in oğlu Şehin Şah'ın eşi Mükrime Hatun'un sandukası ve diğer sandukalar bu türbede bulunmaktadır.)

Resim48. Cem Sultan ve Şehzade Mustafa Çelebi Türbesi'nin içi

Resim49. Şehzade Ahmed Türbesi

Resim50. Şehzade Mustafa Türbesi

Resim51. Şehzade Mahmud Türbesi

Şehzade Mustafa Türbesi (1553) (Kanuni Sultan Süleyman'ın (Muhteşem Süleyman) oğlu Şehzade Mustafa ve kardeşlerinin, annesinin sandukası bu türbede bulunmaktadır.)

Şirin Hatun Türbesi (16. yüzyıl) (Sultan II. Bâyezid'in eşi Şirin Hatun'un sandukası ve ayrıca başka sandukalar da bu türbede bulunmaktadır.)

Tabiat ile birleşen mimari değerleri ile Muradiye (II. Murad) Külliyesi'ndeki cami ve türbe yapılarının özgünlüklerinin korunması ve yarına aktarılabilmesi için günümüzde restorasyon çalışmalarına başlanmıştır. Bu çalışmalar kapsamında gerçekleştirilen detaylı incelemeler ve kısmi raspalar neticesinde Şehzade Mahmud türbesinin kubbesinde 15. - 16. yüzyıla ait kalem işleri ortaya çıkmıştır. Bu kalem işleri ile, yapılardaki mevcut kubbelerin orijinal olduğu da kanıtlanmıştır.

Külliye, bulunduğu mahalleye ismini vermiştir. Ayrıca, Koca Naib, Yahşibey ve Hamzabey isimli mahalleler de bölgede kurulmuştur. Bu mahalleler günümüzde varlıklarını devam ettirmektedirler.

Medrese ilerleyen dönemlerde dispensar, imaret Osmanlı lezzetlerini sunan bir restoran, hamam da engelliler için rehabilitasyon merkezi olarak işlevlendirilmiş olup, bu binalar söz konusu işlevler uyarınca günümüzde hizmet vermektedir.

Resim53. Muradiye İmareti

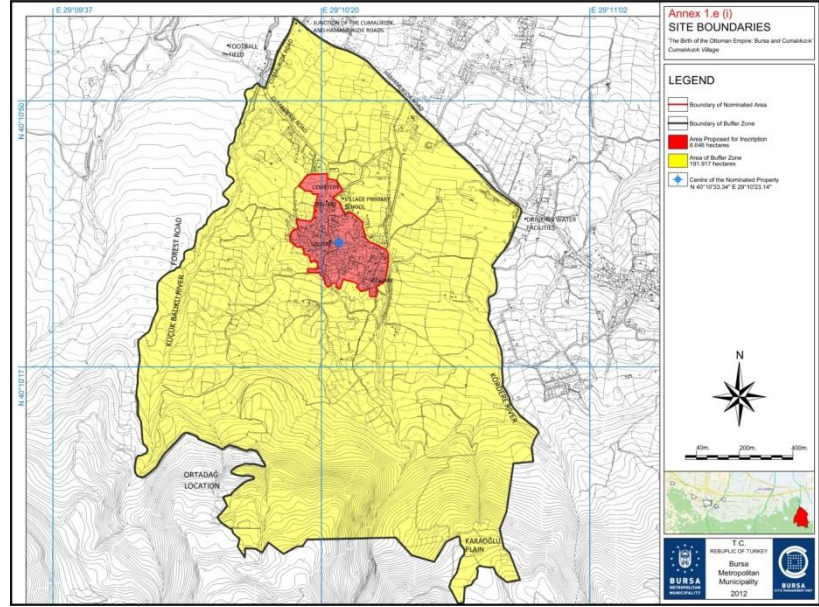

Resim54. Muradiye Medresesi Önden Görünüşü

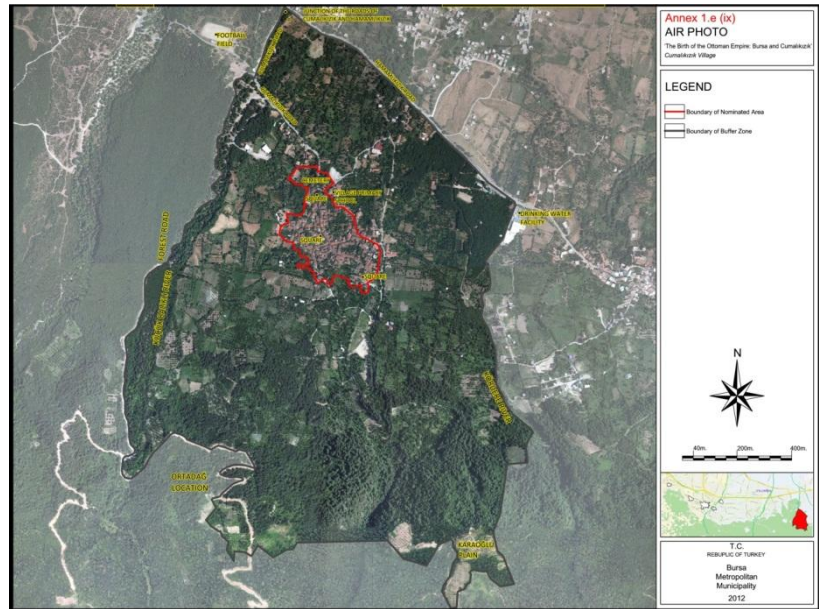

Resim55. II. Murad Hamamı

3. Cumalıkızık Köyü

Harita18.Cumalıkızık Köyü Alan Sınırları Haritası

Harita19.Cumalıkızık Köyü ve Çevresindeki Tarım ve Orman Alanlarının Hava Fotoğrafi

Resim56. Cumalıkızık Köyü Genel Görünümü

Bursa'nın doğusunda, Bursa-Ankara karayolunun 12. km'sinden Uludağ'ın kuzey eteğine sapıldığında 3 km içeride yer alan bir erken Osmanlı köyüdür.

Bu köy diğer birkaç köy ile birlikte, Osmanlı Bursa'yı fethedip Bursa'yı başkent yapmaya karar verdiğinde kurulmuştur. "Kızık" ismi 11. yüzyılda Divan-ı Lügat-it Türk'te Anadolu ve Kuzey Suriye'deki "kızık" isimindeki Türkmen yerleşimlerini anlatan bir kelime olarak geçmektedir.

Resim57. Cumalıkızık Köy Evleri

Resim58. Cumalıkızık Köy Evleri

Resim59. Cumalıkızık Köy Evleri

Resim60. Cumalıkızık Köyü, Cin Aralığı

Koyunhisar zaferi sonrasında Osmanlı'ya katılan Türkmenler Bursa Ovası'na ve Bursa dağ yöresine yerleştirilmeye başlanmıştır. Türkmenler tarafından oluşturulan bu köyler, devlet için gerekli olan lojistik destek ve insan gücünü de büyük ölçüde sağlamaya çalışmıştır. Bursa'nın fethi sonrasında da Bursa çevresinde kurulmuş olan bu köylerin desteğinin devam ettiği görülmektedir. Bu köylerin varlığını beyan eden pek çok vakıf kaydı mevcuttur. 723H./1323M. tarihli Esporçe Hatun (Asparuh Sultan) vakfiyesi Bursa'nın fethinden önceye tarihlendirilmiştir. Bu vakıf kaydı bugün Nilüfer İlçesi Ürünü Beldesi'ne bağlı bu köyün fetih öncesinde de varlığına kanıt teşkil etmektedir. Ayrıca Sultan vakıflarında, kent içinde yaptırmış oldukları külliyelerinden önemli gelir kaynağını köyler oluşturmaktadır. Sultanlar, hem yaptırdıkları külliyelerin (zaviyelerin) hem de bu külliyeler etrafında şekillenen fiziksel ve sosyal yapının sürekliliğini de büyük ölçüde köy ve kent arasında kurmuş oldukları bu vakıf sistemi ile sağlamışlardır.

Sultan Vakıfları adı altında, özellikle sultanların külliyelerine gelir getirmek üzere vakfedilen köyler ve gelirlerinin, orijinal vakıf kayıtları esas alınarak aşağıda örnekleri verilmiştir;

1360 tarihli Orhan İmareti Vakfiyesi'nde yer alan, Bursa'ya bağlı Tepecik, Panayır ve Musa Baba köyleri, Uluabat köyüne yakın göl kenarında Gulya (Gölyazı) köyü,

1385 tarihli I. Murad Vakfiyesinde yer alan Uludağ'ın güney ve batı taraflarını, Keles ve Bursa'nın bazı köyleri,

1400 tarihli Yıldırım Bâyezid Külliyesi Vakfiyesi'nde yer alan, Ortakızık (Kızıksıhlar-Cumalıkızık), Gemilük (Gemlik) Köyü, Samanlı Köyü'ndeki çeltik tarlaları, İnegöl'e bağlı Mirahor Ali Bey köyündeki çeltik tarlaları,

1419 tarihli Çelebi Sultan Mehmed Vakfiyesi'nde yer alan, Kite (Ürünü) köyü, Tansarı (İrfaniye) köyü, Görükle köyü,

1430 tarihli II. Murad'ın vakfiyesinde yer alan Kirmasti (Mustafakemalpaşa)'ya bağlı Salihler köyü.

Bu köylerin pek çoğu kurulduktan günümüze kadar gerek fiziksel yapılarını, gerekse kuruluşlarındaki vasıflarını 1. Dünya Savaşı'nı takip eden olaylar neticesinde büyük ölçüde yitirmiştir.

Bursa'daki Kızık Köyleri'nin 1300'lerin başında kurulduğu düşünülmektedir. Bunlar arasında en otantik ve en iyi muhafaza edilen köy olan Cumalıkızık, aynı zamanda orduya güvenli bir hinterland oluşturmak amacıyla kullanılan bir Osmanlı stratejisi olan önce kırsal bölgenin, daha sonra kentlerin fethedilmesi stratejisini de yansıtmaktadır. Köy bir Vakıf Köyü'dür - bu da kalıcı olarak bir kamu kurumuna (külliye) ait olduğu, diğer külliyelerin ve yeni kentin yapımı için gelir oluşturma amacını taşıdığı anlamına gelir. Köyün oluşturulması, bir başkent olarak Bursa'nın kurulmasının bir parçası niteliğindedir. 1339 tarihli

Resim61. Cumalıkızık Köy Evleri

Resim62. Cumalıkızık Köy Evleri

Resim63. Cumalıkızık Köyü Tarım Arazileri

Orhan Vakfisi'nde, Orhan Gazi'ye ait bir külliye ve külliye içindeki bir imaretten bahsedilmektedir. Bu imaretin varlığını sürdürebilmesi için kırsal bölgelerden gelen çeşitli tarım ürünlerine ihtiyaç duyulmaktaydı. Bu kentleşme modeli Orhan Gazi döneminden sonra gelen yöneticiler tarafından da benimsenmiş ve bu kişiler tarafından külliyelerdeki imaretlerde kullanılmak üzere kırsal ürünlerin getirilmesi devam ettirilmiştir. Bu bağlantılar, Bursa'nın gelişim sürecinde kent-kır bütünleşmesinin önemini kanıtlamaktadır. Cumalıkızık Köyü'nün varlığına aynı zamanda 1400 tarihli Yıldırım Bâyezid Sözleşmesi'ne eklenen bir dokümanda da değinilmektedir. ("İstibdalname" - bir değişiklik yapılmasına izin veren sertifika). Yıldırım (I. Bâyezid) Külliyesi'nin 1390'larda Orhan Gazi Vakfî'ne ait bir arazi üzerine yapılması planlandığında, bu tarım topraklarına eş büyüklükte başka arsalar bulunması gerekmiştir çünkü vakıf arazisi üzerine o dönemlerde imar hakkı yoktu. Bu yüzden, Cumalıkızık Köyü, Yıldırım (I. Bâyezid) Külliyesi'nin toprağı karşılığında Orhan Gazi Vakfî'ne ayrılmıştır. Bu tarihten sonra Cumalıkızık Köyü bir vakıf köyü olarak varlığını sürdürmüştür. İstibdalnamede Orta Kızık Köyü'nün Yusuf bin Bayramiç bin Mahmud bin Savecî bin Oruç Gazi ve kardeşine ait olduğu beyan edilmiş olup, mülk sahiplerinin adları ifade edilirken kullanılan atalarının isimleri bu köyün kendilerine kuşaktan kuşağa miras yolu ile aktarılmış olduğunu kanıtlar. Bu tespit ise bizi 1400 tarihinden önceye Osmanlı'nın kuruluş tarihine kadar götürebilir. 1400 tarihinden sonra Orhan İmaretine vakıf olarak dâhil edilmesinin ardından köyün fiziki yapısında değişmelerin ve tarımsal üretimin artması ile birlikte köy nüfusunun da giderek artmaya başlamış olduğu kabul edilir. 17. Yüzyılda ise artık kayıtlarda Ortakızık Köyü, Cumalıkızık veya Camilikızık olarak yer almıştır. Bulunduğu alanda diğer altı Kızık (Derekızık, Hamamlıkızık, Değirmenlikızık, Fidyekızık, günümüzde mevcut olmayan Bayındırkızık ve Dalkızık) arasında, minberi bulunan ve Cuma Namazlarının kılınabildiği camisi olması nedeniyle bu adla ifade edildiği düşünülmektedir.

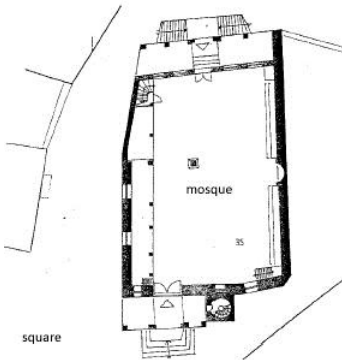
Köyün girişinde bir mezarlık ve ortasında 700 yaşında bir çınar ağacının bulunduğu bir meydan bulunmaktadır. Bu meydan, yoğun bir dokuya sahip olan köyün en geniş boşluğudur. Zemin kaplaması dışında, burada kentsel bir düzenleme yapılmamıştır. Burası mezarlığa yakınlığı nedeniyle, ilerde mezarlığın genişleyebileceği düşünülerek boş bırakılmış bir kamusal alan olmasına rağmen zaman içinde köylüler tarafından pazar alanı olarak değerlendirilmiştir. Köy sokaklarının tümü doğal taş ile kaplıdır ve sokak ortasına eğim verilerek, yağmur sularının sokağın ortasından akması sağlanmaktadır. Üç dar sokağın buluşmasıyla oluşan meydancıkların bazılarında yer alan çeşmeler sayesinde, yakındaki evlerin su gereksinimi karşılanmıştır. Cumalıkızık'ın ticaret merkezi köyün cami meydanıdır. Cumalıkızık, 270 evden oluşmakta, ancak günümüzde 180 ev kullanılmaktadır. Köy sokakları, topografyaya

Resim64. Cumalıkızık Köyü Sokakları

Resim65. Cumalıkızık Camii

Şekil3. Cumalıkızık Cami Planı

Resim66. Zekiye Hatun Çeşmesi

uygun olarak, çeşitli perspektifler oluşturarak, iç kısımlara doğru uzanır. Sokakların iki yanında yer alan evler, birbirlerine sırt vererek yoğun bir doku oluştururlar. Sokaklar geleneksele uygun olarak dardır. Köyde Cin Aralığı veya Şeytan Çıkmazı olarak adlandırılan bir sokağın genişliği 65-90 cm arasında değişmektedir.

Köyün kendisi, yapısı, ortamı ve evleri orijinal planlarını ve yapım tekniklerini muhafaza etmiştir; ve köyün bütünü Erken Osmanlı Dönemi'ne en yakın "hava"yı yaratmaktadır. Köyün etrafındaki arazi, ilk başlarda olduğu gibi hala tarım ve ormancılık için kullanılmaktadır.

Her bir hanenin yaşını net bir şekilde saptamak mümkün değildir, fakat çok az sayıda yeni ev ve müdahale yapıldığı söylenebilir. Köy, 700 yıllık tarihiyle Osmanlı İmparatorluğu'nun en iyi şekilde muhafaza edilmiş kırsal mimarileri arasındadır. Bu eşsiz Osmanlı Köyü, insanla doğa arasında, orman arazisi ile geleneksel evler, kamu binaları ve açık alanlardan oluşan bir yerleşim yapısı arasındaki çeşitli ilişkilerin vücut bulduğu yerdir. Günümüzde Cumalıkızık'ta hala devam etmekte olan tarımsal üretime ilişkin ilk kayıtlara 16. yüzyıldaki Osmanlı İmparatorluğu defterlerinde rastlanmaktadır.

Mimari, yerleşim alanı ve Uludağ'ın yamaçlarındaki arazinin tarımsal amaçlı kullanımı, zaman içinde doğal ve uyumlu bir biçimde gelişen kırsal Osmanlı peyzajını canlı bir şekilde göstermektedir. İçinde hayatın devam ettiği 180 geleneksel ev dışında, köyde bazı tarihi kamu binaları da bulunmaktadır. Bunlardan, ahşap taşıyıcı sisteme, tavana ve çatıya sahip Cumalıkızık Camii 300 yaşındadır. Geçmiş Osmanlı dönemine uzanan, caminin bitişiğindeki "Zekiye Hatun" çeşmesi ile hamam köyün önemli mimari mirasının bir parçasıdır.

Cumalıkızık'taki küçük ölçekli hamam, kuzey-güney doğrultusunda uzanan, kare planlı ve kubbeli iki binadan oluşmakta olup; bünyesinde sıcaklık, ılıklik, su deposu, tıraş odası, soğukluk ve bir de ocak barındırmaktadır. Cami ve hamam, yapı tarzları ve barındırdıkları yapı elemanları itibarıyla, tarihi köy yerleşiminin en eski binalarıdır.

Dar sokaklar çakıl taşları ve yuvarlak taşlarla döşenmiştir. Dağlarda karların erimesiyle oluşan tatlısu ve kaynak suyu şehrin sokaklarında serbestçe akıp gitmektedir.

Cumalıkızık Köyü'ndeki evler, genişliği sadece insanların ve at arabalarının geçmesine izin veren dar sokaklar boyunca birbiri ardına sıralanmıştır. Bu yerleşim modelinin temel amacı mevcut tarım arazisinin devamlılığını sağlamak, çevre bölgelerden gelebilecek saldırılara karşı savunmayı kolaylaştırmak ve insanların bir arada durmasını sağlamaktır. Evlerin pek çoğu iki veya üç katlıdır. Zemin kat, kireç ve topraktan oluşan bir harç kullanılarak örülen yerel taşlarla, ikinci ve üçüncü katlar ise

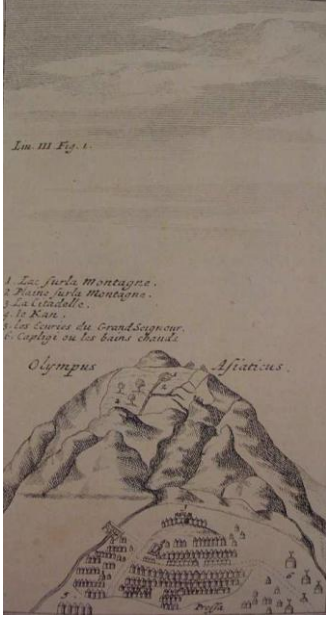
Resim67. Cumalıkızık
Hamamı

kerpiç veya ahşapla inşa edilmiştir. Çatılar ise kiremit ile kaplanmış ve ahşap bir strüktür ile desteklenmiştir. Kullanılan ahşap elemanlar için köyü çevreleyen kestane ağaçlarından yararlanılmıştır.

Çatı tipolojisi bakımından otantik olan Cumalıkızık evlerinde iki plan şeması uygulanmıştır. İlk şemada evlerin avluları bulunmakta ve çevreleyen yüksek duvarlar sayesinde kapalı bir ortam yaratılmaktadır. Bu evlere girmek için, önce caddeye açılan iki kanatlı ahşap kapılardan, ardından da avlunun kendisinden geçmek gerekir. Üretim faaliyetlerinin hala devam etmekte olduğu bu avluların çevresinde, evin farklı seviyelerdeki odaları bulunur ve avlular mutfak, fırın, tuvalet, depo, kümes ve ahır gibi pek çok işlevi bir arada barındırırlar. İkinci plan tipinde ise avluya direkt olarak caddeden girmek mümkün olmayıp, önce bir giriş alanından geçmek gerekmektedir. Bu alan, camı olmayan ahşap bir ızgarayla aydınlatılır. Eve ve depo alanı ile ahırın bulunduğu avluya çıkmak için kullanılması gereken merdivenlere bu giriş alanından erişim sağlanır.

2.b Tarihi ve Gelişimi

Bursa: Bitinya, Roma, Bizans Dönemi

Resim68. Olympus Asiaticus
Uludağ
(Voyage de Dalmatie, 1642)

Tarihi geçmişi M.Ö. 5000'li yıllara kadar uzanan Bursa ve çevresinin yazılı tarihi, Küçük Asya'nın geçmişindeki en önemli olaylardan biri olan Ege göçleri ile başlar. M.Ö. 2000 ortalarında Trakya'dan Anadolu'ya göçen bazı kavimler Marmara Denizi'nin güneyine ve Anadolu'nun içlerine doğru ilerlemişlerdir. Yerli halk ile kaynaşan bu kavimlerden Mysiler, Balıkesir ve Çanakkale'nin doğusunda, Bithyni ve Thyniler de Bursa, İzmit Bilecik yöresinde yerleşerek adlarını buralara vermişlerdir. Bu bölgeler o dönemlerden itibaren Mysia ve Bithynia adlarıyla anıldılar. M.Ö. 546'da Lidya Devleti'nin ortadan kalkmasına dek, bölge önce Lidya Krallığı'nın egemenliğinde, ardından M.Ö. 334 yılına dek Pers egemenliğinde yaşamıştır.

Bazı kaynaklara göre M.Ö. 185 yıllarında, Bitinya Kralı Prusias, kurduğu yeni şehre Prusa adını vermiştir. Kentin bugünkü adı olan Bursa buradan gelmektedir.

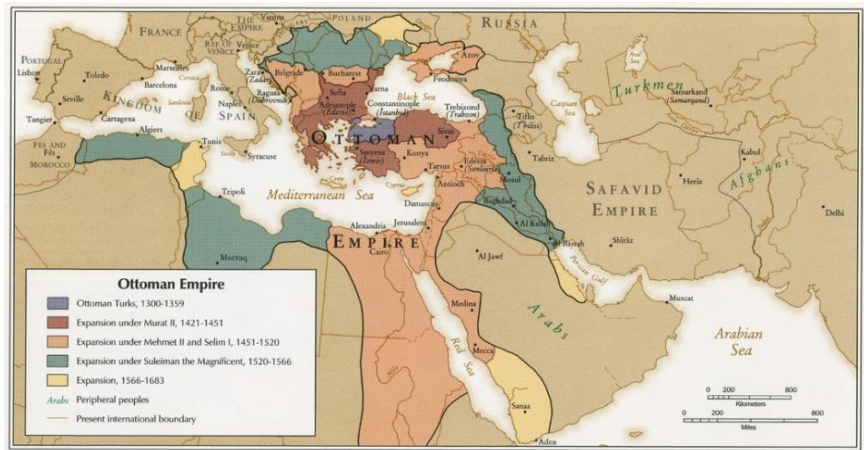
Bitinya Krallığı, yaklaşık 250 yıl, Helenistik Krallıklar Dönemi'nin çekişme ve çalkantıları arasında yaşadıkdan sonra, M.Ö. 74 yılında Bitinya bölgesi Roma egemenliğine girmiştir. Roma İmparatorluğu'nun 395 yılında ikiye bölünmesinden sonra Prusa, Bizans egemenliği altına girmiştir. Bu dönemde gelişmiş, kaplıca ve şifalı sularıyla büyük ün yapmıştır. İmparator Justinianos döneminde (527-565) kent yenilenmiş, kaplıcaları onarılmış, yenileri yapılmıştır; çeşitli bayındırlık yapılarıyla, saraylarla donatılmıştır. Bursa Osmanlı devletinin yönetimine gireceği 1326 yılına kadar Bizans yönetiminde bir beylik olarak kalmıştır.

Anadolu Coğrafyasının Tarihi (XIII.-XIV. Yüzyıl)

Resim69.Soyağacı
(Kangal, 2000)

13. ve 14. yüzyılda Anadolu, siyasi, askeri, kültürel, sanatsal ve ekonomik bakımdan altı asır boyunca tarihe yön verecek dünyanın en büyük imparatorluklarından birinin tarih sahnesine çıkışına tanık olmuştur.

Harita20. Osmanlı İmparatorluğu
(Harita, Boston Halk Kütüphanesi'nin izni ile çoğaltılmıştır)

13. Yüzyıl Anadolu'da Selçuklu ve Bizans sınırları içerisinde otorite boşluklarının yaşandığı bir dönemdir. Moğol istilası sonucunda Anadolu Selçuklu Devleti yıkılmış ve güven ortamının ortadan kalkmasıyla Anadolu'daki pek çok beylik bağımsızlığını ilan etmiştir. Bu durum Anadolu'da güven ortamının ortadan kalkmasına neden olmuştur. 14. Yüzyıl'ın başlarında Anadolu'nun kuzeybatı ucunda Bizans sınırı üzerinde beliren yeni bir siyasi oluşumun, yüzyıl bile sürmeyen kısa bir zaman içerisinde Balkanlara ve Anadolu'nun büyük bir kısmına hakim kuvvetli bir devlet halinde ilerlemesi, doğurduğu önemli ve devamlı neticeleri bakımından Ortaçağ tarihinin en esaslı olaylarından biri sayılabilir. Küçük bir beylik iken büyük hedeflerini gerçekleştirecek stratejiler belirleyen Osmanlı, Yenişehir'i kendisine yurt edinmiştir. Bursa, ilk olarak 1308 yılında diğer tekfurluklarla ittifak kuran Bursa Bizans Tekfurluğu'nun, Osmanlı kuvvetlerince mağlup edilmesinden sonra Osman Bey tarafından kuşatma altına alınmıştır. Osmanlı kuvvetlerinin Dinboz Geçidi'ndeki galibiyeti tarihte "Bafeus Zaferi" olarak da bilinmektedir. Bu zafer sonrasında Bursa Ovası Osmanlı'ya ve kendilerine katılan Türkmenlere açılmıştır.

Harita21. 14. yüzyılın ortalarında Anadolu
(Finkel, 2007)

Bu savaştan önce Osman Bey, Bursa ve Kocaeli bölgesindeki benzeri Türkmen Beyleri arasında birinci konumdaydı. Ancak bu zafer sonrasında Osman Gazi, bir hanedan kurucusu ünvanı kazanmış, güven ortamının olmadığı Anadolu'da pek çok Türkmen Beyi Osmanlı Beyliği'ne katılmaya başlamıştır. İtibarı günden güne artan Osmanlı'nın sınırları ile birlikte artık hedefleri de büyümüştür. Bursa Ovası'na yerleştirilmeye başlanan Türkmenler tarafından kurulan köyler, kuruluş aşamasındaki devlet için gerekli olabilecek lojistik, insan gücü ve güvenlik ihtiyacını büyük ölçüde sağlamıştır.

Osman Gazi yaklaşık 40 yıl süren beyliğin ardından Bursa'yı fethedemeden vefat etmiş ve vasiyeti üzerine bugün gömülü olduğu Tophane'deki Osman Gazi Türbesi'ne defnedilmiştir. 11 yıl süren kuşatmanın ardından Bursa, Nisan 1326 tarihinde Osman Gazi'nin oğlu Orhan Gazi tarafından fethedilmiştir. Bu tarihten önce de Bursa, birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır.

**Osmanlı Kuruluş
Dönemi, İlk Başkent
Bursa**

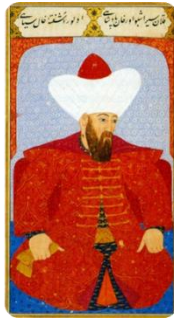
Beylikten imparatorluğa giden yolda Bursa'nın fethi, Osmanlı Beyliği'nin devlet olma yolunda ilk adımı olarak kabul edilir. Artık Bursa, Osmanlılar'ın önceki Türk ve İslam uygarlıklarından öğrendiklerini farklı bir coğrafyada yeniden yorumlayabileceği bir kent olacaktır.

Bursa, verimli ve sulak ovası, Anadolu'yu İstanbul'a, dolayısıyla Avrupa'ya bağlayan yolların kesiştiği noktada olması nedeniyle stratejik bir konumdaydı. Dönemin en büyük kenti Constantinopolis (İstanbul)'ın tam karşısında Olympos (Uludağ)'un eteğindeki Bursa, hem Asya'ya hem Avrupa'ya açılan büyük bir kapıydı. Ayrıca Türklerin Batı Anadolu'ya yayılışları sırasında Bursa, Bizans'ın elinde kalan üç önemli kale şehirlerinden biri idi.

Resim70. Osman Gazi
(Kangal, 2000)

Osman Bey 1317 yılında Kaplıca Bölgesi ve dağ tarafında iki kale yaptırarak Bursa'nın denizle ilişkisini kesmiş, kenti iki taraftan kuşatmaya almıştır. 10 yıldan fazla bir kuşatma sonrasında şehir, 6 Nisan 1326'da Osmanlılara herhangi bir muharebe yaşanmadan teslim edilmiştir. Bizans halkı mağdur edilmemiş, halkın can ve mal güvenliği Osmanlı tarafından güvence altına alınmıştır. Fetih sonrasında inşa faaliyetleri ile şehir yeni bir çehre kazanmaya başlamış, şehre her taraftan ahali nakil yapılarak gelişmesi de desteklenmiştir.

Resim71. Orhan Gazi
(Kangal, 2000)

Orhan Gazi döneminde Bursa, Osmanlı'nın merkez kenti olmuştur. Orhan Gazi ilk olarak, Bursa kalesinin dışında, kalenin doğu tarafında cami, imaret, medrese, hamam ve handan oluşan bir külliye inşa ettirmiştir. Bu bina grupları şehrin merkezini teşkil etmiştir. Burası bugün de şehrin canlı bir ticaret merkezi olma özelliğini korumaktadır. Osmanlı'lardan önce resmi "İpek Yolu" Bizans kalesinden geçmiyordu. Orhan ve takipçileri ticaret yolları sistemini tamamen değiştirerek, Bursa'nın yalnızca İran'dan gelen ipek için değil, Bursa'da alım satımı yapılan diğer pek çok mamül için de merkez konumunda olmasını sağlamıştır. Bursa'da güvenliğin yüksek, koşulların elverişli olması, sultanların desteği ve İmparatorluk'un büyümesi Bursa'yı yalnız İmparatorluk'un başkenti değil, aynı zamanda uluslararası ve ulusal ticaret merkezi haline getirdi. Ticari faaliyetler zengin yabancıları, gezginleri, tüccarları ve dünyanın dört bir yanından farklı kültürleri de beraberinde getirmiştir. Bu gelişmeler daha zengin bir kültürün oluşmasını, Bursa'nın ve halkının refah seviyesinin yükselmesini sağlamıştır.

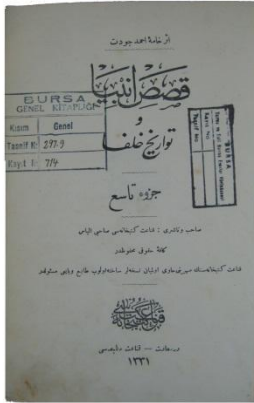
Resim72. Orhan Gazi'nin Tuğrası
(Aksun, 2011)

Resim73. Orhan Gazi'nin Parası
(Aksun, 2011)

Orhan Gazi aynı zamanda bugün piyade olarak tabir edilen "yaya" isimli, ilk düzenli orduyu da kurmuştur. Günümüzdeki modern hükümetin çerçevesi ve düzenini oluşturmuştur. Devletin idari merkezinde "Divan" (Danıştay)'ı kurmuş, günümüzde Kabine olarak bilinen Bakanlar Kurulu'nu faaliyete geçirmiştir. Bursa'nın fethinden sonra Orhan Gazi, kendi adına para bastırmıştır.

Vizyon Osman Gazi stratejisini gerçekleştirmek için oğlu Orhan Gazi'ye şöyle bir şiir ile nasihatte bulunmuştur:

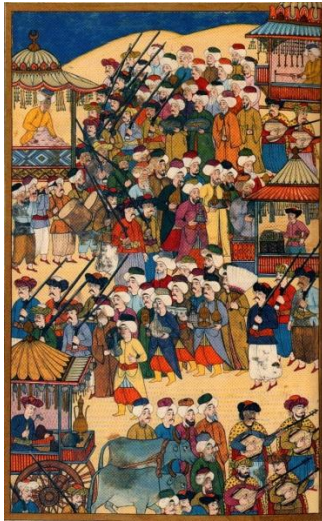
Kitabın kapağı¹

منظوم سلطان عثمان
کوکلی کرستسی ایله بر یکی شهر و بازار باب
ظلم ایله مه رنجیرله هر نه ایستر ایسهک وار باب
اسکی یکی شهری باری اینه کوله دک هب واری
قیروب کجوردک کفساری بورسینه ده بیق تکرار باب
قورد اولوب کل کیر سورویه آرسلان اول باقه کپویه
چار اولوب های دی چری به دیل کییدی حصار باب
ایزینق شهرینه خور باقه صقابه صوی کی آقه
اژنکیمیدی ده آل باقه هر پرچنده بر حصار باب
عنان ارطغرل اوغلی سین اوغوز قاره خان نلسین
حقق بر کتر قوئیسین استانبولی آج کلزار باب
ناسکی یکی شهر و بازار اژنکیمید . دیل کییدی ایزینق اینه کوا

“Tüm işlerinde diğerlerinin de rızasını al; yeni şehri büyük pazarlar, hanlar yaptırarak, ticareti arttırarak geliştir; kırsal kesimde yaşayanlara karşı anlayışlı ol; Bursa'yı yeni binalar yaparak geliştir; mütevazı ol; Oğuz Karahan soyundan Ertuğrul'un torunu olduğunu ve Allah'ın sadık hizmetkârı olduğunu her daim hatırla; ve İstanbul'u fethet ve orada bir gül bahçesi oluşturun.”

Bu şiir aslında Osman Gazi'nin ileri görüşlülüğünün ve Osmanlı'nın hiçbir başarısının rastlantı sonucu olmadığının da göstergesidir.

Ahiler ve Lonca Sistemi

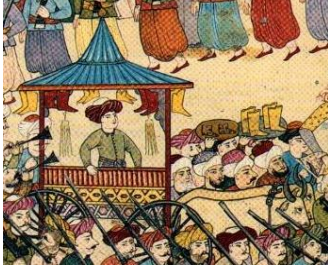
Resim74. Surname-i

Vehbi

(Levni, 1720)

Pek çok kaynakta Osmanlı kuruluş safhasını ve beylikten devlete geçişi kolaylaştıran ve hızlandıran iki önemli faktöre yer verilir. Bunlardan ilki; Beylikler döneminde hemen hemen her kent ve kasabada yerel yönetimde söz sahibi olmuş, otorite boşluğunda asayişini temin etmiş ve şehri savunmuş olan; ayrıca kuruluşunda Osmanlıları maddi ve manevi olarak desteklemiş Ahi kuruluşlarıdır. Osman Bey ve Orhan Bey zamanında savaflara katılan ahilere bu hizmetleri karşılığında uygun büyüklükte toprağın vakıf beratı verilmiş, aynı zamanda Ahiler bazı vergilerden muaf tutulmuşlardır. Orhan Bey zamanında vezirler Ahilerden seçilmiştir. Ahi örgütü kentlerin ticari oluşumlarında da etkin rol oynamış, kentin ekonomik yaşantısının devlet tarafından denetlenmesini sağlamıştır. Üretim ve ticaret, ağırlıklı olarak örgütlenmiş olan bu esnaf ve zanaatkar grupları tarafından yapılmaktaydı. Bu örgütler, giderek alanlarında ihtisaslaşmış loncalar tarafından idare edilmekteydi. 15. yüzyılda altmış dolaylarında loncanın bulunuyor olması, Bursa kentinin büyüklüğünün ve refahının da göstergesidir.

¹ Ünlü hukukçu ve devlet adamı Ahmed Cevdet Paşa'nın “Kıyas-ı Enbiya ve Tevarih'i Hulefa” isimli kitabında, Osman Gazi tarafından yazıldığı iddia edilen bir şiir vardır. Orhan Gazi'ye yazılmış bu şiirde hayatın çeşitli halleriyle ilgili tavsiyeler bulunur.

Resim75.Çeşitli tüccar ve zanaatkar grupları
(Levni, 1720)

Vakıf Sistemi

İkinci unsur ise; kökleri eski Mısır'da, Yunan, Roma ve Müslümanlık öncesi Arap toplumlarında görülmekte olan Vakıf sistemidir. Osmanlı bu sistemi kendine özgü olarak sentezleyerek kenti geliştirmek ve bu gelişimin sürekliliğini sağlamak için kullanmıştır. Ayrıca sistem, Osmanlı'nın ilk başkenti olan Bursa'da bugün de mevcut olan tarihsel dokunun 700 yıl sonra dahi hissedilir olmasındaki başarının en önemli unsurlarından biridir.

Vakıf Sistemi, kuruluş özelliği itibarıyla de pek çok işletmenin, tamir ve muhafazası ile şehir içinde ve civar kasaba ve köylerde tesislerin idaresi ile görevlidir. Kuruluştan itibaren tutulmaya başlanan sistemin kayıtları, bugün dahi tarihi verilerin birincil kaynağı olarak kullanılmaktadır. Bu da hem sistemin hem de sistemle birlikte gelişen kent belleğinin oluşturulması ve korunması için önemlidir.

Osmanlı Vakıfları içerisinde yer alan Selatin (Sultan) Vakıfları bu sistemde en önemli paya sahiptir. Bu sistemi çok iyi bilen ve uygulayan Sultanlar, hem yaptırdıkları Külliyyelerin (Orhan, Hüdavendigâr, Yıldırım, Yeşil ve Muradiye Külliyyeleri) hem de bu külliyyeler etrafında şekillenen fiziksel ve sosyal yapının sürekliliğini sağlamışlardır. Vakıflarının gelir kaynakları arasında; şehirdeki tesislerle, dükkanlar, hanlar, bahçe, ev gibi gayrimenkullerin aylık kiralari köylerden nakit para olarak tahsil edilen vergi veyahut köylerden ayniyat halinde tahsil edilen vergilerin bir kısmı da yer almaktadır.

Orhan Gazi dönemi ile birlikte sultanlar, hanedan mensupları ve devletin diğer ileri gelenleri sayesinde, zengin vakıfların tahsis edildiği birçok dini ve ticari merkez Bursa'da teşekkül etmeye başlamıştır.

Sultan Vakıfları ile Hanlar Bölgesi'nde yer alan pek çok anıtsal yapının özellikle de hanların ve dükkanların ilişkisini daha iyi anlayabilmek için tahrir defterleri (sayım defteri) ve dönemin vakıf kayıtları birincil kaynaklardır. Bu kaynaklara ilişkin bazı örnekler şunlardır;

- 761 H./Nisan 1360 tarihli Gazi Orhan Bey'in Bursa İmaretı Vakıf kayıtlarında, Eski Bedesten (Emir Han) diye bilinen meşhur han ve bitişiğindeki dükkânlar ile etrafında yer alan diğer dükkânların bu vakfın akarı olduğu yazılıdır.

- Hüdavendigâr Livası Tahrir Defterlerinde, I. Murad Hüdavendigâr vakfına Kapan Han'ın vergilerinin yer aldığı, Mahmut Paşa Hanı'nın (Fidan Han) bu vakfa dahil edildiği anlaşılmaktadır.
- Hüdavendigâr Livası Tahrir Defterlerinde, Yıldırım Bayezid Vakfı'na Bezzazistan (Bedesten) etrafındaki dükkanların, Kapan Hanı yakınlarındaki dükkanların vakfedildiği ve bunların gelirlerinin miktarları görülmektedir.
- 822 H./ Nisan 1419 tarihli Çelebi Sultan Mehmed vakıf kayıtlarında; Bursa'da İpek Hanı, Kazzazlar Çarşısı'nda 41 dükkân, Sofçular (Yüncüler) Çarşısı'nda 16 dükkân, Dellâllar Çarşısı'nda 14 dükkân, Boyacılar Çarşısı'nda üç dükkân, Bakkallar Çarşısı'nda 5 dükkân, Bakırcılar Çarşısı'nda 8 dükkân, yine Bakırcılar Çarşısı'nda 7 dükkân, Lonca Hanı (İvaz Paşa Hanı), Boyacılar Çarşısı'nda 3 dükkân vakfedildiği yazılıdır.
- 833 H./14 Temmuz 1430 tarihli II. Murad Vakıf kayıtlarında ise; Şehreküstü Mahallesi üstünde Hamam-ı Cedid (Tavukpazarı Hamamı). Hamamın yanında bir arsa ve üç dükkân, aynı hamamın doğusunda bir dükkân, Eyne Bey Subaşı Hamamı'ndan aşağı inen yol üzerinde on yedi dükkân, söz konusu on yedi dükkânın karşısında beş dükkânın bu vakfın akarı (geliri) olduğu yazılıdır.

Osmanlı'nın Kuruluş Dönemi içerisinde Bursa'nın kentsel gelişim sürecine bakıldığında şehrin gelişimi ve kısa süre içerisinde yükselişi aynı süreç içindeki siyasi gelişmelerle de ilişkilidir.

Resim76. Murad I
(Kangal, 2000)

Orhan'ın oğlu I. Murad, "Murad Hüdavendigâr" olarak bilinir. Farsça bir kelime olan Hüdavendigâr, egemen anlamına gelmektedir. I. Murad'tan babası ve dedesi gibi sadece "Bey" olarak değil, aynı zamanda egemen olarak bahsedilmektedir. Bu değişim, o dönem Osmanlı Devleti'nin ulaştığı seviyeyi gösterir. I. Murad "Beylerbeyi" (Genel Vali) kurumunu oluşturarak, mülkiyet idaresini, orduyu ve yargı idaresini tek bir çatı altında toplamıştır. Böylece, onun zamanında Bursa tüm kurumlarıyla devletin gerçek başkenti haline gelmiştir.

Resim77. I.Murad'ın
Tuğrası
(Aksun, 2011)

Bu dönemin siyasi olaylarından biri de, 1361 yılında Edirne'nin fethedilerek başkent olmasıdır. Tunca nehri kenarında ve kale içinde kurulmuş bir şehir iken Edirne, kentsel oluşumunu Bursa odaklı gelişmeleri izleyerek gerçekleştirmiş, kentte imar faaliyetleri İstanbul'un fethinden sonra hız kazanmıştır. Ayrıca Edirne, Osmanlı'nın büyük hayalini gerçekleştireceği stratejik bir noktada bulunuyordu. Osmanlı Edirne'yi bir askeri üs ve dayanak noktası olarak görüyordu. Bu sebeple bu bölgeyi canlı kılmak, yönetimi buraya çekmek, oluşacak otorite boşluğunu da ortadan kaldıracaktı. Ancak her ne kadar Edirne, 1453 tarihine kadar başkent olmuşsa da I. Murad Hüdavendigâr'dan sonra İstanbul'un fethine kadar geçen 90 yıllık süreçte, Osmanlı Padişahları Bursa'ya gönderilmiş ve buradaki Sultan

Resim78. Yıldırım
Bayezid
(Kangal, 2000)

Resim79. Yıldırım'ın
Tuğrası
(Aksun, 2011)

medreselerinde eğitim görmüşlerdir. Sultanlar için Bursa, Devlet'i kuran ve yücelten atalarının gönlündeki başkent olarak varlığını sürdürmüştü. Ayrıca İstanbul'un fethine kadar Devlet'in başına geçen tüm Sultanlar Edirne yerine Bursa'da gömülmelerini vasiyet etmişti.

Murad Hüdavendigâr'dan sonra tahta geçen Yıldırım Bayezid gerek Bursa kentinin gelişmesine gerekse devletin gelişiminde etkin rol oynamıştır. Kentin doğusunda kendi adına inşa ettirdiği Külliyesi, bu bölgenin de gelişimini sağlamıştır.

Köy ve Kent İlişkisi

Osmanlı Vakıf sisteminde, vakfa kayıtlı bulunan taşınmazların satılması veya üzerinde imar faaliyeti yapılmasının yasak olduğu görülmektedir. Sultan Yıldırım Bayezid'in Yıldırım Külliyesi'ni inşa ettirmek istediği arazi Orhan Gazi vakfiyesine ait olduğu için, bu araziye eş nitelikte başka bir arazi olarak Cumalıkızık Orhan Gazi Vakfı'na dahil edilmiş ve bu sayede Yıldırım Külliyesi bugünkü yerine inşa edilebilmiştir. Vakfiyedeki bu değişikliklerle ilgili kayıtlar köyün varlığını gösteren en erken tarihli yazılı kayıt olmakla birlikte, köyün bu tarihten önce de var olduğunu göstermektedir.

Vakıf malları arasında yer alan diğer köyler gibi Cumalıkızık köylüleri de vergi gelirlerini vakfa verirdi. Aynı zamanda ürünleri de vakfa pazarlanır, imaretlerde kullanılmak üzere bu ürünleri satın alınırdı. Vakıfların anıtsal eserleri onarılırken, köylünün işgücünden de yararlanılırdı. Bu da köylüyü ekonomik olarak güçlü kıları.

Resim80. Cumalıkızık
Köyü

Resim81. Yıldırım (I. Bayezid) Külliyesi

Resim82. 1400 tarihli Yıldırım Bayezid Vakfiye (kuruluş sertifikası-fermanı)'sindeki Istibdalname (takas sertifikası)

Resim83. Hanlar Bölgesi'nin genel görünümü

Külliye ve Çarşı İlişkisi

Ayrıca Yıldırım Bayezid, kent merkezine de pek çok kamusal yapı inşa ettirmiş ve şehirde en büyük gelişme bu dönemde gerçekleşmiştir. Kent merkezinde Bursa Ulu Camii, Bedesten, Medrese ve Hamam yapıları inşa ettirmiştir.

Bursa'nın önemli bir üretim ve ticaret merkezi olarak yükselişi aynı süreç içindeki dış boyutlu gelişmelerle de ilgilidir. Antalya ve Alanya'nın alınmasıyla birlikte bu kentlerde bulunan limanlar Doğu Akdeniz ve Kızıldeniz tarafından gelen malların Bursa'ya yönelmesini sağladı. Yine aynı dönemde, Kuzeybatı Anadolu'da Candaroğlu sahasında kurulan egemenlik, Tebriz üzerinden gelen transit kervan yolunun Tokat-Amasya bölümünün denetimini sağladı; böylece Bursa'ya ham ipek girdisi arttı. Bursa, aynı zamanda ticari malların aktarım merkezi haline geldi.

Ayasuluk, İzmir ve Foça gibi Batı Anadolu limanlarıyla birlikte Saruhan ve Menteşe sahasının da denetim altına alınmasıyla Bursa'daki tekstil üretimi için gerekli pamuk ipliği kolayca sağlandı. 1400'lere girerken Bursa; Bağdat, Musul ve Halep

üzerinden gelen Güneydoğu Asya kökenli her çeşit baharatın satış merkezi oldu. Biber, zencefil, tarçın, karanfil, safran ve hindistan cevizi, özellikle Bursa-Braşov yoluyla Macaristan üzerinden Avrupa'ya pazarlanmaktaydı.

Tuna limanları, Silistre, Ruscuk ve Niğbolu Bursa tekstil ürünlerinin ve baharatın aktarım noktaları konumunu kazandı. I. Bayezid arda arda gelen zaferler neticesinde babasından devraldığı devletin sınırlarını kısa sürede iki katına çıkarmıştır. Onun döneminde Anadolu Hisarı yapıldı, İstanbul kuşatıldı ise de alınamadı.

Harita22. Bursa'nın merkezde olduğu Osmanlı ticaret yollarını gösterir.
(İnalçık, 2000)

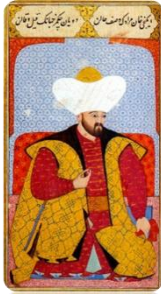
Kısa sürede önemli başarılar elde etmesi sebebiyle kendisine "Yıldırım" ünvanı verilen I. Bayezid, Timur İmparatorluğu'nun sınırlarına kadar dayandı ve Timur'un ordusu karşısında 1402 Ankara Savaşı'nda yenik düştü. Bu tarih ile birlikte Osmanlı Devleti, on bir yıl kadar sürecek olan iktidar boşluğuna sahne oldu. 1413 tarihine kadar süren bu iktidar boşluğu ve taht kavgası dönemine Osmanlı tarihinde Fetret Devri adı verilmektedir.

Resim84. Çelebi
Mehmed
(Kangal, 2000)

Fetret devrinin ardından Çelebi Mehmed Osmanlı'nın beşinci padişahı olarak 1413'de tahta geçti. Kısa sürede kaybedilen toprakları geri alarak, beylikleri yeniden kendine bağlamayı başaran Çelebi Mehmed, bu başarısı ile Devlet'i ikinci kez kuran Sultan olarak tarihe geçmiştir. Kendi adına inşa ettirdiği Yeşil Külliyesi, sadece devletin büyüklüğünün ve gücünün değil, mimarlık sanatının değerine de tanıklık etmektedir. Kendinden önceki sultanlar gibi, Çelebi Mehmed de kent merkezinin gelişimine, yaptırdığı kamusal yapılar ile katkı sağlamıştır.

Bursa'da kentin gelişimine katkı sağlayan Sultan külliyelerinin sonuncusu, Osmanlı'nın altıncı sultanı II. Murad tarafından inşa ettirilmiştir. 30 yıla yaklaşan sultanlık döneminde Bursa'ya pek çok eser yaptıran II. Murad, Varna ve II. Kosova muharebesi sonrasında tam bir zaferle devletin sınırlarını büyük ölçüde genişletmeyi başarmıştır.

Resim85. II. Murad
(Kangal, 2000)

1451 yılında vefat eden II. Murad, vasiyeti üzerine Bursa'da yaptırdığı Muradiye Türbesi'ne defnedilmiştir.

Osmanlı devletinin kurucuları Osman Gazi ve Orhan Gazi'nin mezarlarının Bursa'da bulunması hanedanın Bursa'yla olan manevi ilişkisini de kuvvetli kılmıştır. Pek çok padişah ve hanedan üyesi, İstanbul'un fethinden sonra dahi Bursa'yı manevi başkent olarak görmüş ve atalarına ve bu şehre olan bağlılıklarını yaptırdıkları külliye alanları içerisinde gömülmelerini vasiyet ederek göstermişlerdir.

II. Murad'ın oğlu Fatih Sultan Mehmed tarafından 1453 yılında İstanbul feth edilmiş ve Devlet'in yeni başkenti olmuştur. Bu tarihten sonra devletin zenginleşmesi Bursa'da fiziki olarak kendini göstermiştir.

Resim86. Sultan II. Murad'ın tahta çıkışı
(Kangal, 2000)

İstanbul'un Fethi Sonrasında Bursa

Bursa'nın ticaret merkezinin (Hanlar Bölgesi) gelişme ve yoğunlaşma aşaması, İstanbul fethedildikten ve başkent ilan edildikten sonraki döneme tarihlenir. Zira uzun süre kuşatılan, bu sırada nüfus kaybeden İstanbul'un yeniden yapılandırılması gerekmektedir; bu esnada Bursa kültürel ve ekonomik anlamda donatılmış, mamur bir çehre sunduğundan İstanbul'un imarı sırasında da anıtsal hizmet yapılarının yaşatılması açısından yatırımın uygun bulunduğu bir çevre olmuştur. 16.yyın sonuna kadar bu süreçte ticari merkez tüm yapıları ile oluşumunu tamamlamıştır.

Resim87. Bursa, Kebap Restoranı
(19. yüzyıl)

Resim88. Kapalı Çarşı
(Gravür, 1852)

Resim89. Kanunname-i İhtisab-ı Bursa

II. Bayezid döneminde “Kanunname-i İhtisab-ı Bursa” adı ile hazırlanmış olan kanun, dünyanın ilk Standartlar Kanunu olarak kabul edilmekte olup en geniş belediye kanunları ve ilk tüketici haklarını koruyan kanunları, ilk gıda maddeleri nizâm-nâmesini içermektedir. Bu Kanunname, kentte ticaretin ne kadar gelişmiş olduğunu da göstermektedir.

Bursa, Sultanları yetiştiren medreseleri ile bilim ve kültür merkezi, hanları ve çarşıları ile canlı bir ticaret merkezi olma hüviyetini koruyarak, somut ve somut olmayan kültürel değerlerini günümüze kadar taşımıştır.

17.,18.,19. Yüzyıllarda Bursa

17. yüzyılda Celali İsyanları sebebiyle ayaklanmalar ve yağmalanmalara maruz kalan şehir, Akdeniz dünyasındaki ekonomik kriz nedeniyle ipeğe olan talebin azalmasıyla bu tarihten sonra ticari önemini yitirmeye başlamıştır.

18. yüzyılda Endüstri Devrimi'nin etkileri ile Bursa'nın ticari önemi daha da azalmıştır. Bu azalmanın ana nedenleri ev üretimi biçim ve ölçeğinde süren tekstil ürünleri imalatının, seri imalat yapan Avrupa ile mücadele edememesi ve ulaşım teknolojisindeki gelişmelerin İpek Yolu güzergâhını değiştirmesidir.

Bu dönemden sonra Bursa artık bir endüstri kenti özelliklerini yansıtmaya başlar. 1840'lardan itibaren giderek sayısı artan fabrikaları, 1855 yılındaki şiddetli Bursa depreminden sonra kentin yapısını belgelemek amacıyla kadastrocu Suphi Bey yönetiminde Erkan-ı Harbiye'den bir ekibe hazırlatılan ve

1862'de yayınlanan 1/1600 ölçekli haritada görmek mümkündür.

Osmanlı'da belediye örgütü 28 Aralık 1857 tarihinde nizamname ile İstanbul'da kurulmuştur. 1867 yılında ise belediye yasası çıkarılmış ve daha sonra Bursa'nın da içinde bulunduğu 3 belediye oluşturulmuştur.

Resim90. Tarihi Belediye Binası, Orhan Gazi Cami ve Ulu Cami

Bursa'ya Tanzimat reformlarını uygulamak üzere atanan Ahmed Vefik Paşa, 1860 yılında Paris sefirliği sırasında Haussmann'ın kentte gerçekleştirdiği değişimleri izleme fırsatını bulmuştur. Ahmed Vefik Paşa Bursa'da önce denetmen (1863-1864) daha sonra da vali (1879-1882) olarak görevlendirildiği zaman; 1855'teki büyük depremde etkilenen kentte yeni yollar yaparak, hükümet binası (1863), hastane (1879) ve belediye binası (1880) gibi kamu binaları inşa ettirerek dönemin kentleşme yaklaşımını uygulamaya koymuştur.

Cumhuriyet Döneminde

Bursa

20. Yüzyıl'ın başında zorlu işgal dönemleri sonrasında Cumhuriyet döneminin başlamasıyla, Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Bursa için ilk kent planı Lörcher (Alman) tarafından 1924'te yapılmıştır. Bu plan, dönemin Avrupa'sında şehir planlaması tartışmalarının popüler trendlerinden olan Ebenezer Howard'ın Bahçe Şehir konseptinden etkilenmiştir. 1940 yılında Henri Prost (Fransız), kökenleri Haussmann'ın Paris için tasarladığı planlama konseptine dayanan ve Fransızlar'ın aksiyal planlama geleneğinin etkisiyle, Bursa için bir gelişim planı hazırlamıştır. Batılı son planlamacı olan Piccinato (İtalyan) ise, Bursa için hazırladığı 1960 tarihli planında, şehrin organik şekliyle lineer gelişimini önermiştir. İtalyan planlamacının çalışması, Garnier'in Cité Industrielle kavramına benzeyen işlevsel imar fikrini bünyesinde barındırmaktaydı.

Resim91. Luigi Piccinato'nun taslağı
(Piccinato, 1962)

Türkiye'nin ilk Organize Sanayi Bölgesi'nin 1962 yılında Bursa'da kurulmasıyla birlikte, kentte çok sayıda endüstri gelişim göstermiş ve bu durum sonucu Bursa iç ve dış göç almaya başlamıştır. Bursa, barındırdığı iş imkânları sebebiyle günümüzde Türkiye'nin nüfusa göre 4. büyük kenti konumundadır.

Üç Batılı planlamacıyla başlayan Bursa'nın planlama geçmişi 1/25000 ölçekli bir plan (1976) ve 1/5000 ölçekli bir planla (1984) devam etmiş; daha sonra Bursa'nın tarihi, doğal ve arkeolojik alanlarını tanımlayan Kapsamlı Planlama Ofisi tarafından bu görev devralınmıştır. Bursa planı 1995 ve 1998 senesinde yeniden gözden geçirilmiş ve sonunda 1/100000 ölçekli bir plan 1998 senesinde onaylanmıştır. Bugün Türkiye'nin metropolitan kentlerinden biri konumundaki Bursa, sürdürülebilir gelişim için yöntemler aramaktadır. Türk üniversitelerinin şehir planlama bölümlerinden danışmanlarla işbirliği yapan yeni bir planlama ekibi; sürdürülebilirlik, kimlik ve şehir sakinlerinin katılımı gibi kavramlar ışığında Bursa'nın hedeflerini tanımlama sürecindedirler.

3. Tanımın Gerekçelendirilmesi

3.1.a Kısa Sentez

İmparatorluğa giden yolda Bursa, “Osmanlı Kuruluş Döneminde” külliyelerin şekillendirdiği ilk kent, ilk başkenttir.

Bursa’daki kentleşme modeli kendinden sonra kurulacak Osmanlı-Türk kentlerine de örnek olmuştur. Bu kentleşme modeli içerisinde tüm değerler kusursuzca çalışan entegre bir sistemin parçasını oluşturmuştur. Devletin kuruluş safhasında tüm idari teşekküllerinin oluşturulması, Anadolu coğrafyasında uygulanan barışçıl politika, vakıf sistemi, ticaret hayatını düzenleyen ahiler ve lonca sistemi, külliyelerin inşasında köy ve kent arasındaki ilişkinin sürekliliğinin sağlanması, bu entegre sistemin en önemli yapı taşlarıdır. Birbirini destekleyen ve tetikleyen bu dinamikler ile kent, kısa süre içerisinde uluslararası ölçekte tanınmıştır.

Orhan Gazi’nin surların dışında oluşturduğu ilk külliye inşaatı ile kentin imarına getirdiği yeni yaklaşım, kendinden sonra gelen sultanlar tarafından da benimsenmiştir. Bu külliye yapısı, içinde barındırdığı yapıları ile ilk etapta kuruluş aşamasında olan devletin ihtiyacını karşılamaya yöneliktir. Bu çok işlevli yapılar ve mimarilerinde geliştirilen plan tipleri dönemin ihtiyaçlarına da cevap veren yeni mimari tasarımların da ortaya çıkmasını sağlamıştır. Cami mimarisinde ilk uygulamasını Bursa Orhan Camii’nde gördüğümüz “1” plan tipi bunun en güzel örneğidir. Yine Orhan Külliyesi içerisinde yer alan han yapısı, etrafında ticaret merkezinin gelişmesinin ilk aşaması olmuş, bugün de Bursa kent merkezinin oluşmasında etkili olmuştur. Orhan Gazi’den sonra devletin başına geçen sultanlar (I.Murad, Yıldırım Bayezid, I.Mehmed ve II. Murad) kentin sınırlarını da belirleyen külliyelerini inşa ettirirken kentin merkezine de kamusal yapılar inşa ettirmiş böylelikle bu bölgenin gelişimini sağlamışlardır.

Sultanlar kent sınırını belirleyen külliyelerini özellikle kentin topografyasını, yeraltı su kaynakları ile akarsuları dikkate alarak oluşturmuşlardır. Böylelikle kentin mevcut kaynaklarının en iyi şekilde değerlendirildiği, toplumsal hayatı kolaylaştıracak ve toplumun ihtiyaçlarına cevap verecek odak noktaları oluşturulmuştur. Kentin fiziksel çevresi bu külliyeler ve etrafında oluşan konut alanları ile şekillenmiştir. Külliyelerin imarı ve varlıklarının sürekliliği vakıf sistemi ile sağlanmıştır.

Osmanlı’nın kendine özgü sentezlediği bu vakıf sistemi içerisinde, vakıf gelirlerini kent merkezinde yeralan hanlar, dükkanlar oluşturuyor olsa da bu gelirlerin büyük bir kısmını da köylerin oluşturduğu görülmektedir. Köylerin vakıf sistemi içerisinde kent içindeki kamusal yapılara ürün veya vergi olarak sağladığı gelir köy-kent arasındaki sıkı ilişkinin de göstergesidir. Bursa ve Cumalıkızık bu ilişkinin en iyi örneğidir.

Sultanlar için Bursa sadece ilk başkent değil, Osmanlı'nın kurucusu olan ataları Osman Gazi ve Orhan Gazi'nin kentidir. İstanbul'un fethine kadar Sultanlar Bursa medreselerinde eğitim görmüşler ve vasiyetleri üzerine öldüklerinde kendi yaptırdıkları külliye içerisine gömülerek kente olan bağlılıklarını göstermişlerdir. Ayrıca Bursa, manevi bir başkent olmasının yanı sıra, döneminin ulusal ve uluslararası ticaret merkezi konumunda olması ve yeni başkent İstanbul'un imarına gelir getiren bir kent olması açısından önemlidir.

Kentin bir Osmanlı başkenti olarak algılanması ve Osmanlı kentlerinin iyi bir temsilcisi olması, döneminin ilk anıtsal yapılarının bugün de var oluşu ve onların etrafında aynı etkiyi yaratan canlı, dinamik kırsal ve kentsel hayatın sürekliliği ile açıklanabilir.

**3.1.b Hangi Kriterler
Altında Kaydın
Önerildiği**

"Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu" ile Bursa Miras Alanları için 1, 2, 3, 4 ve 6. No'lu kültürel kriterler uygun görülmüştür.

Kriter 1: İnsanlığın yaratıcı dehasının bir başyapıtını temsil etmesi

Orhan Gazi'nin devleti kısa süre içerisinde tüm teşekkülleriyle birlikte oluşturması ve kentin imarına yeni bir yaklaşım getirmesi O'nun yaratıcı dehasının ürünüdür.

Beylikten imparatorluğa giden yolda Bursa'nın fethi, Osmanlı Beyliği'nin devlet olma yolunda ilk adımı olarak kabul edilir. Anadolu coğrafyasında Orhan Bey, babası Osman Bey gibi barışçıl bir politika izlemiş, ileri görüşlü bir yaklaşımla stratejilerini belirlerken bu coğrafyanın kozmopolit yapısını daima önemsemiştir. İmparatorluğun yüzyıllarca ayakta kalması, Bursa'nın günümüze bir Osmanlı Başkenti kimliğini taşıyarak ulaşması ve devletin içinde kusursuzca çalışan entegre sistemlerin sürekliliği Osmanlı'nın hiçbir başarısının rastlantı sonucu olmadığına da göstergesidir.

Kriter 2: Dünyanın bir kültür bölgesinde veya bir dönemde mimarlık veya teknoloji, anıtsal sanatlar, kent planlama veya peyzaj tasarımı alanlarında önemli gelişmelere ilişkin insani değer alışverişlerine tanıklık etmesi

Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk başkenti olan Bursa, kendisinden sonraki Osmanlı kentlerinin gelişiminde kilit önem taşımıştır. Orhan Gazi'nin külliyesini sur dışında inşa etmesiyle kentin imarına getirdiği yeni yaklaşım kendinden sonraki sultanlar tarafından da benimsenmiştir. Kentin gelişimi sultanların kurduğu külliyelele yönlendirilmiştir.

Külliyelele, çevrelerinde ve yakınlarında mahallelerin oluşmasına yol açan çekirdeklerdir. Bu mahallelele külliyelelelele de desteğiyle, hızla gelişmiş, aralarındaki mesafeler doldurulmuş ve Osmanlı

Sultanlarının ilk başkenti olan yeni bir şehir yaratılmıştır.

Osmanlı şehirlerinde camii, zâviye, medrese, mektep, kütüphane, hastane, çeşme vs. dînî, kültürel ve sosyal eserler, hayır amacıyla bizzat şahıslar tarafından yaptırılmaktaydı. Bu eserlerin işlerliğinin sağlanması amacıyla da han, hamam, bedesten gibi gelir getirecek yapılar inşa ettirilerek bu yapıların kira gelirleri ve köylerden ürün ve ayniyat şeklinde alınan vergi gelirleri vakıflara bağlanmaktaydı. Tüm bu eserlerin sürekliliği vakıflar aracılığıyla sağlanmaktaydı ki Osmanlı şehirlerinde yaşamın devamlılığını sağlayan, şehri adeta iskelet vazifesi ile bir arada ve kendi içerisinde düzenli kılan, bu vakıfların varlığıydı.

Bursa, özgün kentsel sisteminin kalbinde yer alan külliyesi ve çarşıları ile Osmanlı İslam dünyasına bir örnek model oluşturmuştur. Konya, Kayseri, Edirne, İstanbul, Halep, Kahire, Samarkant, Üsküp, Saraybosna, Safranbolu, Saraylı, Berat, Poçitel gibi daha sonradan kurulan Osmanlı yerleşimleri üzerinde önemli bir etkisi olmuştur.

Bursa ayrıca bir buluşma noktasıdır; farklı kültürlerin bir arada yaşadığını göstermiş ve yerel insanlar ile şehre yeni gelenler arasında bir sentez yaratmıştır. Bu kriterin gerekçesi Hüdavendigâr Camii gibi özgün mimari örneklerle ortaya çıkmaktadır. Osmanlılar, aşamalı olarak eski Bizans bölgelerine yerleştikçe, erken Osmanlı dönemine özgü kültürel etkileşimleri ve dönüşümleri ortaya koyan yeni bir mimari üslup ortaya çıkmıştır.

Kriter 3: Yaşayan veya yok olan bir kültür geleneğinin veya uygarlığın istisnai, ender rastlanan bir temsilcisi olması

Bursa-Cumalıkızık günümüzde yaşayan esnaf kültürü ve bugün de kırsal hayatın kente bu denli yakın sürdürülebilmesi ile erken Osmanlı yaşam ve vizyonunun iyi bir örneğidir.

Ticaret hayatının devlet kontrolünde ve getirilen standartlarla disiplin altına alınmış oluşu, ahiler ve lonca sisteminin örgütlenmesi ile ilişkilidir. Bu örgütlenme ile alanlarında ihtisaslaşan loncalar Bursa'nın döneminin bir ticaret merkezi olarak uluslararası düzeyde tanınmasını sağlamıştır. Lonca sisteminin günümüzdeki yansımalarını esnaf odaları ve çarşı derneklerinin sürdürdüğünü görmekteyiz.

Köy ve şehir, mimarisi, tarihi külliyesi, çarşıları, camileri ve Sultanların türbeleri aracılığıyla, tümüyle "Osmanlı" geleneği ve uygarlığını temsil edebilecek tüm özellikleri ortaya koymaktadır.

Kriter 4: İnsanlık tarihinin önemli bir aşamasını veya aşamalarını gösteren bir yapı tipinin, mimari veya teknolojik bütünün veya peyzajın istisnai bir örneği olması

Bursa, hanları, bedesteni, camileri, medreseleri, türbeleri, hamamları, konut alanlarının bir bütün oluşturması ile Erken Osmanlı şehirlerinin üstün bir örneğidir. Türk-Osmanlı mimarlık

tarihi literatüründe Bursa stili ya da “⊥” plan olarak adlandırılan eşsiz bir mimari plan Bursa’da gelişmiştir. Külliyelerin inşa edildiği tepenin en üst noktasında külliyenin merkezi konumunda cami yer almaktadır.

Orhan Cami Erken Dönem Osmanlı mimarisinin en önemli tasarımlarından olan “⊥” planının (zaviyeli, tabhaneli) görüldüğü ilk camidir. Kuruluş aşamasındaki devletin fiziksel, kültürel, sosyal ihtiyaçlarını karşılayacakları birimlere duyulan ihtiyaç, daha komplike olan bu plan tipinin oluşturulmasında etkili olmuştur. Cami, harim denilen asıl ibadet mekanı, bu ibadet mekanının iki yanında birer eyvan ile eyvanların kuzey ve güneyine yerleştirilmiş ikişer tabhane mekanından oluşturulmaktadır. Camiler bu tabhaneler ile ilk etapta külliyelerde ayrı birer birim olarak inşa edilecek olan imaret, medrese gibi bağımsız yapıların da işlevine cevap vermektedir.

Toplumun ihtiyaçlarına cevap veren ve hayatı kolaylaştıran sosyal donatılar olarak külliyeler bu plan tipinin işlevsel yapısını örnek alarak kenti şekillendirmişlerdir.

Kriter 6: İstisnai evrensel önem taşıyan sanatsal veya edebi eserler, inançlar, fikirler, yaşayan gelenekler ve olaylarla doğrudan veya dolaylı olarak ilgili olması

Bursa, erken Osmanlı dönemine ait önemli tarihi olaylar, mitler, fikirler ve geleneklerle yakın bir bağlantıya sahiptir. Şehrin mistik imajının şekillenmesinde bu özelliklerin etkisi olmuştur. Erken Osmanlı Dönemi Sultanlarının türbelerinin Bursa’da bulunması ve özellikle gölge oyununun meşhur karakterleri Karagöz ve Hacivat’ın Bursa kentiyle özdeşleştirilmiş olması bu gerekçeyi haklı çıkarmaktadır. “Karagöz ile Hacivat” söylenceye göre Orhan Külliyesi inşasında çalışan ustalardır ve bugün UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listesinde de yer almaktadırlar.

Sultanlar için Bursa, devleti kuran ve yücelten atalarının gönlündeki başkent olarak varlığını sürdürmüştür. Edirne başkent olduktan sonra bile, İstanbul’un fethine kadar Osmanlı Padişahları Bursa’ya, buradaki Sultan medreselerinde eğitim görmek üzere gönderilmişlerdir. Osmanlı devletinin kurucuları Osman Gazi ve Orhan Gazi’nin mezarlarının Bursa’da bulunması hanedanın Bursa’yla olan manevi ilişkisini kuvvetli kılmıştır. Pekçok padişah ve hanedan üyesi, İstanbul’un fethinden sonra dahi Bursa’yı manevi başkent olarak görmüş ve atalarına ve bu şehre olan bağlılıklarını, burayı ebedi istirahat yeri olarak seçerek göstermişlerdir.

**3.1.c Bütünlük
Beyannamesi**

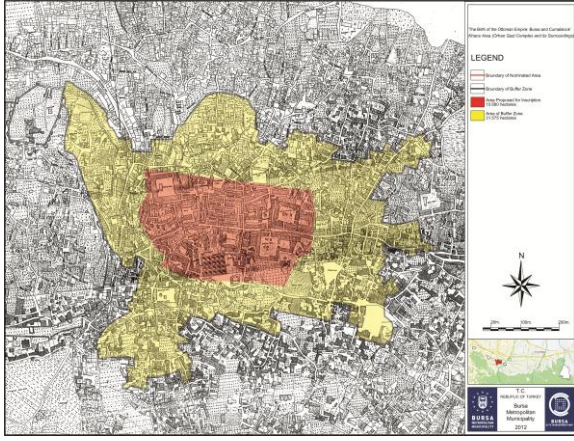
Aday gösterilen bölgelerin çekirdek sınırları aşağıdaki kriterlere göre belirlenmiştir:

1. Sınırlar içindeki varlıklar adaylığın gerekçelerini ve değerlerini en iyi şekilde göstermektedir.
2. Bu sınırlar içindeki varlıklar koruma alanı olarak belirlenmiş olup yasal olarak korunmaktadır.
3. Varlıklar iyi derecede korunmuş durumda olup ve alan otantikliğini ve bütünlüğünü muhafaza etmektedir.
4. Alanlar Evrensel Değer'i ifade edecek kadar büyüktür.
5. Sınırlar, varlığın tarihi tanımını takip etmektedir.

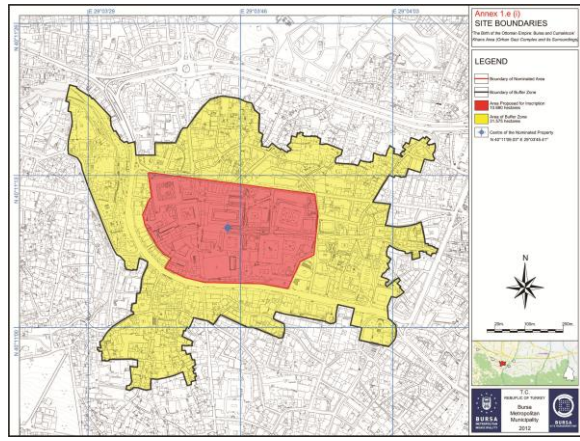
Yönetim alanı sınırı ise öneri dünya miras alanı olarak belirlenen alanların korunmasını, yaşatılmasını, değerlendirilmesini sağlayacak yeterli büyüklükte ve yönetilebilir alanlar olarak belirlenmişlerdir.

**Hanlar Bölgesi (Orhan
Gazi Külliyesi ve Çevresi)**

Orhan Gazi Külliyesi bir cami, medrese, imaret, hamam ve handan (Emir Han) oluşmaktadır. Orhan Külliyesi'nde diğer külliyelerden farklı olarak, Eski Bezzazistan (Bey Hanı) adı ile de anılan "Emir Han" külliye yapılarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Orhan Külliyesi'ne ait yapılardan cami, hamam ve han günümüzde ayakta. Cami dini, han ticari fonksiyonları ile yapıldıkları ilk zamandaki özgün işlevlerini günümüze taşımaktadır. Hamam ise, tarihi ticaret merkezinin içinde kaldığından, özgün işlevinden farklı olarak kullanılmaktadır. Günümüzde, kente özel kültürel değerleri yansıtan etnoğrafik ürün ve objelerin alınıp satıldığı bir pazar olarak kullanılmaktadır. Ayrıca bu yapılar özgün mimari form ve elemanlarını korumuşlardır. Külliye'nin bulunduğu alanın ilk yapıldığı dönemden itibaren şehrin merkezini teşkil etmesi sebebiyle etrafındaki ticari fonksiyonlu imar faaliyetlerinin yoğun olduğu bilinmektedir. Külliye yapıları arasında olduğu düşünülen medresenin yerinde olmaması ile ilgili detaylı bir kaynak bulunmamaktadır.

Harita23. Aday alan sınırının 1862 Suphi Bey Haritası 'nın çakıştırılmış hali

Harita24. Aday alan sınırının ana harita üzerinde çakıştırılması

Ancak 1855 büyük depreminden etkilenen imaretin bir yangın sonucunda zarar gördüğü bilinmektedir. Deprem sonrasında 19. yüzyılda Bursa'nın yeniden inşası sırasında döneminin şehircilik yaklaşımlarının bir sonucu olarak, bu alanda Türkiye'nin en eski belediye binası inşa edilmiş, böylelikle alan yine kamusal işlevini sürdürmüştür.

Orhan Gazi Külliyesi yapılarından olan Emir Han çevresinde gelişmeye başlayan tarihi ticaret aksının üzerindeki Hanlar Bölgesi'ni oluşturan yapılar form ve malzeme bütünlüklerini de koruyarak ticari fonksiyonları ile günümüzde de varlıklarını sürdürmektedirler. Ancak 19. yüzyıl imar faaliyetleri sırasında Piriç Han Hamidiye Caddesi'nin, Kapan Han ise Saray Caddesi'nin açılması sırasında kısmen zarar görmüşlerdir.

Fetihlerinden sonra, Hanlar Bölgesi çevresinde Alacamescit, Hocaalızade, Tahtakale, Reyhan vb. isimli yeni mahalleler kurulmuştur. Günümüzde bu mahalleler hala Hanlar Bölgesi çevresinde varlıklarını sürdürmekte olup, bölgenin tampon bölgesini tayin etmektedir.

Külliyeler

Bursa'nın ovaya hâkim tepelerine inşa edilmiş olan Sultan Külliyesi, Osmanlı'nın bilinçli geliştirilen kent modelinin en önemli elemanlarıdır. Günümüzde mevcudiyetlerini büyük ölçüde korumuş olan bu yapılar topluluğu, halen kent içinde kaybolmayan hissedilebilir peyzajıyla da dikkat çekicidir.

Çınar, Osmanlı'nın kuruluşundan bu yana Bursa'ya hayat veren, güzellik katan sembollerin başında yer alır. Bursa'nın çınarları, külliye alanlarına zamanında o kadar ustalıkla yerleştirilmiştir ki, mimari dokuyla birleşince insanı manevi bir atmosfer içine alarak, adeta yapıların ayrılmaz bir parçası olarak hafızamıza işlenir. Orhan Gazi Külliyesi, Hüdâvendigâr Külliyesi, Yıldırım Külliyesi, Yeşil Külliyesi ve Muradiye Külliyesi'nde yer alan asırlık tarihi çınarlar ve uzun selviler özgünlükleriyle birer sembol

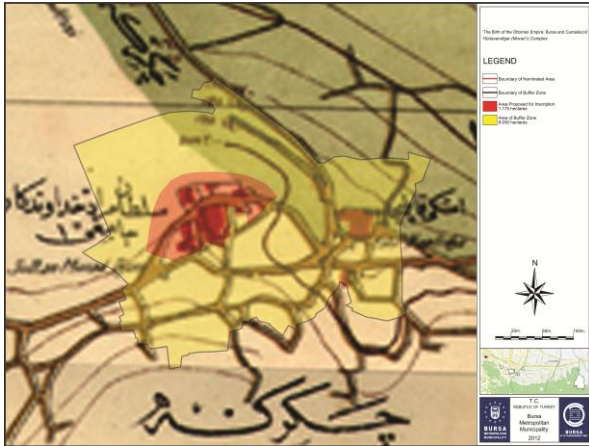
niteliğindedir.

Külliyeler, kent bütünü ölçeğinde semtlerin çekirdeğini oluşturan ve etrafında konut alanlarının geliştiği odak noktasıdır. Külliyeler kurulduklarından itibaren, ulaşılabilirliğin ve işlevselliğin doğal bir sonucu olarak çevrelerinde çeşitli mahalleler oluşmaya başlamıştır. Külliyeler etrafında gelişen ve çoğunlukla önemli tarihi şahsiyetlerin adını taşıyan mahalleler ve sokaklar da tıpkı Sultanların kendi yaptırdıkları külliyelerin bulunduğu yere isimlerini verdikleri gibi yüzyıllardan beri değişmeyen isimleriyle günümüze kadar özgünlüklerini koruyarak gelebilmişlerdir.

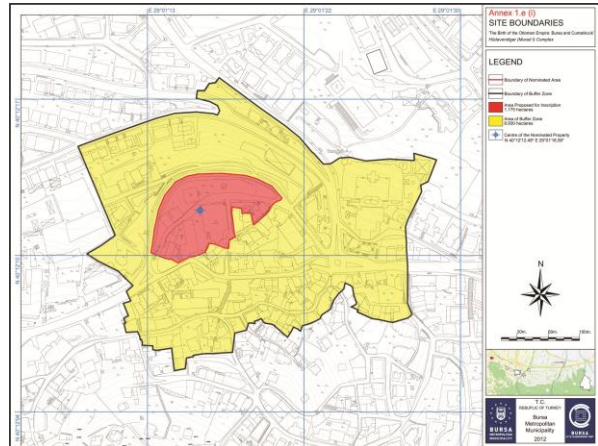
Bugün gerek nüfusu gerekse sanayisinin Türkiye ekonomisine katkısıyla 4. büyük kent olan Bursa, zamanın zorunlu kıldığı bütün bu gelişmelere ve değişimlere rağmen Osmanlı'nın ilk başkenti sıfatını kaybetmemiş, dönemin yansımalarını somut ve somut olmayan değerleri ile bugüne taşımıştır.

Hüdavendigâr (I.Murad) Külliyesi

Hüdavendigâr Külliyesi'ni oluşturan tüm yapılar (cami ve medrese, imaret, hamam ve türbe) özgün mimari form ve elemanlarını koruyarak günümüze ulaşmışlardır.

Harita25. Aday alan sınırının 1921 Bursa Haritası ile çakıştırılmış hali.

Harita26. Aday alan sınırının ana harita üzerinde çakıştırılması

Türbe, tarihi teknikler ve detaylar kullanılarak, Sultan Abdülaziz tarafından 1863 senesinde eski temelleri üzerinde yeniden inşa ettirilmiştir; ve imaret, 1855 depreminde ciddi şekilde zarar gördükten sonra 1906 yılında Sultan Abdülhamid tarafından restore ettirilmiştir.

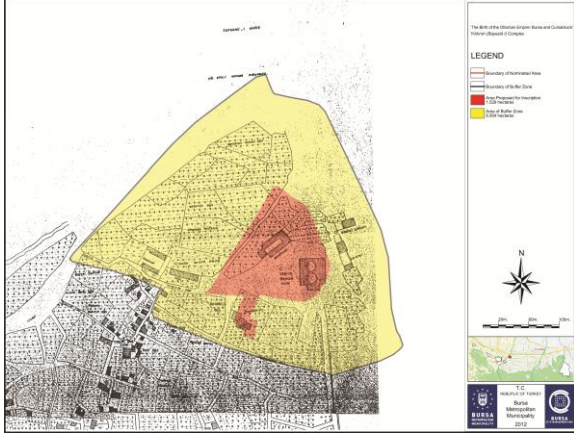
İmaret bugün sosyal-kültürel merkez olarak kullanılmakta ve hamam (Cık Cık) orijinal işlevini sürdürmektedir. Caminin doğusundaki Cık Cık (Gir-Çık) hamamının diğer külliye hamamlarına göre küçük yapılmış olması, külliye gerekliliği fonksiyonel birimlere yer verildiğini, ancak yakındaki Eski Kaplıca'dan da yararlandığını açıklamaktadır.

Külliyeye bulunduğu mahalleye ismini vermiştir. Ayrıca Külliye'nin

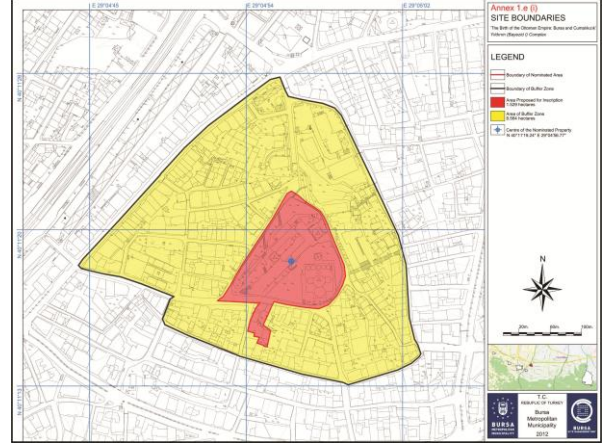
bulunduğu alan, şifalı suların yer aldığı Kaplıca bölgesi olup, bu bölge bu yönüyle günümüzde de kent için önemlidir.

Yıldırım Külliyesi (I.Bayezid)

Başlangıcında en "eksiksiz" külliye olarak tanımlanabilecek Yıldırım Külliyesi, cami, medrese, hastane, han, imaret ve hamam içermekteydi.

Harita27. Aday alan sınırının 1862 Suphi Bey Haritası'nın çakıştırılmış hali

Harita28. Aday alan sınırının ana harita üzerinde çakıştırılması

Külliyenin tek eksik parçası imaret olup, imaretin bulunduğu alan günümüzde üzerinde ilkokul inşa edilmiş olması sebebiyle kamusal hizmetini sürdürmektedir.

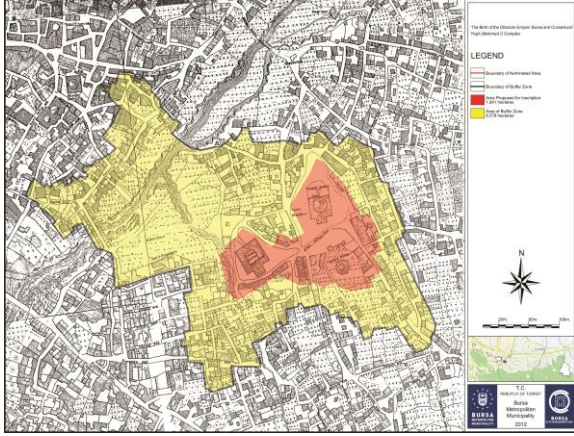
Darüşşifa ise fiziksel olarak varlığını sürdürmekle beraber son dönemde tamamıyla rekonstrüksiyon olarak ayağa kaldırıldığı için özgünlüğünü yitirmiş ve çekirdek alan içine dâhil edilememiştir.

Cami, hamam ve türbe özgün fonksiyonlarını sürdürmektedir. Medrese'nin kullanım hakkı 1951 yılında Sağlık Bakanlığı'na devredilmiş olup günümüzde sağlık ocağı olarak halka hizmet etmektedir.

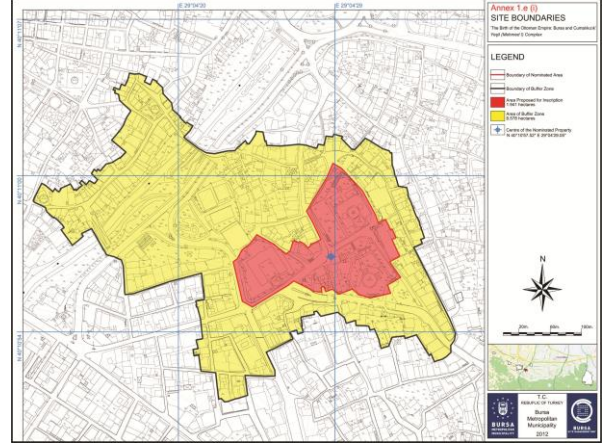
Yeşil Külliyesi (I.Mehmed)

Külliyeye, bir cami (Yeşil Camii), medrese, türbe (Yeşil Türbe), hamam ve imaretten oluşmaktadır.

Cami ve Türbe'de kullanılan, çiniler %80 oranında kuvars, diğer bir deyişle yarı değerli maden taşları içermekte olup, literatüre "üretilmesi imkânsız seramik" olarak geçmiştir. Camide, hünkâr mahfili, mihrap ve yarı beden duvarları ile türbede, mihrap, yarı beden duvarları ve sandukalarda uygulamalarını gördüğümüz çiniler, özgünlüklerini koruyarak günümüze kadar ulaşmıştır. Cami ve Türbe bu süsleme özellikleri ile döneminin ve bugünün eşsiz yapıları olma özelliğini sürdürmektedir.

Harita29. Aday alan sınırının 1862 Suphi Bey Haritası 'nın çakıştırılmış hali

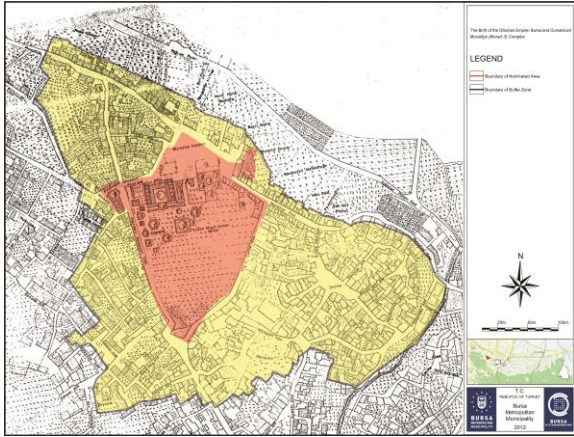

Harita30. Aday alan sınırının ana harita üzerinde çakıştırılması

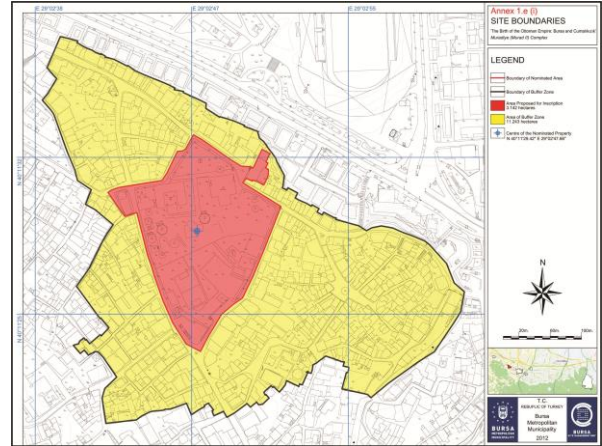
Günümüzde, hamam bir sanat atölyesi; medrese Türk-İslam Eserleri Müzesi; ve imaret de aynı işlevle faaliyet göstermektedir.

Muradiye (II. Murad) Külliyesi

Bursa'da bir Osmanlı Sultanı tarafından yaptırılan son külliye. Muradiye Külliyesi, başlangıçta cami, medrese, hamam, imaret ve Sultan'ın türbesini içerir. Muradiye Külliyesi içerisinde on iki türbe bulunmakta olup; bu türbelerde Sultanların eşleri, oğulları, kızları, yakın akrabaları ve Osmanlı'ya hizmet eden çeşitli saray mensupları yer almaktadır.

Harita31. Aday alan sınırının 1862 Suphi Bey Haritası 'nın çakıştırılmış hali

Harita32. Aday alan sınırının ana harita üzerinde çakıştırılması

Muradiye Külliyesi'ni oluşturan yapılar bugüne eksiksiz olarak ulaşmıştır. Günümüzde restorasyonları devam eden türbelerde yapılan detaylı çalışmalar sonucunda, kubbe ve kubbe eteğinde çıkan 15-16. yüzyıl kalem işleri, döneminin ilk uygulamalarından olup, bu yapıların yapıldıkları dönemden bugüne orijinal haliyle ulaştığının da kanıtıdır.

Medrese'nin kullanım hakkı 1951 yılında Sağlık Bakanlığı'na devredilmiş olup, medrese Dispanser olarak kamuya hizmet vermektedir. İmaret bir Osmanlı mutfağı restoranı, hamam da engelli insanlar için rehabilitasyon merkezi olarak hizmet vermektedir.

Mimarinin tabiat ile uyumu Külliye'nin en önemli özelliğidir.

Alanda pek çok sayıda anıtsal selvi ve çınar ağaçları bulunmaktadır.

Cumalıkızık Köyü

Bursa'nın doğusunda, Uludağ'ın kuzey eteğinde yer alan erken Osmanlı köyüdür. Köyün girişinde köy mezarlığı ve ortasında 700 yıllık iki çınarın olduğu bir meydan yer almaktadır. Bu meydan, yoğun bir dokuya sahip olan köyün en geniş boşluğudur. Burası mezarlığa yakınlığı nedeniyle, ilerde mezarlığın genişleyebileceği düşünülerek boş bırakılmış bir kamusal alan olmasına rağmen zaman içinde köylüler tarafından pazar alanı olarak değerlendirilmiştir. Köy sokaklarının tümü doğal taş ile kaplıdır ve sokak ortasına eğim verilerek, yağmur sularının sokağın ortasından akması sağlanmaktadır. Cumalıkızık köyünün su ve kanalizasyon sistemi orijinal olup herhangi bir müdahale görmemiştir. Üç dar sokağın buluşarak oluşturduğu meydancıkların bazılarında yer alan çeşme sayesinde, yakındaki evlerin su gereksinimi karşılanmıştır. Cumalıkızık'ın ticaret merkezi köyün cami meydanıdır. Cumalıkızık Köyü'nün yer aldığı kentsel sit alanında 4 adet anıtsal yapı (Cami, Hamam, Mezarlık, Çeşme), 3 adet doğal anıt (ağaç), 176 adet sivil mimarlık örneği yapı olmak üzere 183 adet tescil kaydı bulunmaktadır.

Köy sokakları, topoğrafyaya uygun olarak, çeşitli perspektifler oluşturarak, iç kısımlara doğru uzanır. Sokakların iki yanında yer alan evler, birbirlerine sırt vererek yoğun bir doku oluştururlar. Sokaklar geleneksele uygun bir biçimde dardır. Cin aralığı veya Şeytan çıkmazı olarak adlandırılan bu sokakların genişlikleri 65-90 cm arasında değişmektedir.

Köyün kendisi, yapısı, ortamı ve evleri orijinal planlarını ve yapım tekniklerini muhafaza etmiştir; ve köyün bütünü Erken Osmanlı Dönemi'ne en yakın "hava"yı yaratmaktadır. Köyün etrafındaki arazi, ilk başlarda olduğu gibi hala tarım ve ormancılık için kullanılmaktadır.

Cumalıkızık evlerinde, çatı tipolojisi bakımından otantik olan iki plan şeması uygulanmıştır. İlk şemada evlerin avluları bulunmakta ve çevreleyen yüksek duvarlar sayesinde kapalı bir ortam yaratılmaktadır.

İkinci plan tipinde ise avluya direk caddeden girmek mümkün olmayıp, önce bir giriş alanından geçmek gerekmektedir. Bu alan, cami olmayan ahşap bir ızgara ile aydınlatılır.

Köydeki anıtsal yapılar eksiksiz olarak günümüze ulaşmıştır. Cami ve hamam, yapı tarzları bakımından ve içinde barındırdıkları yapı elemanları nedeniyle tarihi köy yerleşmesinin en eski yapılarıdır.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün Osmanlı Arşivi'nde bulunan H.1236-M.1820 tarihli kaydın verilerine göre Cumalıkızık

köyünün bu tarihte de Orhan Gazi Vakfı'na bağlı bir köy olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeple köy, gerek tarım alanları, gerekse yaşam alanları ile mevcudiyetini koruyarak günümüze kadar ulaşmış, en erken ve en iyi korunmuş Osmanlı köyüdür.

3.1.d Özgünlük Beyannamesi

Kültür varlıkları, dönemlerinin kültürel ve sosyo-ekonomik özelliklerini, malzeme özelliklerini, yapım tekniklerini ve detaylarını günümüze kadar taşımaktadır. Külliye, çarşılar ve köyün içinde, geleneksel faaliyetler ve yaşam şekli sayesinde, hala olağanüstü bir geleneksel hava sezilmektedir. Aday gösterilen varlık, parçaları nezdinde ve bir bütün olarak, kültürel değerleri net bir şekilde iletmekte, bulundukları bölgenin, duvarların ve materyalin içindeki kültürel bilgiyi sunmaktadır. Adaylığın temel bileşenleri olan külliye neredeyse hiç değişikliğe uğramamıştır. Külliye, özgünlüğü, etrafında bulunan mahallelerin sosyal ihtiyaçlarını karşılayan odak noktaları olma özelliklerini sürdürmeleri ve kente hala Osmanlı kenti silüetini kazandırmalarındandır. Doğal olarak, büyük bir şehrin parçası olduklarından bulundukları ortam ve çevreleri değişik gözüke de Külliye, çevrelerindeki evlerin üzerindeki tepede konumlandıklarından hala uzak mesafeden rahatlıkla görülebilmektedirler.

Çekirdeğinde ilk külliye barındıran Hanlar Bölgesi ise; Osmanlı dönemi esnaf kültürünü günümüze taşıyarak Osmanlı Çarşısı'nı mekânsal olarak deneyimleyebilmemizi sağlamaktadır. Ayrıca bölgede yer alan hanlar, iki katlı inşa edilmiş, kare veya dikdörtgen plan özelliklerine sahip olup bu form ve plan özellikleri ile de mevcudiyetlerini korumaktadırlar. Bu plan tipi han yapılarının bugünkü ticari işlevini sürdürmesinde de etkili olmuştur.

Hanlar Bölgesi'nde Osmanlı'nın geleneksel ticaret hayatının sifatah, pazarlık, usta-çırak ilişkisi, esnaflar arasındaki komşuluk ilişkileri gibi günlük yaşam pratikleri bugün de devam ettirilmektedir. Kanunlarla düzenlenen günümüz ticaret hayatı dışında Osmanlı geleneksel ticari yaşamının bu pratiklerinin şimdiye taşınmış olmaları sebebiyle Hanlar Bölgesi, 700 yıl sonra dahi canlılığını ve Osmanlı döneminin renklerini kaybetmemiştir.

Hanlar Bölgesi'nin ticaret aksı Osmanlı döneminin kervan yolu baz alınarak şekillenmiştir. Ulaşılabilen ve en eski kent dokusunu gösteren 1862 tarihli Suphi Bey Haritası'na göre bu dokunun büyük ölçüde günümüze ulaştığı görülmektedir.

Kent planının ana hatlarını oluşturan, hanlar bölgesi ve külliye, etrafında oluşmaya başlayan yeni yaşam alanlarıyla kent formunu oluşturmuşlardır. Bu gün de hanlar bölgesi ve külliye

etrafında gördüğümüz mahalle dokularını oluşturan sokaklar; kamusal alan ile özel alanlar arasındaki mahremiyet ilişkisini ortaya koymaktadırlar.

Kentleşme modeli çerçevesinde bakıldığında Erken Dönem Osmanlı mimarisinin en önemli tasarımları, kuruluş aşamasındaki devletin fiziksel, kültürel, sosyal ihtiyaçlarını karşılamaları yönünde ortaya çıkmıştır. Bunun en güzel örneği “⊥” plan tipli camilerdir. Bu formun ilk uygulandığı örnek olan Orhan Camii diğer sultan camilerinin formunun da öncüsü olmuştur. Döneminin en iyi malzemeleriyle inşa edilmiş olan camiler gerek bu özgün formları ile gerekse içerisinde yer alan yapı elemanları ve döneminin süsleme özellikleriyle günümüze kadar ulaşmışlardır. Orhan Camii ve Hüdavendigâr Camii'nde görülen taş-tuğla bezemeleri dönemin yerel süsleme özellikleri ile de harmanlanmış eklektik bir uygulama örneğidir. Erken Dönem Osmanlı Mimarisinde mermer işçiliğinin en güzel örnekleri olan Yıldırım ve Yeşil Külliyesinde özellikle cami yapılarında ilk kez görülen “Bursa Kemerî” mimari literature kazandırılmış özgün bir uygulamadır.

Cumalıkızık Köyü, tarihi kayıtlarda eski bir Osmanlı vakıf köyü olarak ifade edilmiş olup, onu diğer vakıf köylerinden ayıran en önemli özelliği, dönün ve bugünün kent merkezine sadece 12km mesafe uzaklıkta olmasına rağmen tarımla geçinen köy halkıyla varlığını ve özgünlüğünü korumuş olmasıdır. Organik sokak dokuları, anıtsal yapıları, tarım alanları ve en önemlisi bunlara sahip çıkan köy halkı ile Cumalıkızık halen köy vasfını taşıyan Osmanlı kırsal mimarisinin en iyi korunmuş örneklerinden biridir. Köy içinde mevcut olan konut yapıları ahşap olmaları nedeniyle sürekli bakım ve onarım görmüş ise de asıl form ve malzemeleri original olarak günümüze ulaşmıştır. Köyün konumu itibari ile de çevresinde bulunabilecek ahşap yerel malzeme bu köy için hiçbir zaman sıkıntı oluşturmamıştır. Köyün Uludağ yamacında kurulu olması, dağ kaynaklı gelen suyun köyün ihtiyacına uygun olarak yönlendirilmesiyle gerek tarım alanlarının sulanması gerekse köy halkının ihtiyacını karşılamaktadır. Köyün yer döşemeleri özgün olup, kaynaktan gelen suyun köyün içinde birikmesini engellemek adına içe eğimli olarak yapılmıştır. Ayrıca köyde mevcut su ve kanalizasyon sistemi ilk yapıldığı dönemdeki özgünlüğünü korumakta ve bugün dahi ihtiyaca cevap vermektedir.

3.1.e. Koruma ve Yönetim Gereksinimleri

Seri adaylık olarak sunulan aday alanlar toplam 6 parçadan oluşmaktadır. Aday gösterilen bu bölgeler, fiziksel, sosyal ve mimari özelliklerine göre üçe bölünmüşlerdir: Hanlar Bölgesi (Orhan Gazi Külliyesi ve çevresi), Sultan Külliyesi (Hüdavendigâr, Yıldırım, Yeşil, Muradiye) ve Cumalıkızık Köyü.

Aday gösterilen tüm alanlar, 1983 senesindeki 2863 sayılı Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına ilişkin Kanun hükümlerince koruma altındadır. Bu kanun Türkiye’de koruma konusundaki temel kanundur.

Söz konusu kanun kapsamında tanımlanmış olan sit alanları, sahip oldukları tarihi, sosyal, ekonomik, mimari ve tabiat değerleri ile korunması gereken alanlardır. Bu bağlamda, tüm çekirdek alanlar kentsel sit alanları içerisinde yer almaktadır ve 2006 yılında, 720 sayılı ilke kararı ile koruma ve kullanma koşulları belirlenmiştir.

Çekirdek alan içerisinde yer alan vakıf mülkiyetindeki yapılar, 2008 yılında yenilenerek yürürlüğe giren 5737 sayılı Vakıflar Kanunu ile korunmaktadır. Vakıf mülkleri ile ilgili yapılacak tüm proje ve uygulamalar, Vakıflar Bölge Müdürlüğü’nden izin ve Koruma Bölge Kurulu’ndan onay alınarak bu kurumun denetiminde gerçekleştirilmektedir.

Ayrıca çekirdek alanların içinde bulunduğu tüm alanlar için onaylı 1/1000 ölçekli koruma amaçlı imar planları bulunmaktadır. Bu planlar, ilgili ilçe Belediyesi tarafından hazırlanarak, Büyükşehir Belediyesi’nce onaylandıktan sonra Koruma Kurulu’nun uygun görüşü ile yürürlüğe girer. Söz konusu koruma amaçlı imar planları kapsamında kalan alanlarda, yapılacak tüm projeler ve uygulamalar için Koruma Bölge Kurulu’ndan izin ve onay alınması gerekmektedir.

Tüm aday alanlarda tescilli anıtsal yapılar ile sivil mimarlık örnekleri bulunmaktadır. Her bir yapıya ait envanter kaydı mevcuttur. Bu yapılar ile ilgili proje ve uygulamalar için Bursa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu’nun onayının alınması zorunludur.

1982 tarihli Anayasanın 63. Maddesi’nden başlayarak tek yapı ölçeğinde korumaya kadar inen bu yasal mevzuata rağmen, kentsel tarihi çevreler 1950’lerden sonra artan nüfus, hızlı kentleşme, sosyal yapıdaki farklılaşmalar gibi nedenlerden dolayı zarar görmeye başlamışlardır. Bu noktada, sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda sadece fiziki koruma değil, sosyo-kültürel-ekonomik yapıyı da içine alan “*bütünleşik koruma*” düşüncesi ön plana çıkmıştır. Koruma-kullanma dengesini kurmak önem kazanmıştır. Aday alanlarda kamu kurumları özel sektörle de iş birliği yaparak yoğun bir şekilde ve yasal mevzuat çerçevesinde, tarihi mirasın korunması ile ilgili pek çok çalışma

gerçekleştirmektedirler.(daha detaylı bilgiler için 4, 5 ve 6. bölümleri inceleyiniz) Ancak en büyük eksiklik kurumlar arasında koordinasyonun sağlanması ile ilgilidir. Aday alanları olağanüstü evrensel değerleri kapsamında bütüncül değerlendirerek, katılımcı bir yaklaşımla koordineli olarak korumak gerekmektedir. Bu doğrultuda 19 Temmuz 2012'de sınırları Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca onaylanmış olan aday alanların sürdürülebilirliği açısından korunmasını, yaşatılmasını, değerlendirilmesini sağlamak amacıyla yönetim planı hazırlanmaktadır. Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından, 2863 numaralı yasanın 2 numaralı eki doğrultusunda, yönetim planı hazırlanmıştır. (Sit alanı yönetimi ile ilgili düzenlemeler).

Yönetim planı için katılımcı bir yaklaşım doğrultusunda geliştirilen SWOT analizi, belli başlıklar altında eylemlerin yürütülmesini amaçlamaktadır. Bu başlıklara göre yönetim planı, bilimsel yöntemlere dayalı eylem ve uygulamalar ile kültürel mirasın korunması için çalışan kurumlar arasında en üst düzeyde işbirliğinin sağlanmasını, hayatın sosyoekonomik ve ekolojik kalitesinin, sit alanlarının ulaşılabilirliğinin, kültürel mirasla ilgili eğitim ve farkındalılığın arttırılmasını, turizmi teşvik eden ziyaretçi yönetimini, acil durum ve risk yönetimini hedeflemektedir. Yukarıda belirtilen amaçlar ışığında, konuyla ilişkili düzenlemelere uygun olarak oluşturulmuş Denetleme Kurulu'nun onayı ile, zorunlu eylem planları oluşturulmuştur.

3.2 Karşılaştırmalı Analiz

Bursa ve Cumalıkızık yenilikçi, ayrıcalıklı bir kentsel ve kırsal planlama metodundan yararlanmış olmaları ve Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk başkenti olmaları sebebiyle aday gösterilmektedirler. Başka hiçbir şehir Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk başkenti olarak tanımlanamaz. Başka hiçbir şehir kuruluşunda üç farklı sistemin birlikte kullanımına (Ahiler -Külliye - Vakıflar) sahip olamamıştır. Bu açıdan Bursa, aday gösterilmesini sağlayan altyapısındaki bu kültürel birleşim konusunda eşsizdir.

Bursa'nın üstün evrensel değeri, Osmanlı'nın ilk sultanlarının kenti imar ederken bilinçli olarak hareket etmeleri ve kent gelişmesini yönlendirmeleridir. Bu bilinçli yaklaşım Bursa'dan sonra egemenlik altına alınan kentlerin Osmanlı kenti çehresi kazanmasını sağlayacak şekilde bu kentlerde de uygulanmıştır.

Bursa'nın üstün evrensel değerinin açıklanabilmesi için "kentleşme modeli" kavramı üzerinden yola çıkarak Bursa kentinin, diğer kentlerle benzerlikleri ve farklılıklarını ortaya koymak amaçlı olarak kıyaslama yapılmaktadır. Karşılaştırılacak kentlerin belirlenmesinde Osmanlı İmparatorluğu sınırları içerisinde belli bir dönem önemli bir yere sahip kentlerin seçilmesine dikkat edilmiştir.

Ayrıca, Ferrara kentinin kentsel organizmaya yaklaşımı üstün evrensel değer taşıdığından bir batı kenti olarak, Bursa kent modeli ile karşılaştırılması yapılmıştır.

Başvuru dosyası konusunu oluşturan kırsal ve kentsel yerleşimlerin ilişkilerinin irdelenmesi için kuruldukları dönemden beri Osmanlı mimarisi özelliklerini taşıyan yerleşimler (Saraylı, Safranbolu ve Berat) incelenmiştir.

3.2.1 Şehirlerin Kentsel Gelişim Karşılaştırması

Harita33. Osmanlı topraklarında Bursa ile karşılaştırılan şehirler haritası (şehir isimleri bulunmayan harita, kaynak: Özkan, 2012)

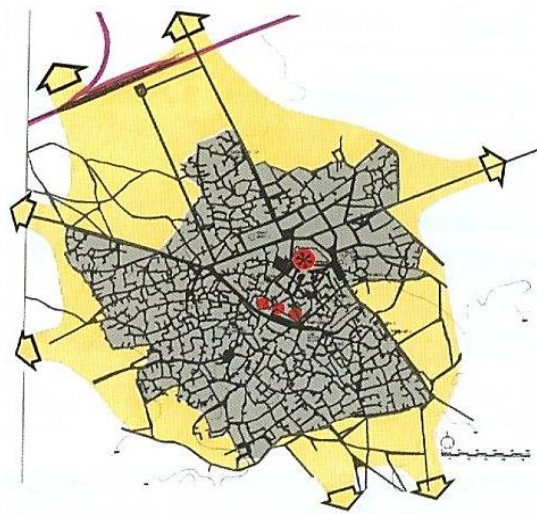
3.2.1.1 Ulusal Bağlam

14ncü Yüzyıl Öncesi Türk Şehirleri: Selçuklu Şehirleri

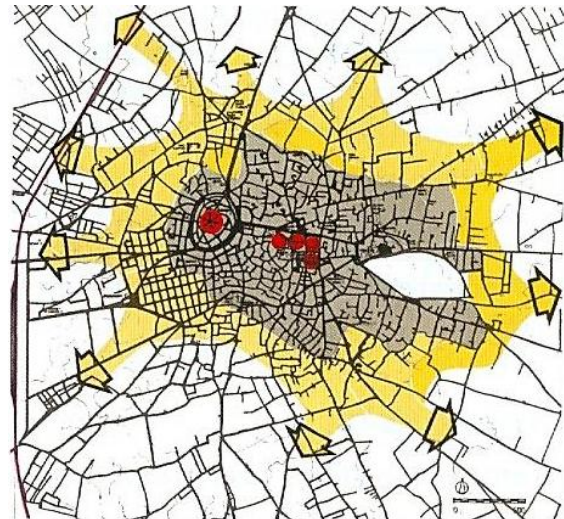
Türkler Anadolu'ya ulaştıklarında yaşam dolu Bizans şehirleri ile karşılaştılar. Anadolu'nun Türkleşmesi 11 ve 15nci yüzyıllar arasını kapsayan üç evrede gerçekleşti (Selçuklu Dönemi, Beylikler Dönemi ve Erken Osmanlı Dönemi). İlk dönem 12 ve 13üncü yüzyılları içerse de Türk kentleşmesi aslen 13üncü yüzyılda başlar. Doğu ve Batı arasındaki ticaret sayesinde Selçuklu şehirleri bu dönemde gelişmeye başladı. Özellikle orta ve doğu Anadolu şehirleri, uzun mesafeli ticaretten yoğun bir şekilde yararlanarak büyüdüler.

Alanya, Antalya, Kastamonu, Konya, Sivas gibi Selçuklu şehirlerinde, kentsel alanın büyük bir kısmı duvarlarla çevrilmişti. Şehirdeki ticaret merkezleri duvarların arkasında olsa da şehir kapılarından birine yakındılar ve tahkimatlardan dışarı uzanmışlardı. Öte yandan, Kayseri, Niğde, Erzurum, Afyon, Kırşehir ve Tokat şehirlerinde yerleşim bölgelerinin çoğu şehir surlarının dışındaydı. Ticari aktivitelerin çoğu da duvarların dışında gerçekleşirdi.

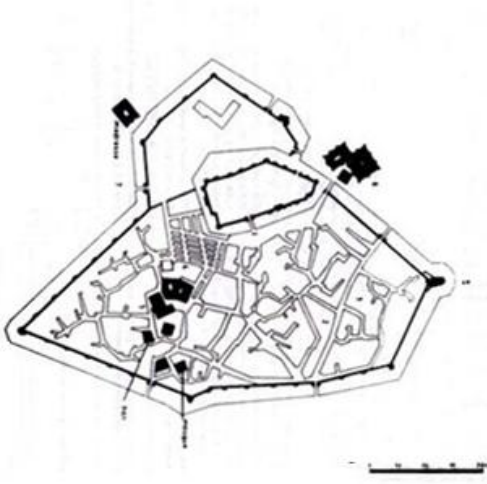
Konya ve Kayseri'nin 14. yüzyıl'da da sahip oldukları Selçuklu kenti karakteristiğini taşımalarının yanı sıra ovada gelişmeleri ve ışınsal bir kentleşme yapısına sahip olmaları da ortak özellikleridir. Bu kentler iki odak etrafında gelişme göstermişlerdir. Selçukluların Bizanslılardan devraldıkları iç kale, daima dini yapıların ve saray-köşk gibi yapıların yer aldığı, kentin yöneticilerine ayrılan özellikli ve korunaklı bir alan olmuş, kentin yaşam ve ticari alanları ise, Selçuklu döneminde kentlerin gelişmesiyle ikinci bir sur ile çevrelenerek dış kaleyi oluşturmuştur.

Harita34. Kayseri Şehrinin Kentsel Gelişimi (Aru,1998)

Harita35. Konya Şehrinin Kentsel Gelişimi (Aru, 1998)

Harita36. Kayseri Kalesi
(Tankut, 2007)

Harita37. Konya Kalesi
(Tankut, 2007)

Planlama Açısından Selçuklu Şehirleri

Selçuklular'da şehir planı kentleşme sisteminin bir parçası değil, tesadüfi bir sonuçtur; topografyanın ürünüdür. Şehirdeki doğal büyüme plansız bir yapıyla sonuçlanmıştır. Osmanlı kentleşme sistemi de topografyaya bağlı olarak gelişse de, Osmanlı'da şehir kendiliğinden büyüme yoluyla değil, planlama yoluyla gelişir.

Selçuklu şehirleri iki yolla şekillenmiştir:

- Hali hazırdaki Bizans kentsel dokusunda, ya şehirdeki en büyük kiliseyi camiye dönüştürmek ya da Bizans şehrinin en etkileyici bölgesini temizleyip burada bir Ulucami inşa etmek yoluyla, Türk-Müslüman öğeleri katarak Türklerin yerleşmesine olanak sağlamışlardır. Bu esnada yerel halkın dinine ve yaşam tarzına saygı göstermişlerdir.
- İkinci olarak, Selçuklular şehrin hemen dışındaki sahipsiz bölgelere sosyal tesisler inşa ettiler. Bir cami ya da mescit şehir gelişiminin habercisiydi. Bir medrese tek başına yeterince çekici olmasa da, bir cami ile birleştirilerek *külliye* haline getirildiğinde bu şehir gelişimini tetikler ve yerleşim bölgelerinin büyümesi de hızla bunu takip ederdi.

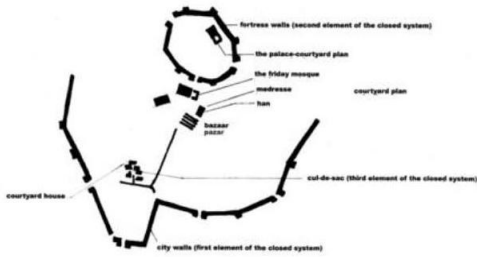
Şehir Gelişiminde Külliyelerin Etkisi Açısından Selçuklu Şehirleri

Külliye, bir cami ile birlikte inşa edilmiş, medrese, imaret, hamam vb. içeren kamu binaları topluluğudur. Hem Selçuk hem Osmanlı şehirlerinde *külliye*ler, çevrelerindeki yerleşimi arttırır, şehirler için *gelişim dinamosu* olarak görülürlerdi. Selçuklu şehirlerinde, merkezi zayıflastırıcı birçok odaklılık söz konusudur. Bu sistemde, Külliye (kamu binası grupları) kale, Cuma namazı kılınan cami ve pazaryeri bölgesi gibi şehrin içinde dağılmış pek çok odak noktasından biridir ve bu, plansız gelişimi ortaya koyar.

Selçuk şehirlerinde, kamu binaları ve pazaryeri arasındaki ilişki

şehir planlamasının konusu edilmemiştir. Bir kent meydanı – şehirlerin ortak ögesi- eksiktir. Şehir merkezi kentsel yapıyı bir arada tutabilecek mimari bir varlık göstermez. Bunun temel sebeplerinden biri sokakların bütüncül bir sisteminin bulunmayışdır.

Külliyelerin planlı inşa fikri Osmanlı dönemine kadar gelişmemişti. Külliye şehir *gelişimine bir araç* olarak kullanmak bir Osmanlı buluşudur. Osmanlılar'ın elinde *Külliye*ler, şehrin odak noktalarını bir araya getiren, kentsel yapıyı bir arada tutan ve sokakları bu sisteme dahil ederek düzenleyen bir merkez haline gelmiştir.

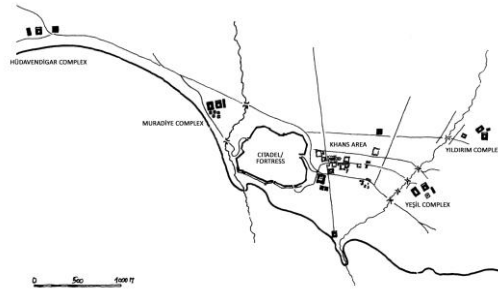
Şekil4. Kayseri ve Konya şehirlerinde kale ve surların düzeni

(Tankut, 2007)

Konya Konya ovada gelişmiş, karakteristik bir ııınsal yapıya sahip olup, iki odak etrafında gelişmiştir. İç kale olarak belirtilen alan Roma, Bizans ve Selçuklu dönemlerinde daima dini yapıların ve saray ve köşk gibi kentin yöneticilerine ayrılan özellikli ve korunaklı bir alan olup, yine Selçuklular döneminde yüksek ve kalın ikinci bir sur ile çevrelenmiş dış kale ise ticari ve yaşam alanlarının olduğu bölümdür.

Kayseri Kent, ovada ııınsal bir sistemle kurulmuştur. Kale çevresinden başlayan ve kenti iç içe geçen halkalar halinde saran yerleşmeler aynı zamanda benzer doku özellikleri göstermektedir. Yeni yerleşmeler her yönde gelişme göstermektedir. Kayseri Selçuklu döneminde yapılan cami, kervansaray, medrese, hamam ve çeşmelerle kısa sürede bir Türk-İslam şehri kimliğini kazandı.

Bursa Şehrinin Kayseri ve Konya ile Mukayesesi Selçuklu döneminde Anadolu'da yapılmış olan külliyeleer, Bursa'daki külliyeleerden farklı olarak; kenti geliştirmek ve sınırlarını belirlemek adına değil, sınırları belli olan kentin içerisinde yaşayan halkın ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir.

Şekil5. Bursa Şehrinin Planı

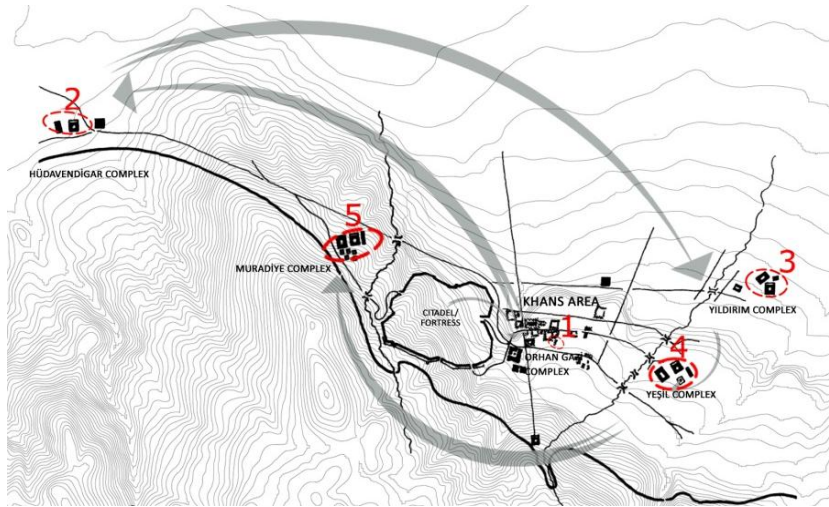

Resim92. Matrakçı Nasuh tarafından 16ncı yüzyılda resmedilen Konya Minyatürü (Birekul,2005)

Resim93. Matrakçı Nasuh tarafından 16ncı yüzyılda resmedilen Kayseri Minyatürü (Eravşar, 2010)

14ncü Yüzyıldan Sonra Türk Şehirleri: Osmanlı Döneminde Edirne ve İstanbul'da Kentsel Gelişim

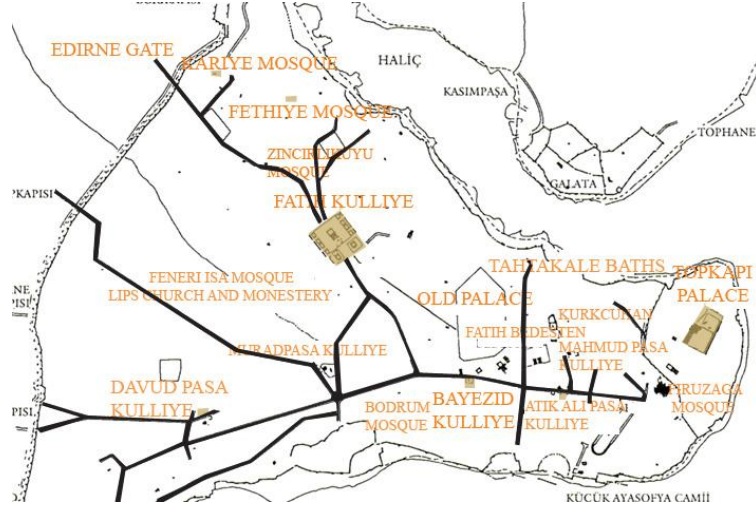
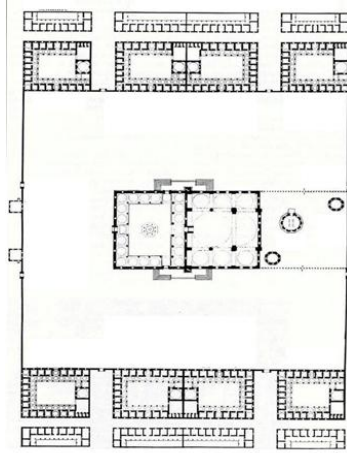
Harita38. Bursa Hisarı, Hanlar Bölgesi ve Sultan Külliyesi

Şehir Planlamasında
Örnek bir Şehir Olarak
Bursa

Bursa, külliyelerinin inşa edildiği yer kriterleri ve bunların yer şekilleriyle ilişkili görsel özellikleri ve özellikle bu külliyelerin işlevleri açısından eşsizdir. Bir kale şehri olan Prusa'nın (Bursa), dinamizmini topografyasından ve tabii kaynaklarından alan bir başkente dönüşümü Osmanlılar'ın buradaki varlığının etkisini yansıtır. Eğer külliye, Bursa'nın kırsalına kadar uzanan Osmanlı varlığının bir simgesi olarak ele alacaksak, külliye mimari tipolojisiyle değil bölgeye etkisiyle değerlendirmemiz daha doğru olacaktır. Bu etkilerden biri, bölgedeki kamusal ve dini bir yapının büyümeyi teşvik ettiği kırsal alanın yerleşim yeri olarak tahsis edilmesidir. Bursa'nın içi ve çevresindeki alanın tahsisatı Osmanlı kültürünü temsil eden enstitülerin varlığıyla sağlanır, bu kültürün hem şehir merkezinde hem de çevresinde varlığını tasdik ederdi. Bunun sonucunda büyüme dışı doğru gerçekleşir, çevreyi görünür bir şekilde Osmanlı'ya ve kültürüne dahil ederdi.

Bursa'nın gelişimi, bir miktar uyarlanarak kullanılmış olsa da diğer başkentlerde de sürdürülen bir kentsel gelişim modeli oluşturdu. Her ne kadar İstanbul'un fethi, bir hisar şehri olan Bursa'dan esasen farklı bir metropolis elde edilmesini sağladıysa da, Osmanlı'nın bu üçüncü ve son başkentini Osmanlılaştırma

sürecine yaklaşımı Bursa'nın gelişimi ile benzerlik taşır. 1463'te inşa edilen II. Mehmed Külliyesi Eski İstanbul'un merkezinden uzakta, Haliç'e bakan bir tepede konumlandırılmıştı. II. Mehmed tarafından yaptırılan Fatih Külliyesi ve diğer Osmanlı Sultanları'nın inşa ettirdikleri külliyelerin konumları, İstanbul'un gelişimindeki etkilerine açıkça işaret eder.

Harita39. Fatih (II. Mehmed) Külliyesi'nin planı ve haritası, İstanbul
(www.sinavvar.net)

Şehri bir külliye çevresinde geliştirme yaklaşımı diğer Türk şehirleri için de bir model oldu. Külliyelerin inşaları, Osmanlı Devleti'nin şehir gelişimi sürdürme ve güçlendirme çabalarının ölçüsünü temsil eder hale geldi. Gerçekten de İstanbul, Edirne, Bursa ve Konya gibi şehirlerin ticari yükselişi külliyeler çevresinde planlanarak gerçekleşmiştir. Külliyeler yoluyla kırsala doğru genişleme stratejisi sonraki Osmanlı Sultanları ve devlet adamları tarafından sürdürülmüştür. Benzer bir şekilde, Saraybosna şehri de İsa Bey tarafından vakfedilen külliyenin etrafında büyümüştür. Minnet Bey tarafından yaptırılan Tatarpazarcık merkezine yaptırılan külliye bu şehri Bulgaristan'ın önemli bir ticaret merkezi haline getirmiştir. Karapınar, Konya'da terk edilmiş bir yerleşim yeri, II. Selim tarafından yaptırılan külliye sayesinde gelişmiş (1512-1520) ve daha sonra Sultaniye kentine dönüşmüştür. Balkanlar'ın fethinden sonra, bölgeye Osmanlı karakterini kazandırmak için her şehre camiler ve külliyelere dahil diğer binalar inşa edildi. Örneğin, Osmanlılaştırma amaçlı tipik bir inşa planının bir parçası olarak, merkezdeki cami ile beraber bir kütüphane ve bir dergâh da şehre inşa edilirdi.

Edirne Edirne (Adrianople) pek çok uygarlık tarafından yönetilmiştir. Hunlar, Slavlar ve Bulgarlar şehrin üstündeki devamlı tehditlerden bazılarıdır ve şehir birkaç kez yıkılıp tekrar inşa edilmiştir. Osmanlı Sultanı I. Murad tarafından 1361 yılında fethedilerek Osmanlı topraklarına katılmıştır. Bu dönemden itibaren Edirne, buradaki Bizans Kalesi'nin doğusuna kurulmuş olan şehir hızla gelişti ve ovaya doğru genişledi. Bu gelişmenin merkezinde Eski Cami Külliyesi bulunmaktadır.

Eski Cami olarak da bilinen Edirne Ulucami'si, I. Bâyezid'in oğlu Amir Süleyman tarafından inşa ettirilmeye başlanmış ve Sultan I. Mehmed'in zamanında, 1402-3 yıllarında tamamlanmıştır. Ayrıca I. Mehmed buraya, Bursa'daki bedestenin bir kopyasını; dar bir koridorun iki yanında sıralı dükkânları yedi çift kubbeyle örten kapalı çarşığı inşa ettirmiştir(1413-21).

Osmanlı şehirlerinin merkezleri bir büyük bir cami (Ulucami), bedesten, çarşı ve anıtsal yapıların çevresinde gelişmiştir. Benzer bir şekilde Edirne'de Selimiye Külliyesi, Eski Cami, Bedesten, Üç Şerefeli Cami ve Rüstem Paşa Hanı çevresinde gelişmiştir.

Resim94. Edirne Selimiye Mosque and its Social Complex
(Edirne UNESCO World Heritage Nomination File)

Bursa'nın Osmanlılar tarafından etkin bir şekilde geliştirilişi 1326 yılında Orhan Gazi tarafından fethedilişinden itibaren başladı. Orhan Gazi 1339 yılında Bursa Kalesi'nin dışı yakın sınırında ilk külliyei kurdu. Edirne'nin Osmanlı çabalarıyla gelişimi ise 1361 yılında Osmanlılar'ın Trakya'daki otoritelerini sağlamlaştırışından sonra, şehrin fethinden yaklaşık kırk yıl sonra başlar. Edirne'deki ilk imaret, I. Bâyezid tarafından yaptırılmış ve 1399-1400 yıllarında tamamlanmıştır. Cami, imaret ve hamamdan oluşan külliye Tunca Nehri'nin öte yakasında ve eski şehrin yaklaşık bir buçuk kilometre kuzeyine inşa edilmiştir.

On dördüncü yüzyılın ilk kırk yılı boyunca, eski şehrin doğusundaki tepeye inşa edilen hükümdar sarayı bir istisna olmak üzere, tüm kent yaşamı bu surlarla çevrili bölgede odaklanmıştır. St. Sophia kilisesi bir camiye dönüştürülerek başlıca dini yapı olarak iş görmüş; Bizans çarşısı ve evleri hem Müslüman göçmenler hem de yerel Hristiyan halk tarafından kullanılmıştır.

Edirne'nin büyüüşü eski şehir ve merkez çarşıda eşmerkezli bir şekilde gerçekleşmiştir. Öte yandan, Uludağ'ın eteklerindeki jeolojik konumu sebebiyle Bursa'nın büyüüşü, doğudan batıya uzanan yerleşim yerleri dizilimi oluşturması açısından doğrusal bir örüntü ortaya koyar. Külliye'nin ana yapısını oluşturan camii Bursa Orhan Gazi Camii'nin öncüsü olduğu "1" plan tipi özelliği gösterir. Bu çok işlevli plan, diğer şehirlerdeki Erken Dönem Osmanlı Camileri'nde de yaygın bir şekilde kullanılmıştır.

İstanbul Osmanlı döneminde İstanbul'un kent gelişimi üç farklı aşamada incelenebilir. Bunlardan ilki, şehrin Sultan II. Mehmed tarafından fethiyle başlayan ve 1450'lerin sonuna kadar süren dönemdir; ikincisi 14. yüzyılın ikinci yarısına kadar süren dönemdir ve son dönem Sultan II. Mehmed'den sonrasını kapsar. Eski Saray, Yedikule Hisarı, Eski Kapalı Çarşı, Eyüp Sultan Türbesi yapımını kapsayan ilk dönem 1450 yıllarında sonlandıktan sonra II. Mehmed İstanbul'la ilgili kentleştirme planının ikinci aşamasını başlattı. Bu planlar Saray-ı Cedid (Yeni Saray, Topkapı Sarayı) ve Fatih Külliyesi'nin yapımını içeriyordu. İstanbul'un yedi tepe ve bu tepeler arasındaki vadilerden oluşmasını sağlayan jeolojik özellikleri ve doğal konumu saray, külliye ve çarşı gibi yapılarının nereye inşa edileceği konusunda verilen kararlarda etkili oldu. Bursa'da tercih edildiği gibi şehrin en yüksek bölgeleri bu tür büyük yapılar için uygun görüldü. Bu, Bursa ve İstanbul'un, iki Osmanlı başkentinin şehir gelişimi açısından önemli bir benzerliktir.

II. Mehmed, Bizans İmparatorluğu'ndan kalan sarayları kendi kullanımı için uyarlama fikrini çekici bulmuyordu. Bunun yerine Fatih Sultan Mehmed, Türk geleneğine uygun olarak, tıpkı Edirne ve Bursa'da yapılmış olduğu gibi, İstanbul'un ortasında bir hisar inşa ettirmek ve sarayını bunun üzerinde konumlandırmak istedi. Eski Saray bugün İstanbul Üniversitesi ana kampüsünün bulunduğu İstanbul'un üçüncü tepesi, Beyazıt Tepesi'ndeydi. II. Mehmed aynı zamanda şehrin kara surlarının güneyindeki, Constantinapolis'in en önemli kapılarından birini koruyan Haliç kıyısındaki kuleleri de yeniden inşa ettirdi. Var olan dört kuleye üç tane daha ekleterek Yedikule Zindanı'nı ortaya çıkardı ve burası önce devlet hazinesi, sonrasında da yüksek güvenli bir hapishane olarak kullanıldı.

(<http://www.risalehaber.com/>)

(<http://www.hayalleme.com>)

Osmanlı İstanbul'unun temel ticaret merkezi, Kapalıçarşı, daha farklı bir görüntüye sahipti. Bursa ve Edirne'deki gibi düz bir çizgi şeklinde uzanıp şehrin işlek yollarını takip etmek yerine, Eski Saray'ın güneydoğusunda toplanarak bir ticaret sokakları ağı oluşturdu. Orijinalde, gelenek olduğu üzere şehrin tek bir bedesteni mevcuttu; fakat bundan sonra ikinci bir bedesten inşa edildi ve ilki Eski ya da İç Bedesten olarak anılırken, ikincisi Yeni Bedesten olarak anıldı. Eski Bedesten'in bu eski Bizans şehrindeki iki ticari ana damarının, Mese ve Makros Embolos caddelerinin kesişimine kurulduğu göz önüne alındığında, bedestenin biçiminden halihazırdaki sokakların düzeni sorumludur diyebiliriz. İlginçtir ki, II. Mehmed Büyük Kapalıçarşı'nın yakınına han yaptırmadı. Şehrin kuzeydoğusunda toplanmış tüm hanlar arasında sadece Sadrazam Mahmut Paşa'nın inşa ettirdiği Kürkçüler Hanı bu iki bedesten ile aynı dönemdendir; diğerleri daha sonraki yüzyıllarda inşa edilmiştir. İki bedestene ek olarak II. Mehmed Kapalıçarşı alanına yüzlerce dükkân yaptırmıştır. Vakfiye kayıtları Eski Bedesten civarında 849, Yeni Bedesten civarında ise 265 dükkânın bulunduğunu

söyler; çarşı esnafı yorgan, sarık, pabuç, çanta ve kitap gibi malların ticaretini yapardı.

Yeni Saray (Saray-ı Cedid / Topkapı Sarayı) ve Fatih Külliyesi Sultan II. Mehmed'in şehirleştirme planının ikinci aşaması dahilinde inşa edildi. Bu iki devasa yapının inşa edileceği mekânlar hakkındaki karar, kaçınılmaz olarak İstanbul'un jeolojik yapısının etkisinde kalmıştır. Yeni Saray, Bizans Surları'nın içinde kalan ilk tepeye yapılırken, Fatih Külliyesi de, bir eğitim merkezi olarak, bugün Fatih Tepesi olarak anılan dördüncü tepeye inşa edildi.

Bunların ardından 16. yüzyılda inşa edilmeye başlanan ve 18. yüzyılda tamamlanarak şehre katılan külliyelerin listesi aşağıdaki gibidir:

II. Beyazıt Külliyesi; 16. yüzyılda, Eski Saray ve Süleymaniye Külliyesi'nin yakınında, bugün Beyazıt Tepesi olarak anılan, şehrin üçüncü tepesinde, Fatih Külliyesi gibi bir başka eğitim merkezi olması amacıyla yapımına başlanan külliye;

Sultan Süleyman'ın 16. yüzyılda, şehrin beşinci tepesine yaptırdığı külliye babası Sultan I. Selim ve oğlu Şehzade Mehmed için inşa ettirdiği külliye;

Bugün Hipodrom adı taşıyan ilk tepedeki Sultan Ahmet Camii ve İmarethanesi; Eminönü'ndeki Yeni Cami; bugün Nuruosmaniye Tepesi olarak anılan şehrin ikinci tepesine, Yeni Bedesten'in yakınına inşa edilen Nuruosmaniye Camii; ve 17-18. yüzyıllarda inşa edilen Laleli Camii.

Bursa'nın Edirne ve İstanbul'la Karşılaştırılması Edirne ve İstanbul, Bursa'dan sonra Osmanlı başkenti olmuşlardır. Bu kentler Bursa örnek alınarak Osmanlı-Türk kentleri çehresini kazanmışlardır.

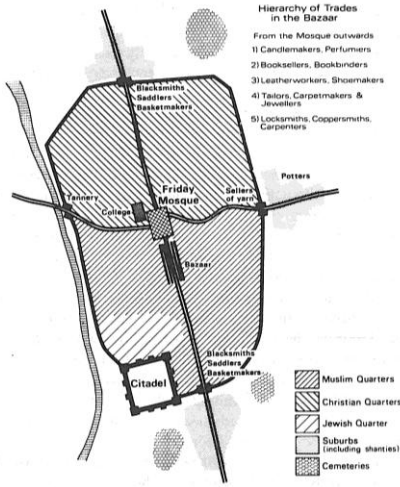
Her iki kentte de ilk külliye sur dışında ve kentin topografyasında hâkim bir noktada, etraflarında konut alanlarının gelişeceği noktalarda Sultanlar tarafından inşa ettirilmiştir. Yine bu kentlerdeki çarşılar Bursa'daki çarşı mekânsal örgütlenmesini geliştirerek, kalenin yakınında zaman içinde uluslararası önem kazanmış ticaret merkezleri olmuşlardır. Günümüzde de Bursa'da olduğu gibi bu çarşılar kent merkezlerinde yer almakta olup canlılıklarını korumaktadırlar.

Ayrıca, Bursa'da ilk örnekleri görülen yapı tipolojileri de kentin gelişmesinde bir diğer unsuru oluşturmaktadır. Sultanlar tarafından yaptırılan külliyelerin cami yapılarında kullanılan "⊥" plan tipi, özellikle kale dışında inşa edilen camilerde uygulanmıştır.

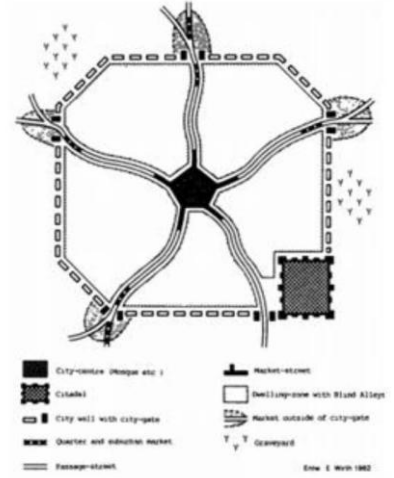
3.2.1.2 Uluslararası Bağlam

İslami Kentleşmenin Örnekleri

Şehir Planlama Açısından İslam Dünyası Şehirleri

Şekil6. İslami Kent Modeli (Lawless, Blake, 1980)

Şekil7. Doğu Şehri Modeli (Terao, 1995)

Arap (İslam) kentleri genellikle merkezden çevreye dalgalar halinde yayılan bir biçimde, katı bir hiyerarşiye göre örgütlenmişti: Merkezde en önemli etkinlikler (büyük dış ticaret, dini ve kültürel etkinlikler), sonra giderek büyüyen aralarla ikamet semtleri, ikincil etkinlikler (zanaatkârlar) ve yerleşim bölgesinin sınırlarında yan yana barınan en yoksul semtlerle en önemsiz etkinlikler ve son olarak da kent etkinlikleriyle kırsal uğraşlarının iç içe geçtiği mahallelerden oluşmaktadır.

Halep (Suriye)

Diğer İslami şehirlere kıyasla, Halep sahip olduğu çarşı bölgesiyle Bursa'ya en benzer örneklerden biridir. Özellikle çarşının mekânsal organizasyon şeması açısından Bursa çarşısının karakteristik özelliklerini neredeyse birebir taşır. Yine de şehir düzeni açısından bu iki kent bazı büyük farklılıklara sahiptir. Halep'in tarihi Pre-Helenistik dönemlere dayanır ve tarihi boyunca pek çok farklı kültür şehir yapısında izlerini bırakmıştır. Öte yandan, Bursa Türkler tarafından 14. Yüzyılda fethedildiğinde sadece kale bölgesinde küçük bir Bizans yerleşimi mevcuttu. Bu sebeple, Halep'in kentsel gelişim süreci ve örüntüsü Bursa'ninkinden tamamen farklıdır.

Resim95. Halep'ten bir görüntü

(<http://www.happytellus.com/alep-po/syria>)

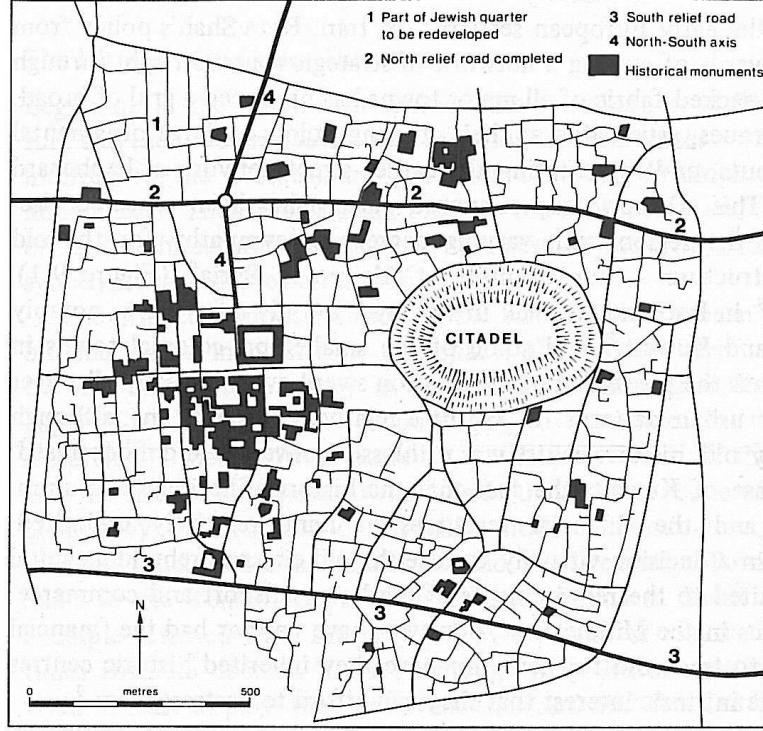
Pre-Helenistik dönemde Halep'te agora, tapınak ve diğer şehir yapılarını kapsayan kafes örüntülü bir sistem mevcuttu. Daha sonra her biri Halep şehir örüntüsünde kendi izlerini bırakarak birbirini takip eden Roma, Bizans ve İran yönetimi dönemleri gerçekleşti. M.S. 636 İslam Çağı'nda, şehirde artık bir cami ve bir saray mevcuttu.

Bursa'dan bir farklılık olarak, Halep'in büyüüşü Kale bölgesinde

çok merkezli bir şekilde gerçekleşti. Merkezden şehir kapılarına uzanan sokaklar ışınal bir tipe sahipti. Kalenin dış kısmında ve surların içinde birbirinden farklı türde dükkânlar bulunurdu.

Resim96. Matrakçı Nasuh tarafından 16. Yüzyılda resmedilen Halep Minyatürü (Özkan, 2012)

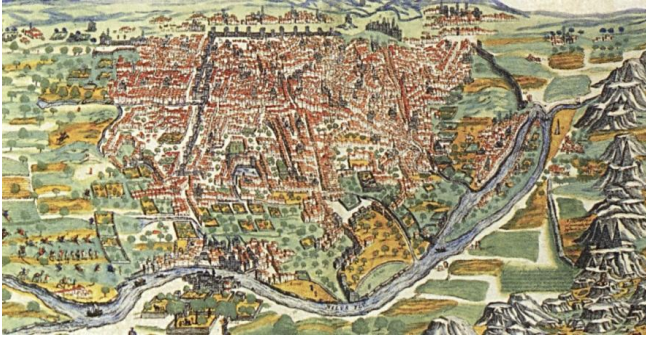

Harita40. Halep Haritası (Lawless, Blake, 1980)

Kahire (Mısır)

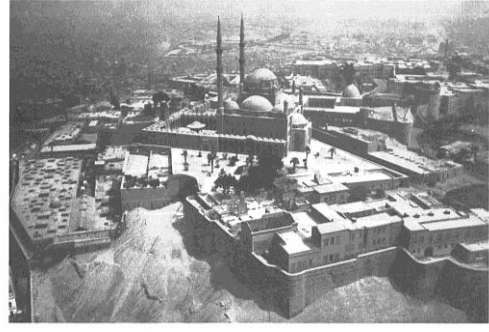
Mısır, Roma, Ortaçağ Arap dönemlerinden zengin mimari örneklerle sahip olan Kahire, Memluklar döneminde altın çağını yaşamış (14. yüzyıl) ve hemen hemen bugünkü sınırlarına ulaşmıştır. Bu dönemde kent camilerle, medreselerle ve saraylarla donatılan bir sanat ve bilim odağıydı. Osmanlı döneminde de imar faaliyetlerine sahne olmuştur.

Bursa'da külliyelerin imarı sırasında kent merkezindeki hanlar vb. birçok gayrimenkul bu külliyelerin ilk yapımı sırasında ve sonrasındaki ihtiyaçlarının karşılanmasında gelir getiren rol oynamışlardır. İslam kentlerinde de kullanılan ve daha çok hayır amaçlı olarak faaliyetlerini sürdüren vakıflar, Osmanlı Bursa'sında kentin imarını ve imar edilen yapıların sürekliliğinin sağlanması amacıyla sistem haline getirilmiştir.

Resim97. 16. Yüzyılda Kahire'nin görünümü, Osmanlı döneminde Mısır Devleti'nin merkezi

(Braun and Hogenberg, Civitates Orbis Terrarum, 1575)

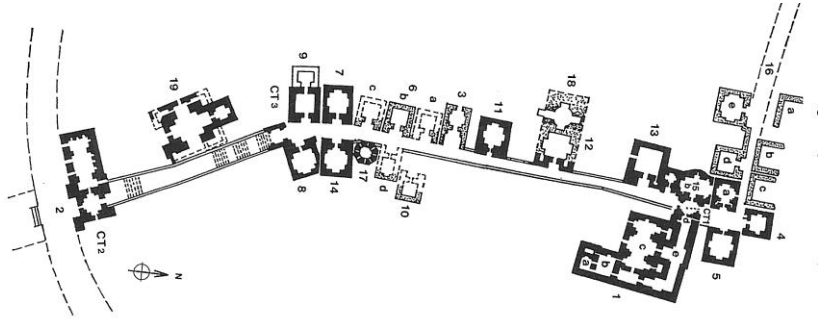
Resim98. Muhammed Paşa Külliyesi (Paolo, 1986)

Kahire'nin Osmanlı egemenliği altında bulunduğu 1544 ile 1583 yılları arasında inşa edilen külliyeler (İskender Paşa Külliyesi, Dukakinzade Mehmed Paşa Külliyesi, Muhammed Paşa Külliyesi, Behram Paşa Külliyesi) etraflarında Bursa'da olduğu gibi mahallerin gelişmesini sağlamışlardır. Bu külliyeler Bursa'da ve ardılı Osmanlı kentlerinde de uygulandıkları gibi Kahire'de de vakıf sistemi içerisinde kentin çarşı ve mahalleler olarak imarında etkin rol oynamışlardır.

Semer kand (Özbekistan)

İpek Yolu'nun kesişim noktasında bulunmasının avantajıyla, Semer kand kadim dünya kültürleri, dinleri ve sanatlarından pek çok değeri muhafaza etti. Tarihi bölgeler şehrin kuzeydoğusunda konuşlanmıştır ve diğerlerinden bağımsız, planlı bölgeler halindedir. Kuzeydoğuda, eşsiz nekropol Şah Zinde'yi barındıran kadim şehir Afrosiab bulunur. Afrosiab'ın güneyinde Timur çağından kalma bir kent bulunur ve buranın batısında ise Avrupa mimarisini güçlü bir şekilde andıran, 19. yüzyıldan kalma binalar bulunur (UNESCO Dünya Mirası Kayıtları).

İpek Yolu üzerinde yer almasının Semer kand'ın sosyal ve ekonomik gelişimine çok büyük etkileri olmuştur. Bu durum Bursa için de söz konusudur. Anıtsal yapılar her iki şehrin gelişiminde de büyük rol oynamıştır. Birbirinden bağımsız, planlanmış bölgelerden oluşmaları da iki şehir arasındaki bir başka benzerliktir. Timur zamanında inşa edilen tarihi yapıların Semer kand'ın kent morfolojisi üzerindeki etkisi, tıpkı Bursa'da çeşitli Sultanlar tarafından yaptırılan külliyelerin etkisi gibidir. Bir başka benzerlik ise Bursa ve Semer kand'ın sosyokültürel ve eğitime dair yaşamlarını söz konusu tarihi yapıların biçimlendirmiş olmasıdır.

Resim99. Şah Zinde Mezarlığı
(Edmund, 2007)

Bursa Muradiye (II. Murad) Külliyesi cami, medrese, imaret, hamam ve türbelerden oluşmaktadır. Külliye II. Murad ve Osmanlı saray mensupları adına yaptırılmış 12 türbe bulunmaktadır. Muradiye Külliyesi'ndeki bu türbe topluluğu Semerkand'taki Şah Zinde ve İstanbul'daki Eyüp Sultan ile birlikte Türk-İslam dünyasının sayılı türbe topluluklarından biridir.

Bursa'nın Halep, Kahire ve Semerkand ile Karşılaştırılması

Osmanlı, İmparatorluk sınırlarının kıtalara ulaştığı dönemde pek çok İslam kentyle ticari, sosyal, kültürel ilişkiler içinde bulunmuştur. Halep'te çarşılar, Kahire'de külliyelerin kent içindeki kullanımları, Semerkand'taki gelişmiş ticaret merkezi ve türbeler topluluğu; bu ilişkilerin yarattığı etkileşimlerin sonucu olup Bursa'daki çarşı ve külliyele benzerlikleri ile dikkat çekmektedirler.

Özellikle Osmanlı döneminin birçok Arap kentinde, "kentsel hiyerarşi" hakkındaki klasik şemanın yeniden sorgulanmasını doğrulamaya yetecek kadar, örgütlü şehircilik izlerine rastlanmaktadır. Ancak Osmanlı dönemi, büyük Arap kentleri için çok uzun bir evrimin sadece bir bölümüydü. Bu evrim bazı kentler açısından (Şam ve Halep) milattan üç bin yıl önce başlarken, en yenileri için bile (Kahire) Arap tarihinin ilk yüzyıllarına kadar uzanıyordu.

**Batı Kentleşmesine Örnek
bir Model: Bursa ve
Ferrara (İtalya)**

İtalya'daki Ferrara kenti, bugüne kadar kent dokusunu korumuş Rönesans kentlerinin üstün bir örneği oluşuyla Dünya Ortak Mirası Listesine girme hakkı kazandı. Bu hakkın ispatı olarak denmiştir ki, Ferrara'da gözlenen kent planının evrimi, dönemi takip eden yüzyıllarda bu disiplin üzerinde çok güçlü bir etkiye sahiptir. Rönesans'ın en bereketli iki yüzyılı boyunca başarılı Este ailesi yönetimi şehri çok sayıda ünlü ressam, şair ve felsefeciye ve İtalyan Rönesansı'nın yükselen yeni hümanistlerine cazip kılmıştır (UNESCO Dünya Mirası Kayıtları).

(Google earth)

(<http://www.raic.org>)

Resim100. Ferrara'dan görüntüler

Ferrara'nın bir karşılaştırma kriteri olarak ele alınışındaki amaç Ferrara ve Bursa arasındaki farkları göstermek değil, UNESCO Dünya Mirası kayıtlarında geçen aynı hak ispatına sahip olduklarını göstermektir. Ferrara kenti, Rönesans döneminde şehir düzenlemenin “geleceğine çok büyük etki ettiği...” gerekçesi ile aday gösterilmiş ve seçilmiştir; Bursa ise bir başkent oluşturma bir parçası olarak, sivil-dini kamusal merkezler açma yoluyla yeni mahallelerin geliştirilmesi yönteminin ilk kullanıldığı şehirdir. Daha sonra başka Osmanlı şehirleri var olan yerleşim yerlerinde bir büyütme ve geliştirme metodu ya da yeni yerleşim yerleri oluşturmada bu başarılı modeli kullanmaya devam etmiştir.

Ferrara'nın 15. yüzyıl için özgün bulunan planlama anlayışı 13. yüzyıl'ın sonunda 14. yüzyıl'ın başında Anadolu'da Bursa'da gerçekleşmiştir. Bu oluşum biçimi geçmişte kentlerimizin gelişigüzel, plansız ve düzensiz gelişmesi olarak değil, konulan hedefleri doğrultusunda bölge ve yerleşme ölçeğinde geleceğe yönelik bir imar anlayışı ile planlandığı ve öngörüldüğü biçimde gelişmiştir.

14. Yüzyıl Sonrası Balkan Şehirleri Örnekleri

Planlama Fikri Açısından Bir Model Olarak Bursa

İlk olarak Bursa'da ortaya çıkan Osmanlı'nın geliştirdiği bilinçli kentleşme yaklaşımı Edirne ve İstanbul'un Osmanlı kenti olarak imar edilmesinde de kullanılmıştır. Bu bilinçli kentleşme yaklaşımı, bir dönem Osmanlı hâkimiyetinde ki Balkan şehirleri olan Üsküp ve Saraybosna'nın kent gelişimine de model olmuştur. 14. ve 15. yüzyıl'dan sonra bu kentlerin Osmanlı topraklarına katılmasıyla, kent kale surlarının hemen altında şekillenmeye başlamıştır. Kentlerin ilk kamusal yapıları, etraflarında daha sonra konut dokularının oluşmasını ve kentin gelişimini destekleyecek şekilde, surların dışına inşa edilmiştir. Bursa'da olduğu gibi bu kentlerde de kentin merkezini çarşılar, bedesten ve hanlar; yaşam alanlarını ise bu merkez etrafında inşa edilmiş cami, hamam, medrese gibi kamusal yapılar belirlemiştir.

Üsküp (Makedonya) Üsküp Balkanlar'ın önemli bir şehridir ve zengin bir tarihi geçmişe sahiptir. Antik çağlarda yolların kesiştiği bir merkez halini alan Üsküp Lidya ve Romalılar ve Bizans'tan sonra Osmanlı hâkimiyetine girmiştir.

1391 yılında Osmanlılar tarafından fetih edilen Üsküp, asırlar boyunca bir vilayet merkezi olarak kültürel, ekonomik, askeri ve siyasi anlamda önem taşımıştır.

Resim101. Üsküp Mustafa Paşa Camii
(www.dunyabulteni.net)

Resim102. Üsküp Türk Çarşısı
(www.dunyabulteni.net)

Kentte 15. ve 16. yüzyılda yoğun inşaat faaliyetleri ile; Osmanlı dönemi eserleri yapılarak kentin Osmanlı Türk çehresi kazanması sağlanmıştır. Kentin merkezindeki Üsküp Çarşısı halk arasında da "Çok Eski Çarşı" veya "Türk Çarşısı" olarak da anılmaktadır. Üsküp Çarşısı ve Üsküp Kalesi Vardar ve Serenova ırmakları arasında bulunmaktadır.

Çarşı kesiminde yer alan en önemli anıtsal yapılar; Bedesten, Sulu Han, Kapan Han, Kurşunlu Han, Çifte Hamam, Davut Paşa Hamamı ve Şengül Hamamı ve Mustafa Paşa Camii, Murat Paşa Camii, Köse Kadı Camii'dir.

Saraybosna (Bosna-Hersek)

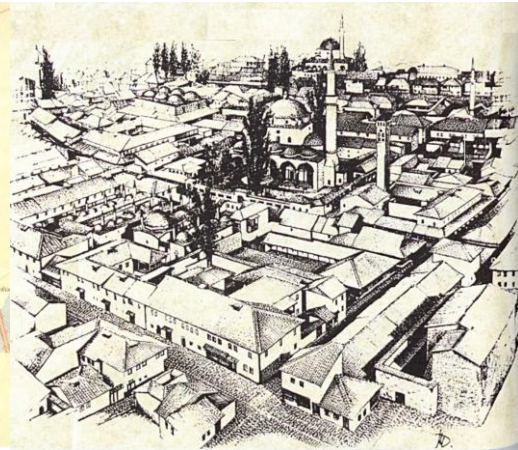
Roma ve Bizans hâkimiyetinde kalan ve Vrhbosna adında küçük bir yerleşim yeri olan kent, Fatih Sultan Mehmed döneminde, 1463 yılında Osmanlı topraklarına katıldı.

Küçük bir köy görünümünde olan Saraybosna, Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk Saraybosna Valisi olan İsa Bey tarafından güzel bir kent haline dönüştürüldü. Bosna-Hersek'in en büyük kenti olan başkent Saraybosna, Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanların İstanbul'dan sonra en önemli merkezlerinden biriydi.

Osmanlıların bölgeyi ele geçirmesiyle büyük bir bayındırlık faaliyetine sahne olan Saraybosna, önemli ulaşım yolları kavşağında olması nedeniyle kısa bir sürede ticarî ve idarî bir merkez haline gelerek Türklerin Avrupa'da kurduğu en büyük kentlerden biri oldu. Özellikle, 1521 - 1541 yıllarında Bosna Valisi olarak görev yapan Gazi Hüsrev Bey, kentin gelişiminde önemli rol oynadı ve kente dinî, ticarî ve kültürel tesisler yaptırdı. Bu nedenle Saraybosna'nın ilk kurucusu olarak İsa Bey, ikinci kurucusu olarak da Gazi Hüsrev Bey gösterilir. Gazi Hüsrev Bey'in Saraybosna'nın ortasında kurduğu külliyesi, kentin bir sembolü olmuş ve yüzyıllarca topluma hizmet vermiştir.

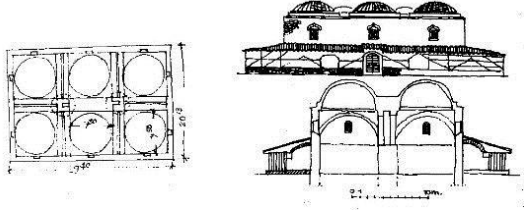

Harita41. 1882 Tarihli Haritada Saraybosna Çarşısı
(Pasic, 2010)

Resim103. Gazi Hüsrev Bey Külliyesi
(Özkan, 2012)

Bosna Hersek'teki en büyük çarşı Saraybosna Başçarşısı'dır ve büyük doğu çarşılarının tipik bir örneğidir: bir külliye, bir bedesten, bir hamam, bir depo ve birçok dükkân barındırır. 16. Yüzyıl'da kurulan Osmanlı çarşısı avlusunda, Gazi Hüsrev Bey Türbesi ve Camisi, Bosna Beylerbeyi Gazi Hüsrev Bey tarafından yaptırılmış, bedesten, han, medrese ve çok sayıda imaret bulunmaktadır. Meydanında Saraybosna'nın sembolü sebil yer almaktadır. Şehrin merkezindeki Bursa Bedesteni, 1551 yılında Rüstem Paşa tarafından yaptırılmıştır. Başçarşı'ya yakındır. Rüstem Paşa bu bedesteni Bursa'da imal ettirdiği ipekleri satmak için yaptırmıştır.

Şekil8. Bursa Bedesteni Planı ve Kesiti
(www.friends-partners.org)

Resim104. Bursa Bedesteni
(Özkan, 2012)

Bursa'nın Üsküp ve Saraybosna ile Karşılaştırması

Bursa kentleşme modeli örnek alınarak oluşturulmuş Üsküp ve Saraybosna, Osmanlı topraklarına katılmış Balkan şehirleri arasında olup, sahip oldukları fiziksel, sosyal ve kültürel değerler ile Osmanlı Türk kentleri olarak kimliklerini günümüze taşımışlardır.

Kentler, topoğrafyaya uygun olarak, kale dışında şekillenmesiyle de Bursa'ya benzemektedir. Bu özelliği ile kentler gelişmelerini merkezde Çarşı, Bedesten ve Külliye ile bunların civarında oluşturdukları konut alanları ile sağlamışlardır. Çarşı Bursa'da olduğu gibi hem kentin hem de ticaretin merkezidir.

Kentlerin hızlı bir şekilde gelişmesinde de Osmanlı'nın, Bursa'nın kentleşmesinde kurguladığı entegre sistemin (barışçıl politika, vakıf sistemi, ticaret hayatını düzenleyen lonca sistemi) payı büyüktür.

Bursa'da görülen kentleşme modelinin fethinden 70 yıl sonra Üsküp, 150 yıl sonra Saraybosna'da uygulanmış olması Bursa'nın bilinçli bir kentsel gelişim örneği olduğunun kanıtıdır.

3.2.2 Bileşenlerin Karşılaştırması (Çarşılar, Külliye, Tipik Osmanlı Kent Yerleşimleri)

3.2.2.1 Çarşılar (Ulusal ve Uluslararası Bağlamda)

Bursa, bir başkent olması amaçlanarak yenilikçi bir şekilde tasarlanan ve gelişim sistemleri kullanılan yeni bir şehir olması sebebiyle aday gösterilmiştir. Karşılaştırmaların bir kısmı Bursa'nın gelişiminde etkisi olan çeşitli öğelerin başka yerlerde de kullanıldığını göstermeyi amaçlamıştır – fakat bu öğeler Bursa'dan önce hiçbir zaman ve hiçbir yerde yeni bir şehrin temellerini atma amacıyla birlikte kullanılmamıştır. Bu model İstanbul'un da dahil olduğu başka Osmanlı şehirlerinde de yeni mahallelerin oluşturulmasına araç olarak kullanılmıştır. Bu şehirler Bursa modelini takip etmiş olsa da, Bursa tamamen bu model doğrultusunda temellenmiş ve geliştirilmiş ilk ve tek kenttir. Külliye, hanlar, çarşılar ve diğer Osmanlı kent yerleşimleri gibi tekil öğeleri ihmal etmeme amacıyla bu bölümdeki karşılaştırmalı analiz bunlara odaklanır. Fakat bölümde bu öğelerin birbirinden bağımsız olarak başka yerlerde de bulunduğu gösterilmekteyse de, amaç bu öğelerin Bursa ve Cumalıkızık'ta bulunanlarla kıyaslanarak birinin diğerinden kültürel açıdan daha üstün olduğunu ya da daha fazla önem taşıdığını kanıtlamak değildir.

Bir çarşı temel olarak mal ya da hizmetlerin takas edildiği ya da satıldığı kalıcı bir ticaret alanı, pazaryeri ya da dükkânlarla sıralı caddedir. Kelimenin kökeni (Bazaar) Farsça bir kelime olan ve 'fiyatların bulunduğu yer' anlamına gelen 'Pazar' kelimesidir. Bir Türk Çarşısı özel dükkânlar, Pazar tezgahları ve Cuma Camisi dışında tipik olarak bedesten, hamam ve han gibi bir takım özelleşmiş yapıyı içerir. Çarşılar sadece Müslüman kentlerine değil, eskiden 'oryantal' dediğimiz şehirlere has ve tipik öğelerdir. Her ne kadar Bursa çarşı bölgesi için adaylığını koymamışsa da, seri adaylığın öğelerinden biridir ve bu tarihi şehrin temel parçalarından biridir. Bu sebeple, her ne kadar bu konu Bursa ve Cumalıkızık'ın Üstün Evrensel Değeri'ne katkıda bulunan diğer öğeleri kapsamasa da, başka çarşı bölgeleriyle karşılaştırmalı analiz yapılmıştır.

(şehir isimleri bulunmayan harita, kaynak Özkan, 2012)

Harita42. Osmanlı Bölgesi Haritasında Bursa Çarşısı (Hanlar Bölgesi) ile karşılaştırılan Şehir Çarşıları

3.2.2.1.1 Ulusal Bağlam

Türkler Anadolu'ya geldiklerinde Bizans şehirleriyle karşılaştılar. Her ne kadar bu şehirlerde dükkânları, atölyeleri ve ambarları barındıran ticaret merkezleri olsa da Bizans şehirleri hanlara ya da Türk bedestenine karşılık gelen benzer yapılara sahip değildi.

Osmanlılar'dan önce şehirleri birbirine bağlayan ana yollarda konuşlanmış Selçuklu Hanları ağı, şehirlerde gerçekleşen ticari aktivite ile doğrudan bağlantılıydı. Selçuklu Dönemi'nde camiler, medreseler, kümbetler ve hamamlar inşa edildiğinde hanlar da bunların yakınına yapıldı. Yine de, Selçuklu Dönemi'nden kalma konuyla ilişkili yazılı dokümanların nadirliği sebebiyle Anadolu'daki Türk şehirlerinde ticaretin bölgelerini ve koşullarını kestirmek zordur.

Osmanlı kültüründe, çarşılar şehirlerin günlük yaşamında en etkin role sahipti. Osmanlı dönemi çarşıları Orta Asya Türkleri'nin ve İslami kentleşme kültürünün de etkisiyle özgül mekânlara kurulurdu. Şehrin içindeki çarşıların konumları rastgele seçilmemişti. Kaleye ya da şehir duvarlarına yakınlığı, ana yollar ve kültürel mekânlar bu konumun seçilişinde etkiliydi. Bu sistemde, çarşıların ve dükkânların dağılımı belirli bir forma sahipti. Merkezi cami (Ulucami / Cuma Camisi) ve bedesten (kapalıçarşı) çarşı sisteminin kalbini oluştururdu. Camilerdeki öğlen ve akşamüstü ibadeti çalışma saatlerine denk geldiğinden, caminin çarşıya yakın olmasını gerektiriyordu. Cami ve çarşı ilişkisi yakınlığı yoluyla diğer İslami şehirlerde olduğu gibi Anadolu şehirlerinde de açıkça gözlenir. Bu şehirlerde dini aktivitenin önceliği sebebiyle cami şehrin merkezine en yakın uygun yere yerleştirilmiştir; çarşı ise halkın geçim kaynağını oluşturduğundan buraya yakındır ve çoğu esnaf aktivitesi çoğunlukla Cuma Camisi'nin hemen yanında gerçekleşir. Uzun süre boyunca şehirlerdeki ekonomik ve sosyal, hatta bazı durumlarda politik ve dini gelişmeler çarşı yerinde gerçekleşti ve kendini gösterdi. Çarşı sistemi için önemli bir başka yapı tipolojisi de bedestenlerdir. Bedesten hem yerel hem de yabancı tüccarlar için perakende alış-veriş mekânıydı. Bu binalar genellikle kalın taştan duvarlara sahipti ve içedönük bir alan oluştururdu. Bedestenin çevresindeki dükkânlar genellikle hususiyetlerine göre sınıflanmıştı; her ürüne dair özgül dükkânlar için sadece bunun ticaretini yapan dükkânlarla dolu bir sokak ya da bir han mevcuttu. Bu dükkânların bedestene yakınlığı sattıkları ürünün değeri ile orantılıydı.

Ticaret mekânları Cami ve bedesteni de içine alarak tüm merkezi çevreler. Bu ticari alanın ticari ve dini aktiviteler dışında konaklama ve eğlence gibi hizmetler sunma işlevi de bulunur. İmalat alanları çarşı sisteminin dış halkasını oluşturur. Çarşı sistemi açıkça ikamet alanlarından ayrılmıştır.

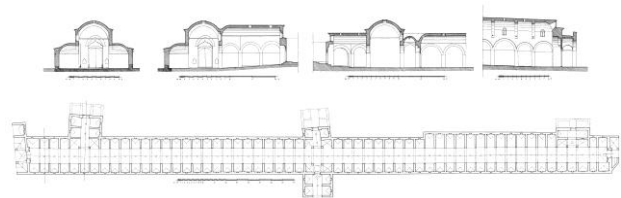
Anadolu şehirlerinde camiler ve bedestenler her zaman bir arada değildir. Örneğin Urfa'da Ulucami çarşı bölgesinden uzağa inşa edilmiştir; Konya'nın durumunda ise çarşı zaman içinde genişleyerek bir başka önemli dini yapıya uzanmıştır: Mevlana Külliyesi. Öte yandan, Bursa örneğinde bedesten ve Ulucami çarşı bölgesinin kalbindedir. Bugün bile, Bursa'nın da dahil olduğu pek çok Anadolu şehrinde çarşılar, şehirlerdeki ekonomi dışında da pek çok aktivitenin ana mekânıdır.

Edirne Çarşısı, Türkiye

Ulucamiyi ve bedesteni içeren şehir merkezi şehir surlarının dışında temellendirilmiştir. Eski Cami olarak da bilinen Edirne Ulucamii I. Bayezid'in oğlu Amir Süleyman tarafından 1402-3 yıllarında yaptırılmaya başlanmış ve inşası I. Mehmed'in zamanında sonlanmış. Dükkânlarla sıralı uzun ve dar sokağı yedi çift kubbe ile örtülmüş bedesteni I. Mehmed tarafından 1413-21 yıllarında inşa ettirilmiştir ve Bursa'dakinin kopyasıdır. Bedesten, Eski Cami'den kısa bir mesafe uzaklıkta, kuzeybatısındadır. Edirne'nin bu ana ticaret merkezi, on altıncı yüzyılın sonuna kadar birden fazla hanı ve iki tarihi Osmanlı çarşısını daha beşiktonozlu caddelerinin altında barındıracak kadar büyümüştür.

Resim105. Edirne Ali Paşa Çarşısı
(wowturkey.com)

Şekil9. Edirne Ali Paşa Çarşısı'nın planı ve bölümleri
(mimarsinanerleri.com)

Ali Paşa Osmanlı Çarşısı (1566-69) bedestenin kuzey-güney ekseninde büyüdü. Kavaflar (Ayakkabıcılar) Osmanlı Çarşısı (Selimiye Arastası) ise (On altıncı yüzyılın son çeyreğinde inşa edilmiştir) Selimiye Camii avlusunun Eski Camii'ye bakan yüksek istinat duvarına yaslanmıştır.

17. yüzyılda Evliya Çelebi Edirne'nin ana ticaret bölgesinde elli üç han, elliden fazla tüccar hanı ve yetmiş bekâr hanı gördüğünü yazılarında ifade etmiştir. 1930'lu yıllarda yirmi han ve han bölgesi mevcuttu. Bugün bu hanlar Edirne yerlileri ve ziyaretçileri tarafından etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Bursa'dan farklı olarak Edirne Çarşısı caddeler tarafından bölünmüştür ve bu da çarşının mekânsal bütünlüğünü bozmuştur.

İstanbul Kapalı Çarşısı,Türkiye Osmanlılar tarafından 1453'te fethedilerek Osmanlı başkenti oluşundan sonra İstanbul'da hummalı bir inşa çalışması başladı. Şehir sadece sadece burada yaşayanların yaşamında değil yapılarında da Türk karakteri takınmaya başladı. Şehre bu güçlü Türk karakterini veren yeni öğelerden biri şehrin yeni ticari bölgesi ve burada yapıları (Cezar, 1985: 91). Osmanlı'nın yeni başkentinin merkezi çarşısının temelleri 15. Yüzyılda, saray duvarlarının yakınına atıldı. İstanbul fatihi II. Mehmet (1451-1481) yeni başkente çarşı bölgesinin ve pek çok dükkânın kalbinde bulunan bir bedesten dahil pek çok yeni bina yaptırdı.

(<http://ankaratarihi.blogspot.com>)

Şekil10. İstanbul Bedesteni Planı

(<http://www.asilmavi.com>)

(<http://www.southern-turkey.co.uk>)

Resim106. İstanbul Bedesteni'nden Görüntüler

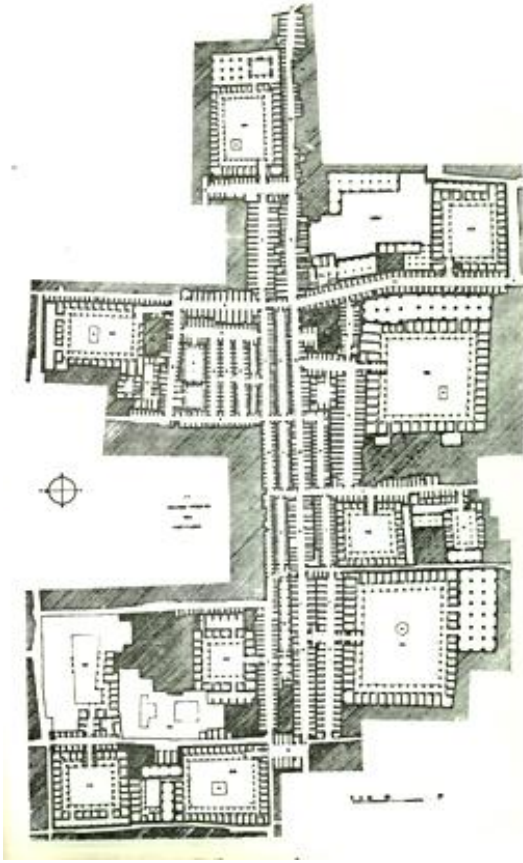
3.2.2.1.2 Uluslararası

Bağlam

Halep Çarşısı (Suriye) Halep sadece eski bir Müslüman şehri olmasıyla değil, daha çok 16. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren sahip olduğu önemli bir Osmanlı ticaret şehri karakteriyle ünlüydü. Atabeyler ve Eyyübiler zamanında şehre büyük ticari yapılar inşa edilmişti. Ulucami, tıpkı Bursa’nın durumunda olduğu gibi, şehrin aynı bölümünde yer almaktaydı. Şehrin bedesteni Ulucami’nin yakınına inşa edilmişti. Atabek Hanı, Özdemir Hanı, Hayr-Bay Hanı gibi Halep’in en önemli ticari yapıları Memlükler tarafından şehrin bu bölümüne inşa edilmişti. Osmanlılar da sadece dini ve kültürel yapıları değil, özellikle ticari yapıları bu bölgeye inşa ettiler. 13. Yüzyılda temelleri atılmış olan bedesten Osmanlılar tarafından yenilenirken, tıpkı Bursa’daki gibi, eklenen yeni binalarla büyütülmüş, bedestenin yakınlara çok sayıda han ve başka binalar inşa edilmiştir.

Halep, ticaret merkezi karakterini çarşılarına, dükkânlarına ve hanlarına borçluydu. 17. Yüzyılda yaşamış ünlü Türk gezgini Evliya Çelebi, o dönemde Halep’te yedi han bölgesi ve yetmiş han olduğunu raporlar. Evliya Çelebi, Halep çarşısının o dönemdeki koşullarını şu şekilde anlatır:

“Halep çarşı ve pazarlarla dolu. Ve Büyük Çarşı (Sük-Sultani) toplam 5700 dükkân barındırıyor. Bedestenleri andıran iki han var. Bu hanlarda pek çok varlıklı kişi bulunmakta. Orada burada kemerler ve kapılarla süslü sağlam yapılardan oluşan bu çarşılarda her tür değerli mal bulunuyor. Gece bekçileri çarşı kapılarını gün batımında kapatıyor ve içeride pek çok kandil yakıyorlar.Çoğu han ve çarşı kurşun kaplı çatıları olduğu için yazın sıcağın pek etkilenmiyor; Temmuz ayında bile içerisi serin kalıyor...” Bu ifadede görüldüğü gibi Evliya Çelebi Halep ve Bursa çarşılarına büyük bir hayranlık duyuyordu. Bu yüzden, nerede büyük ve iyi inşa edilmiş bir çarşı görse Bursa ve Halep çarşılarıyla karşılaştırırdı.

(<http://www.hotelstravelpal.com>)

Harita43. Halep Çarşıları Haritası

(<http://www.syritour.net>)

(<http://www.independent.co.uk>)

Resim107. Halep Çarşısı'ndan Görüntüler

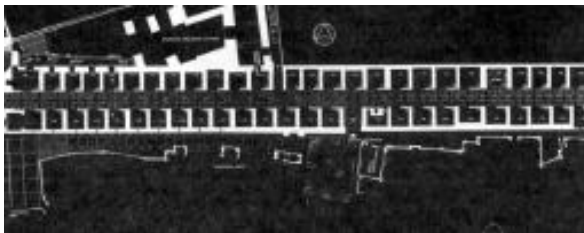
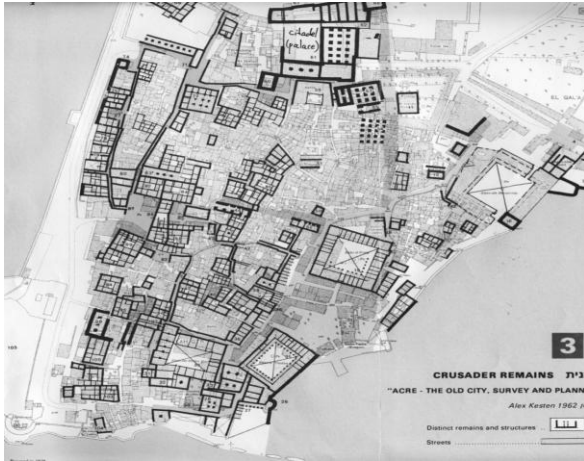
Akka Çarşısı (İsrail)

Mısırlı Osmanlı devlet adamı Cezzar Ahmet Paşa, 1775'te Akka'ya saldırı düzenleyerek Osmanlı rejimine başkaldıran Dahar Al-Omer'i idam ettirdi. Dahar Al-Omer'in başlattığı girişimi sürdürerek Akka'yı tüm bölgenin temel ticaret merkezi haline getirmeyi başardı. Cezzar Paşa döneminde pek çok cami, hamam, han ve çarşı inşa edilerek şehir halkının hizmetine sunuldu. 18. Yüzyıl sonunda inşa edilen Türk Çarşısı yerel halkın ihtiyaçlarını karşılayacak bir belediye pazarı olarak kuruldu. Günümüzde bu çarşı turistlere küçük sanat eserleri ve hediyelik eşya satmaya odaklanmış küçük dükkânlar barındırır. Görece küçük kentte çok sayıda han bulunması, kentin statüsünü ve önemini ifade eder. Akka hanları, kent dokusu içinde etkileyici bir varlık sergileyen bir tarihi eserler dizisi oluşturur. Bu hanlar şehrin özgül karakterini ve 18. yüzyıl'daki gelişimini gözler önüne serer. Bugün, Akka'daki beş handan dördü hala ayakta. Akka hanları anıt olarak sınıflandırılmıştır. Şehrin doğusundan güneydoğusuna, görece birbirlerine yakın durup bir kemer oluşturur, şehrin sıkışık yerleşim alanından uzakta konumlanırlar. Liman bölgesine yakınlıkları sayesinde

ulaşılabilirlikleri yüksek olduğundan ithalat ve ihracat için kullanışlılık sunarlar. Hanlar, deniz ve kara arasında bir bağ olarak işlev görürler ve Akka'nın Doğu ve Batı arasında bir köprü rolü oynayışında hayati öneme sahiptirler. Akka'daki han ve çarşılar şunlardır:

- Hanel-Umdan –1784'de Cezzar Ahmet Paşa tarafından inşa ettirilmiştir.
- Han el-Faranj – 16. Yüzyılda Fransız tüccarları tarafından, Crusader Venician bölgesinin merkez avlusunun üstüne yaptırılmıştır.
- Hane-Shuarda – Daher el-Omar tarafından 18. Yüzyılda yaptırılmıştır.
- Han e-Shune – Daher el-Omar döneminde, Pisan bölgesi kalıntıları üstüne yapılmıştır.
- Türk Çarşısı – Cezzar Paşa pazarı.
- Shuck el-Abyad, Beyaz Çarşı –Daher el-Omar tarafından yaptırılmıştır ve 1817'deki yangından sonra Süleyman Paşa tarafından tekrar inşa ettirilmiştir.

Buharlı gemilerin ortaya çıkması ve yakınlardaki Hayfa limanının varlığı sebebiyle Akka Limanı zaman içinde önemini kaybetmeye başladı. Limanın zayıflamasıyla da hanlar baştaki rollerini kaybederek konut ve atölye olarak kullanılmaya başladılar.

Harita44. Akka Çarşısı
(UNESCO Dünya Ortak Mirası Adaylığı Eski Akka Kenti Dosyası)

Resim108. Akka Çarşısı

Tebriz Çarşısı (İran) Doğu Azerbaycan Vilayeti başkenti Tebriz, İran'ın kuzeybatısındadır ve İran'ın en eski ve önemli kentlerinden biridir. *Tebriz* Tarihi Çarşısı, İpek Yolu üstündeki en önemli uluslararası ticaret merkezlerinden biridir. Tebriz ticaret yolunun doğu-batı kolu üzerinde yer alışı sebebiyle Tebriz Çarşısı yüzyıllar boyunca hem Doğu hem de Batı'nın en önemli ticaret merkezlerinden biri olarak görülmüştür. Tebriz ve Tebriz Çarşısı 13. yüzyıl'da başkent olmadan önce de zengin ve ünlüydü. Osmanlı gücünün büyümesiyle birlikte Tebriz ticari önemini 18. yüzyıl sonlarına kadar korumayı başarmıştır. (Tebriz Dünya Ortak Mirası Kayıtları).

İslami medeniyetlerin en büyük başarılarından biri olarak ele alınabilecek Çarşı Kompleksi ya da Ticaret Merkezi'nin Orta Çağ boyunca antik doğudaki hiçbir kentte, Yunanistan'da, Roma'da ve hatta Avrupa'da bir dengi yoktur. Tıpkı Bursa'nın durumunda olduğu gibi, Tebriz Çarşısı'nın genel olarak otantikliği ve bütünlüğü korunmuş, çoğu bölgesi mimari tasarım açısından eşsiz kalmaya devam etmiştir. Bursa gibi, Tebriz Çarşısı'nın şehir içindeki stratejik konumu sayesinde Tebriz kentinin ekonomik ve sosyal yaşamı canlı kalmıştır (Tebriz Dünya Ortak Mirası Kayıtları).

Birden fazla deprem ve yangın sonucu, çarşıdaki yeterince dayanıklı malzeme kullanılmamış hassas bölgeler hasar görmüştür. Bu yüzden bu kısımlar göze hoş görünen, doğal afetlere ve benzerlerine dayanıklı tuğla işleri ile tekrar inşa edilmiştir. Bursa'nın durumunda olduğu gibi, deprem ve yangınlardan sonra yapılan restorasyonlarda tarihi işçiliğe ve malzemelere saygı gösterilerek hareket edilmiştir (Tebriz Dünya Ortak Mirası Kayıtları).

Resim109. Tebriz Çarşısı
(Tebriz Tarihi Çarşı Kompleksi Adaylık Dosyası)

Resim110. 16. Yüzyılda Matrakçı Nasuh tarafından resmedilen Tebriz Minyatürü (Özkan, 2012)

Çarşıların Karşılaştırması

Çarşı örneklemeleri yapılmış olan kentlerde, Bursa'da olduğu gibi kent merkezini çarşılar, hanlar ve Bedestenler belirlemiştir. Özellikle Osmanlı hâkimiyetine giren kentlerde, ticari yapıların yoğun olduğu bölgeler, Bursa Hanlar Bölgesinde olduğu gibi bir simetri ve mekân bütünlüğü özelliği göstermeye başlamıştır. Kentlerin önemli ticaret yolları üzerinde olmaları sebebiyle de bu bölgeye Cami (Ulu Cami), Hamam gibi kamusal yapılar inşa ettirilmiş ve kente ticari maksatla gelenler ile kentlinin kullanabileceği yapılar oluşturulmuştur. Medeniyetler boyunca çarşılar her zaman var olmuş, devletlerin gelişebilmesi için ekonomilerini güçlendirecekleri önemli bir alan olmuşlardır.

Bursa, yoğun bir ticari faaliyetin bulunmadığı Bizans kenti, kısa süre içerisinde devletin ticari merkezi haline gelmesi, Osmanlı Sultanlarının sürdürdüğü başarılı politikanın sonucudur. Çünkü Osmanlı Devleti güçlü kılmak için kentin ekonomisini güçlendirmesi gerektiğini biliyordu. Bu sebeple Bursa han ve çarşıları, kentsel gelişim için, içinde han barındıran ilk külliye etrafında bilinçli olarak, tarihi ticaret merkezini (Hanlar Bölgesi) oluşturmak üzere yapılmıştır.

Bursa'dan sonra Başkent olan Edirne ve İstanbul'da da çarşıların sur yakınında oluştuğu ve gelişerek Bursa'da

olduğu gibi kentin merkezini belirlediği görülmüştür.

3.2.2.2 Külliye (Ulusal ve Uluslararası kapsamda)

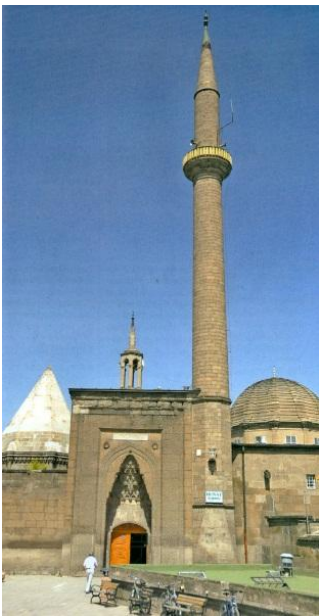
Külliye, Osmanlılar'ın Selçuklular'dan miras aldığı ve Müslüman dünyasında başka yerlerde de rastlanan bir yapı topluluğudur. Selçuklular bir cami, bir medrese, bir mezarlık ve Divriği Ulu Camii ve Melike Sultan Şifahanesi (1228-1229) durumunda olduğu gibi bazen de bir hastanenin dahil olduğu kapsamlı külliye inşaatları yaptılar. Külliye yönetim ve kontrolü daha etkili kılması amacıyla toplumun dini, eğitimsel ve refah ihtiyaçlarını tek bir noktada gideren kültürel öğeler olarak ortaya çıktılar.

Bir cami, bir hamam, bir imarethane ve bir handan (Emir Hanı) oluşan ilk Osmanlı Külliyesi, Sultan Orhan Gazi tarafından yaptırıldı. Bu ilk Külliye, Bursa kentinde surların dışında oluşturulmuş olup, kentin gelişiminin başlangıç noktasını oluşturur.

Daha sonra inşa edilen kentteki dört Sultan Külliyesi, topografyanın en seçkin odak noktalarına kurulmuşlardır.

Huand (Hunat) Hatun Külliyesi, Kayseri (Türkiye)

Huand Hatun Külliyesi kent için önemli bir yapı topluluğudur. Medrese, cami, kümbet (türbe) ve hamamdan oluşan Hunat Hatun Külliyesi 1238 yılında I. Alaeddin Keykubad 'ın eşi. Mahperi Hatun tarafından yaptırılmıştır. Mekânsal organizasyon şeması ile Bursa Sultan Külliyesi'nden farklıdır. Medrese, mezarlık ve cami gibi farklı işlevlere sahip yapılar yan yana inşa edilerek düzenlenmiştir. Ayrıca Külliye iç kaleye yakın inşa ettirilmiştir.

(<http://www.mustafacambaz.com>)

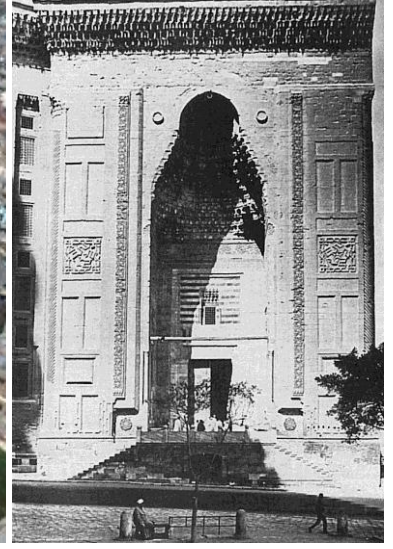
(Sakaoğlu, 2010)

Resim111. Huand Hatun Külliyesi

Sultan Hasan Küliyesi, Kahire Yetimhane, su kulesi, Sultan Hasan (Mısır Memlûk Sultanı, 1356-1362) Camii, dört medrese, türbe ve dükkânlarıyla birlikte bir bedesten, bir şifahane, kale dışında bir hamam ve imaret içermesi açısından Bursa'daki külliyelerden farklılaşır.

(<http://acc.teachmideast.org>)

(Edmund, 2007)

Resim112. Hasan Sultan Külliyesi'nden görüntüler

Külliyelerin Karşılaştırılması

Söz konusu karşılaştırma yapılırken unutulmamalıdır ki külliyeler, diğer yerlerde var olan ilçelere, yöre halkı ve mahallelere kamu hizmeti sunmak amacıyla inşa edilirken, Bursa'da kentleşmenin birincil aracı olarak kullanılmıştır. Bilim adamları ve her dönemden alimler, külliyelerin yeni bir şehrin sıfırdan yapılandırılmasında bu kadar önemli bir rol oynadığı, Bursa'da başka tek bir örnek daha olmadığını söyler. Aşağıda yapılan karşılaştırma bir bağlam oluşturma amacıyla külliyelerin daha önce de var olduğunu ifade eder; fakat bu örnekleri gerçek anlamda Bursa ile karşılaştırmamaktadır.

Karşılaştırılan örnekler ile Bursa'nın temel farklılığı, Bursa'da külliyelerin yeni bir şehir kurarak bu şehrin sınırlarının tanımlanması amacıyla inşa edilmiş olmalarıdır. Bursa söz konusu olduğunda Bursa'daki külliyelerin nasıl kullanıldığı konusu, ne oldukları, neler içerdikleri ve külliye kavramını nasıl temsil ettiğinden daha önemlidir.

3.2.2.3 Tipik Osmanlı Kırsal Yerleşimleri (Ulusal ve Uluslararası Bağlamda)

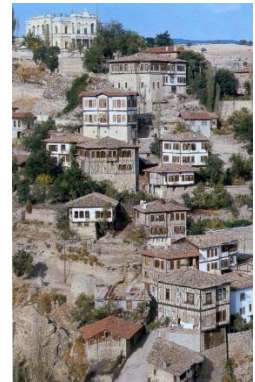
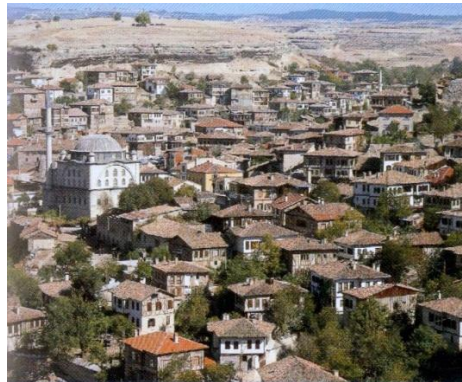
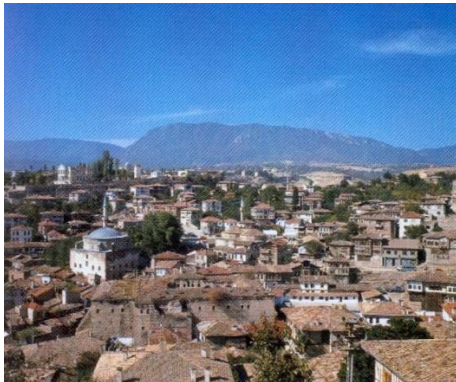

(kent isimleri olmayan harita, kaynak Özkan, 2012)

Resim113. Osmanlı Bölgesinde Cumalıkızık ile Karşılaştırılan Yerleşimler

Safranbolu (Türkiye)

Safranbolu, Anadolu'nun kuzeybatısındaki günümüze kadar ulaşmış tipik bir Osmanlı kentidir. Bu kent aynı zamanda topografya ve tarihi doku arasında ilginç bir etkileşim sergiler. 13. Yüzyıldan 20. yüzyıl başında demiryolunun gelişimine kadar Safranbolu Doğu-Batı ticaret yolu üzerinde önemli bir durak oldu. Yüzyıllar boyunca ticaret yolu üzerindeki anahtar noktalardan biri oluşunun getirisi olarak Safranbolu büyük bir refah seviyesine ulaştı; bunun sonucunda umumi ve ev içi mimarisinde Osmanlı İmparatorluğu'nun büyük bir bölümünde kent gelişimi üzerinde ciddi etkileri olacak bir takım standartlar geliştirdi. Bu erken dönemden günümüze hepsi de 1322'de inşa edilen Ulucami, Eski Hamam ve Süleyman Paşa Medresesi ulaştı. Binaların ve sokakların mimari formları dönemlerinin ruhunu netlikle yansıtır. Eski Kent, 1008 kayıtlı tarihi eser dahil olmak üzere bu eski yapıların çoğunu korumayı başarmıştır. Bu eser koleksiyonu; 1 özel müze, 25 cami, 5 mezarlık, 8 tarihi çeşme, 5 Türk hamamı, 3 han, 1 tarihi saat kulesi, 1 güneş saati ve yüzlerce ev ve malikâneneden oluşur.

Resim114. Safranbolu'dan Manzaralar (GÜNAY, 2005)

Her ne kadar Safranbolu da Cumalıkızık gibi pek çok tarihi

değere sahip evle bezenmişse de, bu tarihi mekân yerleşim ölçeği açısından farklılaşırlar. Safranbolu bir kasabanın özellikleri ve dokusunu taşıırken Cumalıkızık bir Osmanlı köyünün tipik özelliklerini taşır. Dahası ne yazık ki Safranbolu’nun yerli halkı geleneksel yaşam tarzlarından uzaklaşmışlardır. Bu sebeple Cumalıkızık sosyo-kültürel özellikleriyle yaşayan bir köy olması açısından Safranbolu’dan çok daha büyük önem taşır. Safranbolu yakınlarındaki 750 yıllık tarihiyle tipik bir Osmanlı köyü olan “Yörük”, yerleşim ölçeği açısından Cumalıkızık ile karşılaştırılabilir. Burada Osmanlı geleneksel kırsal mimarisinin 90’dan 450 yıl öncesine kadarki değerli örneklerine rastlanabilir. Köy, tıpkı Cumalıkızık’ta söz konusu olduğu gibi, Oğuz Türkleri tarafından kurulmuştur. Evlerin çoğu iki ya da üç katlıdır. Ayrıca, köyün geçmişinde yaşamış zengin kişilere ait birkaç “konak”a da rastlanır. Osmanlı döneminden kalma iki çeşme, iki cami ve bir kamusal çamaşırhanesi buradadır. Ayrıca Yörük Köyü Mezarlığı’nda Osmanlıca yazılmış 47 mezar taşı bulunur. Öte yandan, elimizdeki veriler bu köyün bir vakıf köyü olup olmadığı, sosyal ve ekonomik yapısı hakkında bize ipucu vermez. Şehrin fethinde bu köyün bir rol oynayıp oynamadığı da bilinmemektedir.

Saraylı (Türkiye) Samandıra’nın yakınında yer alan 1326’da kurulan Saraylı köyü, Gölcük Kocaeli’nin en eski köyüdür. Bu bölgedeki dağlar, bitki örtüsü ve iklim, Karadeniz bitki örtüsü ve ikliminin eşsiz karakteristik özelliklerini yansıtır. Bölge ekonomisi tarım üzerine odaklanmıştır. Öte yandan, 1930’da Gölcük Tersanesi’nin kuruluşundan itibaren bölge hızlı bir fiziksel ve ekonomik değişime uğramış sonuç olarak nüfusun önemli bir bölümünü çiftçilikten işçiliğe kaydırmıştır. Saraylı Köyü’nde rastlanan kentsel doku, sivil mimari örnekleri ve arkeolojik kazı alanları dikkate değerdir. Köy meydanındaki 750 yaşındaki ağacı, camisi ve diğer tarihi binalarıyla Saraylı köyü geleneksel Anadolu kırsalına has özelliklerini bir ölçüde korumuştur. Pek çok diğer Anadolu köyünde olduğu gibi Saraylı’da da kentsel doku köy meydanı etrafında şekillenmiştir. Benzer bir şekilde, cami avlusu köy meydanı ile birleştirilmiştir.

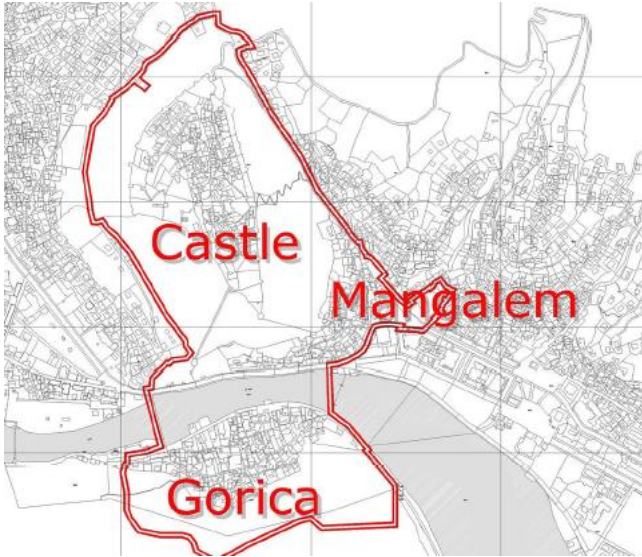
Resim115. Saraylı Köyü
(Usanmaz, 2007)

Harita45. Saraylı Köyü Kroma Planı (Usanmaz, 2007)

Berat (Arnavutluk) Berat, Osmanlı dönemi tipik yerleşimlerinin nadir rastlanan örneklerinden biri olarak bilinir. Güney Arnavutluk'ta yer alan Berat, istihkâm duvarlarının ardında bölgenin zengin ve çeşitli mimari mirasına şahitlik eden bir tarihi merkezdir. Berat, Osum Nehri kıyısında, Tomorri Dağı ile Myzeqe vadisi arasında yer alır. Bölge üç bölümden oluşur: Nehrin kuzey kıyısındaki tepeye inşa edilmiş olan Berat Kalesi, kalenin bulunduğu tepenin eteğine kurulmuş Mangalem mahallesi, nehrin güneyine konumlanmış Gorica hisarı ve mahallesi. Berat'ın kent merkezi, Klasik Osmanlı döneminden çeşitli anıtlara ve yerel kentsel konut mimarisine dair etkileyici örnekler sergiler. Yörede Kala olarak anılan Berat kalesinin çoğu bölümü 13. yüzyılda inşa edilmişse de kökeninin tarihi milattan önce 4. yüzyıla kadar uzanır. Hisar bölgesinde çoğu 13. yüzyıldan kalma birden fazla Bizans kilisesi ve kentin 1417 yılında başlayan Osmanlı Dönemi'nde inşa edilmiş camiler bulunur.

Kent dokusu ve ölçeği konusunda Bursa ile benzerlikleri mevcuttur. Öte yandan Bursa'nın kentsel gelişiminde külliyelerin dikkate değer bir etkisi görülürken, Berat bu tür bir kent gelişimi sürecini paylaşmaz.

Harita46. Berat Haritası

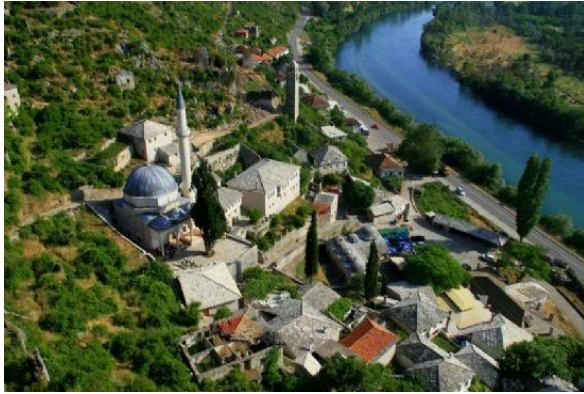

Resim116. Berat Manzarası

(Berat ve Ergiri Tarihi Merkezleri Adaylık Dosyasından)

Poçitel (Bosna Hersek) Osmanlıların Bosna'da kurduğu ilk köylerden biri olan Poçitel Osmanlı döneminde Bosna Vilayeti'nin Hersek sancağına bağlı bir kazaydı. Osmanlı egemenliğine girdiği 1485 yılından, 1878 yılında Avusturya tarafından işgal edilene dek yaklaşık 393 yıl Osmanlı kenti olmuştur. Günümüzde, Bosna-Hersek'in güneyinde, Mostar yakınlarında, Neretva Irmağı kıyısında dik bir yamaçta yer alır. Kale surlarıyla çevrili olan kentte, pek çok Osmanlı eseri bulunmaktaydı.

Bunlardan 1562-63 yılında yapılan Şişman İbrahim Paşa Camii ve külliye içerisinde yer alan Şişman İbrahim Paşa Medresesi, 1992-95 Bosna-Hersek Savaşı sırasında büyük hasar görmüş, ancak savaş sonrası onarılmıştır.

Resim117. Poçitel (sonkelimeler.blogspot.com)

Tipik Osmanlı Kırsal Yerleşimlerinin Karşılaştırması

Örneklemeleri yapılmış ve bir dönem Osmanlı topraklarına dahil olarak varlıklarını sürdüren köyler, günümüzde büyük ölçüde kırsal yaşam biçimlerini koruyamamışlardır. Üretim biçimleri, zamanla değişerek turizm odaklı hale gelmiştir. Bu durum, alandaki nitelikli sivil mimarlık örneği birçok yapının konut işlevini yitirmesinden ve ticari bir mekân halini almasından anlaşılmaktadır. Köyler adeta bir kent havasına

bürünmüştür.

Cumalıkızık Köyü ise Bursa Kent merkezine 12 km. uzaklıkta olmasına rağmen kırsal yaşam özelliklerini gerek fiziksel yapısı ile gerekse köy halkının sosyal yapısı ile korumuştur. Ayrıca tarımsal faaliyetlerini gerçekleştirmeye devam ederek kırsal bir yaşam müzesi olma özelliğini de devam ettirmektedir.

3.2.3 Karşılaştırmalı Analizin Sonucu

Bursa'daki kentleşme modeli kendinden sonra kurulacak Osmanlı- Türk kentlerine de örnek olmuştur. Bu kentleşme modeli içerisinde tüm değerler kusursuzca çalışan entegre bir sistemin parçasını oluşturmuştur. Devletin Kuruluş safhasında tüm idari teşekküllerinin oluşturulması, Anadolu coğrafyasında uygulanan barışçıl politika, vakıf sistemi, ticaret hayatını düzenleyen ahiler ve lonca sistemi, kentin imarında Köy –kent, ticaret merkezi-külliye arasındaki ilişkinin sürekliliğinin sağlanması bu entegre sistemin en önemli yapı taşlarıdır. Birbirini destekleyen ve tetikleyen bu dinamikler ile kent, kısa süre içerisinde ulusal ve uluslararası bilinirliğini sağlamıştır. Dönemin dinamiklerinin somut olarak bugüne yansımalarını, Kent merkezi Hanlar Bölgesi, Sultan Külliyesi ve Osmanlı kırsal yerleşim örneği olan ve köy vasfını büyük ölçüde koruyan Cumalıkızık Köyünde görmek mümkündür. Bu somut kültürel miras, somut olmayan kültürel mirasın da yaşatılması için zemin oluşturmaktadır.

Bursa'da Sultanlar tarafından bilinçli olarak uygulanan yeni kentleşme modeli ve bu modelin gerçekleşmesinde rol alan unsurlar, diğer Osmanlı kentlerinin oluşturulmasında da örnek olmuştur. Bu sayede Osmanlı kentleri, 14. yüzyıl'dan 19. yüzyıl ortalarına kadar Belediye tipi bir örgütlenmeye ihtiyaç duymamıştır. Devletin düzenli mali yardımlarının olmadığı Osmanlı kentlerinde, toplumun ortak gereksinimleri, vakıf sistemi içerisinde yer alan vakıf kurumları ile sağlanmıştır. Bu sistem ve diğer dinamikleri ile ilk Osmanlı Başkenti Bursa, fiziki, sosyal ve kültürel yapısını koruyarak gelişimini sürdürmeye devam etmiştir. Kentin bir Osmanlı başkenti olarak bugün de algılanıyor olması ve Osmanlı Kentlerinin iyi bir temsilcisi olması, döneminin ilk anıtsal yapılarının günümüzde de var oluşu ve onların etrafında aynı etkiyi yaratan canlı, dinamik kırsal ve kentsel hayatın sürekliliğinin sonucudur.

3.3 Önerilen İstisnai Evrensel Değer Beyannamesi

Kısa sentez Uludağ'ın kuzeybatı yamaçlarında ve Marmara Bölgesi'nin güneyinde bulunan Bursa, Osmanlı'nın ilk başkenti olarak oluşturulmuştur. Tüm tarihi bileşenleri ve hemen yakınında eş zamanlı olarak kurulan Cumalıkızık köyü ile Bursa, vakıf - külliye – köy - kent ilişkisi içinde ünik bir kent planlama sistemi ile oluşturulmuştur. Bursa'daki bu kentleşme modeli kendinden sonra kurulacak Osmanlı - Türk kentlerine de örnek olmuştur ve aynı dönemde ilişki içinde bulunduğu diğer medeniyetlere de etkisi olmuştur.

Kriterin gerekçelendirilmesi Kriter (I) Orhan Gazi'nin devleti kısa süre içerisinde tüm teşekkülleriyle birlikte oluşturması ve kentin imarına yeni bir yaklaşım getirmesi O'nun yaratıcı dehasının ürünüdür.

Kriter (ii) Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk başkenti olan Bursa, kendisinden sonraki Osmanlı kentlerinin gelişiminde kilit önem taşımıştır. Orhan Gazi'nin külliyesini sur dışında inşa etmesiyle kentin imarına getirdiği yeni yaklaşım kendinden sonraki sultanlar tarafından da benimsenmiştir.

Kriter (iii) Bursa-Cumalıkızık günümüzde yaşayan esnaf kültürü ve bugün de kırsal hayatın kente bu denli yakın sürdürülebilmesi ile erken Osmanlı yaşam ve vizyonunun iyi bir örneğidir.

Kriter (iv) Bursa, hanları, bedesteni, camileri, medreseleri, türbeleri, hamamları, konut alanlarının bir bütün oluşturması ile Erken Osmanlı şehirlerinin üstün bir örneğidir. Türk-Osmanlı mimarlık tarihi literatüründe Bursa stili ya da “⊥” plan olarak adlandırılan eşsiz bir mimari plan Bursa'da gelişmiştir.

Kriter (vi) Bursa, erken Osmanlı dönemine ait önemli tarihi olaylar, mitler, fikirler ve geleneklerle yakın bir bağlantıya sahiptir. Şehrin mistik imajının şekillenmesinde bu özelliklerin etkisi olmuştur. Erken Osmanlı Dönemi Sultanlarının türbelerinin Bursa'da bulunması ve özellikle gölge oyununun meşhur karakterleri Karagöz ve Hacivat'ın Bursa kentiyle özdeşleştirilmiş olması bu gerekçeyi haklı çıkarmaktadır. “Karagöz ile Hacivat” söylenceye göre Orhan Külliyesi inşasında çalışan ustalardır ve bugün UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listesinde de yer almaktadırlar.

Bütünlük beyannamesi İstisnai evrensel değer özelliği taşıyan nitelikler çoğunlukla sit alanı içinde bulunmaktadır. Köy-kent sistemi, kentsel düzen, ticaret merkezi ve mimari, tüm öğelerini korumuştur. Orhan Gazi Külliyesi yapılarından olan Emir Han çevresinde gelişmeye

başlayan tarihi ticaret aksının üzerindeki hanlar bölgesini oluşturan yapılar form ve malzeme bütünlüklerini de koruyarak ticaret fonksiyonları ile günümüzde de varlıklarını sürdürmektedirler. Ancak 19. yüzyıl imar faaliyetleri sırasında Piriñ Han ve Kapan Han, Hamidiye Caddesi ve Saray Caddesi'nin açılması sırasında kısmen zarar görmüşlerdir.

Osmanlılar tarafından bilinçli olarak geliştirilmiş olan kentleşme modelinin en önemli parçası olan Külliyele, kuruldukları günden bu yana üstlendikleri işlevler sayesinde ve bu işlevlerin sonucu olarak etraflarında gelişim göstermiş mahallelerle birlikte varlığını devam ettirmektedir.

Özgünlük Beyannamesi İlk külliyei bünyesinde barındıran Hanlar Bölgesi, Osmanlı'daki ticari kültürü günümüze kadar taşımış olup; aynı zamanda mekân olarak Osmanlı alışveriş merkezini sifrah, pazarlık, usta çırak ilişkisi, çarşı esnafı arasındaki komşuluk ilişkisi gibi ritüelleri ile birlikte tecrübe etmemizi sağlamaktadır. Hanlar Bölgesi'nin ticari eksen, Osmanlı dönemindeki kervan yolu baz alınarak şekillendirilmiştir. Erişilebilmiş ve en eski kent dokusunu gösteren, Suphi Bey'in haritasına göre (1862), bahsi geçen yapıların büyük çoğunluğu bugün ayaktadır. Bölgedeki hanlar iki katlı olup, kare veya dikdörtgen şeklinde planları bulunmakta; bu biçimde ve plan özellikleriyle varlıklarını sürdürmektedir. Bu plan tipleri, han yapılarının ticari işlevlerini günümüzde de sürdürmesinde etkili olmuştur. Çarşı ve pazarlar ile kamu binalarındaki dinamik ticari hayatın bir sonucu olarak Hanlar Bölgesi her daim kentin merkezi konumunda olmuştur; ve Türkiye'deki ilk belediye binası 19. yüzyılda, önceden Orhan Külliyesi'nin medrese ve imaretinin bulunduğu alan üzerinde inşa edilmiştir.

Külliyele, orjinal işlevleriyle hala bölge sakinlerinin sosyal, kültürel ve dini ihtiyaçlarını karşılamakta bir odak noktası konumunda olmakla birlikte Bursa'nın Osmanlı'ya ait özelliklerini de en güzel şekilde yansıtmaktadır.

Ayrıca Cumalıkızık Köyü, köy planı, yerleşim yerleri, çiftlikler, tarım alanları ve ortamı bakımından hala aynıdır.

Koruma ve Yönetim Gereksinimleri Aday gösterilen tüm bölgeler, Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Yasası hükümleri uyarınca koruma altındadır. Bu kanun Türkiye'de koruma konusundaki temel kanundur. Vakıfların çekirdek alan içinde sahip oldukları yapılar Vakıflarca korunmaktadır. Vakıf mülkiyetlerine ilişkin her türlü proje ve yürütülecek uygulamalar Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün onayına sunulmalıdır. Ayrıca, çekirdek bölge içindeki tüm alanlar için 1/1000 ölçekli koruma planları uygulanmaktadır. Böyle yapılara ilişkin proje ve uygulamalar için Bursa Kültür Varlıklarını Koruma

Bölge Kurulu'nun onayı gereklidir.

Aday gösterilen alanlar bütünüyle istisnai evrensel değerlerin kapsamı dâhilinde değerlendirilmeli ve katılımcı bir yaklaşım ile korunmalıdır. Benzer şekilde, sürdürülebilirlik açısından, sınırları 19 Temmuz 2012 tarihinde Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından belirlenmiş olan aday gösterilen bölgeleri koruma, yaşatma ve değerlendirme amacıyla yönetim planları hazırlanmaktadır. Yönetim planı, Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından, 2863 numaralı yasanın 2 numaralı eki doğrultusunda hazırlanmıştır (Sit Alanı Yönetimi ile ilgili düzenlemeler). Düzenlemelere uygun olarak oluşturulmuş Denetleme Kurulu'nun onayı ile uygulanacak ve yönetim planı doğrultusunda eylem planları oluşturulmaktadır.

4. Korunma Durumu ve Varlığı Etkileyen Faktörler

4.a Mevcut Korunma Durumu

Osmanlılar'ın ilk başkentinin kent ve köy yerleşimleri konumundaki Bursa ve Cumalıkızık fiziksel çevrelerinin korunma durumu bakımından iyi bir konumda olup, bu durum kültürel mirasın varlığını devam ettirebilmesine olanak tanımıştır.

Kent merkezinin kalbini oluşturan Bursa ve özellikle de Hanlar Bölgesi çok sayıda savaş, yangın ve deprem görmüştür tarih boyunca. Birinci derece deprem bölgesinde bulunmasından ötürü Bursa'da MS. 32 yıllarından beri depremler kaydedilmektedir. Yakındaki en ciddi deprem 1855 yılında Bursa'yı sarsmış, deprem sonucu meydana gelen yangınlarda 2000'den fazla insan yaşamını yitirmiştir. Fakat özellikle felakette zarar gören anıtsal yapılar, Osmanlı Dönemi'nde vakıf sistemi içindeki konumlarından ötürü ayakta kalmayı başarmıştır. Kültürel miras olarak sınıflandırılmış bu binalar, bulundukları dönemin kültürel ve sosyo-ekonomik özelliklerini, materyal özelliklerini, inşaa tekniklerini ve detaylarını günümüze kadar taşımıştır. Her ne kadar 1950'lerden sonraki nüfus artışı, hızlı kentleşme gibi çeşitli etmenlerin Bursa'nın kentsel tarihi gelişimine olumsuz etkileri olduysa da, tarihi miras sürdürülebilirlik prensibine dayalı entegre korunma uygulamalarıyla muhafaza edilmiştir. Ayrıca 1980'lerden sonra kamu kurumları ve özel sektör tarafından işbirliği içerisinde kültürel mirasın korunmasına ilişkin projeler uygulanmaya başlanmıştır. Korunma faaliyetlerinin devamlılığı Bursa için son derece önemlidir ve bir yönetim planı dahilinde aktivitelerin uyum içerisinde devam etmesi, sürdürebilir bir korunma gerçekleşmesini mümkün kılacaktır.

Aday gösterilen bölgeler 3 ana başlık altında sınıflandırılmıştır ve her bölgeye ait bilgiler ile bu bölgeleri oluşturan binalara ilişkin mevcut koruma durumu aşağıda tartışılmıştır.

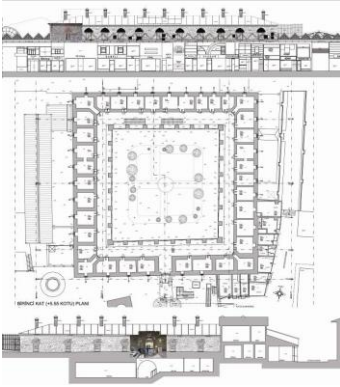
Hanlar Bölgesi (Orhan Gazi Külliyesi ve çevresi)

Hanlar bölgesi çekirdek alanını kapsayan kentsel sit alanında 21 adet anıtsal tescilli bina bulunmaktadır. Bu tescilli binalardan Orhan Külliyesinin yapıları en son olarak aşağıda özetlenen restorasyonlar sayesinde günümüze özgün değerlerini koruyarak ulaşmışlardır.

- Orhan Gazi Camii (N1): Orhan Camii Derneği 2005 yılında, kalem işleri ile ilgili onarım yaptırmıştır. 2006 yılında elle yapılan kurşunlarda sorun tespit edilmiş ve basit onarım kapsamında kurşun örtüsü yenilenmiştir. 2009 yılında Orhan Cami çevresinde çevre düzenleme, drenaj, WC inşaatı uygulaması Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından yapılmış, bahçe zemini kayrak taşı ile kaplanmıştır. Günlük bakımları cami derneği tarafından

Orhan Camii

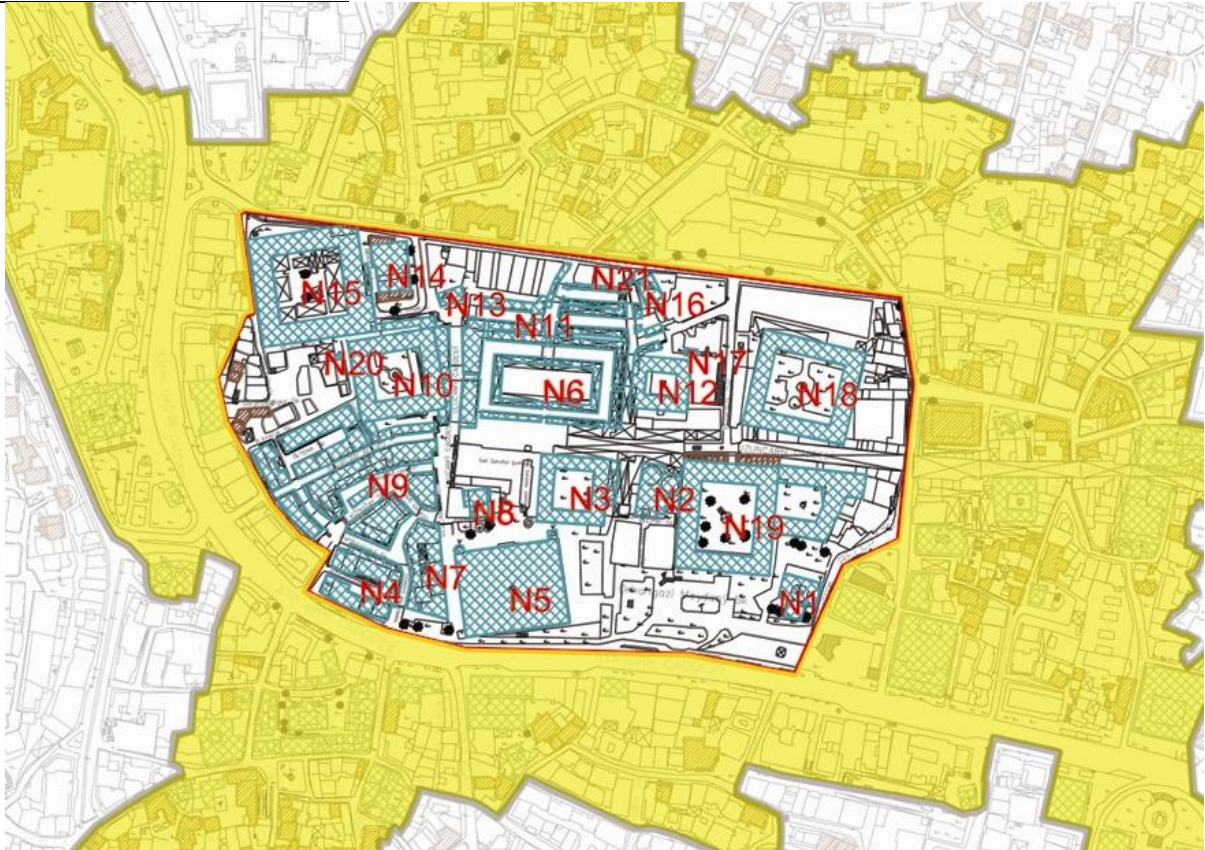

Emir Hanı

gerçekleştirilmekte olan yapı günümüzde oldukça iyi durumdadır.

- Orhan Hamamı (N2): 1958 Kapalıçarşı yangınından sonra 1962'de esaslı onarım gören hamamın tamamı günümüzde çarşı olarak kullanılmaktadır. Aktif bir kullanıma sahip yapının günlük bakımları mülk sahipleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Yapı günümüzde iyi durumdadır.

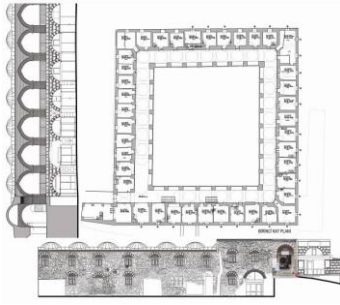
- Emir Han (N3): Bursa Büyükşehir Belediyesi'nce hazırlanan, rölöve ve restitüsyon projesi 25.02.2011/6586 tarih, sayılı Kurul kararı ile onaylanmıştır. Rölövesinde hasar ve malzeme analiz tespitleri yapılarak, restorasyon çalışmaları için altlık oluşturulmuştur. 2013 yılında Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından, rölövesi dikkate alınarak restorasyon projesinin yapılması planlanmaktadır. Günlük bakımları mülk sahipleri ve bağlı bulunduğu Emir Han Yöneticiliği'nce gerçekleştirilmektedir. Günümüzde yapı iyi durumda olup; cephe temizliği ve avlu düzenlemesi gibi basit onarım ihtiyaçları bulunmaktadır.

Resim118. Hanlar Bölgesi'nde tescilli binaların ana haritası

Hanlar bölgesinin ticari değerini simgeleyen hanları ile dini değerinin ifadesi Ulu Camii ise aşağıda detayları anlatılan güncel koruma çalışmaları ile Osmanlı Devleti'nin ilk başkentinin ve

günümüzün şehir merkezinin tarihsel sürecinin fiziki kanıtları olarak günümüze ulaşmışlardır.

İpek Han

- İpek Han (N10): Bursa Büyükşehir Belediyesi'nce hazırlanan, rölöve ve restitüsyon projesi 19.03.2011/6703 tarih, sayılı Kurul kararı ile restorasyon projesi ise 23.12.2011/296 tarih, sayılı Kurul kararı ile onaylanmıştır. Günlük bakımları mülk sahipleri ve bağlı bulunduğu Eski İpek Han Yöneticiliği'nce gerçekleştirilmektedir. Günümüzde yapı iyi durumda olup; çatı tadilatı ve avlu düzenlemesi gibi basit onarım ihtiyaçları bulunmaktadır. Onaylanan restorasyon projesi kapsamında bu konular ele alınmış olup; yapılacak yeni uygulamalarda kullanılması için mülk sahiplerine iletilmiştir.
- Geyve Han (N12): Bursa Büyükşehir Belediyesi'nce hazırlanan cephe rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri 10.02.2005/382 tarih, sayılı Koruma Kurulu kararıyla çatı örtüsünün kiremit olması ve kapı üzerindeki kitabenin iptal edilmesi kaydıyla uygun bulunmuştur. Uygulaması Osmangazi Belediyesi'nce yapılmıştır. 2006 yılında doğu cephesi duvarının güçlendirilmesine yönelik karar alınmıştır. 2007 yılında kuzey cephesindeki giriş kapısının tadilat projesi onaylanmıştır ve uygulaması yapılmıştır. Günlük bakımları mülk sahipleri ve bağlı bulunduğu Geyve Han Yöneticiliği'nce gerçekleştirilmektedir. Günümüzde yapı oldukça iyi durumdadır.
- Piriñ Han (N15): Bayındırlık İl Müdürlüğü önderliğinde 1994-1995 yıllarında restorasyon uygulamasına başlanmış ve yaklaşık 15 yıl süren bir çalışma sonucu tamamlamıştır. Anılan çalışmalar kapsamında kurşun kaplamalar yenilenmiş, cephelerde derz çalışması yapılmıştır. 14.11.2003/ 10185 tarih, sayılı Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu kararıyla onaylanmış olan ve Osmangazi Belediyesi tarafından yapılması uygun görülen avlu düzenleme projesinin uygulaması planlanmaktadır. 2012 yılında alınan Kurul Kararı ile Cumhuriyet (Hamidiye) Caddesi açıldığı dönemde yıkılmış olan kısmının yansıtılmasına yönelik proje çalışması yapılması uygun görülmüştür. Günlük bakımları mülk sahipleri ve bağlı bulunduğu Piriñ Han Derneği'nce gerçekleştirilmektedir. Günümüzde yapı oldukça iyi durumdadır.
- Koza Han (N19): Yapıdaki mülk sahipleri tarafından kullanıma yönelik talepleri Osmangazi Belediyesi'nce değerlendirilerek bütüncül bir restorasyon projesi hazırlanmıştır. Bu proje 01.12.2011/231 tarih, sayılı Koruma Kurulu kararıyla onaylanmıştır. Henüz uygulamasına başlanmamıştır. Günlük bakımları mülk

sahipleri ve bağlı bulunduğu Koza Han Derneği'nce gerçekleştirilmektedir. Günümüzde yapı iyi durumda olup, birim bazında yapılacak düzenlemeler için bütüncül restorasyon projesine uyulacaktır.

- Ulucami (N5): 2006 yılında Bursa Ticaret ve Sanayi Odası ve Vakıflar Bölge Müdürlüğü arasında yapılan protokole istinaden mihrap, minber, panolar ve kalem işlerinin restorasyonu Bursa Ticaret ve Sanayi Odası sponsorluğunda, gerçekleşmiştir.

2009 yılında basit onarım kapsamında dış cephe ve derz temizliği Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından yapılmıştır.

2010 yılında "Ulu Cami Çevre Düzenleme Projesi", Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nce hazırlatılarak, uygulaması Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından yapılmıştır. Bu kapsamda cami avlusundaki şadırvanlar aslına uygun olarak yenilenmiş, abdest alma yerleri düzenlenmiş ve zemin traverten kaplanmıştır.

2013 senesinde Ulu Cami'nin güncel rölövesi Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nce hazırlatılacaktır. Günümüzde yoğun olarak kullanımı devam eden caminin günlük bakımları cami derneği tarafından yürütülmektedir. Yapı oldukça iyi durumdadır.

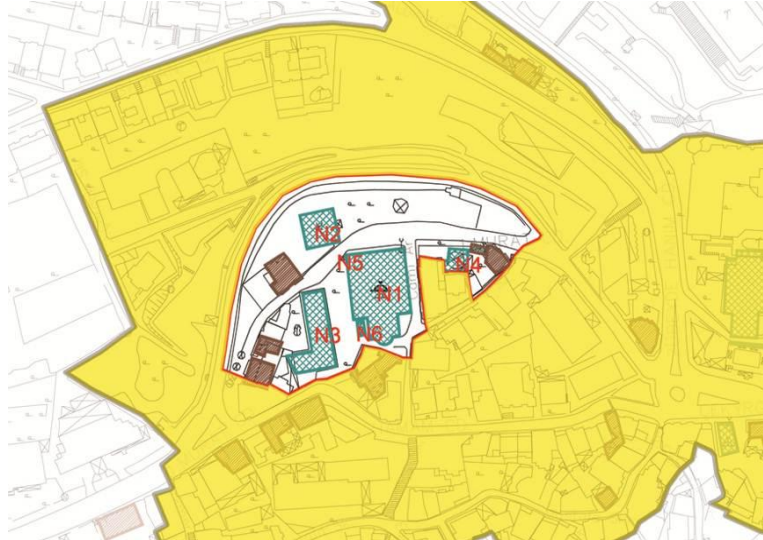
Resim119. Bursa Kent Peyzajı

Hanlar Bölgesi içinde oturuma ayrılmış bina bulunmamaktadır. Çarşılar, yenilenmiş ve yeni yapılmış dükkânlar içerse de, işlevlerini, sokak yapılarını korumakta ve düzgün bir biçimde bakımı yapılmaktadır. Bazılarının cadde üzerindeki kısımlarında yeni bir çatı oluşumu bulunmakla birlikte, bu tasarımlar korunma hususunda bilinçli olarak tasarlanmıştır.

Sultan Külliyesi

Külliyelerin hemen tüm bileşenlerinin koruma durumu oldukça iyidir. Camiler ve medreseler hala kullanılmakta olup, bakımları düzenli bir şekilde ve profesyonelce yapılmaktadır (Cumhuriyet'in 1923 yılında kurulması ile eğitim sisteminin değişmesi sebebiyle, tüm medreseler önceki işlevlerinden farklı bir işlev yerine getirmektedir; fakat sağlık merkezleri gibi işlevleri günümüzde de içermektedirler). Sultanların türbelerine son derece saygı gösterilmekte ve bu türbeler, çevrelerindeki anıt mezarlar ve türbeler de dahil olmak üzere, çok iyi korunmaktadır. Her ne kadar pek çoğu modern ihtiyaçlara cevap verebilmek için ilk işlevlerinden farklı işlevler yerine getirmekteyse de, hamamlar iyi durumda bulunmaktadır. Külliyelerin içindeki açık alanlar kamusal alan olarak halka açık olup, bakımları çok iyi yapılmaktadır ve gerekli düzenlemeler dâhilinde, yaşlı ağaçlar kayıt altında korunmaktadır.

Hüdavendigâr (I. Murad) Külliyesi

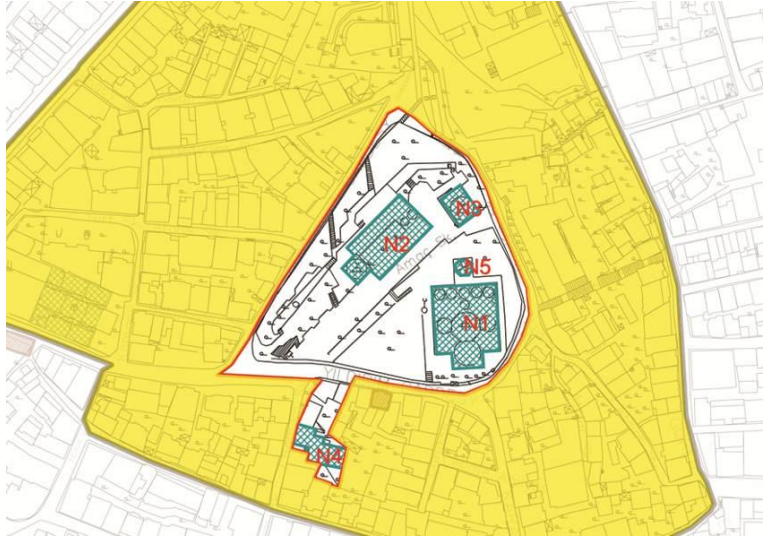
Harita47. Hüdavendigâr (Murad I) Külliyesi içindeki tescilli binaların ana haritası
Hüdavendigâr Külliyesi çekirdek alanını kapsayan kentsel sit alanında 6 adet anıtsal tescilli bina bulunmaktadır. Bu yapılarda son dönemde gerçekleştirilen koruma çalışmalarının içeriği aşağıda özetlenmektedir.

- Hüdavendigâr Camii ve Medresesi (N1): 2006-2007 yılları arasında Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından hazırlanan projeleri 17.02.2006 tarih ve 1264 sayılı kararla Koruma Kurulunca onaylanmış ve uygulaması Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nce yaptırılmıştır. Bu kapsamda kiremit örtüsü değiştirilmiş, derz temizliği yapılmış, sövelerdeki kırıklar tamamlanmış, ahşap pencereler yenilenmiş, medrese katında tuğla döşemesi yenilenmiştir. Özgün olmayan plastik boyalar raspa edilerek duvardaki kalem işleri ortaya çıkarılmış ve restorasyonu yapılmıştır. Yapıda oluşan çatlaklar ile ilgili enjeksiyon uygulamalı tamir yapılmıştır. Günlük bakımları cami derneği tarafından

gerçekleştirilmekte olan yapı günümüzde iyi durumdadır.

- Gir Çık Hamamı (N4): Hamamın proje ve uygulamaları için Bursa Büyükşehir Belediye'nce Bursa Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınarak, restorasyon proje çalışmalarına B.B.B.'nce 2010 yılında başlanmıştır. Restitüsyon ve restorasyon projeleri B.K.V.T.V.K.B.K.'nun 20.04.2010/3893 tarih-sayılı kararı ile onaylanmıştır. İşlev olarak Kimsesizler hamamı olarak kullanılmış olan yapı; özgün işlevine uygun şekilde restore edilmiştir. Restorasyon uygulamaları Bursa Vakıflar Bölge Müdürlüğü denetiminde B.B.B.'nce 2012 yılında tamamlanmıştır. Kamusal kullanımlı yapının günlük bakımları Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından sağlanmaktadır. Günümüzde oldukça iyi durumdadır.

Yıldırım (I.Bayezid) Külliyesi

Harita48. Yıldırım (Bayezid I) Külliyesi içindeki tescilli binaların ana haritası

Yıldırım Külliyesi çekirdek alanını kapsayan kentsel sit alanında 5 adet anıtsal tescilli bina bulunmaktadır. Bu yapılarda son dönemde gerçekleştirilen koruma çalışmalarının içeriği aşağıda özetlenmektedir.

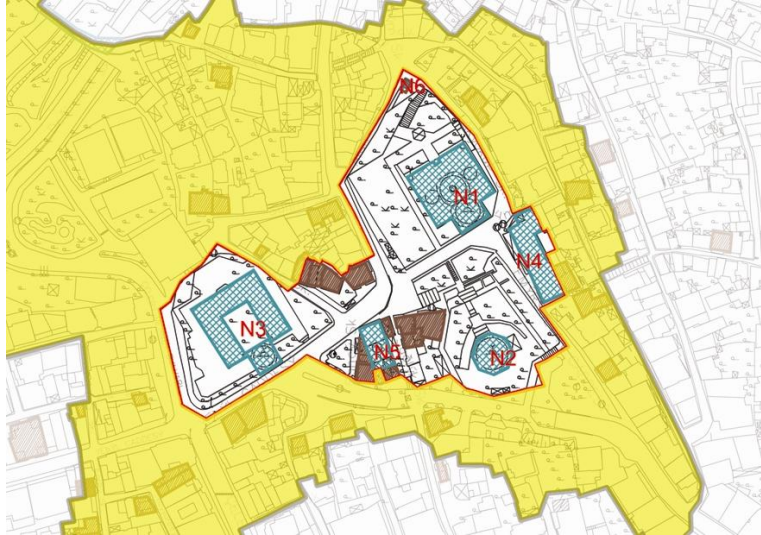
- Yıldırım Camii (N1): Yıldırım Bayezid Camii Minarelerinin proje ve uygulamaları için Bursa Büyükşehir Belediye'nce Bursa Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınarak; restitüsyon ve rekonstrüksiyon projeleri hazırlanmıştır. Söz konusu projeler B.K.V.T.V.K.B.K.'nun 29.01.2010/5392 ve 20.03.2010/5569 tarih sayılı kararları ile onaylanmıştır ve uygulaması Bursa Büyükşehir Belediyesi'nce Bursa Vakıflar Bölge Müdürlüğü denetiminde yaptırılmıştır. Uygulamada, 1963 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce yaptırılan özgün olmayan minare onaylı projeye göre kaldırılmıştır. Uygulama 2011 yılında tamamlanmıştır.

2013 yılı içinde cami ve türbenin güncel rölöve,

restitüsyon ve restorasyon projeleri Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nce hazırlanacaktır. Günlük bakımları cami derneği tarafından gerçekleştirilmekte olan yapı günümüzde iyi durumdadır.

- Yıldırım Hamamı (N4): Kültür Bakanlığı, Gayrimenkul Eski Eser ve Anıtlar Yüksek Kurulu Başkanlığı'nın 10.07.1981/12955 tarih, sayılı kararıyla hamamın Külhan avlusunun üstünün kapanmaması şartı ile restorasyon projesi onaylanmıştır. Hamamın restorasyon projesinde özgün işlevi baz alınarak yapılmış ve uygulanmıştır. Mahalle hamamı olarak kullanılmaya devam eden yapının günlük bakımları işletmecisi tarafından yürütülmektedir. Yapı günümüzde iyi durumda olmakla birlikte dıştan hamam yapısı olarak algılanabilmesi ve basit onarım yapılabilmesi amacıyla proje çalışmalarına ihtiyacı vardır.

**Yeşil (I.Mehmed)
Külliyesi**

Harita49. Yeşil (Mehmed I) Külliyesi içindeki tescilli binaların ana haritası

Yeşil Külliyesi çekirdek alanını kapsayan kentsel sit alanında 6 adet anıtsal tescilli bina bulunmaktadır. Bu yapılarda son dönemde gerçekleştirilen koruma çalışmalarının içeriği aşağıda özetlenmektedir.

- Yeşil Camii (N1): 2005-2006 yıllarında Yeşil Camii Derneği tarafından derz temizliği ve kurşun kaplama onarımları, basit onarım kapsamında yaptırılmıştır.

Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nce 30.07.2011 tarih ve 7052 sayılı Koruma Kurulu kararı ile restorasyon projesi onaylanmıştır. Proje kapsamında; özgün olmayan pencereler ahşap pencere olarak yenilenmiş, künde-kari kepenk ve kapılar restore edilmiş, kalem işleri raspası yapılmış ve çıkan kalemlerinin projeleri hazırlanarak ihyası sağlanmıştır. Bozulan çiniler onarılmıştır. Özgün halinde bulunan çini üzeri altın varaklı işlemler projesi doğrultusunda yapılmıştır. Minare derzleri onarılmıştır. Bunun dışında şadırvan özgün konumunda ve formunda

yeniden yapılmıştır. Zemini yonu taşı kaplanmıştır. Günlük bakımları cami derneği tarafından gerçekleştirilmekte olan yapı günümüzde oldukça iyi durumdadır.

- Yeşil Türbe (N2): 2006 yılında restorasyon çalışmalarına Bursa Valiliği İl Kültür Turizm Müdürlüğü'ne bağlı Bursa Rölöve Anıtlar Müdürlüğü'nce başlanmıştır. Restorasyon uygulamaları kapsamında dikiş yöntemi ile beden duvarlarında sağlamlaştırma ve güçlendirme, kurşun kaplamanın yenilenmesi, bozulan ahşap doğramaların değiştirilmesi, orijinal seramik sırlı tuğla kaplamalar baz alınarak yenisinin üretimi ve bütün duvarlarda özgün olmayanların değiştirilmesi sağlanmıştır. Üzeri boyanmış olan sandukada raspa yapılarak çinileri ortaya çıkarılmış, temizliği ve tamamlama işleri yapılmıştır. Bir başka kabartmalı ve kalemişli alçı sanduka restore edilmiştir. Ayrıca türbe dış cephesinde drenaj yapılmış, özgün duvarda sağlamlaştırma ve çini tamamlama yapılmıştır. Günlük bakımları, aslında Vakıflar Bölge Müdürlüğü yetkisinde olup 2012 yılında imzalanan protokol ile Bursa Büyükşehir Belediyesi Müzeler Müdürlüğü'nce gerçekleştirilmektedir. Günümüzde yapı oldukça iyi durumdadır.
- Yeşil Medresesi (N3): 2001 yılında basit onarım kapsamında Bursa Rölöve Anıtlar Müdürlüğü'nce çatı aktarımı, derz, cephe temizliği, bozulan pencere doğramalarının aslına uygun yenilenmesi ve boya-badana yapılması işlemleri gerçekleştirilmiştir. 2004 yılında Türk-İslam Eserleri Müzesi'ne ait teşhir-tanzim projesi Koruma Kurulu'ndan onaylanarak, uygulaması yapılmıştır. Türk-İslam Eserleri Müzesi olarak kullanılan yapı ile ilgili 2013 yılında Bursa Rölöve Anıtlar Müdürlüğü tarafından rölöve, restitüsyon, restorasyon ve çevre düzenleme projeleri ile teşhir- tanzimine yönelik çalışmalar gerçekleştirilecektir. Günlük bakımları Vakıflar Bölge Müdürlüğü veya tahsis edildiği kullanıcı kurum tarafından yapılmaktadır. Günümüzde müze olarak kullanılmakta olan yapı oldukça iyi durumdadır.
- Yeşil İmareti (N4): Bursa Büyükşehir Belediyesi, Vakıflar Bursa Bölge Müdürlüğü ve Somuncu Baba Vakfı arasında imzalanan 30.07.2010 tarihli protokole istinaden, basit onarımı öncesinde ticari işlevli olarak kullanılan yapı, B.K.V.T.V.K.B.K. 'nun 11.12.2010/6368 tarih-sayılı kararı ile onaylanan basit onarım ile özgün işlevi olan aş evine B.B.B.'nce dönüştürülmüştür.2012 yılında basit onarım uygulaması tamamlanmış olup; yapıda halen Somuncu Baba Vakfı tarafından aş evi hizmeti verilmektedir. Günlük bakımları tahsis edilmiş olduğu kurum tarafından gerçekleştirilen yapı günümüzde oldukça iyi durumdadır.

**Muradiye (II.Murad)
Külliyesi**

Harita50. Muradiye (II. Murad) Külliyesi içindeki tescilli binaların ana haritası

Muradiye Külliyesi çekirdek alanını kapsayan kentsel sit alanında 20 adet anıtsal tescilli bina bulunmaktadır. Bu yapılarda son dönemde gerçekleştirilen koruma çalışmalarının içeriği aşağıda özetlenmektedir.

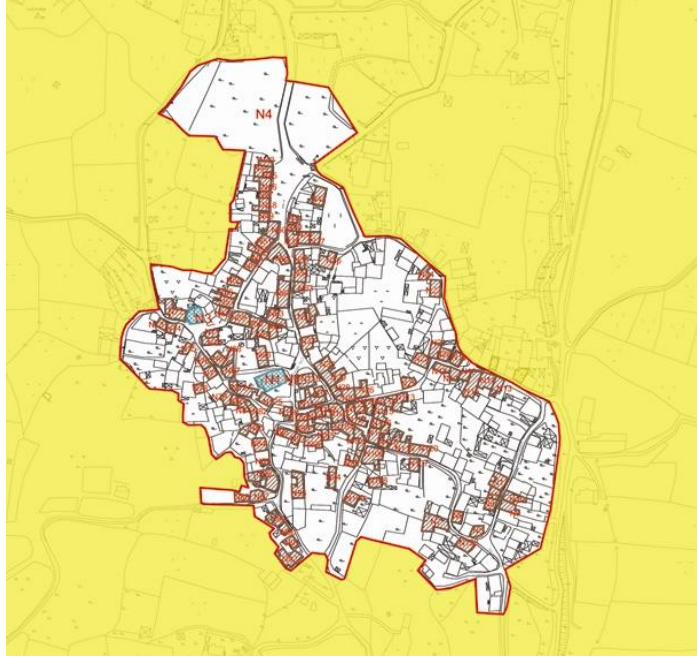
- Muradiye Camii (N1): 23.12.2011 tarih ve 294 sayılı Koruma Kurulu kararı ile onaylanan restorasyon proje ve uygulama çalışmaları Vakıflar Bursa Bölge Müdürlüğü'nce yapılmaktadır. Proje kapsamında cephelerde derz temizliği yapılmış, kurşun kaplaması yenilenmiş, drenajı yapılmış, son cemaat yerinde kalem işi raspası yapılarak çıkan kalem işleri projelendirilmiştir. Restorasyon uygulaması devam eden cami içinde kalem işi araştırmaları ve raspa çalışmaları devam etmektedir. Günümüzde yapı genel olarak iyi durumdadır.
- Hamam(N5): Osmangazi Belediyesi'nce hazırlanan, engelliler eğitim ve rehabilitasyon merkezi işlevli restorasyon projesi 19.04.2008/ 3580 tarih- sayılı kurul kararı ile onaylanmıştır. Bu kapsamda yapıda özgün olmayan eklentiler kaldırılmış, projede belirlenen işlev doğrultusunda mekânsal düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Yapının cephe ve çatı elemanları özgün haline uygun olarak restore edilmiştir. 2010 yılında restorasyon uygulaması tamamlanmıştır. Günümüzde aktif olarak kullanılan yapı oldukça iyi durumdadır.
- Muradiye Türbeleri (N7-N18): Türbelerin restorasyonuna yönelik proje çalışmaları Bursa İl Özel İdaresi'nce hazırlanarak, B.K.V.T.V.K.B.K. 'nın 2010 yılı Ekim ve Aralık ayındaki kurul toplantılarında değerlendirilerek onaylanmıştır. Bursa Büyükşehir Belediyesi, Vakıflar Genel Müdürlüğü arasında imzalanan 06.10.2010 tarihli protokole istinaden 2012 yılında B.B.B.'nce restorasyon uygulamasına başlanmıştır. Uygulamalar sırasında, özgün kalem işleri ortaya çıkmıştır. Restorasyon uygulamaları devam etmektedir. 2012 yılında yapılan protokol

kapsamında bakım, onarım ve ihyası Bursa Büyükşehir Belediyesi'nce gerçekleştirilmektedir. Yapılar günümüzde iyi durumda bulunmakla beraber restorasyon projeleri kapsamında bakım ve onarımları gerçekleştirilecektir.

Cumalıkızık Köyü'nün yer aldığı kentsel sit alanında 4 adet anıtsal yapı (Cami, Hamam, Mezarlık, Çeşme), 3 adet doğal anıt (ağaç) 176 adet sivil mimarlık örneği olmak üzere 183 adet tescilli kültür varlığı bulunmaktadır.

Cumalıkızık Köyü

700 yıllık Osmanlı Köyü Cumalıkızık'ı 3. bin yıla taşımak amacıyla Yıldırım Belediyesi, Bursa Valiliği-İl Özel İdaresi ve Mimarlar Odası Bursa Şubesi arasında 24.04.2007 tarihinde protokol yapılarak çalışmalar başlatılmıştır.

Harita51. Cumalıkızık Köyü'ndeki tescilli binaların ana haritası

Bu protokolün amacı; *Cumalıkızık*'ın yaşam, mekan, tarihi ve kültürel sürekliliğin sağlanması ve onarılması amacı ile Özel İdare, Belediye ve Oda'nın işbirliği sağlanarak sit alanı içinde doku bütünlüğü ve karakteri bozulmamış, korunması gerekli anıtsal ve sivil mimarinin, sokak ve meydanların rehabilite edilip; bu mirası yeni mekansal yorumlarla zenginleştirerek geleceğe aktarmak için çalışmalar yapmaktır.

Cumalıkızık'ı 3. Bin Yıla taşımak amacıyla sosyal, ekonomik, kültürel, mekansal gelişimler göz önünde bulundurularak belirlenen stratejiler doğrultusunda yöntemler geliştirilmiştir. Belirlenen yöntemler doğrultusunda yapılan çalışmalar aşağıda sıralanmıştır:

Cumalıkızık'taki tüm tescilli ve tescilsiz yapıların hak sahiplerinden alınan muvaffakatlar sonrasında 121 adet tescilli parselin rölöveleri, 91 adet tescilsiz parselin cephe rölöveleri 7 bölgeye ayrılarak ihale edilmiştir. Hazırlanan rölöveler ve cephe rölöveleri Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunca onaylanmıştır. Kurul kararları doğrultusunda 1, 2, 3, 4

ve 5. bölgelerin restitüsyon, restorasyon ve rekonstrüksiyon projeleri ile cephe sağlıklılaştırma projeleri ihale edilerek Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunca onaylanmıştır.

Cumalıkızık'ta doğal, tarihi ve kültürel mirasın korunmasını ve Cumalıkızık dokusunun 3. Bin Yıla taşınmasını sağlayarak, özgün mimarisini yaşatacak restorasyon uygulamalarını, geliştirilecek stratejileri ve binalara verilecek fonksiyonları belirleyebilmek amacıyla, Kentsel Tasarım Projesi ihalesi yapılmıştır. Hazırlanan ön proje (1/1000 Ölçekli Kentsel Tasarım Projesi) Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından uygun görülmüştür. Kentsel Tasarım Projesi ile birlikte geliştirilen kararlar doğrultusunda imar planı revizyonuna ihtiyaç duyulmuştur.

1992 tarihinde onaylanan ve yerleşimi fiziki boyutta ele alan Koruma Amaçlı İmar Planı, Cumalıkızık Köyü sit alanlarının doğal özelliklerini koruyarak canlanması, sosyal, ekonomik ve fiziki gelişimin sağlanabilmesi amacıyla revize edilmiştir.

Koruma Amaçlı İmar Planı; Cumalıkızık Köyü Kentsel Sit, Kentsel Sit Alanı Etkilenme Geçiş Alanı ve Doğal Sit Alanlarının fiziksel, sosyal ve ekonomik özelliklerinin belirlenerek korunması, sağlıklılaştırılması, canlandırılması, geliştirilmesi, sorun ve olanakların tanımlanması ve değerlendirilmesine yönelik plan hükümlerini, kararlarını ve etaplarını kapsamaktadır.

Koruma Amaçlı İmar Planı Revizyonu ve Kentsel Tasarım Projesi aşamasında 54 adet parselde yer alan yapılar mimari üslup ve kentsel dokuya sağladıkları katkıları amacıyla sivil mimarlık örneği olarak Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nca tescil edilmiştir. Tescil edilen 54 adet parselin rölöve, restitüsyon, restorasyon projeleri, 4 adet tescilsiz parselin cephe rölöveleri ve cephe sağlıklılaştırma projeleri ile restitüsyon, restorasyon projeleri hazırlanmayan parseller 5 ayrı bölge olarak ihale edilmiş olup çalışmalar devam etmektedir.

Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onaylanan sağlıklılaştırma projeleri doğrultusunda 5. bölgede yer alan tescilsiz yapıların sağlıklılaştırma uygulaması ihale edilmiş olup bu kapsamda Okul Sokak ve Ferda Sokak'ta bulunan 10 adet yapının cephe ve çatı sağlıklılaştırma uygulamaları tamamlanmıştır.

Cumalıkızık Köyü Cami ve Müze Restorasyonu ile 1 adet binanın rekonstrüksiyonu ile 1. ve 2. bölgelerin cephe sağlıklılaştırması ihalesi yapılmıştır. Çalışmalar devam etmektedir.

Cumalıkızık Köyü'nde yapılar orijinal fonksiyonlarını koruyarak günümüze ulaşmışlar ve halen aktif olarak kullanılmaları nedeniyle durumlarını oldukça iyi korumuşlardır.

Cumalıkızık'taki tescilli binalardaki güncel koruma çalışmaları şu şekildedir:

Cumalıkızık Camii (N1): Restorasyonu devam etmekte olan binanın taşıyıcı sistemi orijinal materyaller ile desteklenmektedir. Ek olarak, sıvanın kazınması sırasında açığa çıkan ve geçmiş dönemlerde camilerde yapılmış duvar resimleri bulunmaktadır.

Hamam (N3): Yapı 1983 senesinde restore edilmiştir. Tarihi binanın çekirdeğinin 16. yüzyılın sonlarında yapıldığına inanılmaktadır. Günümüzde, binaya çok sayıda modern eklenti yapılmıştır. Şekli ve kullanılan malzeme tarafından hamam, köydeki en eski yapılardan biridir.

4.b Varlığı etkileyen faktörler

Mevcut durum, risk ve tehditler

(i)Gelişim baskıları

Hanlar Bölgesi: Alanın şehir merkezinde tüm kentlilerin her türlü alışveriş ihtiyacını karşılayan bir mekân olarak yoğun kullanıcısı vardır. Fakat kullanıcıların; alanın etrafındaki ana arterler ve metro, otobüs gibi toplu taşıma araçlarıyla ulaşımı sağlanmaktadır. Alan tümüyle yayalaştırılmıştır. Alanda trafik ile ilgili en büyük sorun otopark sıkıntısıdır. Fakat bu sorunun da kent ölçeğinde hazırlanan ulaşım master planı kapsamındaki hafif raylı sistemler gibi toplu taşıma projelerinin hızlandırılması ile çözülmesi planlanmaktadır.

Kentsel sit alanı içerisinde kalan alanda yeni yapılaşma ve koruma çalışmaları koruma amaçlı imar planları ile düzenlenmekte, ilgili kurumlarca takip edilmekte ve bu sayede tarihi çevreye uygun gelişme kontrol altında tutulmaktadır.

Sultan Külliyesi: Kent peyzajını oluşturan odak noktaları olarak külliyelerin çevreleri koruma amaçlı imar planlarında yeşil alan olarak tanımlanmış ve alanlar araç trafiğine kapatılmıştır.

Kentsel sit alanı içerisinde kalan alanda yeni yapılaşma ve koruma çalışmaları koruma amaçlı imar planları ile düzenlenmekte, ilgili kurumlarca takip edilmekte ve bu sayede tarihi çevreye uygun gelişme kontrol altında tutulmaktadır.

Cumalıkızık Köyü: Cumalıkızık'ta köyün girişinde bulunan iki adet otopark ile ziyaretçilerin araçlarıyla köy içine girmeleri engellenmiştir. Köy içine yalnızca köylülerin araçlarının girişine izin verilmektedir.

Doğal sitlerle çevrili olan ve kentsel sit alanı içerisinde bulunan köyde yeni yapılaşmaya izin verilmemekte, koruma çalışmaları ise ilgili kurumlarca takip edilmektedir. Köy içinde herhangi bir fiziksel gelişme baskısı bulunmamaktadır. Ancak üst katları konut olarak kullanılan bazı evlerin zemin katlarında yeme-içme işlevli küçük işletmelerin yer aldığı görülmekte bu konuda da yönetim planıyla koruma-kullanma dengesinin sağlanması hedeflenmektedir.

(ii)Çevresel baskılar

Bursa (Hanlar Bölgesi ve Sultan Külliyesi): Kentte ısıtma sistemleri için doğalgaz kullanılıyor olması genel olarak kent içindeki hava kirliliğini de düşürmüştür. Tüm çekirdek alanların trafikten arındırılmış olması trafik kaynaklı bir çevre kirliliği ihtimalini azaltmış bulunmaktadır. Ancak Hanlar Bölgesi içerisinde bulunan Ulu cami, çekirdek alanın etrafındaki ana arterlerden Atatürk Caddesi'ne cepheli olduğundan bu yapının cephesinde egzoz dumanı kaynaklı kirlenmeler oluşmaktadır. Son olarak Cami cephesinde 2009 yılında, yapı malzemesi olan küfeki taşına zarar vermemek için sıcak su kullanılarak temizlik yapılmıştır. Çevre bu anlamda koruma çalışmaları ile kontrol altında tutulmaktadır.

Cumalıkızık Köyü: Alanın uzak çevresinde görülen kentsel gelişmenin köye ulaşması doğal sit alanları ile engellendiğinden köyde herhangi bir çevre kirliliği riski bulunmamaktadır.

(iii)Doğal afetler ve risk hazırlığı

Bursa, aktif deprem üreten önemli bir tektonik kuşakta, Kuzey Anadolu Fay sisteminin kollara ayrıldığı bir bölgede yer almaktadır. Bursa ovalarının ve dağlarının oluşumunda önemli bir rolü olan Trakya-Eskişehir Fay zonu da aynı bölgededir. Özellikle Bursa şehrinin kurulduğu alan Uludağ Yükselimi ile Bursa ovası arasındaki sınırı oluşturan aktif Bursa fayıdır. Bu konumundan dolayı "Türkiye Deprem Bölgeleri Haritası'nda I. Deprem bölgesinde yer almaktadır. Son olarak 17 Ağustos 1999 tarihindeki İzmit merkezli depremde de Bursa ve çevresi etkilenmiş ve ufak tahribatlar yaşamıştır. Marmara Bölgesi'nde yaşanan bu depremden sonra ülkede deprem riskine karşı çalışmalar hızlanmış, Başbakanlığa bağlı olarak Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı kurulmuş ve bu başkanlığın her kentte teşkilatlanması sağlanmıştır. Bursa İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü tarihi merkezin öneminin farkında olarak kent ölçeğinde "Afet Önleme ve Müdahale Planları" hazırlamaktadır. Çekirdek alanlar içinde araçlarla girilemeyecek yerler saptanmış hidrantlar ve yangın dolapları yerleştirilerek gerekli önlemler alınmıştır. Ayrıca halka, acil durumlarda "riski önleme" amaçlı eğitimler verilmektedir. Cumalıkızık'ta ve Hanlar Bölgesi'nde gönüllü köylüler ve han çalışanlarından oluşan birer yangın müdahale ekibi oluşturulmuş ve yangın dolaplarının nasıl kullanılacağı ile ilgili eğitim almaları sağlanmıştır.

Tek yapı ölçeğinde yapılan restorasyon ve koruma çalışmalarında deprem ile ilgili güçlendirme gerekliliği araştırılmakta, drenaj sistemlerinin sorunları giderilmekte, Muradiye Külliyesi'ndeki Türbeler gibi çok nitelikli binalarda nemölçerler yerleştirilmekte, koruma yaklaşımının izin verdiği durumlarda yangın ve duman dedektörleri yerleştirilmekte ve yangın çıkışları ile ilgili kaçış planları oluşturulması konusunda Koruma Kurulu hassas davranmaktadır.

(iv)Dünya mirası alanlarında sorumlu ziyaret

Hanlar Bölgesi: Ziyaretçi baskısı bulunmakla birlikte, sit alanları, taşıma kapasitesine ulaşmaktan çok uzaktır. Geleneksel olarak ve halen daha büyük bir "çarşı" niteliğindeki kamusal alanlar, aynı anda çok sayıda ziyaretçiye uygun şekilde planlanmıştır.

Sultan Külliyesi: Külliye ve camiler, Hanedan mezarlıkları ve türbeleri ziyaret eden yerli ve yabancıların sayısı giderek artmaktadır. Fakat, ziyaretçi baskısı sit alanlarının kültürel değeri için bir tehdit unsuru oluşturmamaktadır. Giriş ücreti alınmadığından ve tüm sit alanları kamuya açık olduğu için ziyaretçi sayısına ilişkin bir veri bulunmamaktadır.

Cumalıkızık Köyü: Cumalıkızık, şu an için büyük ölçüde bir ziyaretçi tehdidi altında değildir. Keşfedilmesi ile gelecekte daha fazla ziyaretçi çekecek olsa da, doğru bir yönetim ile bu durum, bölgenin dokusuna ve ruhuna zarar vermeyecektir. Bu, mekânın benzer değişikliklere hazır olmasını ve kültürel değerinin hasar görmemesini sağlayan bir yönetim planının da parçasıdır aynı zamanda.

Kısaca, kentsel yapı dahilinde aday gösterilen parçalar, artan ziyaretçi ve kullanıcı sayısından etkilenmeyecektir. Fakat köy, artan rakamlardan ve yeni işlevlerden etkilenebilir. Bu durumda yeni işlevlerin planlama araçları, düzenlemeler ve uygun yönetim ile kısıtlandırılması gerekecektir.

(v)Varlık ve tampon bölgesinde ikamet eden insan sayısı

Bursa (Hanlar Bölgesi ve Sultan Külliyesi): Hanlar Bölgesi ve Sultan Külliyesi'nde çekirdek alanlarda konut bölgesi bulunmamaktadır. Bursa İl Nüfusu 2011 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNK) sonuçlarına göre tampon bölge nüfus bilgileri şöyledir:

Hanlar Bölgesi	: 5732 kişi
Hüdavendigar Külliyesi	: 1127 kişi
Yıldırım (I. Bayezid) Külliyesi	: 1208 kişi
Yeşil (I. Mehmed) Külliyesi	: 3183 kişi
Muradiye(II.Murad) Külliyesi	: 3201 kişi

Ayrıca, tampon bölgelerinin yerleşim amaçlı kullanımı düşük seviyededir ve bu durumun, mülkiyetlerin kültürel değerleri üzerinde hiçbir olumsuz etkisi yoktur.

Cumalıkızık Köyü: Cumalıkızık Köyü'nün Bursa İl Nüfusu 2011 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNK) sonuçlarına göre nüfusu 719 kişidir. Tampon bölgede yerleşim yoktur.

5. Alanın Korunması ve Yönetimi

5.a Mülkiyet Bilgileri

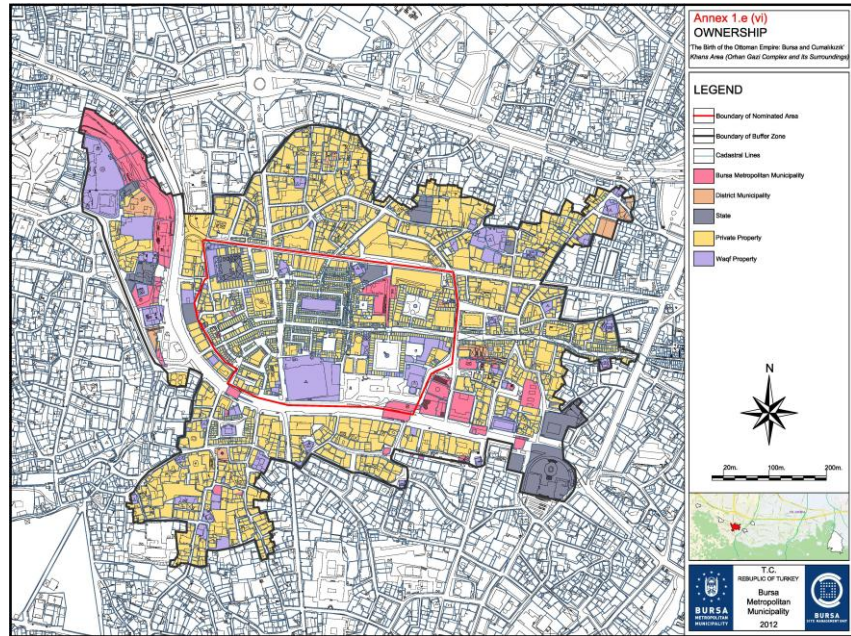
[Ek 1.e-(vi)'deki ayrıntılı haritaya bakınız]

1. Hanlar Bölgesi (Orhan Gazi Külliyesi ve Çevresi)

1936 tarihine kadar çekirdek alan (core area) içerisinde yer alan hanların ve birçok anıtsal yapının mülkiyeti Vakıflara ait idi. Ancak şu anda yürürlükte olmayan, 20.04.1936 tarih ve 2950 sayılı kanuna istinaden birçok vakıf malı özel mülkiyete devir edilmiştir. Bu nedenle özel mülkiyet oranı fazladır.

Çekirdek alanda, vakıf mülkiyeti özel mülkiyetten sonra en büyük paya sahiptir. Çekirdek alan içerisinde bulunan mülkiyetler içerisinde Vakıfların mülkiyeti %98 paya sahiptir.

Vakıflar Genel Müdürlüğü; camiler, bedestenler (ana kısımlar), han içindeki dükkânlar, medreseler, bedesten arastaları vb. dini ve anıtsal binaların mülkiyetine sahiptir. Hanlar Bölgesi'ndeki mülkiyet oranları %67 özel mülkiyet, %29 vakıf mülkiyeti ve %4 kamu mülkiyeti (BBB) şeklindedir.

Harita52. Hanlar Bölgesi Mülkiyet Durumları analizi paftası (Orhan Gazi Külliyesi ve Çevresi)

Mülkiyet	Çekirdek	Tampon	Toplam
	Oran %	Oran%	Oran%
Özel mülkiyet	67	77	77
Vakıf Mülkiyeti ¹	29	8	10
Bursa Büyükşehir Bel.	4	8,5	6
Bölge Belediyesi		5	2
Devlet		1,5	5
Toplam	100	100	100

Tablo1.Hanlar Bölgesi Mülkiyet Bilgileri

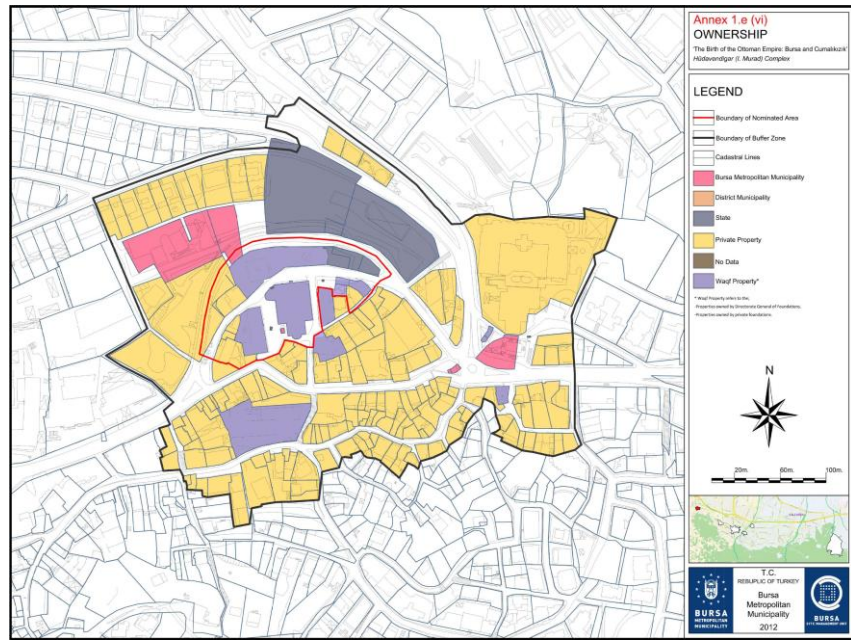
¹ Vakıf Mülkiyeti, Vakıflar Genel Müdürlüğü ve diğer özel vakıfların mülkiyetinde bulunan araziye ifade eder.

Tampon bölgede çoğu arazi özel mülkiyette. Tampon bölgede (yönetim bölgesi) yapılan mülkiyet analizi araştırmasından elde edilen verilere göre bölgedeki tüm mülklerin %77'si özel mülkiyette, %10'u vakıf arazisi, %8'i kamu alanı (BBB – Bölge Belediyesi) ve %5'i ise devlet mülkiyetinde.

2. Külliye

Hüdâvendigâr (I. Murad) Külliyesi

Vakıf mülkiyeti, çekirdek alanda en büyük paya sahip. Vakıflar Genel Müdürlüğü bu alandaki cami, mezarlık, imaret ve Türk hamamları gibi dini ve anıtsal yapıların mülkiyetini elinde bulunduruyor. Hüdevendigar (I. Murad) Külliyesinde mülkiyet oranları %33 özel, %58 vakıf ve %9 devlet mülkiyeti şeklindedir.

Harita53. Hüdâvendigâr (I.Murad) Külliyesi Mülkiyet Durumları analizi paftası

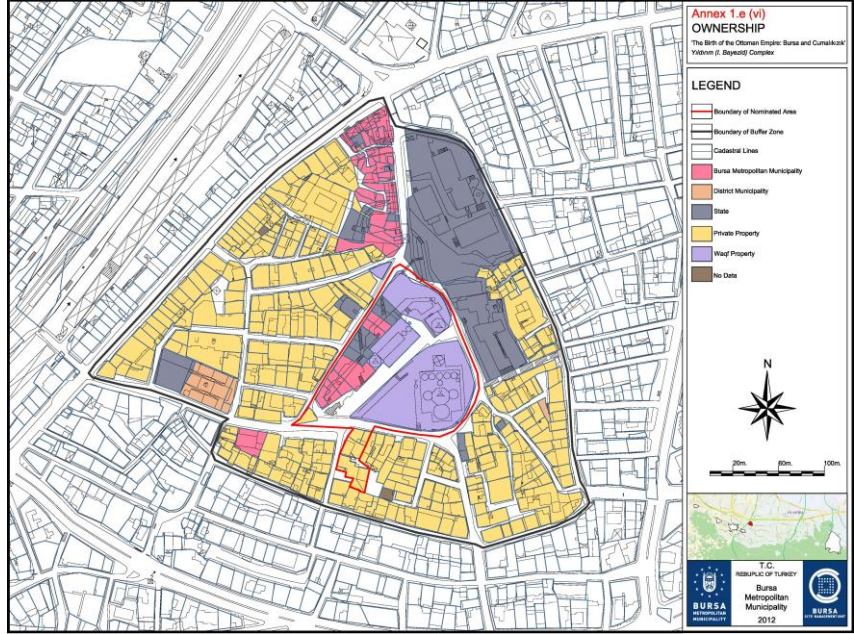
MÜLKİYET	ÇEKİRD EK	TAM PON	TOPLAM
	Oran%	Oran	Oran%
Özel Mülkiyet	33	77	73
Vakıf Mülkiyeti	58	15	20
Bursa Büyükşehir Beled.		6	5
Bölge Belediyesi			
Devlet	9	2	2
TOPLAM	100	100	100

Tablo2. Hüdâvendigâr (I.Murad) Külliyesi Mülkiyet Bilgileri

Yıldırım (I. Bâyezid) Külliyesi

Tampon bölgede çoğu arazi özel mülkiyette. Tampon bölgede (yönetim bölgesi) yapılan mülkiyet analizi araştırmasından elde edilen verilere göre bölgedeki tüm mülklerin %73'ü özel mülkiyette, %20'si vakıf arazisi, %5'i kamu alanı (BBB) ve %2'si ise devlet mülkiyetinde.

Tüm Vakıf mülkleri çekirdek alanda, külliye'nin bölümlerinin olduğu kısımlarda konumlanmıştır. Vakıflar Genel Müdürlüğü bu alandaki cami, medrese, mezarlık, Türk hamamı ve şadırvan gibi dini ve anıtsal yapıların mülkiyetini elinde bulunduruyor. Yıldırım (I. Bâyezid) Külliyesinde mülkiyet oranları %9 özel, %74 vakıf, kamu (BBB) %8 ve %9 devlet mülkiyeti şeklindedir.

Harita54. Yıldırım (I.Bâyezid) Külliyesi Mülkiyet Durumları analizi paftası

Mülkiyet	Çekirdek alan	Tampon Bölge	Toplam
	Oran%	Oran%	Oran%
Özel Mülkiyet	9	74	66
Vakıf Mülkiyeti	74		10
Bursa Büyükşehir	8	6	6
Bölge Belediyesi		2	1
Devlet	9	18	17
Toplam	100	100	100

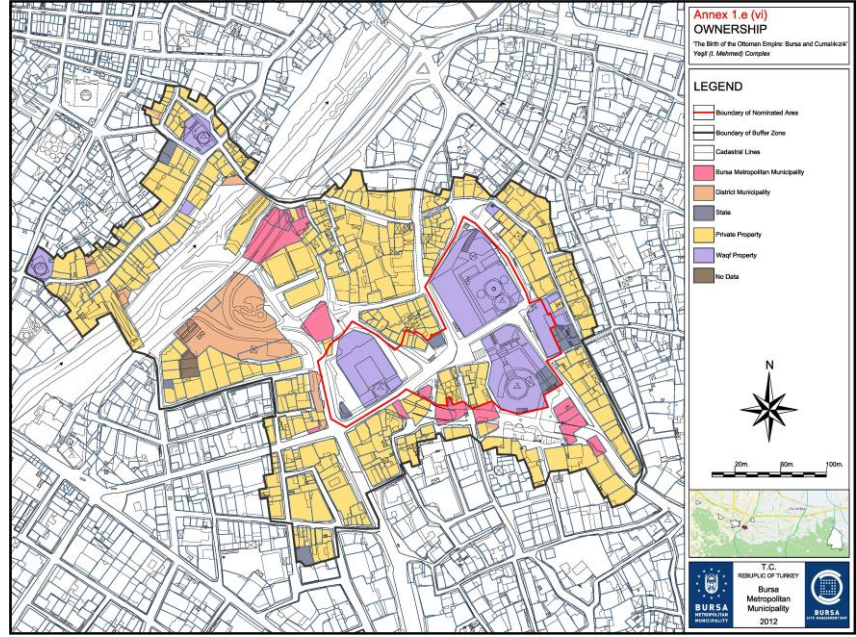
Tablo3.Yıldırım (I.Bâyezid) Külliyesi Mülkiyet Bilgileri

Yeşil (I. Mehmed) Külliyesi

Bölgedeki özel mülkiyetin neredeyse tamamı tampon bölgede yer alır. Tampon bölgede (yönetim bölgesi) yapılan mülkiyet analizi araştırmasından elde edilen verilere göre bölgedeki tüm mülklerin %66'sı özel mülkiyette, %10'u vakıf arazisi, %7'si kamu alanı (BBB) ve %17'si ise devlet mülkiyetinde.

Neredeyse tüm Vakıf mülkleri çekirdek alanda, külliye'nin bölümlerinin olduğu kısımlarda konumlanmıştır. Vakıflar Genel Müdürlüğü bu alandaki cami, medrese, mezarlık ve Türk hamamı gibi dini ve anıtsal yapıların mülkiyetini elinde bulunduruyor. Yeşil (I. Mehmed) Külliyesi'nde mülkiyet oranları %15 özel, %84

vakıf mülkiyeti şeklindedir.

Harita55. Yeşil (I.Mehmed) Külliyesi Mülkiyet Durumları analizi paftası

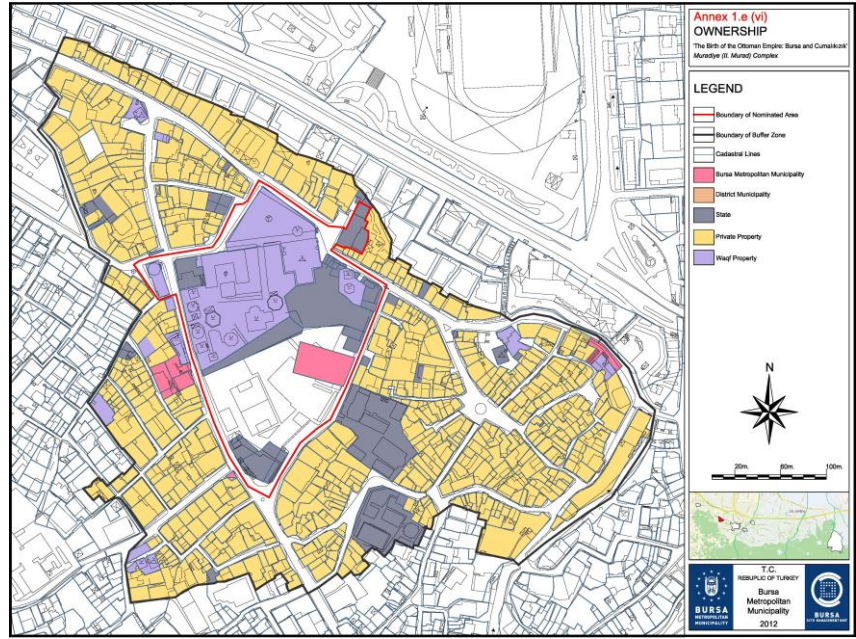
Mülkiyet	Çekird	Tampon	Toplam
	Oran%	Oran%	Oran%
Özel Mülkiyet	15	83	74
Vakıf Mülkiyeti	85	2	13
Bursa Büyükşehir Bel.		6	5
Bölge Belediyesi		7	6
Devlet		2	2
Toplam	100	100	100

Tablo4.Yeşil (I.Mehmed) Külliyesi Mülkiyet Bilgileri

Muradiye (II. Murad) Külliyesi

Bölgedeki özel mülkiyetin neredeyse tamamı tampon bölgede yer alır. Tampon bölgede (yönetim bölgesi) yapılan mülkiyet analizi araştırmasından elde edilen verilere göre bölgedeki tüm mülklerin %74'ü özel mülkiyette, %13'ü vakıf arazisi, %11'i kamu alanı (BBB – Bölge Belediyesi) ve %2'si ise devlet mülkiyetinde.

Çekirdek bölgedeki Muradiye (II. Murad) Külliyesi, vakıf arazisi üzerindedir. Buna ek olarak çekirdek alanda devlet mülkiyetine dâhil alanlar da bulunur. Vakıflar Genel Müdürlüğü bu alandaki cami, medrese, türbe ve imaret gibi dini ve anıtsal yapıların mülkiyetini elinde bulunduruyor. Muradiye (II. Murad) Külliyesi'nde mülkiyet oranları %56 vakıf, %11 kamu (BBB) ve %33 devlet mülkiyeti şeklindedir.

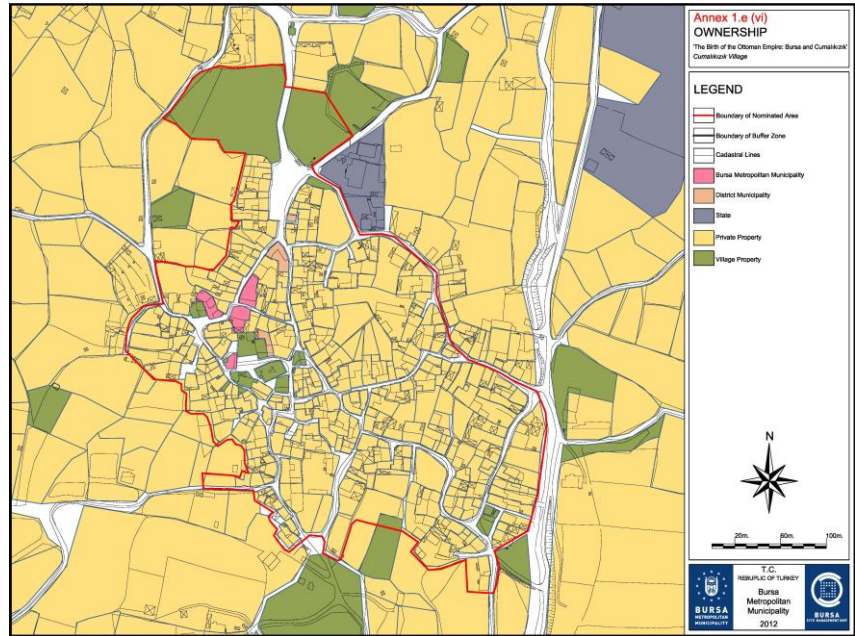
Harita56. Muradiye (II.Murad) Külliyesi Mülkiyet Durumları analizi paftası

Mülkiyet	Çekirdek	Tampon	Toplam
	Oran%	Oran%	Oran%
Özel Mülkiyet		92	78
Vakıf Mülkiyeti	56	2	11
Bursa Büyükşehir Bel.	11	1	2
Bölge Belediyesi			
Devlet	33	5	9
TOPLAM	100	100	100

Tablo5.Muradiye (II.Murad) Külliyesi Mülkiyet Bilgileri

3. Cumalıkızık Köyü

Tüm özel mülk ve devlet mülkünün bir kısmı tampon bölgede yer almaktadır. Tampon bölgede (yönetim bölgesi) yapılan mülkiyet analizi araştırmasından elde edilen verilere göre bölgedeki tüm mülklerin %78'i özel mülkiyette, %11'i vakıf arazisi, %2'si kamu alanı (BBB) ve %9'u ise devlet mülkiyetinde. Köyün tamamı çekirdek bölgede yer aldığından bu bölgenin neredeyse tamamı özel mülkiyete dâhil. Çekirdek bölgede aynı zamanda köye ait kısımlar da bulunmaktadır. Cumalıkızık Köyü'nün çekirdek bölgesi mülkiyet oranları %86 özel, %3 kamu (BBB- Bölge Belediyesi) ve %11 köy mülkü şeklindedir. Tampon bölgede (yönetim bölgesi) yapılan mülkiyet analizi araştırmasından elde edilen verilere göre bölgedeki tüm mülklerin %54'ü özel mülkiyette, %1'i vakıf arazisi, %3'ü kamu alanı (BBB – Bölge Belediyesi), %41'i devlet mülkiyetindedir ve %2'si köy mülküdür.

Harita57. Cumalıkızık Köyü Mülkiyet Durumları analizi paftası

Mülkiyet	Çekirdek Oran%	Tampon Oran%	Toplam Oran%
Özel Mülkiyet	86	53	54
Vakıf Mülkiyeti		1	1
Bursa Büyükşehir Belediyesi	2		2
Bölge Belediyesi	1		1
Devlet		43	41
Köy Mülkiyeti ¹	11	3	2
Toplam	100	100	100

Tablo6. Cumalıkızık Köyü Mülkiyet Bilgileri

5.b Koruma Göstergeleri [Ek 1.e-(iii)'deki ayrıntılı haritaya bakınız]

Seri adaylık olarak sunulan aday alanlar toplam 6 parçadan oluşmaktadır. Bu aday alanlar fiziksel, sosyal ve mimari değerlerine göre üç temel gruba ayrılmıştır: Hanlar Bölgesi (Orhan Gazi Külliyesi ve Çevresi), Sultan Külliyesi (Hüdâvendigâr, Yıldırım, Yeşil, Muradiye) ve Cumalıkızık Köyü.

Bu bölümde çekirdek ve tampon alanları etkileyen koruma ile ilgili tüm yasal düzenlemelerden genel olarak bahsedildikten sonra, her bir çekirdek alan özel olarak incelenmiştir.

Türkiye’de korumaya ilişkin en üst yasal çerçeve olarak, 1982 tarihli T.C. Anayasası’nın 63. maddesi gösterilebilir. Anayasa’nın XI. bölümü 63. maddesi ile devlet; tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve bu amaçla destekleyici ve teşvik edici

¹ Köy Mülkiyeti: Köy, mahalli idare teşkilatının en küçük yerleşim yeri, muhtar ile tüzel kişiliğe sahiptir. Bu tüzel kişiliğe ait olan köyün ortak sahipliğindeki yerleşimler köy mülkiyeti ile tanımlanmaktadır.

tedbirlerin alınması konusunda yetkili kılınmıştır.

Aday gösterilen tüm alanlar 1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kanunu hükmü altında korunmaktadır. Bu kanun Türkiye'de koruma konusundaki temel kanundur.

Söz konusu kanun kapsamında tanımlanmış olan sit alanları, sahip oldukları tarihi, sosyal, ekonomik, mimari ve tabiat değerleri ile korunması gereken alanlardır. Kentsel sitler ise, mimari, mahalli, tarihsel, estetik ve sanat özelliği bulunan kültürel ve tabii çevre elemanlarının birlikte bulundukları alanlardır. Bu bağlamda seri adaylık dosyası olarak sunulan dosyada yer alan tüm çekirdek alanlar, kentsel sit alanları içerisinde yer almaktadır. Kentsel sitler ile ilgili koruma ve kullanma koşulları 04.10.2006 tarih ve 720 sayılı (değişik 01.11.2007 tarih ve 736 sayılı ilke kararı) İlke Kararı ile belirlenmiş olup; yapılanma şartları Koruma Bölge Kurulu'nca değerlendirilmektedir.

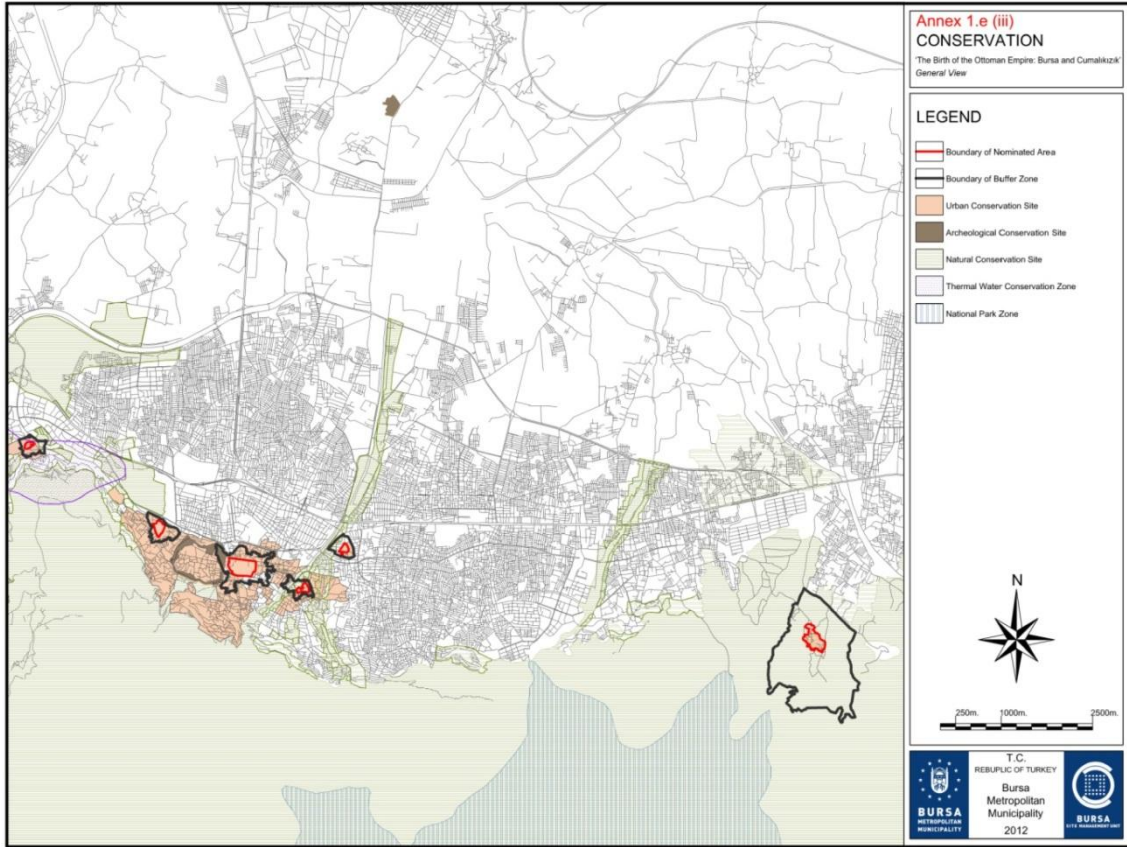
Çekirdek alan içerisinde yer alan vakıf mülkiyetindeki yapılar, 20.02.2008 tarihinde yenilenerek yürürlüğe giren 5737 sayılı Vakıflar Kanunu ile korunmaktadır. Vakıf mülkleri ile ilgili yapılacak tüm proje ve uygulamalarda Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nden izin alınması gerekmektedir. Söz konusu mülklerin basit onarımları için ise Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden onay alınması gerekmektedir. Yapılacak tüm uygulamalar, Koruma Bölge Kurulu'ndan onay alınarak Vakıflar Bölge Müdürlüğü denetiminde gerçekleştirilmektedir.

Ayrıca çekirdek alanların içinde bulunduğu tüm alanlar için onaylı 1/1000 ölçekli koruma amaçlı imar planları bulunmaktadır. Bu planlar, ilgili ilçe Belediyesi tarafından hazırlanarak ilçe belediye meclisi tarafından onaylanır, Büyükşehir Belediyesi Meclisince onaylandıktan sonra Koruma Kurulunun uygun görüşü ile yürürlüğe girer. Söz konusu koruma amaçlı imar planları kapsamında kalan alanlarda, yapılacak tüm projeler ve uygulamalar için Koruma Bölge Kurulu'ndan izin ve onay alınması gerekmektedir. Her bir plan, çekirdek alanları etkileyen kararları ile birlikte aşağıda daha detaylı anlatılacaktır. (Bkz. 5.d.1)

Hanlar Bölgesi ve Sultan Külliyesi'nin yer aldığı Bursa kent merkezindeki tüm anıtsal yapılar, ilk olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Üst Kurulu'nun aldığı 14.02.1986 tarihli ve 1918 sayılı kararla ulusal envantere kaydedilmiştir. Cumalıkızık Köyü'ndeki anıtsal ve geleneksel sivil mimarlık örneği konutlar ise Kültür ve Turizm Bakanlığı Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından 14.10.1990 tarihli ve 1372 sayılı kararla ulusal envantere

kaydedilmiştir. Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 24.10.1993 tarihli 3508 sayılı ve 28.04.2010 tarihli 5640 sayılı kararları ile Cumalıkızık Köyü'ndeki bazı başka konutlar da kayda eklenmiştir. Her bir yapıya ait envanter kaydı bulunmaktadır. (Bu kayıtlar dikkate alınarak, güncelleştirilmiş envanter föyleri için bkz. Ek 2A-1) Tescilli tüm yapılar ile ilgili proje ve uygulamalar için Bursa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun onayının alınması zorunludur. Ayrıca tüm çekirdek alanlar içerisinde yer alan anıt ağaçlar ile ilgili kararlar da Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na bağlı Tabiat Varlıklarını Koruma Komisyonu tarafından alınmaktadır.

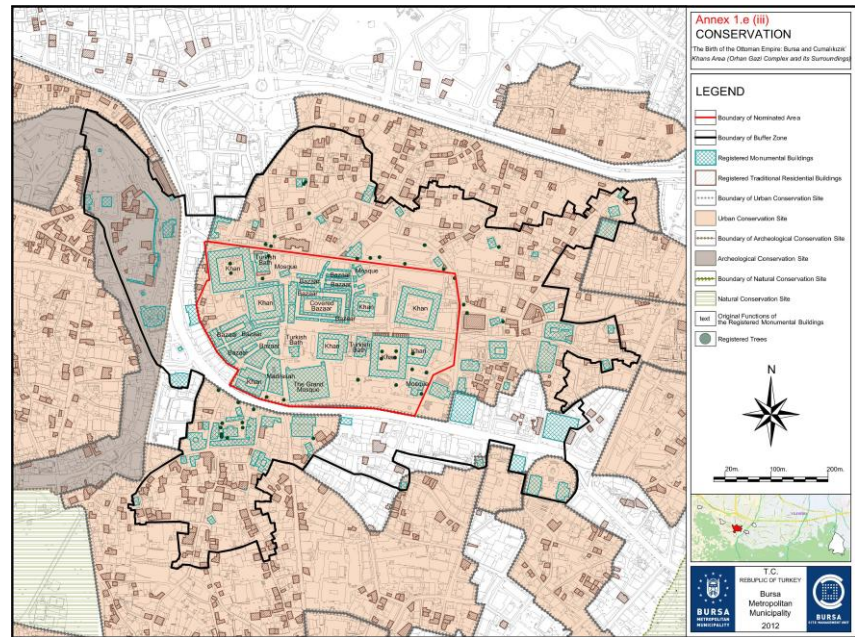
Aday bölgelerin her bir bileşeninin sınırları, Faaliyet İlkeleri (Operational Guidelines) ve ulusal sit yönetimi kanununa uygun bir şekilde bölgedeki tüm tarafların görüşlerinin alındığı katılımcı bir yaklaşımla belirlendi. Hanlar Bölgesi ve Cumalıkızık bölgelerinin belirlenen ilk sınırları Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 19 Ekim 2010'da onaylandı. 2011'de Bursa Sit Alanı Birimi yönetim planlarının hazırlık aşamasında elde edilen veriler değerlendirildikten sonra, Osmanlı kent planlaması metodu olarak sahip oldukları büyük evrensel değerleri göz önüne alındığında Sultan Külliyesi de (Hüdâvendigâr, Yıldırım, Yeşil ve Muradiye) onaylanan sınırlara eklendi. Tüm bu yeni sınır tanımlamaları önce 21.06.2012'de alınan 847 sayılı kararla Bursa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından, daha sonra da 19 Temmuz 2012'de Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından onaylanmıştır (bkz. Ek 7B-iv). Yönetim planı çalışmaları bu sınırlar içinde sürdürülmektedir.

Harita58. Kentsel ve doğal sit sınırları içinde aday alanların konumu & tescilli yapılar (korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkları) paftası (Bursa Yönetim Planı dâhilindeki alanların Koruma Durumu)

1. Hanlar Bölgesi (Orhan Gazi Külliyesi ve Çevresi)

Reyhan-Kayhan-Hanlar Bölgesi'nin dâhil olduğu kent sit alanı sınırları Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Üst Kurulu'nun 14.02.1986 tarihli ve 1918 sayılı kararıyla belirlenmiştir.

Harita59. Hanlar Bölgesi (Orhan Gazi Külliyesi ve Çevresi) Koruma Durumu

Çekirdek alanın içinde bulunduğu, kentsel sit sınırlarını kapsayan, 1/1000 ölçekli Bursa Merkez Alanı ve Reyhan-Kayhan-Hanlar Koruma Amaçlı İmar Planı Bursa Koruma Kurulu'nun 27.10.1988 / 218, 01.03.1989 / 426, 01.04.1989 / 456, 04.06.1989 / 516 sayılı kararlarıyla uygun görülmüştür. Bu doğrultuda dijital olarak hazırlanan plan, Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 15.04.2004 gün ve 10434 sayılı kararı ile uygun görülmüştür. (Ek 5D-2) Söz konusu koruma amaçlı imar planı kapsamında kalan alanda, yapılacak tüm projeler ve uygulamalar için Koruma Kurulundan izin ve onay alınması gerekmektedir.

Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu tarafından 1986 yılında alınmış olan 1918 sayılı karara göre Hanlar Bölgesi çekirdek alanı içerisinde toplam 21 adet tescilli anıt eser (monumental building) yer almaktadır. Tampon bölgede ise 60 adet tescilli anıt eser bulunmaktadır. Yönetim alanı içerisinde toplam 229 adet tescilli sivil mimarlık örneği (traditional residential building) yapı yer almaktadır. Her bir yapıya ait envanter kaydı bulunmaktadır. (Bu kayıtlar dikkate alınarak, güncelleştirilmiş envanter föyleri için bkz. Ek 2A-1) Tescilli tüm yapılar ile ilgili proje ve uygulamalar için Bursa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun onayının alınması zorunludur.

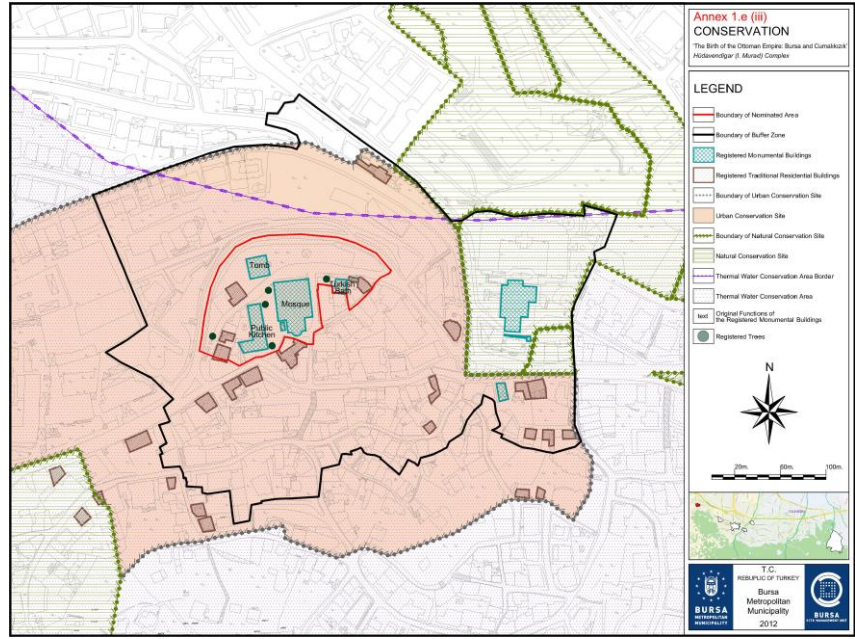
Ayrıca çekirdek alan içerisinde toplam 19 adet, tampon alanda 27 adet tescilli anıt ağaç bulunmaktadır. Bu ağaçlar ile ilgili uygulamalar için Tabiat Varlıklarını Koruma Komisyonu'ndan izin ve onay alınması gerekmektedir.

Hanlar Bölgesi'nin tanımlanan sınırları ilk olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 19 Ekim 2010'da onaylandı. Osmanlı planlama metodunun, UNESCO Dünya Miras Listesi'ne adaylık için şart koştuğu, İstisnai Evrensel Değer (Outstanding Universal Value) olarak tanımlanması sebebiyle bu sınırlar tekrar düzenlenmiştir. Tekrar düzenlenen sınır tanımlamaları Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 21.06.2012 tarihli ve 847 sayılı kararıyla kabul edilmiş; Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 19 Temmuz 2012'de onaylanmıştır (bkz. Ek 7B-iv). Yönetim planlaması çalışmaları bu sınırlar içinde uygulanmaktadır.

2. Külliyeler

Hüdâvendigâr (I. Murad) Külliyesi

Çekirdek alan, Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu'nun 14.02.1986 tarih ve 1918 sayılı kararı ile belirlenen Çekirge kentsel sit alanı içinde yer almaktadır. Ayrıca çekirdek alan, yoğunlukla sağlık ve turizm amaçlı kullanılmakta olan sıcak su kaynağı barındıran 'Çekirge Jeotermal Bölgesi' içinde bulunmaktadır. Bu bölge sıcak su koruma alanı olarak belirlenmiştir. 03.06.2007 tarih ve 5686 sayılı Jeotermal Kaynaklar Ve Doğal Mineralli Sular Kanunu'na istinaden arazi kullanımı ve yapılaşma ile ilgili kısıtlama ve koşullar, imar planlarında esas alınmaktadır.

Harita60. Hüdâvendigâr (I. Murad) Külliyesi kentsel ve doğal sit sınırları içinde aday alanların konumu & tescilli yapılar (korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkları) paftası - Hüdâvendigâr (I. Murad) Külliyesi Koruma Durumu Haritası -

Çekirdek alanın içinde bulunduğu, 1/1000 ölçekli Çekirge Sıcaksu (Termal) Koruma Planı Bursa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 11.07.1995 gün ve 4521 sayılı kararıyla uygun görülmüştür. (Ek 5D-2) Söz konusu koruma amaçlı imar planı kapsamında kalan alanda, yapılacak tüm projeler ve uygulamalar için Koruma Kurulundan izin ve onay alınması gerekmektedir.

Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu tarafından 1986 yılında alınmış olan 1918 sayılı karara göre Hüdâvendigâr (Murad I) Külliyesi çekirdek alanı içerisinde toplam 6 adet tescilli anıt eser yer almaktadır. Tampon bölgede ise 3 adet tescilli anıt eser bulunmaktadır. Yönetim alanı içerisinde toplam 17 adet tescilli sivil mimarlık örneği yapı yer almaktadır. Her bir yapıya ait envanter kaydı bulunmaktadır. (Bu kayıtlar dikkate alınarak, güncelleştirilmiş envanter föyleri için bkz. Ek 2A-1) Tescilli tüm yapılar ile ilgili proje ve uygulamalar için Bursa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun onayının alınması zorunludur.

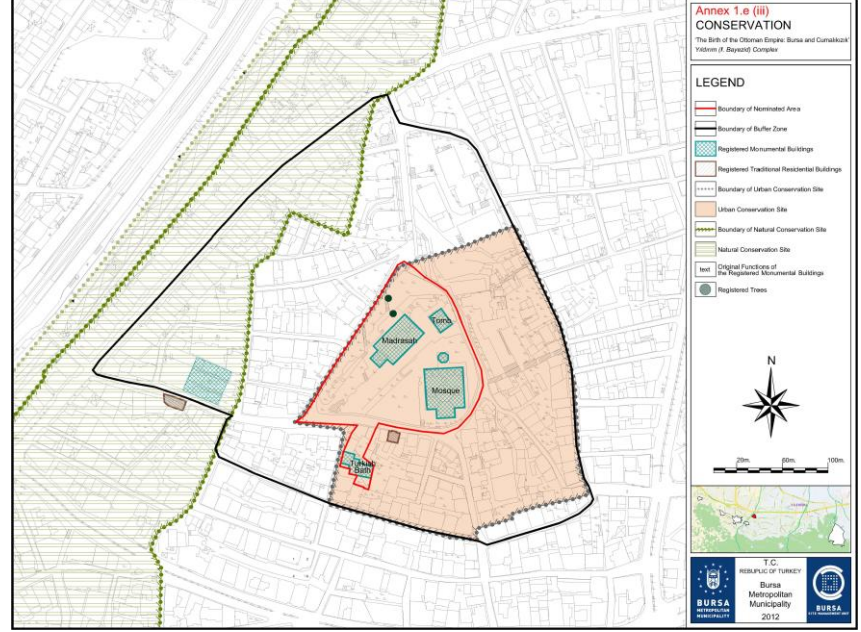
Ayrıca çekirdek alan içerisinde toplam 5 adet tescilli anıt ağaç bulunmaktadır. Bu ağaçlar ile ilgili uygulamalar için Tabiat Varlıklarını Koruma Komisyonu'ndan izin ve onay alınması gerekmektedir.

Sultan Külliyesi (Hüdâvendigâr, Yıldırım, Yeşil ve Muradiye), Osmanlı planlama metodunun öne çıkan Üstün Evrensel Değer (Outstanding Universal Value) olarak tanımlanması sebebiyle Hanlar Bölgesi ve Cumalıkızık Köyü'nün onaylanan sınırlarına eklenmiştir. Tekrar düzenlenen sınır tanımlamaları Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 21.06.2012 tarihli ve 847 sayılı kararıyla kabul edilmiş; Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 19 Temmuz 2012'de onaylanmıştır (bkz. Ek 7B-iv).

Yönetim planlaması çalışmaları bu sınırlar içinde uygulanmaktadır.

**Yıldırım (I. Bâyezid)
Külliyesi**

Çekirdek alan, Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu'nun 27.07.1984 tarih ve 347 sayılı karar doğrultusunda belirlenen Yıldırım- Davutkadı kentsel sit alanı içinde yer almaktadır.

Harita61. Yıldırım (I. Bâyezid) Külliyesi kentsel ve doğal sit sınırları içinde aday alanların konumu & tescilli yapılar (korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkları) paftası - Yıldırım (I. Bâyezid) Külliyesi Koruma Durumu Haritası

Çekirdek alanın içinde bulunduğu, 1/1000 ölçekli Yıldırım Davutkadı Uygulama İmar Planı Kültür Bakanlığı'nın 03.01.1985/160132072-610 sayılı kararı ile onaylanmıştır. (Ek 5D-2) Söz konusu koruma amaçlı imar planı kapsamında kalan alanda, yapılacak tüm projeler ve uygulamalar için Koruma Kurulundan izin ve onay alınması gerekmektedir. Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu tarafından 1986 yılında alınmış olan 1918 sayılı karara göre Yıldırım (I. Bâyezid) Külliyesi çekirdek alanı içerisinde toplam 5 adet tescilli anıt eser(monumental building) yer almaktadır. Tampon bölgede ise 1 adet tescilli anıt eser bulunmaktadır. Yönetim alanı içerisinde 1 adet tescilli sivil mimarlık örneği (traditional residential building) yapı yer almaktadır. Her bir yapıya ait envanter kaydı bulunmaktadır. Her bir yapıya ait envanter kaydı bulunmaktadır. (Bu kayıtlar dikkate alınarak, güncelleştirilmiş envanter föyleri için bkz. Ek 2A-1) Tescilli tüm yapılar ile ilgili proje ve uygulamalar Bursa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu onayı alınmadan yapılamaz.

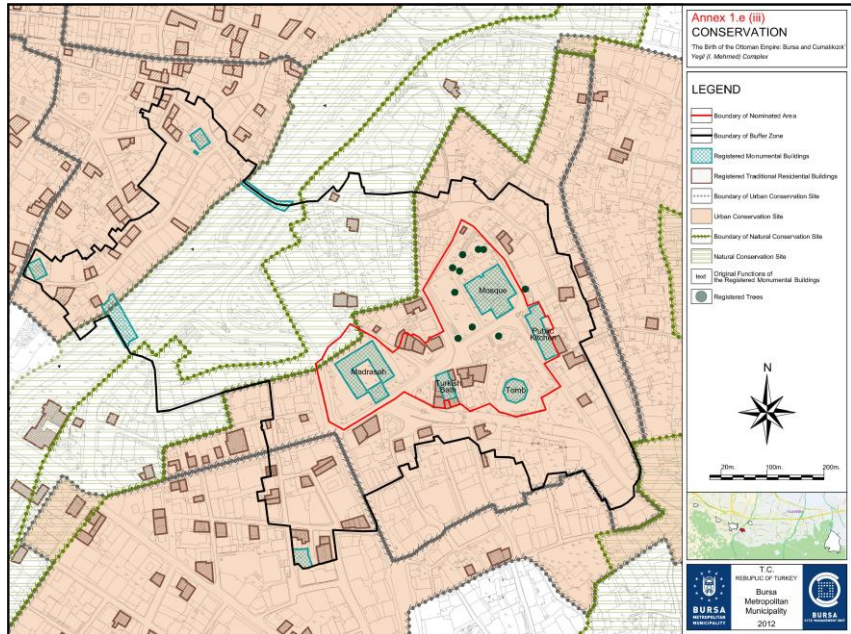
Ayrıca çekirdek alan içerisinde toplam 2 adet tescilli anıt ağaç bulunmaktadır. Bu ağaçlar ile ilgili uygulamalar için Tabiat

Varlıklarını Koruma Komisyonu'ndan izin ve onay alınması gerekmektedir.

Sultan Külliyesi (Hüdâvendigâr, Yıldırım, Yeşil, and Muradiye), Osmanlı planlama metodunun öne çıkan Üstün Evrensel Değer (Outstanding Universal Value) olarak tanımlanması sebebiyle Hanlar Bölgesi ve Cumalıkızık Köyü'nün onaylanan sınırlarına eklenmiştir. Tekrar düzenlenen sınır tanımlamaları Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 21.06.2012 tarihli ve 847 sayılı kararıyla kabul edilmiş; Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 19 Temmuz 2012'de onaylanmıştır (bkz. Ek 7B-iv). Yönetim planlaması çalışmaları bu sınırlar içinde uygulanmaktadır.

Yeşil (I. Mehmed) Külliyesi

Çekirdek alan, Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu'nun 11.06.1982 tarih ve 12954 sayılı karar doğrultusunda belirlenen Setbaşı- Yeşil- Emirsultan kentsel sit alanı içinde yer almaktadır.

Harita62. Yeşil (I. Mehmed) Külliyesi kentsel ve doğal sit sınırları içinde aday alanların konumu & tescilli yapılar (korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkları) paftası – Yeşil (I. Mehmed) Külliyesi Koruma Durumu

Çekirdek alanın içinde bulunduğu, 1/1000 ölçekli Yıldırım Setbaşı Emirsultan Uygulama İmar Planı Kültür Bakanlığı'nın 03.05.1983/160131009-512 sayılı kararı ile onaylanmıştır. (Ek 5D-2) Söz konusu koruma amaçlı imar planı kapsamında kalan alanda, yapılacak tüm projeler ve uygulamalar için Koruma Kurulundan izin ve onay alınması gerekmektedir.

Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu tarafından 1986 yılında alınmış olan 1918 sayılı karara göre Yeşil (I. Mehmed) Külliyesi çekirdek alanı içerisinde toplam 6 adet tescilli anıt eser(monumental building) yer almaktadır. Tampon bölgede ise 7 adet tescilli anıt eser bulunmaktadır. Yönetim alanı içerisinde toplam 55 adet tescilli sivil mimarlık örneği (traditional

residential building) yapı yer almaktadır. Her bir yapıya ait envanter kaydı bulunmaktadır. Her bir yapıya ait envanter kaydı bulunmaktadır. (Bu kayıtlar dikkate alınarak, güncelleştirilmiş envanter föyleri için bkz. Ek 2A-1) Tescilli tüm yapılar ile ilgili proje ve uygulamalar Bursa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu onayı alınmadan yapılamaz.

Ayrıca çekirdek alan içerisinde toplam 10 adet tescilli anıt ağaç bulunmaktadır. Bu ağaçlar ile ilgili uygulamalar için Tabiat Varlıklarını Koruma Komisyonu'ndan izin ve onay alınması gerekmektedir.

Harita63. Muradiye (II. Murad) Külliyesi kentsel ve doğal sit sınırları içinde aday alanların konumu& tescilli yapılar (korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkları) paftası
- Muradiye (II.Murad) Külliyesi Koruma Durumu Haritası -

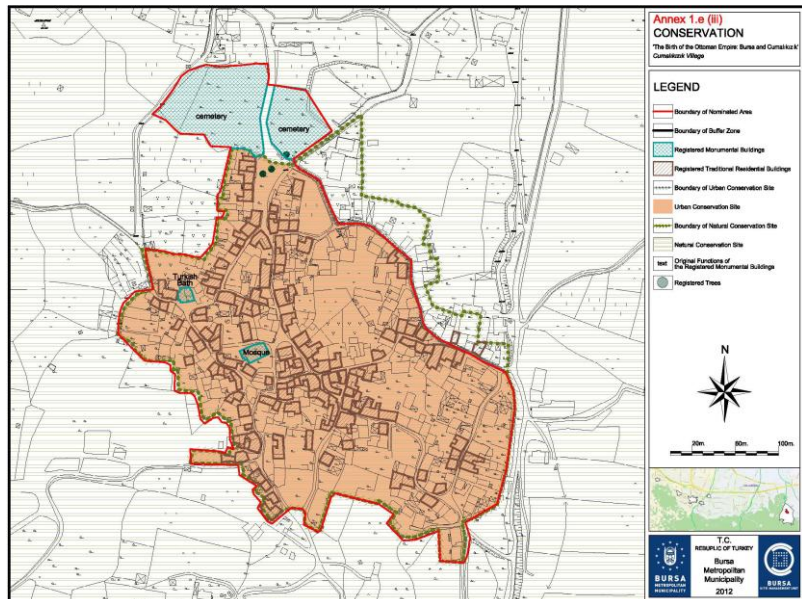
tüm projeler ve uygulamalar için Koruma Kurulundan izin ve onay alınması gerekmektedir.

Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu tarafından 1986 yılında alınmış olan 1918 sayılı karara göre Muradiye (Murad II) Külliyesi çekirdek alanı içerisinde toplam 20 adet tescilli anıt eser(monumental building) yer almaktadır. Tampon bölgede ise 10 adet tescilli anıt eser bulunmaktadır. Yönetim alanı içerisinde toplam 85 adet tescilli sivil mimarlık örneği (traditional residential building) yapı yer almaktadır. Her bir yapıya ait envanter kaydı bulunmaktadır. Her bir yapıya ait envanter kaydı bulunmaktadır. (Bu kayıtlar dikkate alınarak, güncelleştirilmiş envanter föyleri için bkz. Ek 2A-1) Tescilli tüm yapılar ile ilgili proje ve uygulamalar Bursa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu onayı alınmadan yapılamaz.

Ayrıca çekirdek alan içerisinde toplam 3 adet tescilli anıt ağaç bulunmaktadır. Bu ağaçlar ile ilgili uygulamalar için Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'ndan izin ve onay alınması gerekmektedir.

Sultan Külliyesi (Hüdâvendigâr, Yıldırım, Yeşil ve Muradiye), Osmanlı planlama metodunun Öne çıkan Evrensel Değer (Outstanding Universal Value) olarak tanımlanması sebebiyle Hanlar Bölgesi ve Cumalıkızık Köyü'nün onaylanan sınırlarına eklenmiştir. Tekrar düzenlenen sınır tanımlamaları Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 21.06.2012 tarihli ve 847 sayılı kararıyla kabul edilmiş; Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 19 Temmuz 2012'de onaylanmıştır (bkz. Ek 7B-iv). Yönetim planlaması çalışmaları bu sınırlar içinde uygulanmaktadır.

3. Cumalıkızık Köyü

Harita64. Cumalıkızık Köyü kentsel ve doğal sit sınırları içinde aday alanların konumu & tescilli yapılar (korunması gerekli taşınmaz kültür varlıkları) paftası – Cumalıkızık Köyü Koruma Durumu Haritası -

Çekirdek alan, Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Yüksek Kurulu'nun 14.03.1991 tarih ve 12730 sayılı kararı ile Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 25.02.1991 tarih ve 1624 sayılı kararı doğrultusunda belirlenen Cumalıkızık kentsel ve doğal sit alanı içinde yer almaktadır.(Ek 7B-iii)

2863 sayılı yasanın 644 numaralı "Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri" konulu kararıyla, doğal varlıklar ve sit alanlarına dair görev ve yetkiler Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na verilmiştir. Doğal sitler ile ilgili koruma ve kullanma koşulları ise 19.06.2007 tarih ve 728 sayılı İlke Kararı ile belirlenmiştir.

Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 24.10.1993 tarih ve 3508 sayılı kararıyla uygun görülmüştür. (Ek 5D-2)

Söz konusu koruma amaçlı imar planı kapsamında kalan alanda, yapılacak tüm projeler ve uygulamalar için Koruma Kurulundan izin ve onay alınması gerekmektedir.

Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından alınmış 1990,1993,2010 yılları 1372, 3508, 5640 sayılı kararlar doğrultusunda Cumalıkızık Köyü çekirdek alanı içerisinde toplam 4 adet tescilli anıt eser(monumental building) yer almaktadır. Yönetim alanı içerisinde toplam 123 adet tescilli sivil mimarlık örneği (traditional residential building) yapı yer almaktadır. Her bir yapıya ait envanter kaydı bulunmaktadır. Her bir yapıya ait envanter kaydı bulunmaktadır. (Bu kayıtlar dikkate alınarak, güncelleştirilmiş envanter föyleri için bkz. Ek 2A-2) Tescilli tüm yapılar ile ilgili proje ve uygulamalar Bursa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu onayı alınmadan yapılamaz.

Ayrıca çekirdek alan içerisinde toplam 3 adet tescilli anıt ağaç bulunmaktadır. Bu ağaçlar ile ilgili uygulamalar için de Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'ndan izin ve onay alınması gerekmektedir.

Cumalıkızık Köyü'nün tanımlanan sınırları il olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 18 Ekim 2010'da kabul edilmiştir. Osmanlı planlama metodunun, Öne çıkan Evrensel Değer (Outstanding Universal Value) olarak tanımlanması sebebiyle bu sınırlar tekrar düzenlenmiştir. Tekrar düzenlenen sınır tanımlamaları Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 21.06.2012 tarihli ve 847 sayılı kararıyla kabul edilmiş; Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 19 Temmuz 2012'de onaylanmıştır (bkz. Ek 7B-iv). Yönetim planlaması çalışmaları bu sınırlar içinde uygulanmaktadır.

5.c Koruma Önlemlerinin Uygulama Araçları

Kültür ve Turizm Bakanlığı, tüm taşınır ve taşınmaz tarihi, kültürel ve doğal varlıkların korunmasında en üst düzey merkezi kurumdur. Konu hakkında yasa ve yönetmelik üretme otoritesine sahiptir. Standart belirleyici ve politika oluşturunca role sahiptir.

Genel Müdürlük bünyesindeki Kültürel Varlıkların Korunması Kurulu Bölge Müdürlüğü taşınmaz kültürel varlıkların korunması, onaylanması ve süpervizyonundan sorumlu temel birimdir. İlgili kurum yada kişiler tarafından hazırlanan projeler ve sit alanı koruma planları, bahsi geçen Koruma Kurulu'nun onayı olmadan yürürlüğe geçirilemez. (Koruma-Planlama ile ilgili kamu kuruluşları ve uygulamaları arasındaki ilişki Tablo 15'te resmedilmiştir)

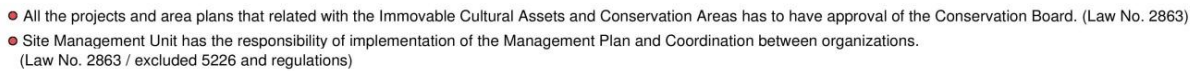
Çevre ve Şehircilik Bakanlığı doğal sit alanları ve tabiat varlıklarının korunmasıyla görevlidir. Genel Müdürlük bünyesindeki Tabiat Varlıklarının Korunması Kurulu Bölge Müdürlüğü doğal varlıkların korunması, onaylanması ve süpervizyonundan sorumlu temel birimdir. Bu bağlamda, Cumalıkızık Köyü'nün çekirdek alanının kentsel sit içinde olmasının yanısıra doğal siti de barındırması ve Hüdâvendigâr (Murad I) Külliyesi çekirdek alanının termal su bölgesi içinde bulunması sebebiyle söz konusu alanlar ayrıca Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın yetkisi altındadırlar. Ayrıca tüm çekirdek alanlar içerisinde yer alan anıt ağaçlar ile ilgili kararlar da Tabiat Varlıklarını Koruma Komisyonu tarafından alınmaktadır.

Bursa Büyükşehir Belediyesi yerel yönetimde birinci derece sorumlu kurumdur. Bölge belediyeleri de, bahsi geçen durumda Osmangazi ve Yıldırım belediyeleri, yerel yönetim açısından sorumluluk sahibi kurumlardır. Her iki tür belediye kurumları da, miras korunmasının planlama ve uygulamasında doğrudan rol alırlar. Koruma projelerini başlatır, uygulamasını kontrol eder ve sürecin süpervizyonunu gerçekleştirirler.

Ayrıca alanlarla ilgili 1/1000 ölçekli koruma amaçlı imar planları ilgili ilçe Belediyesi tarafından hazırlanarak ilçe belediye meclisi tarafından onaylanır, Büyükşehir Belediyesi meclisince onaylandıktan sonra Koruma Kurulunun uygun görüşü ile yürürlüğe girer.

Vakıflar Bölge Müdürlükleri, mülkiyetlerindeki kültür varlıkları için yapacakları tüm uygulamaların denetiminden sorumlu ve yetkilidirler. Bursa Vakıflar Bölge Müdürlüğü, çekirdek alanlardaki kendi mülkleri ile ilgili projeler ve uygulamaları gerçekleştirmektedir. Bunun yanında, protokol veya kiralama yöntemi kullanılarak diğer kamu kurumlarınca gerçekleştirilen proje ve uygulamalarında Bursa Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nden izin alınması gerekmektedir. Söz konusu mülklerin basit onarımları için ise Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden onay alınması gerekmektedir. Yapılacak tüm uygulamalar, Koruma Kurulu'ndan onay alınarak Vakıflar Bölge Müdürlüğü denetiminde gerçekleştirilmektedir.

127

Yönetim planı Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanır; ardından bu protokoller, uygulamanın birlikte ve eşgüdümlü gerçekleştirilebilmesi amacıyla Osmangazi ve Yıldırım Belediyeleri ile birlikte imzalanır. İlgili yasal düzenleme sonucunda 2011'de Bursa Büyükşehir Belediyesi projeler departmanı bünyesinde bir müdür, bir proje ekibi, bir danışmanlar kurulu ve bir koordinasyon denetimi kurulundan oluşan "Bursa Sit Alanı Yönetimi Birimi" oluşturulmuştur. Alan Başkanlığı, tüm paydaşları arasında iletişimi sağlayacak bir eşgüdüm platformu oluşturarak koordinasyonu sağlamak ve Dünya Mirası olmaya aday alanların uluslararası normlarda hazırlanan yönetim planı çerçevesinde korunabilmesi amacıyla çalışmalar yapmaktır.

Sit alanları yönetimini denetleyen bu birim Yıldırım ve Osmangazi Belediyeleri'yle ve Vakıflar Müdürlüğü'yle doğrudan iletişim halindedir. Büyükşehir Belediyesi Etüd Proje Daire Başkanlığı, koruma projelerinde öncelikleri belirleme, planlama, onaylama ve denetiminde Alan Başkanlığı Birimi ile sıkı işbirliği içinde hareket eder.

5.d Aday gösterilmiş olan varlığın yer aldığı Belediye veya Bölge ile ilişkili var olan planlar

Aday bölgeler fiziksel, sosyal ve mimari özelliklerine göre üç temel gruba ayrıldılar: Hanlar Bölgesi (Orhan Gazi Külliyesi ve çevresi), Sultan Külliyesi (Hüdavendigâr, Yıldırım, Yeşil, Muradiye) ve Cumalıkızık Köyü. Aşağıda aday bölgeleri kapsayan üst ölçekli planlar tanımlanmış, ardından bu üç gruptaki çekirdek bölgelere uygulanan 1:1000 ölçekli planlar açıklanmıştır.

5.d.1. Bölgesel ve Yerel Planlar

1/100000 Ölçekli Bursa İl Çevre Düzeni Planı, 1998

Bursa 2020 Yılı 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı 19.01.1998 tarihinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Yeni planlama bölgelerinin oluşturulduğu bu planda, aday bölgeler Merkezi Planlama Bölgesi denilen kısımda bulunur.

Bu planın amacı 2863 sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu”na uygun olarak sit alanlarının korunmasıdır. Amaç, geliştirme prensipleri uygun olarak, tarihi kimliğin korunduğu bölgelerde nüfus artışı ve yığılmasına sebep olacak kararlar alınmasından kaçınmaktır. Planlama prensipleri açısından metropolitan bölgede hizmet ve turizm sektörleri gelişime cesaretlendirilirken, tarihi yerleşim kimliğinin korunabilmesi için hiçbir tür ya da boyutta sanayi işletmesinin varlığına izin verilmemesi kararı verildi.

Benzer şekilde,

- Tarihi yapıların yer aldığı Merkezi Planlama Bölgesi'nin korunması, ıslahı ve restorasyonu zaruridir. Bölgenin kimliği için yapılacak olan gerekli düzenlemeler 2020'ye kadar hizmet sektörü tarafından sürdürülecektir. Bu planlama bölgesinde nüfus yoğunluğunun artışına izin verilemez; yerleşim merkezinin ıslahı ve özerkleştirilmesi büyük önem taşır.

MERKEZ VE BATI PLANLAMA BÖLGESİ 1/25.000 NAZIM İMAR PLANI (Açıklama Raporu, 2005)

Merkez ve Batı Planlama Bölgesi 1/25000 Nazım İmar Planı, Bursa Büyükşehir Belediyesi Kurultayı'nın 13.07.2006 tarihli ve 476-477 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Plan hedefleri arasında aday alanları etkileyenler belirtilmektedir:

- Tarihi merkezlerin korunması, ıslahı ve restorasyonu Merkezi Planlama Bölgesi için hayati önem taşır. Doğal, tarihi, kültürel çevrenin, ekolojik sistemlerin, kırsal ve kentsel alanda arazinin ve doğal kaynakların en uygun şekilde korunması, kullanılması, yaşatılması ve geliştirilmesi hedeflenmektedir.

- Sit alanlarına dair plan hedeflerine göre “Bu sit alanları Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması Yasasına uygun olarak Koruma Komiteleri tarafından tasdik edilmiştir. Bahsi geçen ölçek içindeki tarihi, kültürel ve doğal miraslar değerleri gelecek nesillere aktarılmak üzere korunacaktır.” Dahası, bahsi geçen planın hükümlerine göre “Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını koruma Bölge Müdürlüğü tarafından alınan koruma sit alanlarına dair kararla, 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı ile 1/1000 ölçekli İmar Planı aynı ekseninde uygulanacaktır.”

Bursa Osmangazi Belediyesi 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı, 2008

Osmangazi Belediyesi 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı, Bursa Büyükşehir Belediyesi Kurultayı'nın 17.04.2008 tarihli ve 291 sayılı kararıyla onaylanmıştır. Bu plan kapsamına Hanlar Bölgesi, Hüdavendigar Külliyesi ve Muradiye Külliyesi girmektedir. Aday alanlar ile ilgili hükümler aşağıda belirtilmiştir:

- Hanlar Bölgesi (Orhan Gazi Külliyesi ve çevresi), Osmangazi Belediyesi 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı'nda “MIA (Merkezi İş Alanı)” olarak belirlenmiştir. Plan notlarına göre, Hanlar Bölgesini kentle bütünleştiren, tarihi çevresi ile ilişkisini kuran, bu doğrultuda yapı politikaları gözetken ve ulaşım bağlantılarını rahatlatan projelerin yapılması esastır.

Merkezi İş Alanı'nın işleyebilmesi için ihtiyaç duyulan ticari, sosyal ve yönetim tesisleri, turistik tesisler, konutlar ve teknik altyapı araçlarının bölgede yer alması uygun görülmüştür. Yanıcı ve patlayıcı madde depolarının bölgede bulunması yasaktır. Görsel rahatsızlık veren, koku ya da hava kirliliğine sebep olan ya da sağlığı tehdit edici imalathanelerin bölgede bulunmasına izin verilmez. Merkezi iş alanları aktivitesinin sürdürülebilirliği ve bölgeye günün her saati kentsel, sosyal ve altyapısal hizmetlerin optimum ölçüde sunulabilmesi için bölgede içinde yerleşim bölgeleri de önerilmektedir.

- Hanlar Bölgesi ve Sultan Külliyesi'ni (Hüdavendigar, Muradiye) kapsayan tüm sit alanları hakkında kararlar alınmıştır: “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Kurulu tarafından verilen hükümlere uygun olmaları ve çevresel plan kararları ile çatışmamaları şartı ile, Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun aldığı kararlara bağlı kalınacaktır. Planlama kararlarının uygulama aşaması, Bursa Kültür ve Tabiat Varlıkları Mirasları Kurulu'nun onayından sonra gerçekleştirilecektir.”

Yıldırım Belediyesi 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı, 2007

Kentin yerleşim ve gelişim bölgeleri için hazırlanan Yıldırım Belediyesi 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı, Bursa Büyükşehir Belediyesi Kurultayı'nın 12.09.2008 tarihli ve 492 sayılı kararıyla onaylanmıştır. Yıldırım (I. Bayezid) Külliyesi, Yeşil (I. Mehmed) Külliyesi ve Cumalıkızık Köyü bu plan kapsamına girmektedir. Cumalıkızık Köyü'nün çekirdek bölgesi Kentsel sit Alanı olarak, belirlenmiş ağaçlandırma alanları ve ormanlık alanlar Doğal Sit Alanı olarak belirlenmiştir. Aday bölgeler hakkında verilen hükümler aşağıdaki gibidir:

Anılan planda, aday alanların yer aldığı sit alanlarında Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun ilke kararlarına ve çevre düzeni planı kararlarına aykırı olmamak kaydıyla Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu uyulması hükmü bulunmaktadır. Bu alanlardaki tüm uygulamaların bu çerçevede yapılması öngörülmektedir.

1. Hanlar Bölgesi (Orhan Gazi Külliyesi ve Çevresi)

BURSA MERKEZ REYHAN-KAYHAN HANLAR BÖLGESİ KORUMA AMAÇLI İMAR PLANI (Ölçek: 1/1000), 1988&2005

Bursa Merkez 1/1000 Ölçekli Reyhan-Kayhan Hanlar Bölgesi Koruma Amaçlı İmar Planı, Hanlar Bölgesi Dünya Mirası Sit Alanı'nın tamamını ve Yeşil (I. Mehmed) Külliyesi Dünya Mirası Sit Alanı tampon bölgesinin bir kısmını kapsamına alır.

Koruma Üst Kurulu'nun 1986'da aldığı 1918 sayılı kararla, Tarihi Hanlar Bölgesi, Kentsel Sit Alanı olarak belirlenmiştir ve bir kısmı Kentsel Koruma alanı kapsamında kabul edilmiştir. Bursa Tarihi Merkezler Koruma Planı 1989'da başlatıldı; hazırlanan plan Bursa Kültür ve Tabiat Miraslarını Koruma Kurulu'nun 27.10.1988 tarihli 218 sayılı, 01.03.1989 tarihli 426 sayılı, 01.04.1989 tarihli 456 sayılı, 04.06.1989 tarihli 516 sayılı kararlarıyla onaylanmıştır. Daha sonra bu planın dijital versiyonu hazırlanmıştır. Osmangazi Belediyesi Kurulu'nun 06.04.2005 tarihli 394 sayılı kararıyla, Bursa Büyükşehir Belediyesi Kurulu tarafından 13.06.2005 tarihinde 195-350 sayılı kararlarla onaylanmıştır; yeniden düzenlenen plan Bursa Kültür ve Tabiat Miraslarını Koruma Kurulunun 25.08.2005 tarihli ve 886 sayılı kararıyla yürürlüğe konmuştur.

Çekirdek ve tampon bölgelerde etkisi olacak planlama kararları aşağıdaki gibidir:

Çekirdek alan içerisinde tescilli ticaret yapıları arasında kamusal açık alanlar olarak özel proje alanları (ÖPA) oluşturulmuştur. Doğuda tarihi ticaret aksını oluşturan bölüm, tescilli yapıların

haricinde, genel olarak maksimum 8 m yükseklikte tanımlanmıştır. Zemin kaplamalarının tarihi dokuyu yansıtmaması amaçlanan alanlar planda özel olarak gösterilmiştir. Kentin tarihi nitelikte yönetim birimlerinin bulunduğu "Heykel Önü" alanı etrafı yeşil alan olarak korunmaktadır.

Alanın güneyinde, postane ve banka yapıları gibi tarihi nitelik barındıran tescilli yapıların bulunduğu, ticaret aksı üzerinde yapısal süreklilik sağlanmıştır. Çekirdek etrafındaki etkileme alanı üç ayrı plan kapsamına girmektedir. Tahtakale etrafında yoğunlaşan ticaret alanları Muradiye Koruma Amaçlı İmar Planı kapsamında kalıp, ada bazında yapılaşma öngörülmüştür. Geleneksel ticaret yapıları planda tanımlanan yapı biçimleri ve fonksiyonlarla korunmuştur. Bu alanın hemen güneyinde tescilli sivil mimarlık örneği yoğun olan bölgede 2-3 katlı olarak yeni yapılaşma kütleleri planın 1/5000 ölçekli kısmi planları ile tanımlanmaktadır.

1.Derece arkeolojik sitlerde ilke kararı gereği herhangi bir yapılaşmaya izin verilmemektedir. İlke kararına göre bu alanlarda tescilli olmayan yapıların alandan uzaklaştırılması öngörülmektedir. Yine bu alanlarda bilimsel amaçlı kazı yapılamaz.

Alanın kuzeyinde geleneksel üretim yapan küçük ölçekli atölyeler ve konut kullanımının yoğun olduğu bölgede ticari fonksiyon öngörülmemiştir. Anıtsal tescilli binalar çevreleriyle birlikte değerlendirilmektedir. Yeni yapılaşma genel olarak 8 m. gabari ile sınırlandırılmıştır.

2. Küliyeler

Hüdâvendigâr (I. Murad)
Külliyesi

ÇEKİRGE SICAKSU KORUMA ALANLARI İLE KENTSEL SİT VE DOĞAL SİT ALANLARI KORUMA GELİŞTİRME İMAR PLANI (Ölçek: 1/1000), 1995

Çekirge sıcaksu Koruma Alanları ile Kentsel Sit ve Doğal Sit Alanları Koruma Geliştirme İmar Planı, Hüdavendigâr (I. Murad) Külliyesi Dünya Mirası Sit Alanı'nın çekirdek bölgesinin tamamını ve tampon bölgesinin bir kısmını kapsar.

Plan, Bursa Kültür ve Tabiat Mirasları Koruma Kurulu'nun 11.07.1995 tarihli ve 4521 sayılı kararıyla uygulamaya konmuştur (bu kararın içeriği dâhilinde bu planda belirlenen koruma alanları sınırları uygun bulunmuştur).

Daha sonra bu plan 27.11.2001'de alınan 367 numaralı kararla Osmangazi Belediyesi tarafından benimsenmiş, Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından 18.07.2002 tarihli ve 16021049/210 sayılı kararla onaylanmıştır.

Çekirdek ve tampon bölgelerde etkisi olacak planlama kararları

aşağıdaki gibidir:

Bölgede eğim güneye doğru arttığından külliye'nin kuzeyindeki tüm yapıların yükseklikleri külliye'nin silüetini bozmayacak şekilde tanımlanmıştır. Külliye'nin etrafında bir yeşil alan oluşturularak bu yaklaşım desteklenmiş ve aynı zamanda açık alan kamusal ihtiyaçların da karşılanması sağlanmıştır.

Külliye'nin güneyinde özel mülkiyete bağlı parsellerde blok nizam 3 kat yapılaşma uygulanmakta olup bu kat yüksekliği eğim göz önüne alındığında yaklaşık 20 m.lik bir koruma gabarisi tanımlanmaktadır.

Ayrıca sıcak su kaynakları ve havzası plan kapsamında özel koruma alanı olarak yer almaktadır. Bu koruma alanı içinde kontrollü yapılaşma uygulanmaktadır.

Yıldırım (I. Bâyezid) ***BURSA İLİ-YILDIRIM İLÇESİ YILDIRIM- DAVUTKADI MAHALLELERİ CİVARI İMAR PLANI (Ölçek: 1/1000), 1985***
Külliyesi

Bursa İli-Yıldırım İlçesi Yıldırım-Davutkadı Mahalleleri Civarı İmar Planı (Ölçek 1/1000), Yıldırım (I. Bayezid) Külliyesi Dünya Mirası Sit Alanı'nın çekirdek bölgesinin tamamını ve tampon bölgesinin bir kısmını kapsar.

Taşınmaz Kültür ve Doğa Varlıkları Üst Kurulu tarafından 17.07.1984'te alınan 347 sayılı kararla ve Kültür Bakanlığı'nın 03.01.1985 tarihli 160132072-610 sayılı kararıyla onaylanmıştır. Dijital versiyonu Yıldırım Belediyesi Kurulu tarafından 10.01.2007'de 4 sayılı kararla kabul edilmiştir.

Çekirdek ve tampon bölgelerde etkisi olacak planlama kararları aşağıdaki gibidir:

Külliye'nin çevresi kentsel peyzaj göz önüne alınarak tarihi yapıyı ve silüeti ortaya çıkarmak için park alanı olarak tanımlanmıştır. Kamu yapılarının oluşturduğu külliye alanı, bölge içerisinde odak alan olarak ortaya çıkarmaktadır. Külliye etrafında gabarileri külliye'nin silüeti korunacak şekilde düzenlenmiş, genelde 2 veya 3 katlı bitişik nizam olarak önerilen konut alanları ile resmi kurum alanları bulunmaktadır.

Yeşil (I. Mehmed) ***BURSA İLİ-YILDIRIM İLÇESİ SETBAŞI-YEŞİL-EMİRSULTAN İMAR PLANI (Ölçek: 1/1000), 1983***
Külliye

Bursa İli-Yıldırım İlçesi Setbaşı-Yeşil-Emirsultan İmar Planı (Ölçek: 1/1000), Yeşil (I. Mehmed) Külliyesi Dünya Mirası Sit Alanı'nın çekirdek bölgesinin tamamını ve tampon bölgesinin bir kısmını kapsar.

Kültür Bakanlığı'nın 03.05.1983 tarihli ve 160131009-512 sayılı

kararıyla onaylanmıştır. Dijital versiyonu Yıldırım Belediyesi Kurulu tarafından 10.01.2007'de 4 sayılı kararla kabul edilmiştir.

Çekirdek bölgede etkisi olacak planlama kararları aşağıdaki gibidir:

Külliyenin çevresi kentsel peyzaj göz önüne alınarak tarihi yapıyı ve silüeti ortaya çıkarmak için park alanı olarak tanımlanmıştır. Külliye etrafı, 3 ile 5 kat arasında kademeli olarak değişen konut ve kısmen günübirlik ticaret alanları oluşmaktadır. Çoğunlukla bitişik nizam olarak önerilen yapı dokusu yanında imar ve parselasyona göre serbest nizamda izin verilmektedir. Plan kapsamında bulunan Gökdere etrafında özel proje alanlarıyla birlikte Gökdere Vadisi Çevre Düzenleme kapsamında rekreasyon ve park alanı olarak tanımlanmıştır. Bununla da kentteki doğal ve yeşil alanların korunması hedeflenmiştir.

Muradiye (II. Murad) Külliyesi ***BURSA OSMANGAZİ BELEDİYESİ MURADİYE KORUMA AMAÇLI İMAR PLANI (Ölçek: 1/1000), 2007***

Bursa Osmangazi Belediyesi Muradiye Koruma Amaçlı İmar Planı (Ölçek: 1/1000), Muradiye (II. Murad) Külliyesi Dünya Mirası Sit Alanı'nın çekirdek bölgesinin tamamını ve tampon bölgesinin sınırlarını kapsar. Hanlar Bölgesi Dünya Mirası Sit Alanı'nın da tampon bölge sınırlarını diğerlerine birleştirir. Ayrıca, Hanlar Bölgesi Dünya Mirası Sit Alanı tampon bölge sınırlarının bir kısmını da içerir.

Osmangazi Belediyesi Kurulu'nun 02.05.2007 tarihli 445 sayılı kararıyla; Bursa Büyükşehir Belediyesi Kurulu'nun 14.06.2007 tarihli 380 ve 16021041/688 sayılı kararlarıyla kabul edilmiştir; hazırlanan plan BKTVKBK'nun 26.10.2007 tarihli ve 3015 sayılı kararıyla yürürlüğe girmiştir.

Çekirdek bölgede etkisi olacak planlama kararları aşağıdaki gibidir:

Muradiye Koruma Amaçlı İmar Planı bütününde iki farklı planlama metodolojisi izlenmiştir.

A-Parsel içindeki konumu, taban kullanımı ve kat adedi verilerek kütle ile düzenlenen alanlar (1/500 ölçekli Plan Uygulama Eki olarak hazırlanan, kadastral tabanlı paftalar ile uygulama görececek olan alanlar)

B-Yapı imar düzeni verilerek klasik imar planı tekniğinde düzenlenen alanlar. (1/1000 ölçekli İmar Planı ile uygulama görececek olan alanlar)

Plan sınırı kuzey kısmında doğal eşik olan yamaca, doğu ve batıda ise derelere göre tanımlanmıştır. Külliye etrafında tescilli yapılaşma dahil yapı yoğunluğu yüksektir. Ağırlıklı olarak konut olmakla birlikte küçük ölçekli ticaret mekânları tanımlanmıştır. Tarihi yapılar maksimum 3 katlı ve bitişik nizamda oldukları için

yeni yapılaşma da bu yükseklikte ve nizamda tanımlanmıştır. Plan aynı zamanda ada bazındaki yapılaşmayı ve kullanımı tanımlayan 1/500 ölçekli paftalar içermektedir.

3. Cumalıkızık Köyü

1/1000 ÖLÇEKLİ CUMALIKIZIK KÖYÜ KORUMA AMAÇLI İMAR PLANI, 1992

Kentsel alan sınırları içindeki çekirdek bölgeyi tamamen kapsayan 1/1000 Ölçekli Cumalıkızık Köyü Koruma Amaçlı İmar Planı, Bursa Koruma Kurulu'nun 24.10.1993 tarihli 3508 sayılı kararıyla onaylanmıştır. Tampon bölge doğal sit alanı sınırları içinde kaldığından, tampon bölge için bir koruma planı yoktur.

Çekirdek bölgede etkisi olacak planlama kararları aşağıdaki gibidir:

Tamamı Osmanlı kırsal mimarisini yansıtan alan, köy dokusunu korumak hedefli bir planlama ile korunmaktadır. Planda tek yapıdan ziyade, sokak silüeti vb. unsurlar dikkate alınarak kentsel tasarım ölçeği esastır. Yapıların özgünlüğü imar yönetmeliği esaslarına göre korunamayacağı için plan aşağıda genel hükümleri verilen plan notları ile birlikte tamamlanmıştır.

- Yapıların işlevi konuttur. Fakat istenildiğinde yapı özelliklerini bozmadan, ticaret, konaklama, lokanta vb. işlevler yapılabilir. Bu durumda B.K.T.V.K.K onayı şarttır.
- Tüm parsellerde B.K.T.V.K.K görüşü ve onayı alınarak uygulama yapılacaktır.
- Her türlü kültür ve tabiat varlıklarının çevresinde kentsel tasarım ögesi kurulması ve projelendirilmesinde B.K.T.V.K.K onayı şarttır.
- Yerleşmenin mevcut değerlerini ve görünümünü olumsuz yönde etkileyen elektrik, telefon vb. altyapı tesislerine ait elemanlar ile mevcut görünümü bozabilecek levha vb. elemanlar ilgili belediyesi ve B.K.T.V.K.K denetiminde ilgili kurum ya da kişilerce düzenlenir.
- Korunması gerekli yol kaplamaların bakım ve onanım ya da yeniden yapılması durumunda, özgün niteliklerinin bozulmaması şarttır.
- Plan ekinde belirtilen uyumsuz yapılarda, mevcut dokuya uyumsuz açık çıkmalar, çatılar ve cephe kaplamalarının plana uyumlu hale getirilmesi şarttır. Aksi halde yasallaşamazlar.

5.d.2. Devam Eden Plan Çalışmaları

- 1/100000 Ölçekli Bursa İl Çevre Düzeni Planı
- Bursa Ulaşım Ana Planı
- 1/1000 Ölçekli Cumalıkızık Köyü Koruma Amaçlı İmar Planı Revizyonu

5.d.3. Sürmekte olan Geliştirme ve Strateji Planları

Aday gösterilen mekanlar ve tampon bölgeleriyle ilişkili bir takım stratejik dökümanlar mevcuttur:

Dokuzuncu Beş Yıllık Geliştirme Planı 2007-2013

Türkiye Turizm Stratejisi (2023) ve Türkiye Turizm Stratejisi Eylem Planı (2007/2013)

Tr41 Bursa-Eskişehir-Bilecik (Bebka) Bölge Planı – 2010-2013

Strateji Planı (2010 – 2014) - Bursa İl Özel İdaresi

Strateji Planı (2010 – 2014) - Bursa Büyükşehir Belediyesi

(ilgili kuruluşların koruma uygulamalarıyla ilgili devam eden planlama çalışmalarına dair detaylı tablolar için bkz. Ek 5.e.1. Yönetim Planlaması, Sayfa 47-54)

5.d.4. Koruma Projeleri

Aday bölgelerin korunma çalışmaları hakkında, "devam eden" ve (son 5 yıl içinde) "tamamlanmış" projeler aşağıdaki tablolarda listelenmiştir. Çekirdek bölgeler dışında uygulanmış bazı başka projeler de, söz konusu bölgeler üzerinde etkisi olmuş olabileceğinden tablolara eklenmiştir. ("Devam eden" projeler listesinde aday bölgeler iki temel gruba ayrılmıştır: Bursa (Hanlar Bölgesi ve Sultan Külliyesi) ve Cumalıkızık Köyü)

- Bursa (Hanlar Bölgesi ve Sultan Külliyesi)**

DEVAM EDEN PROJELER					
KURUM ADI	NO	PROJE/FAALİYET ADI	PROJE/FAALİYET ORTAKLARI	SÜRE	PROJE/FAALİYET BÜTÇESİ
KÜLTÜR VE SANAT TURİZM VAKFI	1	Uluslararası Bursa Festivali	BBB	Periyodik Uzun	
VALİLİK-BURSA KÜLTÜR TURİZM TANITMA BİRLİĞİ	1			Uzun	
OSMANGAZİ BELEDİYESİ	1	Ulucami Cadde Sağıklaştırma ve Üst Örtü Projeleri		Uzun	96.000,000 TL
BURSA VAKIFLAR BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	1	Muradiye Cami Restorasyonu	İl Özel İdaresi	Orta	706.667,62 TL
	2	Muradiye Külliyesinde Bulunan Türbelerin Restorasyonu	BBB	Orta	
RÖLÖVE VE ANITLAR MÜDÜRLÜĞÜ	1	Türk İslam Eserleri Müzesi Projesi Yapımı		Orta	300.000,00 TL
BURSA OLGUNLAŞMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ	1	I.Murat Hüdavendigar Türbesi Sanduka Örtüsünün Malzeme Alımı İşi (Aslına Uygun Yeniden Yapılması)	İl Özel İdaresi	Kısa	34.858.07 TL
İL ÖZEL İDARESİ	1	Muradiye 919 ada, 71 parsel de Kilise Binası Röl.Rest:Restts.Elekt.ve Makine Projeleri	-		-
TÜRK TELEKOM	1	Muradiye Külliyesi Altyapı Çalışmaları		Kısa	50.000 TL
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ SANAT TARİHİ BÖLÜMÜ	1	Muradiye Külliyesi Restorasyonu Danışmanlığı			
	2	Yeşil Külliye Restorasyonu Danışmanlığı			
	3	Muradiye Türbeleri Restorasyonu			
	4	Bursa'daki Tüm Sultan Külliyesi Ve Hazirelerde Aydınlatma Çalışmaları			
BBB - KÜLTÜR ve SOSYAL İŞLER DAİ.BŞK.	1	Uluslar Arası Bursa Karagöz Kukla Ve Gölge Oyunları Festivali	BBB	Periyodik Uzun	
BBB – İMAR VE ŞEHİRCİLİK	1	1/100000 Ölçekli Bursa İl Çevre Düzeni Planı	İl Özel İdaresi	Kısa	3 Trilyon TL
BBB – BİLGİ İŞLEM DAİRESİ BŞK.	1	Mobil Android Tabanlı 3 Boyutlu Kent Rehberi Oluşturulması, Sınırsız Mobil Kullanıcı Lisansı Ve Hizmet Alımı İşi		Kısa	
	2	Tarihi Miras Bilgi Sistemi Ve Web Tabanlı Veri Paylaşımı Hizmet İşi (UNESCO Yönetim Alanı Pilot alanlar olarak seçilmiştir)		Orta	

BBB – YAZI İŞLERİ ve KARARLAR DAİ. BŞK.- BURSA KENT KONSEYİ		Bursa Uluslararası Fotoğraf Festivali- FOTOFEST	Bursa Valiliği, Bursa Büyükşehir Belediyesi Bursa fotoğraf Sanatı Derneği (BUFSAD), Bursa Ticaret ve Sanayi Odası (BTSO), Bursa Ticaret Borsası	Periyodik Uzun	
BBB – ETÜD ve PROJELER DAİ. BŞK.	1	Gelincik, Sipahi, İvazpaşa, Yorgancılar Çarşıları Röl. Resti Resto.mühendislik Projeleri		Orta	171.637,60 TL + KDV
	2	Orhangazi Meyd. Meydan Düz. Projesi		Orta	120.000 TL + KDV
	3	Tophane Yamaçları ve Yakın Çevresi Düz. Projesi		Orta	42.000 TL + KDV
	4	UNESCO Dünya Miras Adaylık Dosyası Ve Yönetim Planı Hazırlanması Kapsamındaki tüm çalışmalar		Uzun	400.000 TL + 220.000 TL
	5	Anıt Ağaç ve Kent İçi Ağaçlarının Bakım Ve Onarım İşİ		Uzun	
	6	Tarihi Çeşmelerin Bakım, Onarım Ve Restorasyonu Projeleri		Orta	
	7	Gelinlikçiler ve Sahaflar Çarşısı Rölövesi,Cephe Sağıklaştırma,Zemin Düzenleme ve Öneri Çatı ve Mühendislik Projeleri		Orta	
	8	Muradiye Türbeleri Restorasyon Uygulamaları Kontrollüğü		Kısa	
	9	Bursa Surları Restorasyon Çalışmaları Kapsamında Gerçekleştirilen Kilitse Kazı Çalışmaları		Orta	
	10	Hüsnü Züher Evi (Smö 1110) Röl. Resti. Resto. Projeleri		Orta	
BBB - FEN İŞLERİ DAİ. BŞK.	1	II. Murat Caddesi Cephe Sağıklaştırma İnşaatı İşİ	Mal Sahipleri	Kısa	357.558,00TL +(KDV)
	2	Tarihi Bursa Surları Restorasyonu 1. Etap Uygulama İnşaatı İşİ		Uzun	6.182.020,80TL +(KDV)
	3	Muhtelif Mezarlıklar Bakım Onarım Hizmeti İnşaatı İşİ	Vakıflar Bölge Müdürlüğü	Kısa	YAKLAŞIK 3.000.000,00TL +(KDV)
	4	Muradiye Külliyesi Çevre Düzenleme Projesi			
	5	Yıldırım Külliyesi Çevre Düzenleme Projesi			
	6	I.Murat Hüdavendigar Külliyesi Çevre Düzenleme Projesi			
	7	Kapalı Çarşı Rölöve, Cephe Sağıklaştırma, Çatı Örtüsü Ve Mühendislik Uygulaması İşİ	BBB, Mülk Sahipleri	Kısa	
	8	Osmangazi Cd. Cephe Sağıklaştırma İnşaatı İşİ	BBB, Mülk Sahipleri	kısa	

- **Cumalıkızık Köyü**

DEVAM EDEN PROJELER					
KURUM ADI	NO	PROJE/FAALİYET ADI	PROJE/FAALİYET ORTAKLARI	SÜRE	PROJE/FAALİYET BÜTÇESİ
YILDIRIM BELEDİYESİ	1	Cumalıkızık Kentsel Tasarım Projesinin yapılması (2008)BKVKBK'nca onaylanması	İl Özel İdaresi Mimarlar Odası Bursa Şubesi	Kısa	
	2	Cumalıkızık Koruma Amaçlı İmar Planı Revizyonunun yapılması (2010) BKVKBK'nca onaylanması	İl Özel İdaresi Mimarlar Odası Bursa Şubesi	Kısa	
	3	Cumalıkızık Köyü Camii (2811 ada / 1 parsel) Restorasyon Uygulaması	İl Özel İdaresi Mimarlar Odası Bursa Şubesi	Kısa	
	4	Müze (2812 ada / 7 parsel) Restorasyon Uygulaması		Kısa	
	5	Sosyo-Kültürel Tesis (2813 ada / 1 parsel) Restorasyon Uygulaması	Yıldırım Belediyesi İl Özel İdaresi Mimarlar Odası Bursa Şubesi	Kısa	
	6	Restorasyon Projesi onaylı muhtelif yerlerdeki 18 adet S.M.Ö Yapıların Restorasyon Uygulaması	İl Özel İdaresi Mimarlar Odası Bursa Şubesi	Orta	
	7	Cumalıkızık Restorasyon Uygulamaları ve İmar Planı ile Kentsel Tasarım Danışmanlığı	İTÜ Uygulama Araştırma Merkezi	Uzun	
BBB KÜLTÜR SOSYAL İŞLER DAİ.BŞK.	1	Kestanecilik Sempozyumları	Kafkas Pasta Şekerleme San.Tic.A.Ş. Uludağ Üniversitesi		
TARİHİ BURSA KIZIKLAR KÜLTÜR DAYANIŞMA VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ (Kızıklar-Der)	1	Tarihi Kızıklar İpek Yolu Projesi	BBB		
	2	KESTANE ISLAH VE İHYA PROJELERİ			

TAMAMLANAN PROJELER (2007-2012) BURSA (HANLAR BÖLGESİ&SULTAN KÜLLİYELERİ)				
KURUM ADI	NO	PROJE/FAALİYET ADI	PROJE/FAALİYET ORTAKLARI	PROJE/FAALİYET BÜTÇESİ
VAKIFLAR BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	1	İç Koza Han, Veled-i Enbiya Camii, Muradiye İmareti Proje Temin Faaliyetleri 2005		
	2	Koza Han Mescidi Proje Temin Faaliyetleri 2007		
	3	Yeşil Camii, Ulu Camii Çevre Düzenleme, Şeker Hoca Camii, Hacı Sevinç Camii, Selçuk Hatun Camii, Proje Temin Faaliyetleri 2008		
	4	İç Kozahan Restorasyonu	BESOB	1.000.000 TL

OSMANGAZİ BELEDİYESİ	5	Orhan Cami Kurşun Örtüsünün Değişimi		151.040 TL
	6	Bursa Ulu Cami Restorasyonu	BTSO	3.000.000 TL
	7	Bursa Ulu Cami Çevre Düzenlemesi	BBB	750.000 TL
	8	Bursa Ulu Cami Dış Cephe Temizliği Ve Derz Yenilenmesi (2009)	BBB	400.000 TL
	9	Hüdavendigar Cami Restorasyonu		882.346 TL
	10	Muradiye Cami Şadırvan Yapım İşİ	Oytaş İnşaat	30.000 TL
	11	Yeşil Cami Ve Yeşil Türbe Restorasyonu	Harput Holding TOBB	3.000.000 TL
	12	Yıldırım Cami Minare Yapım İşİ	BBB	655.000 TL
	13	Orhan Cami WC Yapım İşİ		34.810 TL
	1	Sümbüllü Bahçe Konağı Restorasyon - Rekonstrüksiyon Projesi		
	2	Sümbüllü Bahçe Konağı Restorasyon - Rekonstrüksiyon Uygulaması	Bursa Ticaret Ve Sanayii Odası	2.500.000 TL
	3	Sümbüllü Bahçe Konağı Çevre Düzenleme Revizyon Projesi		
	4	Okçular Tuzpazarı Üst Örtü Projesi	Bursa Valiliği İl Özel İdaresi (%70)	3.486.489,91 TL
	5	Nilüfer Köylü Pazarı Restorasyon Projesi ve Uygulaması	Bursa Valiliği İl Özel İdaresi (%47)	1.767.911 TL
	6	Abdal Meydan Düzenlemesi	Bursa Valiliği İl Özel İdaresi	1.410.000 TL
	7	Muradiye Hamamı Restorasyonu	Bursa Valiliği İl Özel İdaresi	711.115,65 TL
	8	Bakırcılar Çarşısı Çevresi Çatı Örtüsü Yenileme ve Çevre Düzenleme İşİ	Bursa Valiliği İl Özel İdaresi	2.415.289,6 TL
	9	Kapalı Çarşı Trafo Çevre Düzenleme Projesi		
	10	Ertaş Çarşısı Üst Örtü, Cephe ve Zemin Düzenleme Projesi		
	11	Ertuğrul Bey Haziresi Mezar Detay Projesi ve Uygulaması		35.164,00 TL
	12	Geyve Han Restorasyonu		
	13	Yorgancılar Çarşısı Girişi Cephe Sağıklaştırma Projesi Revizyon		
	14	Yorgancılar Çarşısı Girişi Cephe Sağıklaştırma Uygulaması		115.900,00 TL
	15	Koza Han Bahçe Düzenleme Projesi		
	16	Koza Han Rölöve Hazırlanması		69.000 TL
	17	Koza Han Restitüsyon Projesi		18.000 TL
	18	Koza Han Restorasyon Projesi		13.000 TL
	19	Koza Han Kapıları Restorasyon Projesi		
	20	Fidan Han Rölövesi		
	21	Tuz Han Projesi ve Restorasyon Uygulaması		
	22	Yiğit Cedid Camii Restorasyonu ve Çevre Düzenleme İşİ		75.447,000 TL
	23	Abdal Kültür Evi Projeleri		
	24	Ertaş Çarşısı Sokak Tabelaları Tanzimi		624 TL
	25	1.Murad Caddesi Dinlenme Parkı Düzenleme Projesi		58.000 TL
	26	S.M.Ö. Rölöve (OSMANGAZİ-ALACAMESCİT MAH.4349 ADA-14 PARSEL)		
	27	S.M.Ö Rölöve, Restitüsyon Ve Restorasyon Projesi Ve Uygulaması (OSMANGAZİ-ALACAMESCİT MAH.4349 ADA-15 PARSEL)		
	28	Armutlu Çeşmesi Projesi ve Restorasyon Uygulaması		
	29	Karakadi Cami Çeşmesi Restorasyonu		4.400 TL
	30	Nilüfer Köylü Pazarı Çeşme Projeleri		
	31	Kanunname-i İhtisab-ı Bursa Rölyef Çalışması (Nilüfer Köylü Pazarı)		
	32	Muradiye Parkı Havuz Bakımı	Uzun-Periyodik	
	33	Tahtakale Meydanı Havuz Bakımı	Uzun-Periyodik	

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

YILDIRIM BELEDİYESİ	1	(Yıldırım Külliyesi) Yıldırım-Davutkadı mah.cıvarı İmar planı		
	2	(Yeşil Külliyesi) Setbaşı – Yeşil-Emirsultan imar planı		
VALİLİK-KÜLTÜR TURİZM TANITMA BİRLİĞİ	1	Çeyiz el sanatları yarışması	ULUUMAY OSMANLI HALK KIYAFETLERİ VE TAKILARI MÜZESİ	
İL ÖZEL İDARESİ	1	Osmangazi Türbesi Rölöve Proje Hazırlanması		98.500 TL
	2	I.Murat Hüdavendigâr Tür. Röl.Rest.Resto. Çevre Düz. Projeleri		98.500 TL
	3	Muradiye Külliyesi 12 Adet Tür. Röl.Rest.Resto.Prj		106.900 TL.
	4	İnebey Medresesi Restorasyon İnş. I. Ve II. Kısım		1.410.461,86 TL
	5	Orhangazi Türbesi Onarımı		65.337,00 TL
	6	I.Murat Hüdavendigâr Türbesi Onarımı		251.059,61 TL
	7	Osmangazi Ve Orhangazi Türbeleri Onarımı		95.333,86 TL
	8	Orhangazi Türbesi Sanduka Örtüsü Malzeme Alımı İşi (Aslına Uygun Yeniden Yapılması)		8.711.50 TL
	9	Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payları (Tophane Yamaçları, İl Kültür Turizm Müdürlüğü Ordu Evi Arası Tarihi Bursa Surları 1.Etap Restorasyon Uygulaması İşi)	BBB	1.000.000,00 TL
	10	Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payları (Yıldırım Beyazıt Camii Minarelerinin Rekonstrüksiyon Uygulama İşi)	BBB	200.000,00 TL
	11	Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payları (Kütahya Han Restorasyonu İşi)	BBB	100.000,00 TL
	12	Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payları (Bursa İli, Osmangazi İlçesi H22d07d3c Pafta, 4239 Ada, 2 Parsel Üzerinde Yer Alan Tescilli Cık Cık (Gir Çık) Hamamı Restorasyon İnşaatı Uygulama İşi)	BBB	150.000,00 TL
	13	Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payları (Nilüfer Köylü Pazarı Üst Örtü, Cephe Düzenleme ve Zemin Kaplama İnşaatı Uygulama İşi)	OSMANGAZİ BELEDİYESİ	800.000,00 TL
	14	Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payları (1. Murat Hüdavendigâr Türbesi "Sanduka Örtüsünün" Malzeme Alımı İşi)	BURSA OLGUNLAŞMA ENSİTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ	34.858,07 TL
	15	Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payları (Müze Müdürlüğü'ne Bağlı BulunanTürk İslam Eserleri Müzesi Elektrik Kompanzasyon Sorununun Giderilmesi İşi)	İL KÜLTÜR VE TURİZM MD. (MÜZE MÜDÜRLÜĞÜ)	9.285,42 TL
	16	Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payları (Müze Müdürlüğü'ne Bağlı BulunanTürk İslam Eserleri Müzesi (Yeşil Medrese) Güvenlik Sistemi Yenileme İşi)	İL KÜLTÜR VE TURİZM MD. (MÜZE MÜDÜRLÜĞÜ)	41.872,30 TL
	17	Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payları (Bursa Osmangazi Muradiye Camii Rölöve, Restitüsyon , Restorasyon, Çevre Düzenlemesi ve Elektrik Tesisatı Proje Temini İşi)	VAKIFLAR BURSA BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	12.685,00 TL
ULUDAĞ ÜNİVERSİTE Sİ KETAM	1	Bursa Kent Peyzajında Kullanılan Bitki Türleri Ve Bu Amaç İçin Kullanılabilecek Yerli Ve Yabancı Orjinli Bitkilerin Tespiti		14.641 TL
	2	Bursa Şehir Florası		4.650,00 TL
ÇEKÜL	1	Cumalıkızık Sokak Sağlıkİlaştırma	BTSO TOBB	500.000 TL
	2	Veledi Habib Camii Ve Türbesi	Gökçen Ailesi	500.000 TL
BBB – BİLGİ İŞLEM	1	Web Tabanlı 3 Boyutlu Kent Rehberi Yapılması Ve Mevcut Coğrafi Verilerin Spatial Olarak Oluşturulması Ve Sisteme Aktarılması İşi	Tüm Birimler ve Vatandaş	95.000 TL

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

DAİRESİ BŞK.	2	Bursa Büyükşehir Belediyesi Web Tabanlı 3 Boyutlu Kent Rehberi Sınırsız Kullanıcı Lisansı Ve Web Lisansı Hizmeti İşi	Tüm Vatandaş	300.000 TL
	3	Bursa Coğrafi Tabanlı İlaçlama Bilgi Sistemi Hizmet İşi	Sağlık İşleri Dairesi Başkanlığı	70.000 TL
	4	Bursa Büyükşehir Belediyesi 2011 Uydu Görüntüsü Hizmet Alımı İşi		322.200 TL
	5	Bursa Büyükşehir Belediyesi Yer Kontrol Noktası Ölçümü Hizmet Alımı İşi	Tüm Birimler	12.220 TL
	6	Bursa İl Çevre Düzeni Planı Altlık Harita Sayısallaştırılması Ve Sektör Analiz Arayüz Yazılım Hizmet Alımı	İmar Ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı	112.800 TL
BBB KÜLTÜR ve SOSYAL İŞLER DAİ.BŞK.	1	Lamii Çelebi Sempozyumu (15 – 18 Nisan 2011)		
	2	Uluslararası Osmanlı Coğrafyasında Mahalle Kültürü Sempozyumu (13-16 Ekim 2011)		
	3	"Osmancık" adlı tiyatro oyunu (2012)		
	4	Kent tarihi ve kültürel mirasına yönelik 4 adet serginin açılması		
	5	"Şehrimi Tanıyorum Çünkü Geziyorum" Projesi (Kent Rehberliği Ve Araçlı Rehberlik Hizmetleri) 01 Ocak 2012- 31 Aralık 2012-352 adet tur düzenlenmiştir.		
BBB – YAZI İŞLERİ ve KARARLAR DAİ. BŞK.- BURSA KENT KONSEYİ	1	"Bursa Bilgisi" Kitabı	BBB, Uludağ Üniversitesi	
	2	"Adım Adım Bursa Projesi Etkinlikleri" (08.04.2012-Yeşil Camii ve Külliyesi, 14.10.2012-Ulucami ve Hanlar Bölgesi)		
BBB – YAZI İŞLERİ ve KARARLAR DAİ. BŞK.	1	Priştine'de I. Murat Hüdavendigârı Anma Töreni (10 Ağustos-12 Ağustos 2012)		
BBB – EMLAK ve İSTİMLAK DAİ. BŞK.	1	I. Murat Camii Ve Çevresi Çekirdek Alan Hali hazır Alımı Yapıldı. (Ağaç Tür Tespiti İçin Numaralandırılarak Park Ve Bahçeler Şb. Md. Ne Gönderildi)	B.B.B. Emlak İstimlak Dai.Başk.	
	2	Yıldırım Camii Ve Çevresi Çekirdek Alan Hali hazır Alımı Yapıldı. (Ağaç Tür Tespiti İçin Numaralandırılarak Park Ve Bahçeler Şb. Md. Ne Gönderildi)	B.B.B. Emlak İstimlak Dai.Başk.	
	3	Muradiye Külliyesi Camii Ve Çevresi Çekirdek Alan Hali hazır Alımı Yapıldı. (Ağaç Tür Tespiti İçin Numaralandırılarak Park Ve Bahçeler Şb. Md. Ne Gönderildi)	B.B.B. Emlak İstimlak Dai.Başk.	
	4	Yeşil Türbe Ve Camii Çevresi Çekirdek Alan Hali hazır Alımı Yapıldı. (Ağaç Tür Tespiti İçin Numaralandırılarak Park Ve Bahçeler Şb. Md. Ne Gönderildi)	B.B.B. Emlak İstimlak Dai.Başk.	
	5	Heykel Hanlar Bölgesi Ve Çevresi Çekirdek Alan Hali hazır Alımı Yapıldı.(Ağaç Tür Tespiti İçin Numaralandırılarak Park Ve Bahçeler Şb. Md. Ne Gönderildi)	B.B.B. Emlak İstimlak Dai.Başk.	
BBB – ETÜD ve PROJELER DAİ. BŞK.	1	Eski İpek Han Röl. Resti. Resto. Projesi		65.000 TL+ KDV
	2	Emir Han Röl, Resti. Projeleri		52.000 TL+ KDV
	3	Ertuğrul Bey Camii (Geyve Han Önü) Meydan Düz. Projesi		
	4	Kütahya Han Röl. Resti.Resto. Projeleri		
	5	Reyhan Paşa Hamamı Röl. Resti.Resto Projeleri		34.900 TL + KDV
	6	Yeşil İmareti Bakım Onarımı		
	7	Bursa Surları 1. Ve 2. Etap Röl. Resti. Resto.Projeleri		100.000 TL+ KDV
	8	Tophane Parkı Düzenleme Projesi		
	9	Cık Cık (Girçık) Hamamı Röl,Resti,Resto Projeleri		34.900 TL + KDV
	10	Atatürk Cd. Cephe Sağ. Projesi		

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

	11	Cumhuriyet Cd. Cephe Sağ. Projesi		19.750 TL+ KDV
	12	Orhangazi Meyd. Kentsel Tas. Ve Meydan Düz. Proje Yarışması		270.000 TL
	13	Bursa Kültür Varlıkları Envanteri: Anıtsal Eserler		60.000 TL+ KDV
	14	Reyhan Kayhan Hanlar Bölgesi maketi Yapımı		76.800 TL+ KDV
	15	Reyhan Hanlar Bölgesi kentsel Tasarım Projesi(İtalyan Mimar Massimillano Fuksas'ın Konsept Projesi)		120.000 €
	16	Yıldırım Camii Minareleri Rekonstrüksiyon Projesi		
	17	Yıldırım Camii WC Projesi		
	18	İpek Han Rölöve-Restitüsyon-Restorasyon Projeleri		
	19	II. Murat Caddesi Cephe Sağıklaştırma Projesi		
	20	Ulucami Çevre Düzenlemesi Dış Cephe Onarımı-Şadırvan Ve Aydınlatma Projeleri		
	21	Tarihi Mezar Taşları Envanter Çalışması		
	22	Balibey Hanı Restorasyon Tadilat Projesi		
	23	Osmangazi Cd. Cephe Sağ. Projesi		
	24	Muradiye Büfe+Wc+Su Deposu+Bekçi Kulubesi+Duvar Projesi		
	25	Kapalı Çarşı Rölöve, Cephe Sağıklaştırma, Çatı Örtüsü Ve Mühendislik Projelerinin Hazırlanması		
	26	Tip ahşap Güvenlik Kulubesi Projesi (Yeşil, Ulucami, I. Murat, Yıldırım ve Emirsultan Camilerine)		
BBB - FEN İŞLERİ DAİ. BŞK.	1	Kütahya Hanın Restorasyonu Ve Han Çevresi Dükkanlarının Cephe Sağıklaştırma İnşaatı İş	Mal Sahipleri	2.308.463,55 TL +(KDV)
	2	Atatürk Caddesi Cephe Sağıklaştırma İnşaatı İş		1.468.644,07 TL +(KDV)
	3	Cumhuriyet Caddesi Cephe Sağıklaştırma İnşaatı İş		2.317.212,50 TL +(KDV)
	4	Yıldırım Bayezid Camii Minareleri Restorasyonu Uygulaması ve Camii Dış Cephe Aydınlatma İş		3.110.002,20 TL +(KDV)
	5	Geyve Han Çevre Düzenlemesi Uygulaması		655.881,74 TL +(KDV)
	6	İsmail Hakkı Camii WC Abdesthane İnşaatı İş		
	7	II. Murat Caddesi Cephe Sağıklaştırma İnşaatı İş		
	8	Cıkcık (Girçık) Hamamı İnşaatı İş		

TAMAMLANAN PROJELER (2007-2012) CUMALIKIZIK KÖYÜ

KURUM ADI	NO	PROJE/FAALİYET ADI	PROJE/FAALİYET ORTAKLARI	PROJE/FAALİYET BÜTÇESİ
YILDIRIM BELEDİYESİ	1	Cumalıkızık Köyü Kentsel Sit Alanı içerisindeki 7 ayrı bölgede yer alan tescilli binaların rölöveleri, tescilsiz binaların cephe rölövelerinin yaptırılması (2008)BKVKBK'nca onaylanması	İl Özel İdaresi Mimarlar Odası Bursa Şubesi	
	2	5 ayrı bölge olarak *4 adet tescilsiz parselin cephe rölöveleri ile cephe rölöveleri daha önceden onaylanan tescilsiz parsellerle birlikte tüm tescilsiz parsellere ilişkin cephe sağıklaştırma projelerinin *sonradan tescil edilen 54 adet parselin rölöveleri ile birlikte tüm eski ve yeni tescilli parsellerin restitüsyon, restorasyon projelerinin hazırlanması ve BKVKBK'nca onaylanması	İl Özel İdaresi Mimarlar Odası Bursa Şubesi	
	3	Muhtelif yerlerdeki(12 Adet) tescilsiz ve sonradan tescillenen yapıların cephe ve çatı sağıklaştırma uygulamalarının yapılması.	İl Özel İdaresi	
	4	Cumalıkızık Köyü Camii (2811 ada / 1 parsel) Restorasyon Projesi	İl Özel İdaresi Mimarlar Odası	

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

			Bursa Şubesi	
	5	Müze (2812 ada / 7 parsel) Restorasyon Projesi	İl Özel İdaresi Mimarlar Odası Bursa Şubesi	
	6	Sosyo-Kültürel Tesis (2813 ada / 1 parsel) Restorasyon Projesi	İl Özel İdaresi Mimarlar Odası Bursa Şubesi	
BBB – ETÜD ve PROJELER DAİ. BŞK.	1	Kızık Kültür Evi röl,resti,resto Projeleri (Fidyekızık)		29.000,00 TL + (KDV)
	2	Cumalıkızık 32 ve 96 parsellerde pansiyon ve restaurant basit onarım projeleri		
BBB - KÜLTÜR ve SOSYAL İŞLER DAİ.BŞK.	1	Tarihi Kentler Birliği Bursa Buluşması: Kırsal Yaşam-Kırsal Mimari (06-09 Eylül 2012)		
İL ÖZEL İDARESİ	1	Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunmasına Ait Katkı Payları (3.Bin Yılda Yaşayan Bir Osmanlı Köyü Cumalıkızık Projesi)	YILDIRIM BELEDİYESİ	602.120,89 TL
BBB – BİLGİ İŞLEM DAİRESİ BŞK.	1	Web Tabanlı 3 Boyutlu Kent Rehberi Yapılması Ve Mevcut Coğrafi Verilerin Spatial Olarak Oluşturulması Ve Sisteme Aktarılması İşi	Tüm Birimler ve Vatandaş	95.000 TL
	2	Bursa Büyükşehir Belediyesi Web Tabanlı 3 Boyutlu Kent Rehberi Sınırsız Kullanıcı Lisansı Ve Web Lisansı Hizmeti İşi	Tüm Vatandaş	300.000 TL
	3	Bursa Büyükşehir Belediyesi 2011 Uydu Görüntüsü Hizmet Alımı İşi		322.200 TL
BBB – EMLAK ve İSTİMLAK DAİ. BŞK.	1	Cumalıkızık Ve Çevresi Çekirdek Alanda Bulunan Ağaçların Alım İşi	B.B.B. Emlak İstimlak Dai.Başk.	
TARİHİ BURSA KIZIKLAR KÜLTÜR DAYANIŞMA VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİ (Kızıklar-Der)	1	BROŞÜR (KIZIKLAR)	YILDIRIM BELEDİYESİ	
	2	ŞÖLEN KIZIKLAR BULUŞUYOR		
	3	TARİHİ PİLAV GÜNLERİ		
	4	KESTANE ISLAH VE İHYA PROJELERİ		
	5	3 PANEL 1 SEMPOZYUM (KIZIKLAR)	BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ve KAFKAS PASTA ŞEKERLEME SAN.TİC.A.Ş.-	

5.d.5. Bursa (Hanlar Bölgesi- Sultan Külliyesi) ve Cumalıkızık Yönetim Planı

(bkz. Ek 5E, Ön Yönetim Planı)

Bu plan Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından, Bursa (Hanlar Bölgesi ve Sultan Külliyesi) ve Cumalıkızık bölgelerinin korunması ve yönetimi amacıyla, 2863 sayılı kanunun 2 numaralı ek maddesi uyarınca, özel olarak hazırlanmış bir plandır.

Bursa Yönetim Planı'nın vizyonu "Gelecek nesillere, Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş dönemindeki düşünce yapısı ve kurumsal sisteminin mükemmelliğini yansıtan bir Dünya Mirası bırakmak"tır. Yönetim Planı'nın amacı aynı zamanda, aday bölgelerin şimdiki işlevlerini göz önünde bulundurarak bütünlüklerini sürdürmek ve Hanlar Bölgesi, Sultan Külliyesi ve Cumalıkızık Köyü'nün kuruluş dönemlerinde sahip oldukları amaçlara uygun olan tüm sosyal, kültürel, ekonomik, somut ve somut olmayan değerlerini korumaktır. Plan, Belediye bünyesindeki Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu tarafından onaylanmasını takiben uygulamaya geçirilecektir.

5.e Varlığın Yönetim Planı veya Diğer Yönetim Sistemleri

Tüm koruma araçları ve uygulamalarının açıklamalarıyla birlikte ayrıntılı yönetim planı ektedir. (Bkz. Ek 5E-1)

"Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine ilişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" 2863 sayılı ve 27.11.2005 tarihli supplement 2'yi takiben, Bursa (Hanlar Bölgesi-Sultan Külliyesi) ve Cumalıkızık Köyü için alan yönetim sistemi bu koşullara göre belirlenmiştir.

Aday gösterilen alanların her bileşeninin sınırları, Ulusal Sit Yönetimi Kanunu ve yürütme rehberi doğrultusunda, belirlenen alanlar dâhilindeki paydaşların görüşleri dikkate alınarak katılımcı bir yaklaşımla tanımlanmıştır. Hanlar Bölgesi ve Cumalıkızık'ın belirlenmiş ilk sınırları Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 19 Ekim 2010 tarihinde onaylanmıştır. 2011'de Bursa Alan Başkanlığı Birimi tarafından hazırlanmakta olan yönetim planları sürecinde elde edilen verilerin değerlendirilmesi sonucunda, Sultanların Külliyesi (Hüdavendigar, Yıldırım, Yeşil, Muradiye) Osmanlı dönemi planlama yöntemleri açısından istisnai evrensel değer ifade etmesi dolayısıyla onaylı sınırlara eklenmiştir. Tüm güncel sınırlar öncelikle Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 21.06.2012 tarih ve 847 sayılı kararı ile onaylanmış, sonrasında Temmuz 19, 2012'de Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Kabul edilmiştir (Bkz. Ek 7B-iv). Bu sınırlar yönetim planının kapsamı dâhilinde ele alınmıştır.

İlgili düzenleme doğrultusunda, 2011'de alan yöneticisi, proje takımı, danışma kurulu ve koordinasyon-denetleme kurullarından oluşan "Bursa Sit Alanı Yönetim Birimi" Bursa Büyükşehir Belediyesi proje şubesi içerisinde kurulmuştur. Alan Başkanlığı'na anıtsal tescilli yapı olan ve tarihi şehir merkezinde yer alan Tayyare Kültür Merkezi içinde bir ofis tahsis edildi. Bu

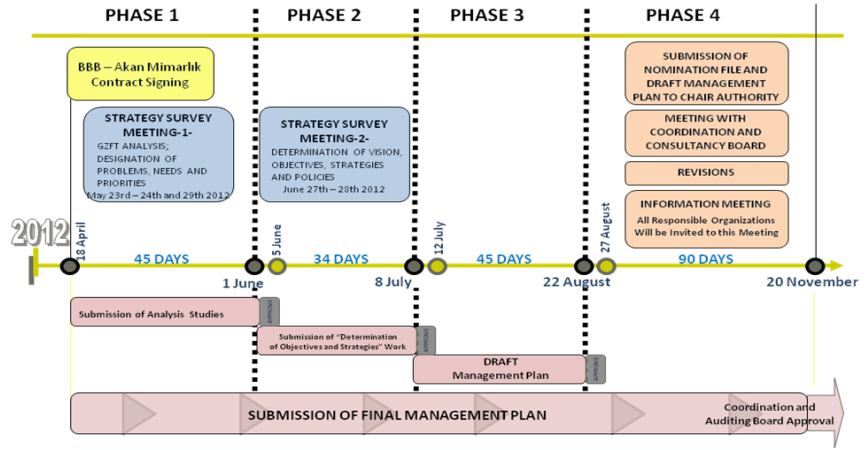
Yönetim Birimi tarihi kent alanı içinde konumladığından, kullanıcıları tarafından merkeze kolay erişim sağlanabilir. Bu avantajlar sayesinde, oluşabilecek sorunlar hızla çözülebilir ve düzenli toplantılar alan yöneticisiyle ve profesyonel yetkililerle birlikte gerçekleştirilebilir.

Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından Prof.Dr. Neslihan Dostoğlu yönetim planının planlama ve uygulama süreçlerinde sorumlu kurumlar arasındaki koordinasyonu sağlamak üzere alan yöneticisi olarak atanmıştır. Bu sırada, taslak yönetim planını değerlendirmek ve uygulama için öneriler vermekle sorumlu olan “Danışma Kurulu”, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Bursa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Osmangazi ve Yıldırım Belediyeleri, Bursa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu gibi kurumlardan ve belli konularda otorite ve sorumluluk sahibi olan kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları (STK), mesleki odalar ve yerel vatandaşlardan seçilmiş olan 26 temsilciden oluşmaktadır. Ayrıca, başlıca sorumluluğu yönetim planını onaylamak ve uygulamasını idare etmek olan “Koordinasyon-Denetleme Kurulu”, kurumlardan seçilmiş 9 temsilciden oluşmakta ve yönetim planını onaylayarak uygulamasını gerçekleştiren “Danışma Kurulu” Bursa Valiliği, Vakıflar Bölge Müdürlüğü, Büyükşehir Belediyesi, Osmangazi ve Yıldırım Belediyeleri gibi kurumlardan 7 temsilci ve üniversite öğretim üyelerinden 2 temsilciden oluşmaktadır. Danışma Kurulu ve Eşgüdüm Denetleme Kurulu Üyelerinin listesi için Ek 5E’de yer alan Yönetim Planı sayfa 211 ve 212’ye bakınız. Aday gösterilen alanlar da eğitilmiş personelle idare edilecektir. (Bkz. bölümler 5g and 5j)

Ortak ve eşgüdümlü faaliyetlerin gerçekleştirilmesi amacıyla Osmangazi ve Yıldırım İlçe Belediyeleri ile Bursa Büyükşehir Belediyesi arasında anlaşmalar imzalanmıştır. Yönetim Planı hükümet kurum ve kuruluşları, kamusal organizasyonlar, mesleki odalar, hak sahipleri ve yerel halk arasında koordinasyonu sağlamak amacıyla hazırlanmış 5 yıllık stratejik bir plandır.

2012 yılının Yönetim Planı hazırlama süreci boyunca, şeffaflık ilkesi ve paydaşların katılımını sağlama ilkesi doğrultusunda, hem ulusal hem uluslararası düzeyde “Strateji Araştırma Toplantıları” düzenlendi. Bu toplantılar sırasında, Yönetim Planı’nı desteklemek üzere, paydaşlar olarak tanımlanan kişilerin fikir ve öncelikleri yönünde hedefler, stratejiler ve politikalar belirlendi.

Bu toplantıların sonucunda yazılmış olan Rapor, Yönetim Planı kapsamındaki ilkeler, vizyonlar ve tasarlanmış görevler yönünde planlama, koruma, alanların şeffaf, katılımcı, etkili, planlı ve bütünsel bir biçimde, sosyal, kültürel, ekonomik, somut ya da soyut değerlerin geliştirilmesi ve kullanılması amacını taşıyan her faaliyet için rehber niteliği taşıyacak hedef ve stratejileri içermektedir.

Sorunlar, amaçlar ve stratejiler, “Strateji Araştırma Toplantısı Bölüm 1” ve aşağıda sıralanan “Hedef ve Stratejiler”in belirlenmesiyle birlikte kararlaştırılmış ve sınıflandırılmıştır.

1. Yönetim (Yetki, Mevzuat, Organizasyon, Eşgüdüm, Katılım)
2. Kültürel Değerler-Koruma ve Planlama
3. Sosyal – Ekonomik – Çevresel Düzen- Yaşam Kalitesi
4. Eğitim ve Bilinçlendirme
5. Erişilebilirlik – Ulaşım
6. Turizm – Tanıtım - Ziyaretçi Yönetimi
7. Acil Durum ve Afet Yönetimi

Her alt başlığın ana hedefi “alanın korunması” odaklıdır. Yönetim planının öncelikli amacı aday gösterilmiş varlıkların değerlerine sahip çıkarken aynı zamanda normal ve geleneksel kullanımına ve gelişimine izin vermektir. Yönetim Planı, Bursa Tarihi Alanlarının gelecekte sürdürülebilirliğini sağlayacak olan yerel yetkili merciler, merkezi yetkili merciler ve diğer paydaşlar için öneri ve tavsiyeler içermektedir.

Bursa Tarihi Alanları için hazırlanan bu ilk Yönetim Planı, 12.10.2012 tarihinde yapılan Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu Toplantısında alınan kararlara göre revize edilmiş ve onay aşamasına gelmiştir.

“Koruma Planlaması ve Uygulanması ile İlgili Kamusal Kurum ve Kuruluşlar” tablosu (aynı zamanda yönetim planının bir parçası olan), ülke genelinden şehir düzeyine kadar doğrudan ya da dolaylı olarak aday gösterilen varlıkları etkileyen karar ve eylemlere dâhil olan kurum, kuruluş ve organizasyonların bütün bir resmini sunmaktadır. (Bkz. Bölüm 5.c)

**5.f Finans Kaynakları ve
Miktarları**

Bu bölümde, tüm aday alanlar Bursa (Hanlar Bölgesi ve Sultan Külliyesi) ve Cumalıkızık Köyü olarak iki ana grupta incelenmiştir.

2013 yılı için öngörülen bazı koruma projelerinin bütçeleri aşağıdaki gibidir:

4.758.463 TL için Muradiye Türbeleri Restorasyonu Ve Çevre Düzenlemesi

193.376 TL için Yıldırım Bayezid Hamamı Restorasyonu

454.113 TL için Orhangazi Meydan Düzenlenmesi

100.000 TL için Kapan Han Rölöve, Restitasyon, Restorasyon Projeleri

1.033.592 TL için Reyhanpaşa Hamamı Restorasyonu (Hanlar Bölgesi'nin tampon alanında)

**Bursa (Hanlar Bölgesi ve
Sultan Külliyesi)**

***Yerel Yönetim Bütçesi
(Bursa Büyükşehir
Belediyesi)***

2011 senesinde koruma ile ilgili çalışmalar için ayrılan bütçe 4.858.009 TL'dir.

2012 senesinde koruma ile ilgili çalışmalar için ayrılan bütçe 23.244.568 TL'dir. 2013 senesinde bu miktarın artması beklenmektedir.

***Yerel Yönetim Bütçesi
(Osmangazi Belediyesi)***

2011 senesinde koruma ile ilgili çalışmalar için ayrılan bütçe 3.215.734 TL'dir.

2012 senesinde koruma ile ilgili çalışmalar için ayrılan bütçe 1.458.785 TL'dir. 2013 senesinde bu miktarın artması beklenmektedir.

***Yerel Yönetim Bütçesi
(Vakıflar Bölge
Müdürlüğü)***

2011 senesinde koruma ile ilgili çalışmalar için ayrılan bütçe 1.701.999 TL'dir.

2012 senesinde koruma ile ilgili çalışmalar için ayrılan bütçe 1.124.267 TL'dir. 2013 senesinde bu miktarın artması beklenmektedir.

***Yerel Yönetim Bütçesi
(Bursa İl Özel İdaresi)***

2011 senesinde, Kültür ve Turizm Daire Başkanlığı'na ait koruma ile ilgili çalışmalar için ayrılan bütçe 18.880 TL'dir.

2012 senesinde, Kültür ve Turizm Daire Başkanlığı'na ait koruma ile ilgili çalışmalar için ayrılan bütçe 51.164 TL'dir.

Varlık Vergileri

Kültürel Mirasın korunmasında yönelik emlak vergileri katkıları (Bursa İl Özel İdaresi)

(Belediyeye her yıl ödenen miktardan varlık vergilerinin %10'u ayrı olarak bu vergilerden 2011'de 2.158.700,79 TL ve 2012'de 2.126.027,15 TL toplanmıştır. 2013 senesinde bu miktarın artması beklenmektedir.)

Cumalıkızık Köyü

***Yerel Yönetim Bütçesi
(Bursa İl Özel İdaresi ve
Yıldırım Belediyesi ortak)***

2011 senesinde, koruma ile ilgili çalışmalar için ayrılan bütçe 602.120,89 TL'dir.

2012 senesinde, koruma ile ilgili çalışmalar için ayrılan bütçe 1.816.089 TL'dir.

2013 senesinde, koruma ile ilgili çalışmalar için ayrılan bütçenin 3.500.000 TL olması beklenmektedir.

Yönetim planında yer alan eylemler için öngörülen bütçe

Kurumların yatırım programlarında, kuruluş amaçları ve etkinlik kapsamı çerçevesinde yönetim planında yer alan eylemler için bütçelerinden mali kaynak tahsisi yapmaları öngörülmektedir. Bütçelerin oluşturulması ve işlerlik kazandırılması Alan Başkanlığının eşgüdümünde gerçekleştirilecektir. Eylemlere ait bütçelerin yönetim planının onayını takiben, kısa süre içinde oluşacağı öngörülmektedir.

5.g Uzmanlık ile koruma ve yönetim tekniklerine ilişkin eğitim kaynakları

Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Bursa Büyükşehir Belediyesi yetkilileriyle gerekli durumlarda bilgilendirme toplantıları düzenlendi. Ayrıca, Bursa Büyükşehir Belediyesi Tarihi Kentler Birliği (kurucu üye olarak), ICOMOS Türkiye (Bursa Sit Alanı Yönetimi Danışma Kurulu'ndan bir üye bu komitenin de üyesidir.) ve Kültür Bakanlığı'na ait olan İstanbul Koruma-Restorasyon Laboratuvarı Bölümü'nden bazı projeler için mesleki destek ve danışmanlık desteği almaktadır.

Bursa Büyükşehir Belediyesi Bursa Sit Alanı Yönetim Planı'ndaki kültürel mirasın korunmasından sorumlu yerel otoritelerden biridir. Bu bağlamda, Bursa Büyükşehir Belediyesiyle ilgili olan idari bölümler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı dahilinde bulunan Şehir Planlama Şube Müdürlüğü,
- Kentsel Koruma ve Denetleme Bölümü dâhilinde bulunan Park ve Bahçeler Şube Müdürlüğü
- Etüd Projeler Dairesi Başkanlığı dâhilinde bulunan Tarihi ve Kültürel Miras Şube Müdürlüğü,

doğrudan alanlarla ilgilidir.

Ayrıca bu müdürlüklerde bulunan personeller koruma alanında eğitimler almakta, sempozyum ve çalıştaylara katılmaktadırlar.

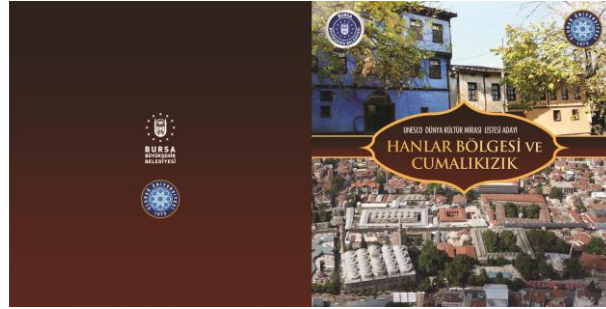
Bursa Alan Başkanlığı, Tarihi ve Kültürel Miras Şube Müdürlüğü altında kurulmuştur. Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından kurulmuş olan Alan Başkanlığı Birimi eğitilmiş mimarlar, uzman restoratör mimar, sanat tarihçileri ve alan başkanından oluşmaktadır.

Ayrıca Bursa Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı Bursa Şehir Kütüphanesi'nde ayrı bir bölüm olarak yer alan Bursa Belgeliği'nde kent ile ilgili birçok yayın, doküman ve kaynak bulunmaktadır. Bu sayede halkın kent ile ilgili bilinci ve bilgisi artmaktadır. Bu yönü ile yine Bursa Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı Bursa Kent Müzesi de hem kent konusunda her kesimden insanı bilgilendirmek hem de bünyesinde verdiği eğitimlerle gelecek kuşakları tarihi kültürel miras konusunda bilinçlendirme açısından önemlidir.

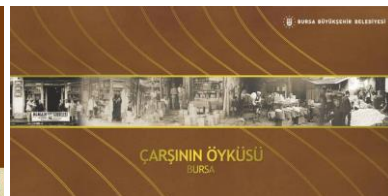
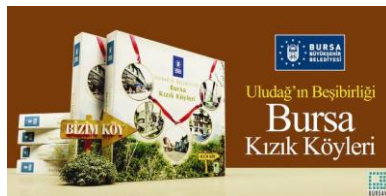
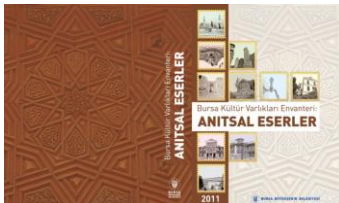
Uluslararası Çarşı Sempozyumu (2010), Uluslararası Mahalle Kültürü Sempozyumu (2011) ve Kırsal Yaşam, Kırsal Mimarlık Sempozyumu (2012) (Tarihi Kentler Birliği ve ÇEKÜL Vakfıyla ortaklaşa olarak) Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından

düzenlemiştir. Bu sempozyumlar sempozyuma katılan uzmanların belediyeyle iletişim kurmasını da sağlamaktadır. Ayrıca çarşı kültürleri konusundaki farkındalığı arttırmak ve halkı bilinçlendirmek için sempozyumun bildiri kitabı da basılmıştır.

Öncelikle, 2011 yılında, Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından yerel halkı kurumları aday gösterilen alanların yönetimi ve UNESCO Dünya Mirası Listesi faaliyetleri ile ilgili bilgi vermek ve tartışma platformu yaratmak amacıyla bir panel düzenlendi. Konu hakkındaki uzmanlar G. Solar, N. Akın, C. Erder, F. Dolatâbâdi ve İ. Dinçer bu panele katıldılar.

Bursa'nın somut değerleri dışında somut olmayan değerleri hakkında da bilincin artırılması için Bursa Büyükşehir Belediyesi ve Osmangazi Belediyesi tarafından birçok kitaplar basılmıştır. Osmangazi Belediyesi tarafından 2005 yılından itibaren hazırlanıp yayınlanan kitaplar şunlardır: Kavaklı Mahallesi, Osmangazi Mahallesi, Mollagürani Mahallesi, Alaaddin Mahallesi, Muradiye Semt, Çekirge Semt, Okçular Çarşısı, Koza Han.

Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından 2009 yılından itibaren hazırlanıp yayınlanan kitaplar şunlardır: Uludağ'ın Beşbirliği: Bursa Kızık Köyleri, Çarşının Öyküsü, Bursa'nın Tarihi Mahalleleri I (Alipaşa-Hocaalızade-İbrahimpaşa-Maksem-Nalbantoğlu-Tahtakale), Bursa'nın Tarihi Mahalleleri II (Hocataşkın-Kurtoğlu-

Meydancık-Namazgah-Yeşil). Bu kitaplar ve yayınlar yararlanan herkes için eğitici bir özelliğindedir.

Bunlara ek olarak, Bursa Büyükşehir Belediyesi ve Osmangazi ve Yıldırım İlçe Belediyeleri bünyelerindeki farklı bölümler doğrudan koruma ve kültürel miras konularında olmasa bile eğitilmiş kişilerle buluşturulmuştur. Uzman şirketler tarafından özel koruma projeleri tasarlanmış ve geliştirilmiştir. Koruma işlerinin uygulama aşamaları eğitilmiş personelleri ve alanlarında kanıtlanmış deneyim ve başarıları olan uzman şirketlerce yürütülmektedir.

Her yıl Osmangazi İlçe Belediyesi tarafından düzenlenen Osman Gazi'yi Anma Festivali ve Bursa'nın Fethi Şenlikleri içinde birçok sempozyumlar düzenlenmektedir (örneğin "Bursa'nın Kentsel ve Mimari Gelişmesi" Sempozyum-2007). Ayrıca, festivalin parçası olarak 2005'ten beri "Uluslararası Bursa Osmangazi Tarihi Şehir Koşusu" adıyla düzenlenen koşu rotası, şehrin tarihi alanlarına yöneltilmiştir.

Cumalıkızık Köyü Kadınlarını Eğitme Dayanışma ve Geliştirme Derneği, köye özgü yerel ürünlerin üretilmesi için eğitimler vermektedir.

Bursa Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Ana Bilim Dalı Restorasyon Lisansüstü Programı, Bursa Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Ana Bilim Dalı Mimarlık Tarihi Lisansüstü Programı ve Bursa Uludağ Üniversitesi Mimarlık-Mühendislik Fakültesi Mimarlık Bölümü ve bu bölümlerin öğretim üyelerinden gereksinim duyulan yardım ve danışmanlık sağlanmaktadır. Buna ek olarak İTÜ, YTÜ ve Kadir Has Üniversitesi'nden de destek ve danışmanlık hizmeti alınmaktadır (Bu kişiler aynı zamanda danışma kurulu üyeleridir).

Biri Mimarlık Fakültesi'nden, biri Mimarlık Tarihi Lisansüstü Programı'ndan, biri Kamu Yönetimi Bölümü'nden olmak üzere bu üniversiteden dört öğretim üyesi Bursa Alan Başkanlığı Danışma Kurulu üyeleridir.

TMMOB, Bursa Mimar ve Şehir Plancıları Odası Şubeleri de Bursa sit alanı yönetimlerinde tüzel paydaşlar arasındadır. Dahası, Bursa şubelerinden iki temsilci de Bursa ve Cumalıkızık Danışma Kurulu'nda yer almaktadır. Yukarıda bahsedilen oda temsilcileri seminerlerde, atölyelerde ve sergilerde kendi tecrübelerini sunmaktadırlar.

(Kültürel miras ve bölgeleriyle ilgili alanlarda ve konularda çalışan personelin tam listesi için Bkz. 5.j.)

"Türk Dünya Mirası Alanlarındaki Yönetim Planlarıyla İlgili Deneyim Paylaşım Atölyesi",

40. UNESCO Dünya Mirası Anlaşması yıldönümü kapsamında UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, Doğal ve Kültürel Miras Özel

Program Komitesi tarafından yürütülen bir faaliyettir. Atölye, Yönetim Planları üzerinde incelemeler yapılmasını ve süreç hakkında deneyimli grupların Yönetim Planları hazırlayan gruplara tecrübelerini aktarmalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu atölyenin hedefleri: 1- Alan Başkanlığı birimi için organizasyonel tabloların hazırlanmasıyla, varlıkların sınırlarının belirlenmesiyle ve tampon bölgelerin yaratılmasıyla ilgili sorunları gündeme getirmek; 2- Paydaşlara sit alanlarıyla ilgili özgül sorunları sunmak; 3- İleride hazırlanacak olan "Türkiye Yönetim Planı Rehberi" için altyapı oluşturmak. Bu bağlamda Bursa Büyükşehir Belediyesi ve diğer gruplar 25-26 Mayıs 2012 tarihinde düzenlenen atölyede tecrübelerini paylaşma fırsatı bulmuşlardır.

ÇEKÜL Akademi Eğitimleri

ÇEKÜL (Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı) 2009 yılının ikinci yarısında ÇEKÜL Akademi adı altında kültürel ve kentsel koruma hakkında eğitimler düzenlemeye başladı. Amaç, koruma uygulamalarının kalitesini arttırmaktır. Hedef kitle "kamusal, yerel, sivil, özel gruplar" ın hepsini kapsamaktadır. Eğitim programları teknik bilgi ihtiyacı ve belediyelerin koruma projelerinde çalışmış personelin deneyimlerini göz önüne almaya öncelik vermektedir. Eğitimler örnek çalışmaları, en iyi uygulamalar, Pratik uygulamalı ve arazi gezileri ve uzmanlar tarafından verilen seminer ve atölyeler ile bütüncül bir yaklaşım içindedir. Büyükşehir belediyesi ve ilçe belediyeleri bünyesinde çalışan personel her yıl bu eğitimlere katılmaktadır.

ÇEKÜL Vakfı Yönetim Kurulu üyesi, aynı zamanda Bursa Alan Başkanlığı Danışma Kurulu üyesidir.

IRCICA (İslam, Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Vakfı Yaz Okulu)

IRCICA (İslam, Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Vakfı) tarafından kentsel çalışmalar ve mimari miras çerçevesinde, korumanın önemi, yaygınlaştırılması ve İslam ülkelerinde ekonomik ve kültürel gelişmenin teşvik edilmesi amacıyla 2011 tarihinde bir yaz okulu düzenlemiştir. Bu eğitim programında, farklı eğitim ve resmi kurumlarda çalışan genç eğitimciler, profesyoneller ve öğrencilerin, kentsel mirasın korunması ile ilgili birikimlerinin daha ileriye taşınması amacıyla çalışmalar yürütülmektedir. Gerçekleştirilen eğitimin iki günü Bursa' yer almış ve eğitime Büyükşehir Belediyesi personelleri katılmıştır.

5.h Ziyaretçi Tesisleri ve Altyapı

Geçmişte farklı uygarlıklara ev sahipliği yapan ve Osmanlılar'ın ilk başkenti olan Bursa, çok değerli tarihi miraslarıyla kültür turizmi potansiyeline sahip olmasının yanı sıra, kaplıca turizmi, kış turizmi ve alternatif turizm kaynaklarına da sahiptir.

Turizme yapılan ciddi boyutlardaki yatırımlar, sektörün canlanmasını ve süregelen bir ekonomik kaynak oluşturulmasını sağlamıştır. Eldeki kaynaklara ve potansiyele rağmen, Bursa turizm sektörü şehir ekonomisine dikkate değer bir katkıda bulunacak seviyede değildir.

Bu bağlamda kültür turizminin odağı olan aday alanlar ile ziyaretçilerin gereksinimleri açısından mevcut durumları aşağıda tanımlanmıştır.

NUMBER OF TOURIST	2011	PLACEMENT	NUMBER OF TOURIST	2010	PLACEMENT	NUMBER OF TOURIST	2009	PLACEMENT
27990	S.Arabia	1	23,360	S.Arabia	1	17,431	Germany	1
17651	Germany	2	16,031	Germany	2	13,869	S.Arabia	2
12478	ABD	3	9,950	Greece	3	9,637	ABD	3
7272	Kuwait	4	6,785	France	4	8,094	Greece	4
7028	France	5	6,340	ABD	5	5,277	Italy	5
6341	Greece	6	4,813	Italy	6	4,188	France	6
5757	Italy	7	4,026	United Arab E.	7	2,874	Russia	7
4110	United Arab E.	8	3,864	Russia	8	2,747	Spain	8
3905	Russia	9	3,780	England	9	2,512	Netherlands	9
3947	Israel	10	3,714	Kuwait	10	2,198	Kuwait	10
96.479	Total		82,663	Total	%68	68,827	Total	%67
37.000	Others		38,645	Others	%31	33,871	Others	%33

Tablo8. Turizm İşletme Belgeli Tesislere Gelen Yabancıların Milletlerine Göre Dağılımı – ilk on ülke-(2008-2010) (Kaynak: Bursa Büyükşehir Belediyesi Turizm Sektörü Raporu)

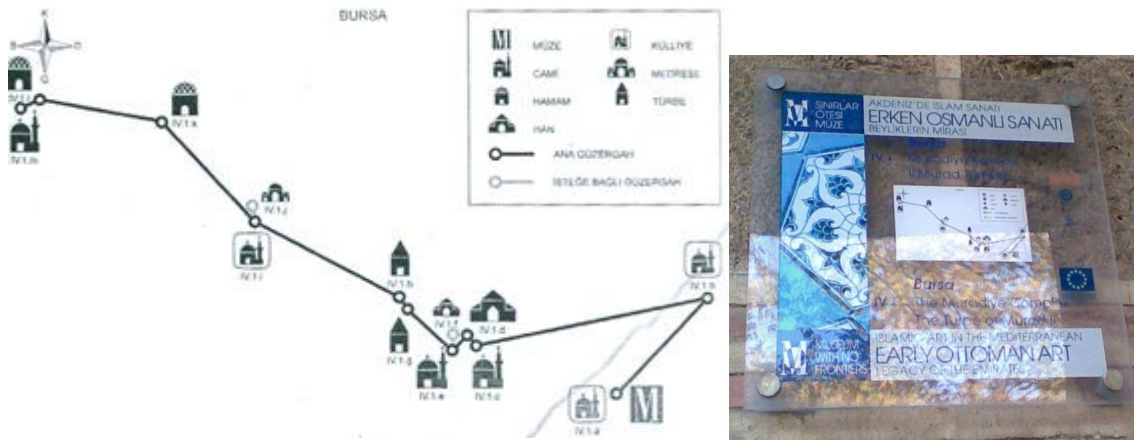
5.h.1. İşaretleme (Yönlendirme ve Bilgilendirme Levhaları)

Kente ulaşım ile kent içi ulaşımı sağlayan aktarım noktalarından, kent merkezi olan Hanlar Bölgesi'ne ve bu merkezden diğer aday alanlara direk yönlendirici levhalar bulunmaktadır. Hanlar Bölgesi ve Külliyyelerde Bursa Valiliği tarafından konulmuş, dijital bilgi erişim noktaları (kiosk) bulunmaktadır.

Hanlar Bölgesi, kentin merkezinde olup ticari, sosyal ve kültürel değerlerin en yoğun olduğu bölge olarak yerli ve yabancı ziyaretçilerin ilk uğrak noktasıdır. İçinde barındırdığı han, bedesten, çarşı yapılarının yanı sıra Ulucami'nin de bu bölgede olması bu bölgeye ziyareti cazip kılmaktadır. Bölge içerisindeki bütün nitelikli yapılarda tabela ve kısa tarihçelerinin yer aldığı bilgilendirme panoları yer almaktadır. Alan kentlinin yoğun olarak kullandığı tarihi ticaret merkezidir ancak turistik amaçlı yönlendirme ve bilgilendirme donatılarının arttırılmasına ihtiyacı vardır.

Sultan Külliyesi'nde, en önemli yapılar (camiler, türbeler, müzeler vb.) bilgilendirme tabelalarına sahiptir fakat daha fazla tarihi bilgi sunulması çok faydalı olacaktır.

Ayrıca Kültür Bakanlığı, Ege Üniversitesi ve diğer kurum ve kuruluşların katkılarıyla, 1999 tarihinde MEDA / Euromed Heritage Program kapsamında gerçekleştirilen Sınırlar Ötesi Müze (Uluslararası), “Akdeniz’de İslam Sanatı” programının “Erken Osmanlı Sanatı-Beyliklerin Mirası” sergisi etkinliği olarak Bursa’da belirlenen güzergâh üzerinde yer alan erken dönem Osmanlı anıtsal yapılarına bilgilendirme panoları asılmıştır.

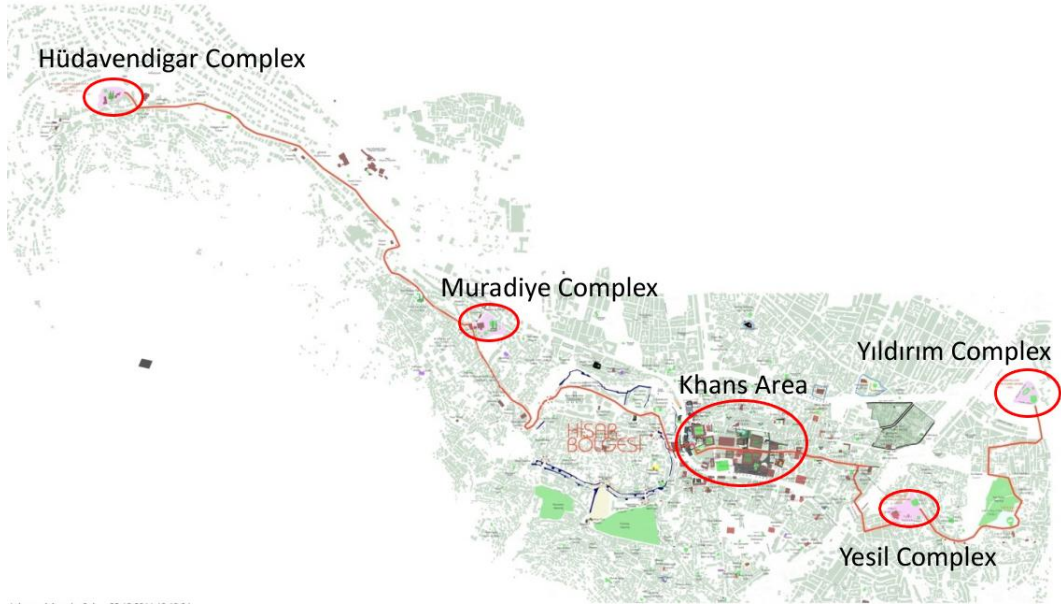

Şekil11. Exhibition entitled “Early Ottoman Art-The Heritage of Beylics” route and sign example

Cumalıkızık Köyü, kent merkezine yakın bir konumda (yaklaşık 10 km.) bulunduğu ana akslar üzerinde yer alan köye yönlendirici tabelalar yer almaktadır. Ancak yine de ana yollardan daha kolay ulaşılabilmesi amacıyla yönetim planında öneri eylemler geliştirilmiştir.

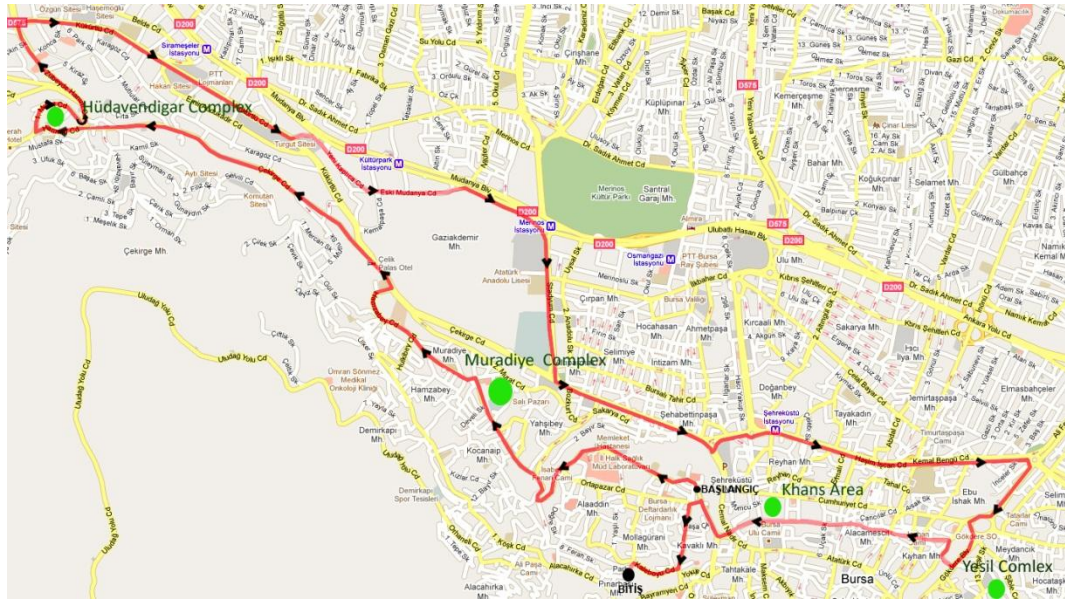
5.h.2. Gezi Güzergâhları

Hanlar Bölgesi ve dört külliye, Bursa'nın kültürel mirasının en yoğun olduğu bölgededir ve kültürel bir gezi yolu oluştururlar. Halk arasında tarihi yaya aksı diye adlandırılan bu güzergâhın belirginleştirilmesi için çalışmalar devam etmektedir.

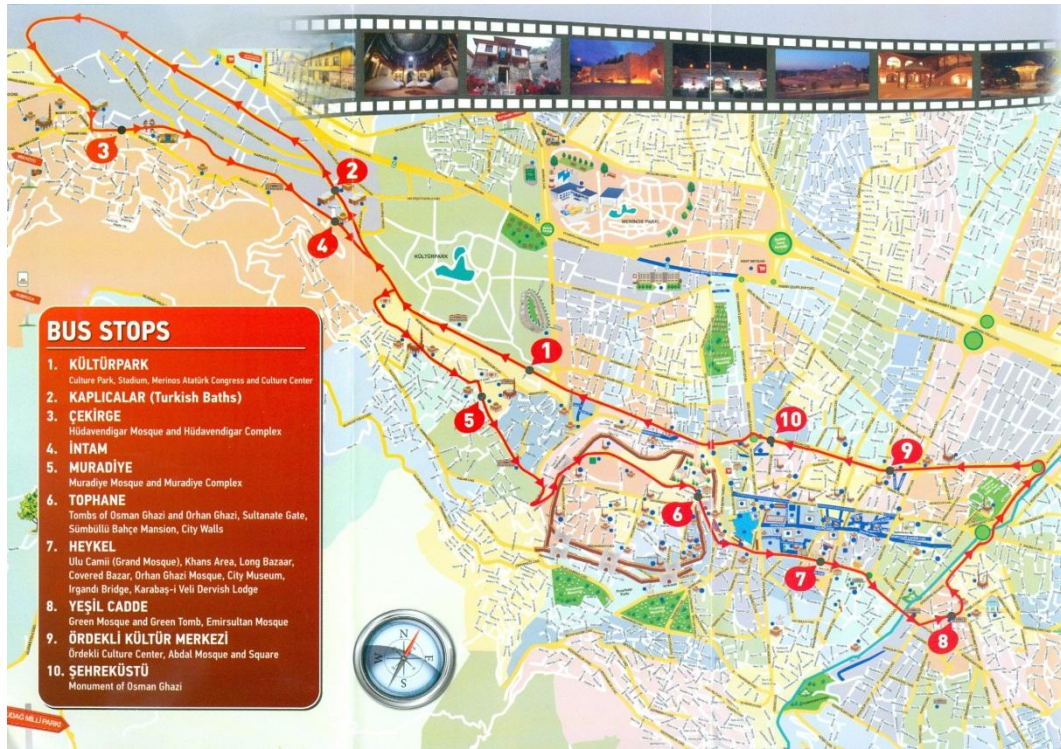
Harita65. Bursa merkezindeki tarihi eksen (Kaynak: Büyükşehir Belediyesi arşivleri)

2005 tarihinden itibaren gerçekleştirilen "Uluslararası Bursa Osmangazi Tarihi Kent Koşusu"nun güzergâhı Hanlar Bölgesi ve 3 Külliyyeyi de kapsayacak şekilde tarihi yapıların arasından geçmektedir. Koşuya ait parkurun izi mavi renk ile belirgin biçimde yola çizilmekte ve böylece tarihi mekânları ziyaret etmek isteyenlerin buralara ulaşımında yol gösterici olmaktadır.

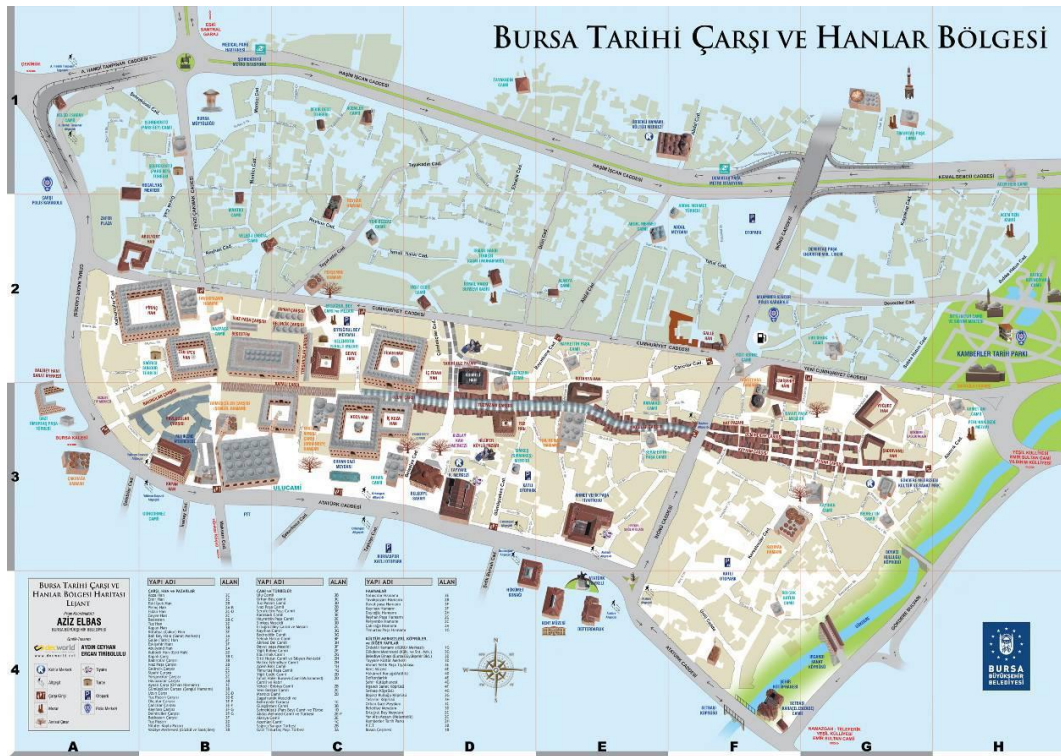
Harita66. Tarihi Kent Koşusu Parkuru

Osmangazi Belediyesi tarafından, kentin tarihi ve turistik bölgelerini içine alan güzergâhta, üzeri açık çift katlı turist otobüslerle, gün boyu ring sefer yapacak bir proje geliştirilmiş ve 2012 senesinde faaliyete geçmiştir. Hüdavendigar, Muradiye, Yeşil Külliyyeleri ile Hanlar Bölgesi bu rota içerisinde yer almaktadır.

Harita67. "Bursa Sightseeing" Tur

Bursa Büyükşehir Belediyesi'nce hazırlanan, "Bursa Tarihi Kent Haritası" da Hanlar Bölgesi'ndeki nitelikli anıtsal yapıları göstermektedir ve ziyaretçilere yol gösterici niteliktedir.

Harita68. Bursa Tarihi Kent Haritası

5.h.3. Bilgilendirme
Merkezleri

İki bilgilendirme merkezi mevcuttur: Biri Hanlar Bölgesi'nin hemen yanındadır; diğeri ise Osman ve Orhan Gazi türbelerinin (Hanlar Bölgesi tampon bölgesi dâhilinde) yakınındadır. Şehrin evrimi ve geçmişteki günlük yaşam şekline ilişkin önemli tarihi bilgiler, Hanlar Bölgesi'nin tampon bölgesi dâhilindeki "Kent Müzesi"nde sunulmuştur. Ayrıca, müze içerisinde kent kültürü ile ilgili periyodik sergiler düzenlenmektedir.

Külliyeler içerisinde ayrı bir bilgi merkezi bulunmamakla birlikte, yapılarla ilgili rehberlik yapmak amacıyla Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından sanat tarihçi personeller görevlendirilmişlerdir.

Cumalıkızık Köyü'nün merkezinde bulunan Etnografya Müzesi'nde köy ile ilgili tarihi bilgiler ve halkın kültürünü yansıtan objeler yer almaktadır.

Büyükşehir Belediyesi ve yerel belediyeler tarafından üretilen broşür, kitap ve CD gibi önemli bilgilendirici yayımlar otellerde, kitapçılarda ve turist bilgilendirme noktalarında bulunabilir.

5.h.4. Kentsel Mobilyalar

Kentsel mobilyalar olarak tüm alanlarda aydınlatma elemanları, oturma elemanları, çöp kutuları, korkuluklar, üst örtü elemanları, sokak levhaları, çeşmeler ve çiçeklikler bulunmaktadır. Ayrıca ortak kullanım alanları olarak bebek bakım odaları, telefon kulüpleri ve umumi tuvaletler bulunmaktadır. Ancak bu ortak alanların sayısının artırılması ihtiyacı vardır. Yönetim planında bu konuya yönelik eylemler önerilmektedir. Bu doğrultuda kent mobilyaları ile ortak alanlar aday bölgelerin yapısı ile uyum gösterecek şekilde tasarlanmalıdır. Bölgelerin niteliğine uygun olmayan üst örtü ve tabelalar kaldırılmalıdır. Yönetim planında önerilen eylemlerden biri de bu alanlar için bir "kentsel tasarım rehberi" oluşturulmasıdır.

Tüm aday alanlarda çöp toplama işleri ve kent mobilyalarının bakımı bağlı oldukları ilçe belediyeleri tarafından yapılmaktadır. Çöpler, çöp arabaları vasıtasıyla toplanmaktadır.

5.h.5. Ulaşılabilirlik

Engelli kişiler için ulaşılabilirlik büyük önem taşır. 1 Temmuz 2005 tarihli yasanın ve "5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanunda Değişiklikler" başlıklı 2nci ve 3üncü bölümleri, tüm kamu mekânlarının ve toplu taşıma hizmetlerinin engelliler için ulaşılabilir hale getirilmesini gerekli kılar. Buna ek olarak Başbakanlık tarafından bu yasayı destekleyen bir genelge yayımlanmıştır; yerel yönetimlerin yasayı yaşama geçirme süreci devam etmektedir. Ayrıca Bursa İmar Yönetmeliği'nde de yapılacak her türlü yapının engelli vatandaşların erişimini sağlayacak şekilde tasarlanması hususu belirtilmektedir.

5.h.6. Altyapı

Hanlar Bölgesi ve Sultan Külliyyelerinde elektrik, su, kanalizasyon, doğal gaz, yangın teçhizatı gibi altyapı sistemleri hâlihazırda mevcuttur. Fakat bu altyapının yeni teknolojilerle iyileştirilmesi, Wireless iletişimi altyapısı ve dar sokaklar için küçük itfaiye araçlarının bulundurulması gerekmektedir.

Bugün **Cumalıkızık** Köyü'ndeki uzun zaman önce inşa edilen altyapılar, bir su deposu, içme suyu şebekesi, elektrik, telefon ve kanalizasyon altyapılarını kapsar. Günümüzde hayati ihtiyaçlar arasında görülen internet ve televizyon altyapıları donanım gerekliliklerine dâhil edilmiştir ve bu hizmetler uydu antenlerinin görüntü kirliliğine olanak vermeyecek şekilde sunulacaktır.

5.h.7. Güvenlik

Tüm bölgelerin güvenliği caddelerdeki MOBESE kameraları, güvenlik kameraları ve bu görevden sorumlu kişilerce sağlanmaktadır. Hanlar Bölgesi'nde hanların ve çarşının kapıları bulunmakta ve günün belirli saatinde kapanmaktadır. Her bir han ve çarşının kendine ait güvenlik elemanları ve güvenlik kamera sistemleri bulunmaktadır. Ayrıca belli noktalarda zabıta ve polise ait güvenlik noktaları bulunmaktadır.

Külliyyelerde yer alan türbelerde güvenlik elemanları ve güvenlik

kameraları Bursa Büyükşehir Belediyesi'nce karşılanmaktadır.

5.h.8. Müzeler

Aşağıdaki listede de görülebileceği gibi Bursa çok sayıda müzeye sahiptir. 5 türbe ve 7 müze binası, Dünya Mirası Yönetim Plan Alanı'na dâhildir. Ayrıca müzelerin içerisinde periyodik olarak değişen sergiler de yer almaktadır.

TOMB	AVERAGE NUMBER OF VISITORS BY ANNUAL ACTIVITY PERIODS
Yıldırım Tomb	Summer:6.000 Winter:4.000
Yeşil Tomb	Summer:80.000 Winter:25.000
Osman Ghazi / Orhan Ghazi Tomb	Summer:65.000 Winter:20.000
Muradiye Tomb	Summer:35.000 Winter:45.000
I. Murat Tomb	Summer:4.000 Winter:1.500
Yıldırım Tomb	Summer:6.000 Winter:4.000

Tablo9. Bursa Dünya Mirası Bölgesi ve Çevresindeki Türbelerin Ziyaretçi Sayıları
(Kaynak: Bursa Dünya Mirası Alanı Yönetimi Müdürlüğü verileri)

Museum	Affiliated Institution	Visitor Numbers			Districts
		Dom.	Foreign	Total	
Museum of Islamic Artefacts (Yeşil)	Ministry of Culture and Tourism	31990	3080	35070	Yıldırım
Cumalıkızık Ethnography Museum	Municipality				Yıldırım
Ottoman House Museum (Muradiye)	Ministry of Culture and Tourism	11763	4938	16701	Osmangazi
Uluumay Museum of Folk	Municipality				Osmangazi

Outfits (Muradiye)					
Hüsnü Züher House (Muradiye)	Municipality				Osmangazi
Bursa Health Museum (Muradiye)	Health Directorate				Osmangazi
Bursa City Museum (Khans Area)	Municipality			66810	Osmangazi

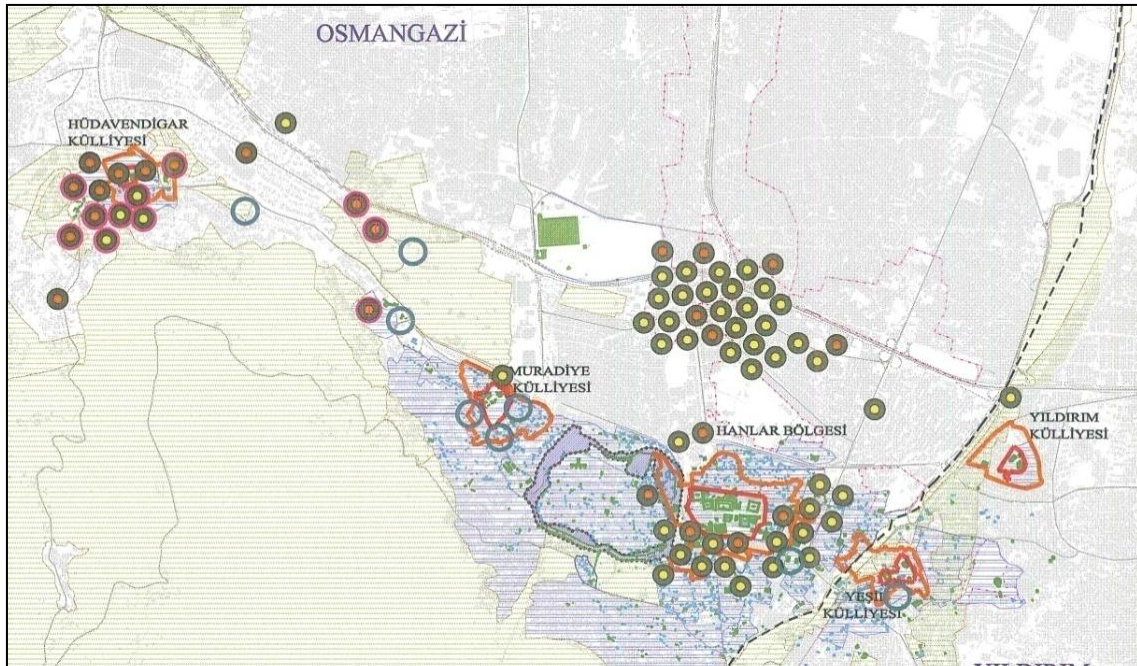
Tablo10. Bursa Yönetim Planı Bölgeleri ve Yakın Bölgelerdeki Müze Binaları (2011)

(Kaynak: Bursa Büyükşehir Belediyesi, Turizm Sektörü Raporu)

5.h.9. Konaklama

Konaklama hizmeti farklı oteller tarafından çeşitli kalite düzeylerinde sunulmuştur. Hanlar Bölgesi ve Sultan Külliyyelerinin yer aldığı alanlar içerisinde toplam 22 adet konaklama tesisi bulunmaktadır. En fazla sayıda konaklama tesislerine sahip olan bölge, kaplıca tesisleri ile tanınan Hüdavendigar (I. Murad) Külliyesi ve çevresidir; ikinci en fazla sayıda konaklama tesisine sahip bölge ise merkezi ticaret sahasındaki Hanlar Bölgesi'dir.

Cumalıkızık'ta ise toplam 2 adet konaklama için kullanılan belgeli yapı bulunmaktadır.

Harita69. Bursa merkezindeki (Turizm İşletmesi Sertifikalı ve Yerel Yönetim Onaylı) Konaklama Tesisleri ve Dünya Mirası Bölgeleri (Kaynak: Bursa Büyükşehir Belediyesi, Turizm Sektörü Raporu)

5.h.10. Otopark Olanakları

Bölgede hizmet veren çok katlı otoparklar talebi karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Hanlar Bölgesi ve Külliye alanlarında toplam 7 adet açık ve kapalı otopark bulunmaktadır. Şehiriçi cadde ve sokakların darlığı ve bu sokakların kapasitesini aşan yoğunluk durumu daha ciddi sorunlara sebep olmaktadır. Yol kenarı park alanları, Bursa Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı bir şirket olan BURBAK A.Ş. tarafından işletilmektedir. Özel girişimciler tarafından işletilen otopark alanlarına ve çok katlı otoparklara da rastlanır. Bölgede, özellikle bitişik binaların bulunduğu yerlerde, otopark alanı sorunları mevcuttur.

Şehir merkezindeki, özellikle tarihi dokunun yoğun olduğu eski ve dar sokaklarda kaldırımlar kullanışlılık açısından elverişsizdir. Yaya trafiğine ayrılmış cadde ve meydanlar yoğundur. Yaya trafiğine ayrılmış cadde ve meydanlar, uzunluklarıyla birlikte aşağıda listelenmiştir: Ünlü Caddesi 160m, Nalbantoğlu 315m, Tahtakale 58m, Açıkçarşı 145m, Köy Pazarı 252m, Şehreküstü - Cumhuriyet Caddesi 180m. Bisiklet sürme ile ilişkili trafik eğitimi vermekle ve bisiklet yollarına araç park edilmesini engellemekle görevli altı memurdan oluşan bir Belediye Polis Sürücü Ekibi oluşturulmuştur.

Köyde iki otopark alanı bulunur: Bunlardan ilki, ilkokul yakınındadır ve diğeri köy girişine yakın mezarlığın aşağı kısmındadır. Otopark ihtiyacı düzeyi ve ilişkili sorunlar, yönetim planında incelenmiştir.

5.i Varlığın sunumu ve geliştirilmesine ilişkin ilkeler ve programlar

5.i.1. Cumalıkızık'a Özel Tanıtım Projesi

Restorasyon çalışmalarına finansal kaynak sağlama hedefiyle 1997'de Bursa Büyükşehir Belediyesi ve Tophane Gençlik Derneği tarafından başlatılan projenin amacı, 1993'te hazırlanan nazım imar planının uygulanmasına olanak sağlamaktır. Bursa Yerel Gündemi, Cumalıkızık Koruma ve Canlandırma Eylem Planı'nı 1998'de uygulamaya koydu. Planlar sosyal, kültürel ve ekonomik yapının sürdürülmesi bakış açısıyla hazırlanmıştır. Ana hedef sadece geçmişin korunması değil, aynı zamanda titiz bir planlama ve uygulama süreciyle bu geçmişten kalan öğelerin iyileştirilmesi, günümüze ve geleceğimize taşınmasıdır.

"3. Binyılda Yaşayan Bir Osmanlı Köyü - Cumalıkızık Projesi"; orijinal yapısıyla günümüze kadar hayatta kalmış 700 yıllık bir Osmanlı Köyü olan Cumalıkızık'ın korunması, geliştirilmesi ve gerçekleştirilecek çalışmalarla yerlilerinin ekonomik durumunun iyileştirilmesi hedefini taşıyan, çok ortaklı ve çok katılımcılı bir projedir. "3. Binyılda Yaşayan Bir Osmanlı Köyü - Cumalıkızık İşbirliği Protokolü"; devletten bağımsız bir kurum olan Mimarlar Odası Bursa Kolu, yereldeki en üst devlet kurumu olan Bursa Özel İdaresi ve yerel yönetim olan Yıldırım Belediyesi'nin tarafından 2007'de imzalandı. Bu projenin amaçları; ortaklar arasında yönetsel işbirliği sağlayarak anıtsal ve sivil mimarının,

sokakların ve meydanların tarihi karakterini ve bütünlüğünü bozmadan korunması ve iyileştirilmesi, bu mirasın gelecek nesillere uyarlanması amacıyla mekânsal yorumlamalar yoluyla zenginleştirilmesi, Cumalıkızık'ın ekolojik, fiziksel, sosyokültürel ve ekonomik sürdürülebilirliğinin sağlanması ve korunmasıdır. Bunlara ek olarak, bu proje sadece toplumsal bilincin arttırılmasını değil, aday bölgenin ulusal bağlamda tanıtımını sağlama amacı da taşır.

Yıldırım Belediyesi tarafından planlanan Cumalıkızık "Zaman Tünelinde Kaybolmayan Tarih Bekçileri Projesi", Bursa-Eskişehir-Bilecik Kalkınma Ajansı (BEBKA)'nın "Sanayi ve Turizmde Rekabet Gücünün Arttırılması" 2010 Mali Destek Programı'na dâhil edildi. Projenin hibe almaya hak kazandırışını takiben, 18.04.2011'de BEBKA ve Yıldırım Belediyesi arasında projenin on iki aylık uygulama aşamasını başlatan anlaşma imzalandı. BEBKA'nın 163844 TL (TRY 163.844) katkı sunduğu proje bütçesi toplamda 218 458 TL'dir (TRY 218 458).

Yıldırım Belediyesi ile proje ortakları şunlardır: TURSAB (Türkiye Seyahat Acentaları Birliği) Bursa Kolu, Uludağ Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Sosyal Bilimler Yüksekokulu, Bursa Fotoğrafçılar Odası, TMMOB Mimarlar Odası Bursa Kolu, Cumalıkızık Köyü Kadınları Eğitimi Dayanışma ve Kalkındırma Derneği; bunlara ek olarak projenin katılımcıları olan Collegio Universitorio, Università Cattolica del Sacro Cuore ve Brescia Belediyesi ile de sürdürülebilir ortaklıklar kurulmuştur. Bu ortaklıklar sonucu, 2 dilde (İngilizce ve Türkçe) bilgi sunan www.cumalikizik.gen.tr adresli web sitesi, tanıtım amaçlı bir kitapçık ve film, 1:200 ölçekli köy modeli hazırlanarak sergilenmiş; İtalya'da kültür ve turizm işbirliği konulu atölye çalışması ve tanıtım haftası organize edilmiştir. 1997'den beri her Temmuz, Cumalıkızık Ahududu festivali düzenlenmektedir.

5.i.2.Turizm Haftası

"Turizm Haftası" Türkiye'nin 81 ilinde her yıl 15-22 Nisan tarihleri arasında, turizme dair farkındalığı arttırmak, iç turizm ve turistik aktivitelere kamu katılımını artırma amacıyla kutlanır. Bursa'da her yıl Turizm Haftası boyunca Hanlar Bölgesi'nde (Kozahan) çeşitli programlar uygulanır.

5.i.3.Bursa Kültür ve Turizm Tanıtma Birliği

Bursa Kültür ve Turizm Tanıtma Birliği, 2008 yılında, Bakanlar Kurulu'nun imzasıyla, Bursa Valiliği'nin girişimiyle, Bursa'nın tanıtılması ve turizm sektörünün canlandırılması amacıyla kurulmuştur. Bu kurumun amacı, Bursa'nın tarihi ve kültürel değerlerini, doğal güzelliklerini ve turizm potansiyelini belirlemek, destinasyon kaynaklarının sürdürülebilirliğini sağlamak, konaklama ve ulaşım sorunlarını çözmek, ulusal ve uluslararası alanda tanıtımını ve pazarlamasını yapmaktır. Bu bağlamda, yurtdışında gerçekleştirilen turizm fuarlarına katılım sağlayarak tanıtım konusunda faaliyetlerine devam etmektedir.

Buna ek olarak, Valilik, Büyükşehir ve bölge belediyeleri tarafından çeşitli video klipleri ve kitaplar hazırlanarak "Tüm zamanların güzel şehri Bursa" teması ile yurtiçi ve yurtdışı fuarlarda tanıtımlar gerçekleştirilir.

<http://www.bursatanitim.gov.tr/>

5.i.4.Müzeler Haftası

UNESCO tarafından dünya çapında bir kutlama günü ilan edilen müzelerin tanıtımı amaçlı 18 Mayıs, 1982 yılından beri Türkiye'de 18-24 Mayıs tarihleri arasında "Müzeler Haftası" olarak kutlanır. Bu çerçevede Bursa Valiliği, Bursa Özel İl İdaresi, Bursa Büyükşehir Belediyesi ve Uludağ Üniversitesi tarafından pek çok aktivite gerçekleştirilir. Bunlara ek olarak, 2009'da Avrupa Müze Forumu (EMF) Türkiye'de ilk kez Bursa'da gerçekleştirilmiştir.

5.i.5. ÇEKÜL Kent Müzeleri ve Arşivleri Projesi

Bu projenin amacı, yurttaşların ortak anılar ve ortak bir kimlik paylaştıkları mekânlar oluşturmaktır. Tarihi Kentler Birliği, yerel yönetimler ve sivil cemiyetlerin desteğiyle orijinal işlevini yitirmiş bir binanın şehir müzesine çevrilmesi proje amaçlarından biridir. Bu proje kapsamında cumhuriyet döneminin ilk inşa edilen binalarından biri olan Bursa Adliye Sarayı 2002 yılında müzeye çevrilmiştir.

5.i.6. Bursa Kent Müzesi: Somut Olmayan Kültür Mirası Müzesi Eğitim Aktivitesi Projesi

Somut olmayan kültür mirası müzesi eğitim aktivitesi projesi, ÇEKÜL Vakfı ve Bursa Kent Müzesi işbirliğiyle hazırlanmıştır. Manevi Kültürel Miraslar Eğitim Aktiviteleri, 11-14 yaş arası soyut düşünme yeteneği kazanmakta olan çocukları hedefler. Bu proje, çocukların yaşadıkları kentin kültürel miraslarını öğrenmelerine yardımcı olmayı ve çocuklara kültürel kimliği koruma kavramlarını ve kent bilinci kazandırmayı hedefler.

5.i.7 .Vakıflar Haftası

Mayıs Ayının ikinci haftası 1985'ten beri, dayanışma ruhunu cesaretlendirmek, dayanışmanın önemini vurgulamak ve bireylere zihinsel zenginlik kazanmalarında yardımcı olmak amacıyla Vakıflar Haftası olarak kutlanır. Bu bağlamda her yıl Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün temasını belirlediği pek çok aktivite gerçekleştirilir.

5.i.8. YAPEX Restorasyon Fuarı (Yapı Restorasyonu, Renovasyon ve Kültürel Mirasları Koruma Fuarı)

Uluslararası YAPEX Fuarları'nın bir parçası olan Yapex Restorasyon Fuarı, restorasyon, renovasyon ve Kültürel Miras Koruma temalarıyla 2003 yılından beri her yıl düzenlenmektedir. ÇEKÜL- Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı'nın işbirliğiyle ve Türkiye Tarihi Kentler Birliği ve HERITAGE EUROPE desteği ile düzenlenen fuarın amacı, geçmiş ve şimdiki çağlarda var olan mimari ve arkeolojik yapıları geleceğe taşıma amacıyla restorasyon, koruma ve yeniden işlev kazandırma çalışmalarına katkısı bulunan tüm yatırımcı, tasarımcı ve üreticileri bir araya getirmektir. Organizasyona belediyeler de katılmaktadır.

2012 fuarında gerçekleştirilen ödül seremonisinde, "Tarihi Kentler Birliği (TKB) 2011 Kültürel Mirası Koruma Proje ve Uygulamalarını Özendirme" dalında Bursa Büyükşehir Belediyesi,

Tarihi Kentler Birliği'nin en değerli ödülü olan "Prof. Dr. Metin Sözen Koruma Büyük Ödülü"ne layık görüldü. Ayrıca fuarda düzenlenen "Dünya Mirası Kentler" isimli bir oturumda Bursa Sit Alanı Yönetim Birimi tarafından Bursa'nın tanıtımı gerçekleştirildi.

5.i.9 "bursa.com.tr" Projesi

"Bursa.com.tr – Bursa parmaklarınızın ucunda" projesi 2011 yılında Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından uygulamaya geçirilmiştir. Projenin amacı, Bursa'nın ziyaretçilerin tarihi, kültürel ve doğal varlıklar hakkında etkin bir şekilde bilgilendirilmesini sağlamak ve Bursa'nın turizm potansiyelini gerçekleştirebilmesi için ulaşılabilirliği arttırmaktır. Proje, Bursa Eskişehir Bilecik Kalkındırma Ajansı (BEBKA) tarafından hibeye layık görülmüştür.

Websitesi 11 dilde hazırlanmıştır ve Bursa'ya gelmeyi planlayan potansiyel ziyaretçilere Bursa'nın tarihi, kültürel ve doğal zenginlikleri hakkında bilgi sunar. Aday bölgeler de çeşitli web sitesindeki sayfalarda tanıtılmıştır. Bursa.com.tr Nisan 2012'de açılmıştır ve açılışından beri ayda yaklaşık 9000 ziyaretçi karşılamaktadır.

5.i.10. Bursa Gezi Projesi

Osmangazi Belediyesi tarafından, kentin tarihi ve turistik bölgelerini içine alan güzergâhta, üzeri açık çift katlı turist otobüslerle, gün boyu ring sefer yapacak bir proje geliştirilmiş ve 2012 senesinde faaliyete geçmiştir. Hem yerli halk hem de Bursa'ya dışarıdan gelecek turistleri tarihi, turistik ve kültürel mekânlarda gezdiren turist otobüsünde Türkçe, Arapça, İngilizce ve Almanca dillerinde mekânlar hakkında bilgi verilmektedir.

<http://bursasightseeing.com/tr.jpg>

5.i.11. ETİ ÇEKÜL Kültür Elçileri Projesi

ETİ ÇEKÜL Kültür Elçileri Projesi, ETİ ve ÇEKÜL tarafından 2008-2012 yılları arasında gerçekleştirilmiş tüzel sosyal sorumluluk projesidir. Projenin hedefi Türkiye'nin kültürel ve milli zenginliklerinin değerini bilen ve bunları koruma sorumluluğunun farkında olan nesiller yetiştirmektir. Ülke çapında gerçekleştirilen kurslar aracılığıyla çocuklar önce kendi yaşadıkları kentler, ardından da ülkeleri hakkında bilgilendirilmiş ve bu bilgiyi başkalarıyla paylaşmaları cesaretlendirilmiştir. Osmangazi Kültür Elçileri, Bursa'da 15-18 Ocak 2009'da uygulamaya geçirilmiştir. "Kültür Elçileri"nin eğitimlerinden sonra iletişim aktiviteleri desteklenmiştir ve hala da sürmektedir.

5.i.12. Bursa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü: Somut Olmayan Kültür Mirası Komisyonu

İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından önderlik edilen ve Türkiye'nin her şehrinde yer alan bu komisyon, somut olmayan kültürel miraslar milli envanterini hazırlamakla yükümlüdür. Bu ölçekte mevcut varlıklar güncellenecek ve yeni varlıkların envantere katılması için önerilecektir. Örneğin, Karagöz ve

Hacivat gölge oyunu 2009'da UNESCO Somut Olmayan İnsanlık Mirası Temsili Listesi'ne katılmıştır. Bursa ile ilişkili UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miraslar çalışmaları sürmektedir. Eski kent ve çarşı bölgesinin sözlü tarihi üzerine olan çalışmalar tamamlanmış ve yayınlanmıştır. Sonuçlar göstermektedir ki sosyal ve kültürel yaşam, fiziksel çevre ile etkileşim içinde devam etmektedir.

Tüm bu projelere ek olarak, aday bölgelerin tanıtımını amacıyla geliştirilen eylem önerileri "Turizm - Tanıtım - Ziyaretçi Yönetimi" başlığı altında toplanmıştır. Bu plan, zaman içinde ziyaret yönetimi için geliştirilmiş bir programla sistematik bir şekilde gerçekleştirilecek bölge kapasitelerinin yorumlanması ve canlandırılmasını mümkün kılmak için pek çok etkili araç ve sistemi de beraberinde getirmiştir.

Kent hakkında daha fazla bilgi için şu websiteleri yararlı olacaktır; <http://www.bursa.bel.tr/3-boyutlu-kent-rehberi/sayfa/1286> (3 boyutlu şehir rehberi) ve <http://www.bursa.com.tr/>

5.j Çalışanların düzeyleri ve uzmanlıkları (profesyonel, teknik, bakım)

Bursa Büyükşehir Belediyesi bünyesindeki Alan Başkanlığı.

Bursa Alan Başkanı: Prof. Neslihan DOSTOĞLU, Yüksek Mimar

Etüd Proje Şube Müdürü, Bursa Büyükşehir Belediyesi: Kübra TEMEL, Mimar

Ofis Personeli:

- Bursa Alan Yönetimi Başkanlığı Koordinatörü: Birben DURMAÇALIŞ, Yüksek Restoratör Mimar

- Yüksek Mimar: Ayten BAŞDEMİR

- Yüksek Sanat Tarihçisi: Eser ÇALIKUŞU

- Yüksek Sanat Tarihçisi: Esra ÇOBANOĞLU

- Tekniker: Ahmet GÜLER

Konu üzerinde ve kültürel mirasla ilişkili alanlarda çalışan tüm personelin ve bölgelerin listesi aşağıda verilmiştir.

BURSA'DA KORUMA İLE İLGİLİ KURUMLARDA ÇALIŞAN PERSONEL BİLGİLERİ		
KURUM	MESLEK	SAYI
BURSA KÜLTÜR VARLIKLARINI KORUMA BÖLGE KURULU	ŞEHİR PLANCI	3
	MİMAR	5
	HARİTA VE JEODEZİ MÜHENDİSİ	1
	ARKEOLOG	2
	TOPLAM UZMAN PERSONEL	11
BURSA RÖLÖVE VE ANITLAR MÜDÜRLÜĞÜ	MİMAR	3
	İNŞAAT MÜHENDİSİ	3
	ELEKTRİK MÜHENDİSİ	3

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

	ELEKTRİK TEKNİKERİ	4
	MAKİNA MÜHENDİSİ	2
	TOPLAM UZMAN PERSONEL	13
BURSA MÜZE MÜDÜRLÜĞÜ	MÜDÜR	1
	MÜDÜR YARDIMCISI	1
	ARKEOLOG	7
	MÜZE ARAŞTIRMACISI	1
	SANAT TARİHÇİ- MEMUR	2
	TEKNİSYEN	2
	TOPLAM UZMAN PERSONEL	14
İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ - KÜTÜPHANE MÜDÜRLÜĞÜ	İL MÜDÜRÜ	1
	MÜDÜR YARDIMCISI	2
	ŞUBE MÜDÜRÜ	4
	ARAŞTIRMACI	5
	AYNİYAT SAYMANI	1
	UZMAN	1
	FOLKLOR ARAŞTIRMACISI	1
	TOPLAM UZMAN PERSONEL	15
BURSA İL ÖZEL İDARESİ PLAN VE PROJE MÜDÜRLÜĞÜ	MÜDÜR (İNŞAAT MÜHENDİSİ)	1
	İNŞAAT MÜHENDİSİ	1
	TEKNİSYEN	1
	JEOLJİ MÜHENDİSİ	1
	İNŞAAT TEKNİKERİ	1
	MİMAR	1
	MAKİNA MÜHENDİSİ	1
	ELEKTRİK MÜHENDİSİ	1
	RESTORATÖR	1
	TOPLAM UZMAN PERSONEL	9
BURSA İL ÖZEL İDARESİ KÜLTÜR VE SOSYAL İŞLER ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ	MÜDÜR (İKTİSATÇI)	1
	BİLGİSAYAR İŞLETMENİ	2
	VERİ HAZIRLAMA VE KONTROL İŞLETMENİ	1
	TOPLAM UZMAN PERSONEL	4
BURSA İL ÖZEL İDARESİ TARIM VE KÖY İŞLERİ BAKANLIĞI TARIMSAL HİZMETLER MÜDÜRLÜĞÜ	MÜDÜR (ZİRAAT MÜHENDİSİ)	1
	ZİRAAT MÜHENDİSİ	10
	JEOMORFOLOG	1
	JEOLJİ MÜHENDİSİ	1
	İNŞAAT MÜHENDİSİ	1
	ELEKTRİK ELEKTRONİK MÜHENDİSİ	1
	TOPOĞRAF	1
	TOPLAM UZMAN PERSONEL	16
BURSA İL ÖZEL İDARESİ YATIRIM VE İNŞAAT MÜDÜRLÜĞÜ	ELEKTRİK TESİSAT USTASI	4
	İNŞAAT USTASI VE YARDIMCISI	2
	İNŞAAT MÜHENDİSİ	6
	MAKİNA MÜHENDİSİ	3
	ELEKTRİK MÜHENDİSİ	2
	MİMAR	1
	TEKNİKER	2
	TOPLAM UZMAN PERSONEL	20
BURSA İL ÖZEL İDARESİ İMAR VE KENTSEL İYİLEŞTİRME MÜDÜRLÜĞÜ	HARİTA MÜHENDİSİ	3
	ŞEHİR PLANCISI	1
	İNŞAAT MÜHENDİSİ	1
	HARİTA TEKNİKERİ	1
	HARİTA TEKNİSYENİ	2
	TOPOĞRAF	1
	TOPLAM UZMAN PERSONEL	9
BURSA VAKIFLAR BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ SANAT ESERLERİ VE YAPI İŞLERİ MÜDÜRLÜĞÜ	MÜDÜR (İNŞAAT MÜHENDİSİ)	1
	MİMAR	3
	İNŞAAT TEKNİKERİ	1
	MAKİNA MÜHENDİSİ	2
	MÜZE ARAŞTIRMACISI	1
	VERİ HAZIRLAMA VE KONTROL İŞLETMENİ	2
	TOPLAM UZMAN PERSONEL	10
OSMANGAZİ BELEDİYESİ KÜLTÜR SOSYAL İŞLER MÜDÜRLÜĞÜ	MÜDÜR	1
	UZMAN	1
	ŞEF	1
	TOPLAM UZMAN PERSONEL	3

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

OSMANGAZİ BELEDİYESİ PARK BAHÇELER MÜDÜRLÜĞÜ	MİMAR	1
	İNŞAAT MÜHENDİSİ	1
	ZİRAAT MÜHENDİSİ	7
	PEYZAJ MİMARİ	2
	TEKNİKER	3
	TOPLAM UZMAN PERSONEL	14
OSMANGAZİ BELEDİYESİ FEN İŞLERİ MÜDÜRLÜĞÜ	MİMAR	1
	İNŞAAT MÜHENDİSİ	9
	MAKİNA MÜHENDİSİ	2
	HARİTA MÜHENDİSİ	1
	ELEKTRİK MÜHENDİSİ	1
	TEKNİKER	9
	TOPLAM UZMAN PERSONEL	23
OSMANGAZİ BELEDİYESİ PLAN PROJE MÜDÜRLÜĞÜ	MİMAR	5
	MÜHENDİS	1
	SANAT TARİHÇİSİ	1
	ARKEOLOG	1
	RESTORATÖR	3
	TEKNİKER	1
	TOPLAM UZMAN PERSONEL	12
OSMANGAZİ BELEDİYESİ İMAR VE ŞEHİRCİLİK MÜDÜRLÜĞÜ	ŞEHİR PLANCISI	7
	MAKİNA MÜHENDİSİ	1
	JEODEZİ VE FOTOGRAMETRİ MÜHENDİSİ	4
	MİMAR	5
	İNŞAAT MÜHENDİSİ	7
	HARİTA TEKNİKERİ	6
	TEKNİKER	10
	TOPLAM UZMAN PERSONEL	40
YILDIRIM BELEDİYESİ PARK BAHÇELER MÜDÜRLÜĞÜ	ZİRAAT MÜHENDİSİ	8
	Y.ZİRAAT MÜHENDİSİ	1
	PEYZAJ MİMARİ	1
	MİMAR	1
	TOPLAM UZMAN PERSONEL	11
YILDIRIM BELEDİYESİ ETÜD PROJE MÜDÜRLÜĞÜ	İNŞAAT MÜHENDİSİ	1
	Y.RESTORATÖR MİMAR	1
	MİMAR	3
	İNŞAAT MÜHENDİSİ	1
	RESTORATÖR	1
	SANAT TARİHÇİSİ	1
	İNŞAAT TEKNİSYENİ	2
	TOPLAM UZMAN PERSONEL	10
II. BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ BURSA ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ ULUDAĞ MİLLİ PARK MÜDÜRLÜĞÜ ORMAN VE SU İŞLERİ BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	MÜDÜR (ORMAN MÜHENDİSİ)	1
	ORMAN MÜHENDİSİ	2
	ORMAN MÜHENDİSİ	1
	ZİRAAT MÜHENDİSİ	1
	TOPLAM UZMAN PERSONEL	5
BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ETÜD VE PROJELER DAİRESİ BAŞKANLIĞI (ETÜD PROJE ŞUBEMÜDÜRLÜĞÜ, TARİHİ KÜLTÜREL MİRAS ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ, ALAN BAŞKANLIĞI)	MİMAR	4
	Y. RESTORATÖR MİMAR	1
	PEYZAJ MİMARİ	1
	Y. SANAT TARİHÇİSİ	2
	ARKEOLOG	1
	RESTORASYON TEKNİKERİ	1
	İNŞAAT TEKNİKERİ	1
	TEKNİSYEN	1
	MİMAR	8
	Y.MİMAR	1
	PEYZAJ MİMARİ	3
	MAKİNA MÜHENDİSİ	2
	ELEKTRİK MÜHENDİSİ	2
	İNŞAAT MÜHENDİSİ	2
	TEKNİSYEN	1
	GRAFİKER	1
	ŞEHİR PLANCI	1
	İNŞAAT TEKNİKERİ	1
	TOPLAM UZMAN PERSONEL	34

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ KÜLTÜR SOSYAL İŞLER DAİRESİ BAŞKANLIĞI KÜTÜPHANE VE MÜZELER ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ	MÜDÜR	1
	ŞEF	1
	DİĞER PERSONEL	24
	ELETRİK TEKNİSYENİ	1
	ELEKTRİK TEKNİKERİ	2
	ARKEOLOG	1
	SANAT TARİHÇİ	5
	REHBER	2
	KOORDİNATÖR	1
	ARAŞTIRMACI	1
TOPLAM UZMAN PERSONEL		39
BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ FEN İŞLERİ DAİRESİ BAŞKANLIĞI YAPI İŞLERİ ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ	İNŞAAT MÜHENDİSİ	15
	ELEKTRONİK MÜHENDİSİ	3
	ELEKTRİK TEKNİKERİ	2
	İNŞAAT TEKNİSYENİ	2
	İNŞAAT TEKNİKERİ	3
	HARİTA TEKNİSYENİ	1
	MAKİNA MÜHENDİSİ	5
	MAKİNA TEKNİKERİ	1
	MİMAR	6
TOPLAM UZMAN PERSONEL		38
BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ İMAR VE ŞEHİRCİLİK DAİRESİ BAŞKANLIĞI ŞEHİR PLANLAMA ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ	ŞEHİR PLANCISI	21
	ÇEVRE MÜHENDİSİ	3
	HARİTA MÜHENDİSİ	1
	İNŞAAT TEKNİSYENİ	4
TOPLAM UZMAN PERSONEL		29
BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÇEVRE KORUMA KONTROL DAİRESİ BAŞKANLIĞI ÇEVRE KORUMA ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ	MÜDÜR	1
	ÇEVRE YÜKSEK MÜHENDİSİ	2
	ÇEVRE MÜHENDİSİ	3
	KİMYA MÜHENDİSİ	1
	ZİRAAT MÜHENDİSİ	1
	İNŞAAT TEKNİKERİ	2
	ÇEVRE KORUMA TEKNİKERİ	2
TOPLAM UZMAN PERSONEL		12
BURSA ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK İL MÜDÜRLÜĞÜ PROJE İŞLERİ ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ	MİMAR	3
	MAKİNA MÜHENDİSİ	1
	ELEKTRİK ELEKTRONİK MÜHENDİSİ	1
	TEKNİSYEN	2
TOPLAM UZMAN PERSONEL		7
BURSA ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK İL MÜDÜRLÜĞÜ TABİAT VARLIKLARINI KORUMA İŞLERİ ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ	ZİRAAT YÜKSEK MÜHENDİSİ	1
	ZİRAAT MÜHENDİSİ	1
	İNŞAAT MÜHENDİSİ	1
	MİMAR	1
	JEOLJİ MÜHENDİSİ	1
	JEODEZİ VE FOTOĞRAMETRİ MÜHENDİSİ	2
	ŞEHİR PLANCISI	2
	BİYOLOG	1
	HARİTA TEKNİKERİ	2
TOPLAM UZMAN PERSONEL		12
BURSA ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK İL MÜDÜRLÜĞÜ İMAR, İSKAN VE KOOPERATİF İŞLERİ ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ	JEOLJİ MÜHENDİSİ	2
	JEODEZİ VE FOTOĞRAMETRİ MÜHENDİSİ	1
	Y.ŞEHİR PLANCISI	1
	İNŞAAT TEKNİKERİ	3
	DİĞER TAKIMLAR VE TEKNİSYENLER	9
TOPLAM UZMAN PERSONEL		16
BURSA ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK İL MÜDÜRLÜĞÜ YAPIM İŞLERİ ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ	İNŞAAT, ELEKTRİK VE MEKANİK MÜHENDİSİ	5
	İNŞAAT VE MAKİNA TEKNİKERİ	4
TOPLAM UZMAN PERSONEL		9
TOPLAM		435

Tablo11. Bursa Korumayla İlgili Çalışan Kurum Personel Bilgileri (Kaynak: BAB)

6. Gözlem

6.a Koruma durumunun ölçülmesi için anahtar ölçütler

Gösterge	Yer	Periyod	Kayıtların konumu
Koruma için bütçe ve stratejik planlar		Yıllık	Bursa Alan Başkanlığı, Büyükşehir, Yıldırım ve Osmangazi Belediyeleri, Bursa İl Özel İdaresi, Bursa Vakıflar Bölge Müdürlüğü
Uygulanmış koruma ve bakım çalışmaları (eylem raporları)	Bursa (Hanlar Bölgesi ve Sultan Külliyesi ve Cumalıkızık)	Aylık ve Yıllık	Büyükşehir ve Yıldırım ve Osmangazi Belediyeleri (strateji planlama departmanları)
Hazırlanmış koruma planı sayısı	Bursa (Hanlar Bölgesi ve Sultan Külliyesi ve Cumalıkızık)	Yıllık	Bursa Alan Başkanlığı, Büyükşehir, Yıldırım ve Osmangazi Belediyeleri, Bursa İl Özel İdaresi, Bursa Vakıflar Bölge Müdürlüğü, Bursa Bölge Kültür Mirasını Koruma Kurulu
Bölge sakınlerinin sayısı	Bursa (Hanlar Bölgesi ve Sultan Külliyesi ve Cumalıkızık)	Yıllık	Bursa Alan Başkanlığı, Büyükşehir Belediyesi, Türkiye İstatistik Kurumu
Periyodik resimlerle belgeleme	Bursa (Hanlar Bölgesi ve Sultan Külliyesi ve Cumalıkızık)	Yıllık	Bursa Alan Başkanlığı, Büyükşehir, Yıldırım ve Osmangazi Belediyeleri
Köy çevresindeki toplam ekili alan ve orman alanları	Cumalıkızık	Yıllık ve sürekli olarak	Yıldırım Belediyesi, Bursa Alan Başkanlığı

Belirli yerlerdeki ziyaretçi sayısı	Bursa (Hanlar Bölgesi ve Sultan Külliyesi ve Cumalıkızık	Yıllık	Bursa Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü, Bursa Alan Başkanlığı
Boş ev sayısı	Cumalıkızık	6-aylık aralıklarla	Yıldırım Belediyesi, Bursa Alan Başkanlığı

6.b Varlığın gözlenmesi için yönetsel düzenlemeler

Gözlenme Bursa Alan Başkanlığı'nın belirli görevlerinden biridir. Bu birim yeni olduğu için Dünya Mirası adaylığı ile ilgilenmektedir - fakat gözlemlene, yönetimin önemli bir parçası olduğundan, birim hâlihazırdaki verileri toplamaya başlamış ve yukarıdaki göstergeler ışığında gözlem yapmaya devam edecektir.

Bursa (Hanlar Bölgesi - Sultan Külliyesi) ve Cumalıkızık Yönetim Planı'nın başarısı, bölgeden elde edilen verilerin gerçeği yansıtır şekilde incelenmesi ve güncellenmesi ile son derece yakından ilgilidir. Önceden de belirtildiği gibi, takip ve denetleme süreçleri, Koordinasyon Denetim Kurulu'nun Yönetim Planı'nı uygulamasıyla başlayacaktır. Bu sürecin, Bursa Alan Başkanlığı tarafından sorumlu kuruluşlar arasında işbirliği içerisinde ve kusursuz olarak yönetilmesi için, uygulama program ve modelinin doğru bir biçimde uygulanması gerekmektedir.

İnceleme ve güncelleme kriterleri ile gözden geçirme ve güncelleme göstergeleri, Yönetim Planı'nın uygulanması süresince inceleme ve güncellemenin sistematik performansını sağlamak için oluşturulmuştur. Her eylem için özel olarak oluşturulmuş inceleme ve güncelleme göstergeleri, çıktının somut bir şekilde oranlanmasını sağlar, bu sayede de kusursuz bir inceleme ve güncelleme sürecinin oluşumuna katkıda bulunur. Takip eden bölümler, inceleme ve güncelleme kriterleri ile kurum altyapısını ve inceleme ve güncelleme kriteri olarak kullanılacak performans ölçütlerini açıklamaktadır.

Bursa ve Cumalıkızık Tarihi Alanlar Yönetim Planı'nın bir alt başlığı olan "Hedef ve Eylemler"e göre geliştirilen inceleme ve güncelleme kriterleri, daha detaylı olarak yönetim planı 5E ekinin, 2.3.3. numaralı bölümünde verilmiştir.

Bursa ve Cumalıkızık Tarihi Alanları Yönetim Planı'nın Hedefler ve Eylemler alt başlıklarına göre geliştirilen değerlendirme ve güncelleme kriterleri Yönetim Planı Ek 5E, bölüm 2.3.3'te detaylı olarak verilmiştir.

6.c Daha Önceki Raporlama Çalışmalarının Sonuçları

Yukarıdaki göstergeler ışığında daha önce yapılmış bir raporlama çalışması bulunmamaktadır - çünkü Dünya Mirası adaylığının bir parçası olarak oluşturulmasına karar verilmiştir. Her bir yapının koruma durumuna ilişkin malzemeler toplanmış ve rapor hazırlanmıştır.

Düzenli gözlem Bursa için, gelecekte özenle takip edilecek yeni bir kavramdır. Ziyaretçi sayısı düzenli olarak takip edilmekte olup, 5.h. nolu konu altında verilmiştir

7. Belgeleme

7.a Fotoğraflar, görsel-işitsel imajlar envanteri ve yetkilendirme formu

Bkz. Ek 7A - aşağıdaki listenin fotoğraf albümü

Kayıt no	Format (slayt/basılı/video)	Başlık	Fotoğrafın tarihi	Fotoğrafçı/ Videonun yönetmeni	Telif hakkı sahibi (fotoğrafçıdan veya video yönetmeninden farklı ise)	Telif hakkı sahibinin iletişim bilgileri	Tam yetki verilmeyen devir hakları/(Kamunun açık kullanım hakkı)
1	Jpeg 4680x3664	Tophane Yamaçları ve Hanlar Bölgesi Genel Görünümü	04.2008	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
2	Jpeg 1713x1142	Tophane'den Muradiye (Murad II) Külliyesi'ne Bakış	09.2008	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
3	Jpeg 5616x3744	Tophane Yamaçları'ndan Hanlar Bölgesi ve Yeşil Külliyesi Görünümü	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
4	Jpeg 1713x1142	Hanlar Bölgesi Genel Görünümü	03.2010	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
5	Jpeg 1713x781	Hanlar Bölgesi Genel Görünümü	07.2008	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
6	Jpeg 1336x1257	Orhan Gazi Camii	04.2008	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
7	Jpeg 1120x1713	Orhan Gazi Camii Kubbeleri	08.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

8	Jpeg 1937x1 311	Orhan Gazi Camii (Kartposta l)	Circa 1900		AKMED (Suna & İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü)	Neslihan Türkün Dostoğlu, Yayın Adı: Osmanlı Döneminde Bursa (19. Yüzyıl Ortalarından 20. Yüzyıla Bursa Fotoğrafları), AKMED Barbaros Mahallesi Kocatepe Sokak No:25 Kaleiçi/ANTALYA +90 242 243 42 74 akmed@akmed.org.tr	Evet
9	Jpeg 4368x2 496	Orhan Gazi Camii Ön Cephe ve Yan Cephe Görünü mü (Çizim:Se dat Çetintaş, 1934)			İTÜ Vakfı Yayınları	Ayla Ödekan, Yayın Adı: Yazıları ve Rölöveleriyle Sedat Çetintaş, İTÜ Vakfı Yayınları İTÜ Maçka Kampüsü Teşvikiye 80394 İSTANBUL +90 212 291 34 75 basin@ituvakif.org.tr	Evet
10	Jpeg 1713x1 142	Orhan Gazi Camii Kuzey ve Doğu Cepheler i	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
11	Jpeg 1142x1 713	Orhan Gazi Camii Cephesin den Tuğla Süslemel er	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
12	Jpeg 1713x1 142	Orhan Gazi Camii Cephesin den Tuğla Süslemel er	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
13	Jpeg 1142x1 713	Orhan Gazi Camii Batı Cephesin den Tuğla Süslemel er	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
14	Jpeg 1142x1 713	Orhan Gazi Camii Giriş Kapısı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
15	Jpeg 1713x1 142	Orhan Gazi	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi	Evet

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

		Camii Eyvanı			Belediyesi	Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	
16	Jpeg 1142x1 713	Orhan Gazi Camii mihrabı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
17	Jpeg 1713x1 142	Orhan Gazi Camii tabhane mekânı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
18	Jpeg 1713x2 206	Orhan Hamamı (Eski Aynalı Çarşı) Güney Girişi	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
19	Jpeg 1142x1 713	Orhan Hamamı (Eski Aynalı Çarşı) iç mekânı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
20	Jpeg 1142x1 713	Orhan Hamamı (Eski Aynalı Çarşı) Kuzey Girişi	10.2009	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
21	Jpeg 1713x1 142	Orhan Hamamı (Eski Aynalı Çarşı) iç mekânı	10.2009	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
22	Jpeg 8645x5 117	Emir Hanı (Bey Hanı) Zemin ve Birinci Kat Planı (Çizim: Sedat Çetintaş, 1934)			İTÜ Vakfı Yayınları	Ayla Ödekan, Yayın Adı: Yazıları ve Rölöveleriyle Sedat Çetintaş, İTÜ Vakfı Yayınları İTÜ Maçka Kampüsü Teşvikiye 80394 İSTANBUL +90 212 291 34 75 basin@ituvakif.org.tr	Evet
23	Jpeg 1713x1 142	Emir Han Giriş Cephesi	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
24	Jpeg 1713x1 142	Emir Han Avlusu	06.2008	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA,	Evet

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

						+90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	
25	Jpeg 1142x1 713	Emir Han Üst Kat Tonoz Örtülü Koridorla r	06.2008	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
26	Jpeg 1142x1 713	Emir Han Üst Kat Kemer Detayı	06.2008	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
27	Jpeg 1142x1 713	Emir Han Üst Kat Kemerler i	04.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
28	Jpeg 1713x1 142	Emir Han Üst Kat Kemerler i	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
29	Jpeg 1713x1 142	Emir Han Avlu Ortasında Havuzu	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
30	Jpeg 1713x1 285	Kapan Han	08.2012	Eser Çalığıuşu	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Eser Çalığıuşu, Bursa Büyükşehir Belediyesi Bursa Alan Başkanlığı Atatürk Caddesi Tayyare Kültür Merkezi Osmangazi/BURSA, +90 533 263 56 90 esercalikusu@gmail.com	Evet
31	Jpeg 1713x1 959	Ulu Camii Genel Görünü mü	04.2008	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
32	Jpeg 3888x2 592	Ulu Camii	07.2011	Dror Solar	Giora Solar	Giora Solar, Solar Architects, ISRAEL, 050-8715010, giorasolar3@gmail.com	Evet
33	Jpeg 1713x1 098	Ulu Camii	04.2008	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
34	Jpeg 1713x1 142	Ulu Camii Gece Görünü mü	09.2010	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
35	Jpeg 1713x1 142	Ulu Camii	08.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA,	Evet

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

						+90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	
36	Jpeg 2960x3 774	Ulu Camii Planı (Çizim: Sedat Çetintaş, 1949)			İTÜ Vakfı Yayınları	Ayla Ödekan, Yayın Adı: Yazıları ve Rölöveleriyle Sedat Çetintaş, İTÜ Vakfı Yayınları İTÜ Maçka Kampüsü Teşvikiye 80394 İSTANBUL +90 212 291 34 75 basin@ituvakif.org.tr	Evet
37	Jpeg 1713x1 327	Ulu Camii Doğu Cephesi	03.2011	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
38	Jpeg 4164x2 796	Ulu Camii Doğu Cephesi (Çizim: Sedat Çetintaş, 1950)			İTÜ Vakfı Yayınları	Ayla Ödekan, Yayın Adı: Yazıları ve Rölöveleriyle Sedat Çetintaş, İTÜ Vakfı Yayınları İTÜ Maçka Kampüsü Teşvikiye 80394 İSTANBUL +90 212 291 34 75 basin@ituvakif.org.tr	Evet
39	Jpeg 2171x2 025	Ulu Camii'nin Kuzeyinde ki Avlu	1905	Anonymou s	AKMED (Şuna & İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü)	Neslihan Türkün Dostoğlu, Yayın Adı: Osmanlı Döneminde Bursa (19. Yüzyıl Ortalarından 20. Yüzyıla Bursa Fotoğrafları), AKMED Barbaros Mahallesi Kocatepe Sokak No:25 Kaleiçi/ANTALYA +90 242 243 42 74 akmed@akmed.org.tr	Evet
40	Jpeg 1713x1 142	Ulu Camii Kuzey Cephesi	05.2011	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
41	Jpeg 1713x1 142	Ulu Camii Kuzey Cephesi	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
42	Jpeg 4278x2 790	Ulu Camii Kuzey Cephesi (Çizim: Sedat Çetintaş, 1950)			İTÜ Vakfı Yayınları	Ayla Ödekan, Yayın Adı: Yazıları ve Rölöveleriyle Sedat Çetintaş, İTÜ Vakfı Yayınları İTÜ Maçka Kampüsü Teşvikiye 80394 İSTANBUL +90 212 291 34 75 basin@ituvakif.org.tr	Evet
43	Jpeg 4281x3 878	Ulu Camii iç Mekânı	07.2011	Dror Solar	Giora Solar	Giora Solar, Solar Architects, ISRAEL, 050-8715010, giorasolar3@gmail.com	Evet
44	Jpeg 1713x1 142	Ulu Camii Şadırvanı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
45	Jpeg 4648x3	Ulu Camii iç	07.2011	Dror Solar	Giora Solar	Giora Solar, Solar Architects, ISRAEL,	Evet

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

	629	Mekânı				050-8715010, giorasolar3@gmail.com	
46	Jpeg 3888x2 592	Ulu Camii İç Mekânı	07.2011	Dror Solar	Giora Solar	Giora Solar, Solar Architects, ISRAEL, 050-8715010, giorasolar3@gmail.com	Evet
47	Jpeg 2593x1 984	Ulu Camii İç Mekânı	1894	Sébah & Joallier	AKMED (Suna & İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü))	Neslihan Türkün Dostoğlu, Yayın Adı: Osmanlı Döneminde Bursa (19. Yüzyıl Ortalarından 20. Yüzyıla Bursa Fotoğrafları), AKMED Barbaros Mahallesi Kocatepe Sokak No:25 Kaleiçi/ANTALYA +90 242 243 42 74 akmed@akmed.org.tr	Evet
48	Jpeg 2592x3 888	Ulu Camii İç Mekânı	07.2011	Dror Solar	Giora Solar	Giora Solar, Solar Architects, ISRAEL, 050-8715010, giorasolar3@gmail.com	Evet
49	Jpeg 1713x1 142	Ulu Camii Şadırvanı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
50	Jpeg 1713x1 142	Ulu Camii Aydınlık Kubbesi	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
51	Jpeg 1142x1 713	Ulu Camii Şadırvanı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
52	Jpeg 1713x1 142	Ulu Camii Şadırvanı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
53	Jpeg 1713x1 142	Ulu Camii Mihrap Duvarı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
54	Jpeg 1142x1 713	Ulu Camii Mihrap ve Minberi	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
55	Jpeg 1713x1 142	Ulu Camii Minberi	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
56	Jpeg 1713x1 142	Ulu Camii Müezzin Mahfili	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68	Evet

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

						nilaysahinkanat@gmail.com	
57	Jpeg 1713x1 142	Ulu Camii iç Mekânı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
58	Jpeg 1713x2 570	Ulu Camii Duvar Yüzeyind e Hat Sanatı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
59	Jpeg 1713x1 142	Bedesten Giriş Kapısı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
60	Jpeg 1142x1 713	Bedesten İç Mekânı	04.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.c om.tr	Evet
61	Jpeg 1414x1 713	Bedesten İç Mekânı	04.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.c om.tr	Evet
62	Jpeg 1713x1 142	Bedesten İç Mekânı	04.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.c om.tr	Evet
63	Jpeg 2973x2 227	Vaiziye Medrese si	08.2012	Eser Çalığıuşu	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Eser Çalığıuşu, Bursa Büyükşehir Belediyesi Bursa Alan Başkanlığı Atatürk Caddesi Tayyare Kültür Merkezi Osmangazi/BURSA, +90 533 263 56 90 esercalikusu@gmail.com	Evet
64	Jpeg 3224x2 710	Şengül Hamamı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
65	Jpeg 1142x1 713	Bakırcılar Çarşısı	10.2009	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
66	Jpeg 1142x1 713	İpek Han Giriş Kapısı	04.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.c om.tr	Evet
67	Jpeg 1713x1	İpek Han	04.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu	Evet

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

	142				Belediyesi	Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	
68	Jpeg 1713x1 142	İpek Han Avlusu	04.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
69	Jpeg 1713x1 142	İpek Han Avlusu	04.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
70	Jpeg 1142x1 713	İvaz Paşa Çarşısı Giriş Kapısı	04.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
71	Jpeg 1142x1 713	İvaz Paşa Çarşısı Beşik Tonoz Örtülü İç Mekânı	04.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
72	Jpeg 1713x1 142	İvaz Paşa Çarşısı İç Mekânı	04.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
73	Jpeg 1142x1 713	İvaz Paşa Çarşısı İç Mekânı	04.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
74	Jpeg 1713x9 25	Gelincik Çarşısı İç Mekânı	04.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
75	Jpeg 1713x2 570	Gelincik Çarşısı İç Mekânı	04.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
76	Jpeg 1713x9 20	Yorgancıl ar Çarşısı Giriş Cephesi	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
77	Jpeg 1142x1 713	Yorgancıl ar Çarşısı İç Mekânı	04.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
78	Jpeg 1713x1	Yorgancıl	04.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu	Evet

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

	142	ar Çarşısı Esnafları			Belediyesi	Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	
79	Jpeg 1713x1 667	Yorgancıl ar Çarşısı Tonoz Yüzeyinde Kalemişi Bezeme	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
80	Jpeg 3888x2 592	Ertaş Çarşısı Üst Örtüsü	07.2011	Dror Solar	Giora Solar	Giora Solar, Solar Architects, ISRAEL, 050-8715010, giorasolar3@gmail.com	Evet
81	Jpeg 3888x2 592	İvaz Paşa Çarşısı'na İniş	07.2011	Dror Solar	Giora Solar	Giora Solar, Solar Architects, ISRAEL, 050-8715010, giorasolar3@gmail.com	Evet
82	Jpeg 3888x2 592	Uzun Çarşı	07.2011	Dror Solar	Giora Solar	Giora Solar, Solar Architects, ISRAEL, 050-8715010, giorasolar3@gmail.com	Evet
83	Jpeg 3888x2 592	Uzun Çarşı Üst Örtüsü	07.2011	Dror Solar	Giora Solar	Giora Solar, Solar Architects, ISRAEL, 050-8715010, giorasolar3@gmail.com	Evet
84	Jpeg 3888x2 592	Kapalıçarşı	07.2011	Dror Solar	Giora Solar	Giora Solar, Solar Architects, ISRAEL, 050-8715010, giorasolar3@gmail.com	Evet
85	Jpeg 1713x2 570	Kapalıçarşı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
86	Jpeg 2208x1 473	Geyve Han Genel Görünümü	02.2008		Bursa Büyükşehir Belediyesi	Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 224 234 40 00 - 1198	Evet
87	Jpeg 1713x1 142	Geyve Han Cephe Görünümü	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
88	Jpeg 1142x1 713	Geyve Han Giriş Kapısı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
89	Jpeg 3888x2 592	Geyve Han Avlusu	07.2011	Dror Solar	Giora Solar	Giora Solar, Solar Architects, ISRAEL, 050-8715010, giorasolar3@gmail.com	Evet
90	Jpeg 1713x1 142	Geyve Han Avlusu	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

91	Jpeg 1713x1 142	Geyve Han Üst Kat Kemerler i	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
92	Jpeg 1124x1 713	İvaz Paşa Camii Kubbeler i	04.2006		Bursa Büyükşehir Belediyesi	Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 224 234 40 00 - 1198	Evet
93	Jpeg 1414x1 713	İvaz Paşa Camii	04.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
94	Jpeg 1713x1 142	Pirinç Han Genel Görünü mü	02.2008		Bursa Büyükşehir Belediyesi	Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 224 234 40 00 - 1198	Evet
95	Jpeg 1713x1 124	Pirinç Han Genel Görünü mü	04.2006		Bursa Büyükşehir Belediyesi	Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 224 234 40 00 - 1198	Evet
96	Jpeg 1713x1 142	Pirinç Han	02.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
97	Jpeg 3888x2 592	Pirinç Han ve Cumhuri yet Caddesi	07.2011	Dror Solar	Giora Solar	Giora Solar, Solar Architects, ISRAEL, 050-8715010, giorasolar3@gmail.com	Evet
98	Jpeg 1713x1 142	Pirinç Han Giriş Kapısı	04.2009	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
99	Jpeg 2896x1 944	Fidan Han Hava Fotoğrafı	02.2008		Bursa Büyükşehir Belediyesi	Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 224 234 40 00 - 1198	Evet
100	Jpeg 1142x1 713	Fidan Han Giriş Kapısı	04.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
101	Jpeg 1713x6 36	Fidan Han Avlusu	04.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
102	Jpeg 1713x1 142	Fidan Han Avlusu	04.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

						om.tr	
103	Jpeg 1713x1 142	Fidan Han Avlusu	04.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.c om.tr	Evet
104	Jpeg 1142x1 713	Fidan Han Avlusu ve Ortasınd a Havuzlu Mescid	04.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.c om.tr	Evet
105	Jpeg 1713x1 142	Fidan Han Üst Kat Kemerler i	08.2009	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
106	Jpeg 1713x1 142	Fidan Han Kemer Detayları	08.2009	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
107	Jpeg 1142x1 713	Fidan Han Üst Kat Kemerler i	04.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.c om.tr	Evet
108	Jpeg 2698x1 685	Koza Han Genel Görünü mü	02.2008		Bursa Büyükşehir Belediyesi	Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 224 234 40 00 - 1198	Evet
109	Jpeg 1713x1 142	Orhanga zi Meydanı, Koza Han önünde Bursa Mehter Takımı Gösterisi	05.2010	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
110	Jpeg 1713x1 142	Orhanga zi Meydanı, Koza Han önünde Bursa Kılıç- Kalkan Ekibi Gösterisi	04.2010	Hüseyin Yavuz	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Hüseyin Yavuz, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 541 393 27 62 huseinyavuz1111@gmail.co m	Evet
111	Jpeg 1713x1 142	Orhanga zi Meydanı, Koza Han önünde Bursa	04.2010	Hüseyin Yavuz	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Hüseyin Yavuz, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 541 393 27 62 huseinyavuz1111@gmail.co m	Evet

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

		Kılıç- Kalkan Ekibi Gösterisi					
112	Jpeg 1713x1 142	Koza Han Güney Cephesi	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
113	Jpeg 1713x1 142	Koza Han Taç Kapısı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
114	Jpeg 1713x1 142	Koza Han Avlusu Ortasında Mescid	05.2008	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
115	Jpeg 1713x1 142	Koza Han Avlusu	05.2008	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
116	Jpeg 1713x1 142	Koza Han Avlusu	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
117	Jpeg 1713x2 570	Koza Han Üst Kat Kemerleri	05.2008	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
118	Jpeg 1713x2 570	Koza Han Üst Kat Kemerleri	05.2008	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
119	Jpeg 1713x1 137	Tuz Han	08.2012	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
120	Jpeg 1713x1 142	Tuz Han Gece Görünümü	02.2008	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
121	Jpeg 1000x7 15	Bursa'da Şekerci Dükkanı	3 June 1913	Auguste Léon	AKMED (Suna & İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü)	Neslihan Türkün Dostoğlu, Yayın Adı: Osmanlı Döneminde Bursa (19. Yüzyıl Ortalarından 20. Yüzyıla Bursa Fotoğrafları), AKMED Barbaros Mahallesi Kocatepe Sokak No:25 Kaleiçi/ANTALYA +90 242 243 42 74	Evet

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

						akmed@akmed.org.tr	
122	Jpeg 1476x1 295	Pazar	1898	Anonymou s	AKMED (Şuna & İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü)	Neslihan Türkün Dostoğlu, Yayın Adı: Osmanlı Döneminde Bursa (19. Yüzyıl Ortalarından 20. Yüzyıla Bursa Fotoğrafları), AKMED Barbaros Mahallesi Kocatepe Sokak No:25 Kaleiçi/ANTALYA +90 242 243 42 74 akmed@akmed.org.tr	Evet
123	Jpeg 1713x1 142	Tuz Pazarı	02.2008	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.c om.tr	Evet
124	Jpeg 1713x2 570	Tuz Pazarı	04.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.c om.tr	Evet
125	Jpeg 2732x1 860	Orhan Gazi ve Osman Gazi Türbelerin in Kuzeyden Görünüm ü	Circa 1890	G.Berggren	AKMED (Şuna & İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü)	Neslihan Türkün Dostoğlu, Yayın Adı: Osmanlı Döneminde Bursa (19. Yüzyıl Ortalarından 20. Yüzyıla Bursa Fotoğrafları), AKMED Barbaros Mahallesi Kocatepe Sokak No:25 Kaleiçi/ANTALYA +90 242 243 42 74 akmed@akmed.org.tr	Evet
126	Jpeg 1713x1 566	Osman Gazi Türbesi			Bursa Büyükşehir Belediyesi	Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 224 234 40 00 - 1198	Evet
127	Jpeg 1713x1 330	Osman Gazi Türbesi			Bursa Büyükşehir Belediyesi	Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 224 234 40 00 - 1198	Evet
128	Jpeg 1713x1 142	Osman Gazi Türbesi İç Mekânı	11.2008	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
129	Jpeg 1228x8 96	Orhan Gazi Türbesi	11.2008	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
130	Jpeg 3888x2 592	Orhan Gazi Türbesi	02.2008	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
131	Jpeg 5616x3 744	Orhan Gazi Türbesi İç Mekânı	11.2008	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
132	Jpeg 2592x3	Saat Kulesi	07.2011	Dror Solar	Giora Solar	Giora Solar, Solar Architects, İSRAİL,	Evet

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

	888					050-8715010, giorasolar3@gmail.com	
133	Jpeg 5616x3 744	Saat Kulesi Gece Görünü mü	11.2009	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
134	Jpeg 1713x1 142	Tarihi Belediye Binası, Orhan Camii ve Ulu Camii	05.2009	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
135	Jpeg 1713x1 142	Tarihi Belediye Binası Gece Görünü mü	09.2008	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
136	Jpeg 1713x1 142	Tarihi Belediye Binası	05.2008	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
137	Jpeg 1804x1 321	Hüdâven digâr Külliyesi Genel Görünü mü	09.2006	Mesut Yıldız	Osmangazi Belediyesi	Mesut Yıldız, Osmangazi Belediyesi, Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü, Santral Garaj Mahallesi Ulubatlı Hasan Bulvarı No:10 Osmangazi/ BURSA +90 224 270 70 41	Evet
138	Jpeg 3048x4 356	Hüdâven digâr Camisi Zemin Kat Planı (Çizim: Sedat Çetintaş, 1946)			İTÜ Vakfı Yayınları	Ayla Ödekan, Yayın Adı: Yazıları ve Rölöveleriyle Sedat Çetintaş, İTÜ Vakfı Yayınları İTÜ Maçka Kampüsü Teşvikiye 80394 İSTANBUL +90 212 291 34 75 basin@ituvakif.org.tr	Evet
139	Jpeg 3048x4 248	Hüdâven digâr Camisi Üst Kat Planı (Çizim: Sedat Çetintaş, 1946)			İTÜ Vakfı Yayınları	Ayla Ödekan, Yayın Adı: Yazıları ve Rölöveleriyle Sedat Çetintaş, İTÜ Vakfı Yayınları İTÜ Maçka Kampüsü Teşvikiye 80394 İSTANBUL +90 212 291 34 75 basin@ituvakif.org.tr	Evet
140	Jpeg 1425x2 073	Murad I Hüdâvend igâr Camii	Circa 1900	Postcard	AKMED (Suna & İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü)	Neslihan Türkün Dostoğlu, Yayın Adı: Osmanlı Döneminde Bursa (19. Yüzyıl Ortalarından 20. Yüzyıla Bursa Fotoğrafları), AKMED Barbaros Mahallesi Kocatepe Sokak No:25 Kaleiçi/ANTALYA +90 242 243 42 74 akmed@akmed.org.tr	Evet
141	Jpeg 1713x1	Hüdâven digâr	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi	Evet

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

	269	Camii Cephesi			Belediyesi	Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	
142	Jpeg 1713x1 142	Hüdâven digâr Camii Cephesi	03.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
143	Jpeg 3056x3 110	Hüdâven digâr Camii Kuzey Cephesi (Çizim: Sedat Çetintaş, 1947)			İTÜ Vakfı Yayınları	Ayla Ödekan, Yayın Adı: Yazıları ve Rölöveleriyle Sedat Çetintaş, İTÜ Vakfı Yayınları İTÜ Maçka Kampüsü Teşvikiye 80394 İSTANBUL +90 212 291 34 75 basin@ituvakif.org.tr	Evet
144	Jpeg 1713x1 142	Hüdâven digâr Camii İç Mekânı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
145	Jpeg 1713x2 570	Hüdâven digâr Camii Mihrabı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
146	Jpeg 1713x1 142	Hüdâven digâr Camii İç Mekânı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
147	Jpeg 1713x1 142	Hüdâven digâr Türbesi	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
148	Jpeg 1713x2 570	Hüdâven digâr Türbesi Giriş Kapısı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
149	Jpeg 1713x1 142	Hüdâven digâr Türbesi İç Mekânı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
150	Jpeg 1713x1 230	Hüdâven digâr İmareti	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
151	Jpeg 1713x1 142	Hüdâven digâr İmareti Avlusu	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA,	Evet

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

						+90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	
152	Jpeg 5616x3 232	Cık Cık (Gir-Çık) Hamamı	12.2011	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
153	Jpeg 1713x1 142	Yıldırım (I.Bâyezid) Külliyesi Genel Görünü mü	02.2009		Bursa Büyükşehir Belediyesi	Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 224 234 40 00 - 1198	Evet
154	Jpeg 1713x1 142	Yıldırım (I.Bâyezid) Külliyesi Genel Görünü mü	10.2011	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
155	Jpeg 1795x6 54	Yıldırım (I. Bayezid) Külliyesi	1900	Anonymou s	AKMED (Suna & İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü)	Neslihan Türkün Dostoğlu, Yayın Adı: Osmanlı Döneminde Bursa (19. Yüzyıl Ortalarından 20. Yüzyıla Bursa Fotoğrafları), AKMED Barbaros Mahallesi Kocatepe Sokak No:25 Kaleiçi/ANTALYA +90 242 243 42 74 akmed@akmed.org.tr	Evet
156	Jpeg 1713x1 142	Yıldırım (I. Bayezid) Külliyesi	08.2011	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
157	Jpeg 3036x4 008	Yıldırım Camii Planı (Çizim: Sedat Çetintaş, 1948)			İTÜ Vakfı Yayınları	Ayla Ödekan, Yayın Adı: Yazıları ve Rölöveleriyle Sedat Çetintaş, İTÜ Vakfı Yayınları İTÜ Maçka Kampüsü Teşvikiye 80394 İSTANBUL +90 212 291 34 75 basin@ituvakif.org.tr	Evet
158	Jpeg 1713x1 142	Yıldırım Camii Kuzey Cephesi	07.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
159	Jpeg 3030x2 784	Yıldırım Camii Kuzey Cephesi (Çizim: Sedat Çetintaş, 1949)			İTÜ Vakfı Yayınları	Ayla Ödekan, Yayın Adı: Yazıları ve Rölöveleriyle Sedat Çetintaş, İTÜ Vakfı Yayınları İTÜ Maçka Kampüsü Teşvikiye 80394 İSTANBUL +90 212 291 34 75 basin@ituvakif.org.tr	Evet
160	Jpeg 1713x1 142	Yıldırım Camii Batı Cephesi	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68	Evet

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

						nilaysahinkanat@gmail.com	
161	Jpeg 3774x2 826	Yıldırım Camii Batı Cephesi (Çizim: Sedat Çetintaş, 1949)			İTÜ Vakfı Yayınları	Ayla Ödekan, Yayın Adı: Yazıları ve Rölöveleriyle Sedat Çetintaş, İTÜ Vakfı Yayınları İTÜ Maçka Kampüsü Teşvikiye 80394 İSTANBUL +90 212 291 34 75 basin@ituvakif.org.tr	Evet
162	Jpeg 1713x1 142	Yıldırım Camii Revakı	07.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
163	Jpeg 1142x1 713	Yıldırım Camii Giriş Kapısı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
164	Jpeg 1713x1 142	Yıldırım Camii Ana Eyvanı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
165	Jpeg 1142x1 713	Yıldırım Camii Mihrabı	07.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
166	Jpeg 1713x1 142	Yıldırım Camii Kubbeler i	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
167	Jpeg 1713x1 142	Yıldırım Camii İç Mekânı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
168	Jpeg 3630x2 778	Yıldırım Bâyezid Türbesi Planı, Yan Cephe ve Kesiti (Çizim: Sedat Çetintaş, 1950)			İTÜ Vakfı Yayınları	Ayla Ödekan, Yayın Adı: Yazıları ve Rölöveleriyle Sedat Çetintaş, İTÜ Vakfı Yayınları İTÜ Maçka Kampüsü Teşvikiye 80394 İSTANBUL +90 212 291 34 75 basin@ituvakif.org.tr	Evet
169	Jpeg 1713x1 142	Yıldırım Bâyezid Türbesi	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

170	Jpeg 1142x1 713	Yıldırım Bâyezid Türbesi Girişi	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
171	Jpeg 1713x1 142	Yıldırım Bâyezid Türbesi İç Mekânı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
172	Jpeg 1713x1 062	Yıldırım Medrese si	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
173	Jpeg 1713x1 142	Yıldırım Medrese si Eyvanı Dıştan Görünü mü	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
174	Jpeg 1142x1 713	Yıldırım Medrese si Giriş Kapısı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
175	Jpeg 1713x1 142	Yıldırım Medrese si Avlusu	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
176	Jpeg 1713x1 142	Yıldırım Hamamı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
177	Jpeg 1713x1 142	Yeşil Külliyesi Genel Görünü mü	03.2010	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
178	Jpeg 1713x1 142	Yeşil Külliyesi Genel Görünü mü	03.2010	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
179	Jpeg 1713x8 94	Yeşil Camii ve Yeşil Türbesi	04.2011	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
180	Jpeg 1713x8 82	Yeşil Türbesi ve Yeşil (Sultaniy e)	04.2011	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

		Medrese si					
181	Jpeg 1713x1 142	Yeşil Camii Güney Cephesi	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
182	Jpeg 2928x4 246	Yeşil Camii Alt Kat Planı (Çizim: Sedat Çetintaş, 1933)			İTÜ Vakfı Yayınları	Ayla Ödekan, Yayın Adı: Yazıları ve Rölöveleriyle Sedat Çetintaş, İTÜ Vakfı Yayınları İTÜ Maçka Kampüsü Teşvikiye 80394 İSTANBUL +90 212 291 34 75 basin@ituvakif.org.tr	Evet
183	Jpeg 1548x2 121	Yeşil Camii Penceresi	1887	A.Norman d	AKMED (Şuna & İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü)	Neslihan Türkün Dostoğlu, Yayın Adı: Osmanlı Döneminde Bursa (19. Yüzyıl Ortalarından 20. Yüzyıla Bursa Fotoğrafları), AKMED Barbaros Mahallesi Kocatepe Sokak No:25 Kaleiçi/ANTALYA +90 242 243 42 74 akmed@akmed.org.tr	Evet
184	Jpeg 1713x1 142	Yeşil Camii Güney Cephesi Pencerele ri	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
185	Jpeg 1713x1 142	Yeşil Camii Kuzey Cephesi	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
186	Jpeg 3395x2 519	Yeşil Camii Kuzey Cephesi (Çizim: Léon Parvillée, 1874)			Ertuğ & Kocabıyık Yayınları	Ahmet Ertuğ & Ahmet Kocabıyık, Reflections of Paradise (Silks and Tiles from Ottoman Bursa), Ertuğ & Kocabıyık Yayınları Turnacıbaşı Sokak 37, Beyoğlu 34433 İSTANBUL, +90 212 252 91 70 murat.ertug@gmail.com	Evet
187	Jpeg 4368x2 748	Yeşil Camii Kuzey Cephesi (Çizim: Sedat Çetintaş, 1933)			İTÜ Vakfı Yayınları	Ayla Ödekan, Yayın Adı: Yazıları ve Rölöveleriyle Sedat Çetintaş, İTÜ Vakfı Yayınları İTÜ Maçka Kampüsü Teşvikiye 80394 İSTANBUL +90 212 291 34 75 basin@ituvakif.org.tr	Evet
188	Jpeg 1713x1 142	Yeşil Cami Kuzey Cephesind eki Avlu ve Şadırvanı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
189	Jpeg 2901x4 462	Yeşil Cami Giriş Kapısı (Çizim: Léon			Ertuğ & Kocabıyık Yayınları	Ahmet Ertuğ & Ahmet Kocabıyık, Reflections of Paradise (Silks and Tiles from Ottoman Bursa), Ertuğ & Kocabıyık Yayınları	Evet

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

		Parvillée, 1874)				Turnacıbaşı Sokak 37, Beyoğlu 34433 İSTANBUL, +90 212 252 91 70 murat.ertug@gmail.com	
190	Jpeg 1142x1 713	Yeşil Camii Giriş Kapısı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
191	Jpeg 3326x4 477	Yeşil Camii İç Mekânı (Çizim: Léon Parvillée, 1874)			Ertuğ & Kocabıyık Yayınları	Ahmet Ertuğ & Ahmet Kocabıyık, Reflections of Paradise (Silks and Tiles from Ottoman Bursa), Ertuğ & Kocabıyık Yayınları Turnacıbaşı Sokak 37, Beyoğlu 34433 İSTANBUL, +90 212 252 91 70 murat.ertug@gmail.com	Evet
192	Jpeg 1713x1 142	Yeşil Camii İç Mekânı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
193	Jpeg 1432x1 795	Yeşil Camii Mihrabı	1894	Sébah & Joallier	AKMED (Suna & İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü)	Neslihan Türkün Dostoğlu, Yayın Adı: Osmanlı Döneminde Bursa (19. Yüzyıl Ortalarından 20. Yüzyıla Bursa Fotoğrafları), AKMED Barbaros Mahallesi Kocatepe Sokak No:25 Kaleiçi/ANTALYA +90 242 243 42 74 akmed@akmed.org.tr	Evet
194	Jpeg 1142x1 713	Yeşil Camii Mihrabı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
195	Jpeg 1366x1 804	Yeşil Camii'de Hünkâr Mahfili	1894	Sébah & Joallier	AKMED (Suna & İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü)	Neslihan Türkün Dostoğlu, Yayın Adı: Osmanlı Döneminde Bursa (19. Yüzyıl Ortalarından 20. Yüzyıla Bursa Fotoğrafları), AKMED Barbaros Mahallesi Kocatepe Sokak No:25 Kaleiçi/ANTALYA +90 242 243 42 74 akmed@akmed.org.tr	Evet
196	Jpeg 1142x1 713	Yeşil Camii İç Mekânın da Çini Süslemel er	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
197	Jpeg 1713x1 142	Yeşil Camii Hünkâr Mahfili Çinileri	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
198	Jpeg 1142x1 713	Yeşil Türbesi	12.2009	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68	Evet

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

						nilaysahinkanat@gmail.com	
199	Jpeg 1713x1 142	Yeşil Türbesi Güney Cephesi	06.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.c om.tr	Evet
200	Jpeg 1280x2 012	Yeşil Türbesi	1908	Anonymou s	AKMED (Suna & İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü)	Neslihan Türkün Dostoğlu, Yayın Adı: Osmanlı Döneminde Bursa (19. Yüzyıl Ortalarından 20. Yüzyıla Bursa Fotoğrafları), AKMED Barbaros Mahallesi Kocatepe Sokak No:25 Kaleiçi/ANTALYA +90 242 243 42 74 akmed@akmed.org.tr	Evet
201	Jpeg 1142x1 713	Yeşil Türbesi Kuzey Cephesi	06.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.c om.tr	Evet
202	Jpeg 1142x1 713	Yeşil Türbesi Ahşap Kündekâr ı Kapısı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
203	Jpeg 1713x1 142	Çelebi Sultan Mehmed 'in Çini Süslemeli Sandukas ı		Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
204	Jpeg 1713x1 142	Yeşil Türbe'ni n Kuzeyind e Hazire	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
205	Jpeg 1713x1 142	Yeşil İmareti	05.2011	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
206	Jpeg 1713x1 142	Yeşil İmareti iç Mekânı	05.2011	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
207	Jpeg 1713x9 69	Yeşil Medrese si Güney Cephesi	05.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.c om.tr	Evet
208	Jpeg 2936x3 726	Yeşil (Sultaniy e) Medrese si (Çizim:			İTÜ Vakfı Yayınları	Ayla Ödekan, Yayın Adı: Yazıları ve Rölöveleriyle Sedat Çetintaş, İTÜ Vakfı Yayınları İTÜ Maçka Kampüsü Teşvikiye 80394 İSTANBUL +90 212 291 34 75	Evet

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

		Sedat Çetintaş, 1953)				basin@ituvakif.org.tr	
209	Jpeg 1713x1 142	Yeşil Medrese si ve Tarihi Mezartaş ları	05.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
210	Jpeg 1713x1 142	Yeşil Medrese si Ve Tarihi Mezartaş ları	01.2011	Hüseyin Yavuz	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Hüseyin Yavuz, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 541 393 27 62 huseyinyavuz1111@gmail.com	Evet
211	Jpeg 1713x1 142	Yeşil Medrese si Kuzey Cephesi	05.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
212	Jpeg 1713x1 142	Yeşil Medrese si Avlusu	05.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
213	Jpeg 1713x1 142	Yeşil Medrese si Revakları	05.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
214	Jpeg 1713x2 570	Yeşil Medrese si Revakında Devşirme Sütun Başlığı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
215	Jpeg 3872x2 592	Muradiye Külliyesi Genel Görünümü	02.2008		Bursa Büyükşehir Belediyesi	Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 224 234 40 00 - 1198	Evet
216	Jpeg 1713x1 142	Muradiye Camii	05.2010		Bursa Büyükşehir Belediyesi	Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 224 234 40 00 - 1198	Evet
217	Jpeg 1713x2 141	Muradiye Camii	04.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
218	Jpeg 1033x1 410	Muradiye Camii Kuzey Cephesi ve Şadırvanı	Circa 1900	Anonymou s	AKMED (Suna & İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü)	Neslihan Türkün Dostoğlu, Yayın Adı: Osmanlı Döneminde Bursa (19. Yüzyıl Ortalarından 20. Yüzyıla Bursa Fotoğrafları), AKMED Barbaros Mahallesi Kocatepe	Evet

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

						Sokak No:25 Kaleiçi/ANTALYA +90 242 243 42 74 akmed@akmed.org.tr	
219	Jpeg 1713x1 142	Muradiye Camii Kuzey Cephesi	03.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
220	Jpeg 2564x1 992	Muradiye Camii İç Mekânı	1894	Sébah & Joallier	AKMED (Suna & İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü)	Neslihan Türkün Dostoğlu, Yayın Adı: Osmanlı Döneminde Bursa (19. Yüzyıl Ortalarından 20. Yüzyıla Bursa Fotoğrafları), AKMED Barbaros Mahallesi Kocatepe Sokak No:25 Kaleiçi/ANTALYA +90 242 243 42 74 akmed@akmed.org.tr	Evet
221	Jpeg 1713x1 142	Muradiye Camii İç Mekânı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
222	Jpeg 1713x1 142	Muradiye Camii Ahşap Kündekâr i Tavan Bezemesi	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
223	Jpeg 1713x1 142	II. Murad Türbesi	05.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
224	Jpeg 1726x1 324	Muradiye (II. Murad) Türbeleri Topluluğu	1894	Sébah & Joallier	AKMED (Suna & İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü)	Neslihan Türkün Dostoğlu, Yayın Adı: Osmanlı Döneminde Bursa (19. Yüzyıl Ortalarından 20. Yüzyıla Bursa Fotoğrafları), AKMED Barbaros Mahallesi Kocatepe Sokak No:25 Kaleiçi/ANTALYA +90 242 243 42 74 akmed@akmed.org.tr	Evet
225	Jpeg 1713x1 142	II. Murad Türbesi	05.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
226	Jpeg 1713x1 175	II. Murad Türbesi ahşap kündekâr i saçağı	05.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
227	Jpeg 1713x1 142	II. Murad Türbesi İç Mekânı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
228	Jpeg 1142x1 713	Hümâ Hatun	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi	Evet

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

		Türbesi İç Mekânı			Belediyesi	Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	
229	Jpeg 1713x1 142	Saraylılar Türbesi	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
230	Jpeg 4368x2 912	Muradiye Türebeler Topluluğ undan Genel Görünü m	05.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
231	Jpeg 1713x1 142	Cem Sultan ve Şehzâde Mustafa Çelebi Türbesi	05.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
232	Jpeg 1713x1 142	Cem Sultan ve Şehzâde Mustafa Çelebi Türbesi İç Mekânı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
233	Jpeg 1713x1 142	Şehzâde Ahmed Türbesi	04.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
234	Jpeg 1713x1 142	Şehzâde Ahmed Türbesi ve Muradiye Camii	04.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
235	Jpeg 1713x1 142	Şehzâde Ahmed Türbesi	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
236	Jpeg 1713x2 570	Şehzade Mustafa Türbesi	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
237	Jpeg 1713x1 142	Şehzade Mustafa Türbesi İç Mekânı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
238	Jpeg 1713x1	Mükrime Hatun	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi	Evet

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

	142	Türbesi İç Mekânı			Belediyesi	Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	
239	Jpeg 1713x1 142	Şehzade Mahmud Türbesi	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
240	Jpeg 1142x1 713	Gülruh Sultan Türbesi	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
241	Jpeg 1142x1 713	Gülruh Sultan Türbesi Giriş Kapısı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
242	Jpeg 1713x1 142	Gülruh Sultan Türbesi Kalemişi Bezemel eri	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
243	Jpeg 1713x9 24	Muradiy e (II. Murad)K ülliyesi'n de Tarihi Mezartaş ları	05.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
244	Jpeg 1713x1 142	Muradiy e (II. Murad) Külliyesi' nde Tarihi Mezartaş ları	05.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
245	Jpeg 1713x1 142	Muradiy e (II. Murad) Külliyesi' nde Tarihi Mezartaş ları	05.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
246	Jpeg 1713x1 142	Muradiy e İmareti	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet
247	Jpeg 1713x1 142	Muradiy e İmareti İç Mekânı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	Evet

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

248	Jpeg 2940x3 150	Muradiye Medrese si Planı (Çizim: Sedat Çetintaş, 1934)			İTÜ Vakfı Yayınları	Ayla Ödekan, Yayın Adı: Yazıları ve Rölöveleriyle Sedat Çetintaş, İTÜ Vakfı Yayınları İTÜ Maçka Kampüsü Teşvikiye 80394 İSTANBUL +90 212 291 34 75 basin@ituvakif.org.tr	Evet
249	Jpeg 1713x1 142	Muradiye Medrese si	04.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
250	Jpeg 1713x1 142	Muradiye Medrese si Cephe Görünü mü	04.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
251	Jpeg 4368x2 478	Muradiye Medrese si Kuzey Cephesi (Çizim: Sedat Çetintaş, 1934)			İTÜ Vakfı Yayınları	Ayla Ödekan, Yayın Adı: Yazıları ve Rölöveleriyle Sedat Çetintaş, İTÜ Vakfı Yayınları İTÜ Maçka Kampüsü Teşvikiye 80394 İSTANBUL +90 212 291 34 75 basin@ituvakif.org.tr	Evet
252	Jpeg 1713x8 18	Muradiye Medrese si Avlusu	05.2010	Aykut Güngör	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Aykut Güngör, Olay Medya Center, Ankara Yolu Gürsu Kavşağı 11. km üzeri BURSA, +90 532 557 70 81 aykutgungor@olaygazetesi.com.tr	Evet
253	Jpeg 1713x1 142	Muradiye Medrese si Avlusu	03.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
254	Jpeg 1713x2 594	Muradiye Çeşmesi	03.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
255	Jpeg 1713x1 142	II. Murad Hamamı	04.2009	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
256	Jpeg 1713x1 142	II. Murad Hamamı İç Mekânı	07.2012	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
257	Jpeg 1713x1 279	Cumalıkızık Köyü Genel Görünü	12.2008	Esra Çobanoğlu	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Esra Çobanoğlu, Bursa Büyükşehir Belediyesi Etüd ve Projeler Dairesi Başkanlığı Acemler/BURSA, +90 544 471 61 98	Evet

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

		mü				esra.cobanoglu@bursa.bel.tr	
258	Jpeg 1713x1 285	Cumalıkızık Köyü Genel Görünümü	02.2012	Esra Çobanoğlu	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Esra Çobanoğlu, Bursa Büyükşehir Belediyesi Etüd ve Projeler Dairesi Başkanlığı Acemler/BURSA, +90 544 471 61 98 esra.cobanoglu@bursa.bel.tr	Evet
259	Jpeg 1713x1 147	Cumalıkızık Köyü Evleri	10.2008		Bursa Büyükşehir Belediyesi	Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 224 234 40 00 - 1198	Evet
260	Jpeg 1713x1 142	Cumalıkızık Köyü Evleri	11.2009	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
261	Jpeg 1713x1 142	Cumalıkızık Köyü Evleri	11.2009	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
262	Jpeg 1713x1 116	Cumalıkızık Köyü Evleri	04.2005	Yunus Hakan Güler	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Yunus Hakan Güler, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 542 775 97 97 yunushakan@gmail.com	Evet
263	Jpeg 1713x1 116	Cumalıkızık Köyü Evleri	04.2005	Yunus Hakan Güler	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Yunus Hakan Güler, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 542 775 97 97 yunushakan@gmail.com	Evet
264	Jpeg 1713x1 116	Cumalıkızık Köyü Evleri	04.2005	Yunus Hakan Güler	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Yunus Hakan Güler, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 542 775 97 97 yunushakan@gmail.com	Evet
265	Jpeg 1116x1 713	Cumalıkızık Köyü Sokakları	04.2005	Yunus Hakan Güler	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Yunus Hakan Güler, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 542 775 97 97 yunushakan@gmail.com	Evet
266	Jpeg 1713x2 570	Cumalıkızık Köyü Evleri	11.2007	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
267	Jpeg 1116x1 713	Cumalıkızık Köyü Evleri	04.2005	Yunus Hakan Güler	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Yunus Hakan Güler, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 542 775 97 97 yunushakan@gmail.com	Evet
268	Jpeg 1142x1 713	Cumalıkızık Köyü Ürünleri	07.2009	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

269	Jpeg 1116x1 713	Cumalıkızık Köyü Evleri	04.2005	Yunus Hakan Güler	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Yunus Hakan Güler, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 542 775 97 97 yunushakan@gmail.com	Evet
270	Jpeg 1713x1 142	Cumalıkızık Köyü Evleri	07.2009	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
271	Jpeg 1142x1 713	Cumalıkızık Köyü, Cin Aralığı	07.2009	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
272	Jpeg 1145x1 713	Cumalıkızık Köyü Evleri	01.2007		Bursa Büyükşehir Belediyesi	Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 224 234 40 00 - 1198	Evet
273	Jpeg 1147x1 713	Cumalıkızık Köyü Evleri	01.2007		Bursa Büyükşehir Belediyesi	Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 224 234 40 00 - 1198	Evet
274	Jpeg 1713x1 147	Cumalıkızık Köyü Evleri	10.2008		Bursa Büyükşehir Belediyesi	Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 224 234 40 00 - 1198	Evet
275	Jpeg 1145x1 713	Cumalıkızık Köyü Evleri	10.2008		Bursa Büyükşehir Belediyesi	Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 224 234 40 00 - 1198	Evet
276	Jpeg 1147x1 713	Cumalıkızık Köyü Evleri	01.2007		Bursa Büyükşehir Belediyesi	Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 224 234 40 00 - 1198	Evet
277	Jpeg 1713x1 142	Cumalıkızık Köyü tarım alanları	07.2009	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
278	Jpeg 1713x1 142	Cumalıkızık Camii	07.2009	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
279	Jpeg 1713x1 142	Zekiye Hatun Çeşmesi	07.2009	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
280	Jpeg 1713x1 142	Cumalıkızık Etnoğrafya Müzesi İç Mekânı	07.2009	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA, +90 532 380 14 68 nilayahinkanat@gmail.com	Evet
281	Jpeg 1713x1 142	Cumalıkızık Köyü Mezarlığı	11.2009	Nilay Şahinkanat	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Nilay Şahinkanat, Bursa Büyükşehir Belediyesi Basın Koordinasyon Merkezi Acemler/BURSA,	Evet

Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu

						+90 532 380 14 68 nilaysahinkanat@gmail.com	
282	MPEG Format (Video)	Bursa ve Cumalıkızı k: Osmanlı İmparator luğunun Doğuşu	12.2012	C.E.M. Ajans	Bursa Büyükşehir Belediyesi	Bursa Büyükşehir Belediyesi Bursa Alan Başkanlığı Atatürk Caddesi Tayyare Kültür Merkezi Osmangazi/BURSA, +90 224 223 91 89 alan.baskanligi@bursa.bel.tr	Evet

7.b Etkin koruma sistemine ilişkin metinler, varlığın yönetim planlarının kopyaları, ya da belgelenmiş yönetim sistemleri ve varlığa ilişkin diğer planların çıktıları/özetleri	Aday gösterilen bölge ve tampon bölgesinin yönetim planı, adaylık dosyasına eklenmiştir. Aynı zamanda korumaya ilişkin işaret ve planların kopyaları da ektedir. Yönetim planının kendisi, adaylık dosyasındaki paragraflarda özet olarak anlatılan tüm konularla ilgili tüm bilgileri içermektedir. (Ayrıca bkz. Ek 7B)
7.c Varlığa ait en son kayıt veya envanterin tarihi ve formu	<p>Son araştırmalar, haritalar, havadan çekilmiş fotoğraflar, istatistikler, tanıtım listeleri, planlar vb. Büyükşehir Belediyesi'nin, bölge belediyelerinin ve Bursa Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün planlama ve proje departmanlarında bulunabilir. Tescilli anıt ve geleneksel yerleşim binalarının envanteri Kültür ve Turizm Bakanlığı'nda ve Bursa Kültürel Mirası Koruma Bölge Kurulu'ndadır.</p> <p>Belgeler günceldir, hatta bazıları 2011 ve 2012 yıllarında oluşturulmuştur. Daha fazla kayıt ve envanter sürekli olarak toplanmakta ve eklenmektedir.</p>
7.d Envanter, kayıt ve arşivlerin tutulduğu adres	<p>Bursa Büyükşehir Belediyesi</p> <p>Sırameşeler Mah. Avrupa Konseyi Bulvarı No:6/20 B Blok 2.Kat 16190 Osmangazi- BURSA / TÜRKİYE</p> <p>Osmangazi Belediyesi</p> <p>Santral Garaj Mh. Ulubatlı Hasan Blv. No:10, 16200 Osmangazi- BURSA / TÜRKİYE</p> <p>Yıldırım Belediyesi</p> <p>Şükranıye Mah. Kurtuluş Cad. Yıldırım-BURSA / TÜRKİYE</p> <p>Bursa Vakıflar Bölge Müdürlüğü</p> <p>Hoca Hasan Mah. Fahri Korutürk Cad. No: 129/4 – 16090 Osmangazi-BURSA / TÜRKİYE</p> <p>Kültür ve Turizm Bakanlığı, Bursa Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü</p> <p>Osmangazi Caddesi Orhangazi Çıkmazı No:22 Tophane 16040 Osmangazi-BURSA / TÜRKİYE</p>

7.e Kaynakça

- ACUN, Fatma (2002), "A Portrait of the Ottoman Cities", The Muslim World, vol. 92, Issue 3-4, pp. 255–285.
- AHMET CEVDET PAŞA (1874), Kısas-ı Enbiya ve Tevarih-i Hulefa, vol. 2, İstanbul: Matbaa-yı Amire.
- AKKILIÇ, Yılmaz (ed.) (2002), Bursa Ansiklopedisi, Bursa: Bursa Kültür ve Sanat Yayınları, 4 volumes.
- ALADA, Adalet B. (2008), Osmanlı Şehrinde Mahalle, İstanbul: Sümer Yayınları.
- ALTINTAŞ, Abdulmennan (2010), "The World of Ottoman Guilds: The Issue of Monopoly", History Studies, vol. 2, no. 3, pp. 11-23.
- ARU, Kemal Ahmet (1998), Türk Kenti, İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- ASLANAPA, Oktay (1986), Osmanlı Devri Mimarisi, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- ASLANOĞLU, Rana A. (1998), Kent, Kimlik ve Küreselleşme, Bursa: Asa Kitabevi Yayınları.
- AYVERDİ, Ekrem Hakkı (1989), İstanbul Mimari Çağının Menşesi Osmanlı Mimarisinin İlk Devri: Ertuğrul, Osman, Orhan Gaaziler, Hüdavendigar ve Yıldırım Bayezid (1230-1402), İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti İstanbul Enstitüsü no.57, vol. I.
- AYVERDİ, Ekrem Hakkı (1989), Osmanlı Mimarisinde Çelebi ve II. Sultan Murad Devri (1403-1451), İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti İstanbul Enstitüsü no.65, vol. II.
- BAKIR, Abdulhalik, ÜLGEN Pınar (2009), "Geç Ortaçağlarda Avrupa'da Kent ve Kentsel Yaşam Hakkında Bir Değerlendirme", Sosyal Bilimler, vol.7, no.2, pp.127-142.
- BAYARTAN, Mehmet (2005), "Tarihi Coğrafya Çalışmaları Açısından Şehir ve Osmanlı Şehri", İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi, no.13, pp.85-92.
- BAYKAL, Kazım (1976), 2000 Yıllık Bursa'nın Belediyesi, Bursa: Öz Kardeşler Matbaası.
- BAYKAL, Kazım (1989), Bursa'da Ulu Cami, Bursa: Hakimiyet Matbaası.
- BAYKAL, Kazım (1993), Bursa ve Anıtları, Bursa: Hakimiyet Tesisleri.
- BIERMAN, Irene A.(ed.), ABOU-EL-HAJ, Rifa'at A.(ed.), PREZIOSI, Donald (ed.) (1991), The Ottoman City and Its Parts: Urban Structure and Social Order, New York:

Aristide D. Caratzas.

- BİREKUL, Mehmet (2005), Dünden Bugüne Konya, Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- BLOOM, Jonathan M. and BLAIR Sheila S. (ed.) (2009), The Grove Encyclopedia of Islamic Art and Architecture, Oxford: Oxford University Press.
- BOSWORTH, C.Edmund (ed.) (2007), Historic Cities of the Islamic World, Leiden Boston: Brill.
- BOUCHÉ, Pierre, SECCI, Claudio, TSIOMIS, Yannis, BİLSEL, Cana, ZELEF Haluk, Latitudes Ateliers Internationaux 2011, ENSAPLV, pp. 104-121.
- Bursa (1996), Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, no.1826.
- CAN, Yılmaz (1995), İslam Şehirlerinin Fiziki Yapısı, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- CANSEVER, Turgut (2010), Osmanlı Şehri, İstanbul: Timaş Yayınları.
- CANTAY, Gönül (2002), Osmanlı Külliyelerinin Kuruluşu, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- CENGİZ, İsmail (ed.) (2008), Bir İmparatorluğun İzi: Osmangazi (Trace of an Empire: Osmangazi), İstanbul: Osmangazi Municipality Publications.
- CERASI, Maurice M. (1999), Osmanlı Kenti: Osmanlı İmparatorluğu'nda 18. ve 19. Yüzyıllarda Kent Uygarlığı ve Mimarisi, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- CEZAR, Mustafa (1983), Typical Commercial Buildings of the Ottoman Classical Period and the Ottoman Construction System, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- CROWLEY, Roger (2005), 1453: The Holy War for Constantinople and the Clash of Islam and the West, New York: Hyperion.
- ÇİFTÇİ, Cafer (2004), Bursa'da Vakıfların Sosyo-Ekonomik İşlevleri (Socio-Economic Functions of Waqfs in Bursa), Bursa: Gaye Kitabevi Yayınları.
- DOSTOĞLU, Neslihan T. (2001), Osmanlı Döneminde Bursa: 19. Yüzyıl Ortalarından 20. Yüzyıla Bursa Fotoğrafları (Bursa in the Ottoman Period: Photographs of Bursa from Mid 19th to the 20th Century, Antalya: AKMED Publications.
- DOSTOĞLU, Neslihan, et.al. (eds.) (2010), Çarşının

Öyküsü: Bursa, Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi.

- DOSTOĞLU, Neslihan (2011), Bursa Kültür Varlıkları Envanteri: Anıtsal Eserler, Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi.
- DOSTOĞLU, Neslihan, KITAGAWA Kensuke, ASAMI Yasushi (2004), "Locational Tendency of Mosques in Bursa, Turkey: Regional Study Using Geographic Information System", Journal of Architectural and Planning Research, vol. 21, no. 3, pp. 209-221.
- DOSTOĞLU, Neslihan and VURAL, Tülin (2002), "The Role of Western Planners in the Transformation of Bursa from a Traditional Ottoman City to a Metropolitan Center of the Turkish Republic", Turgut, Huyla and Kellett, Peter (eds.) Traditional Environments in a New Millenium: Second International Symposium of IAPS-CSBE Network; İstanbul, pp. 239-245.
- EMİR, Sedat (1994), Erken Osmanlı Mimarlığında Çok-İşlevli Yapılar: Kentsel Kolonizasyon Yapıları Olarak Zaviyeler, Orhan Ghazi Dönemi Yapıları, İzmir: Akademi Kitabevi, Üniversite Kitapları 1/2.
- ERAVŞAR, Osman (2010), "Kayseri Çarşısı ve Ticari Dokunun Gelişimi", Osmanlı Coğrafyasında Çarşı Kültürü ve Çarşılar, pp. 127-129.
- FAROQHI, Suraiya (1994), Osmanlı'da Kentler ve Kentliler, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- FAROQHI, Suraiya (2000), Subjects of the Sultan: Culture and Daily Life in the Ottoman Empire, London: I. B. Tauris.
- FINDLEY, Carter Vaughan (2005), The Turks in World History, Oxford: Oxford University Press.
- FREELY, John (1998), İstanbul: The Imperial City, London: Penguin Books.
- GABRIEL, Albert (2008), Bir Türk Başkenti Bursa, vol. I-II (Trans. Neslihan Er, Hamit Er, Aykut Kazancıgil), İstanbul: Osmangazi Belediyesi Yayınları.
- GAUBE, Heinz (1979), Iranian Cities, New York: New York University Press.
- GOODWIN, Godfrey, SCOT, Philippa, and YENAL, Engin (1995), Reflections of Paradise: Silks and Tiles from Ottoman Bursa, İstanbul: Ertuğ&Kocabıyık Publications.
- GOODWIN, Godfrey (2003), A History of Ottoman Architecture, London: Thames&Hudson.

- GOODWIN, Jason (1999), *Lords of the Horizons: A History of the Ottoman Empire*, London: Vintage.
- GÜNAY, Reha (2005), *Safranbolu Houses*, İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- GÜNAYDIN, Nurşen and KAPLANOĞLU, Raif (eds) (2000), *Seyahatnamelerde Bursa*, Bursa: Bursa Ticaret Borsası Yayınları.
- GÜRSAKAL, Necmi (2011), "Mahalle Kavramından Mahalle Bilimine", *Bursa'nın Tarihi Mahalleleri II: Hocataşkın, Kurtoğlu, Meydancık, Namazgah, Yeşil* (Eds. Neslihan DOSTOĞLU, Necmi GÜRSAKAL, and Aziz ELBAS) Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi, pp. 4-17.
- İNALCIK, Halil (2000), *The Ottoman Empire: The Classical Age 1300-1600*, London: Phoenix Press.
- İNALCIK, Halil and QUARTAERT, Donald (1994) *An Economic and Social History of the Ottoman Empire, 1300-1914*, Cambridge: Cambridge University.
- İslam Ansiklopedisi (The Encyclopaedia of Islam) (2002), Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- KAĞITÇIBAŞI, Ergün, YAŞAR, Enis (2005), *Bursa'nın Ekonomik Tarihi: 1326-1900*, Bursa: Bursa Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları.
- KANGAL, Selmin (ed.) (2000), *Padişahın Portresi (Tesavir-i Âl-i Osman) (Sultan's Portrait)*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- KAPLANOĞLU, Raif (1994), *Bursa Anıtlar Ansiklopedisi*, Bursa: Bursa Hakimiyet Gazetesi Matbaası.
- KAPLANOĞLU, Raif (1996), *Bursa Yer Adları Ansiklopedisi*, Bursa: Bursa Ticaret Borsası Kültür Yayınları no.2, Bursa Kent Araştırmaları Dizisi no.1.
- KAPLANOĞLU, Raif, CENGİZ, İsmail (2005), *From Prusa to Bursa*, Bursa: Bursa Metropolitan Municipality Publications.
- KAPLANOĞLU, Raif and ELBAS, Aziz (2009), *Uludağ'ın Beşbirliği Bursa Kızık Köyleri*, Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- KAPLANOĞLU Raif and CENGİZ İsmail (2010), *Bursa City Guide*, Bursa: Bursa Metropolitan Municipality Publications.
- KAPLANOĞLU, Raif and CENGİZ, İsmail (2010), *The Living Museum Bursa*, Bursa: Bursa Metropolitan Municipality

Publications.

- KARPUZ, Haşim (2010), "Konya ve Akşehir Çarşılarının Tarihi Gelişimi ve Koruma Sorunları", Osmanlı Coğrafyasında Çarşı Kültürü ve Çarşılar, pp. 115-119.
- KEMİKLİ, Bilal (ed.) (2012), Bursa Ulucami, Ankara: Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- KEPECİOĞLU, Kamil (2009), Bursa Kütüğü, Bursa: Bursa Kültür A.Ş., 4 volumes.
- KINDER, Hermann and HILGEMANN, Werner (1974), Atlas of World History: From the Beginning to the Eve of the French Revolution vol. 1, England: Penguin Books.
- KORTAN, Enis (1983), Le Corbusier Gözüyle Türk Mimarlık ve Şehirciliği, Ankara: ODTÜ Yayınları.
- KUBAN, Doğan (1981), Türkiye Sanatı Tarihi, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- KURAN, Abdullah (1996), "A Spatial Study of Three Ottoman Capitals: Bursa, Edirne, and İstanbul", Muqarnas, vol. 13, pp. 114-131.
- LAWLESS, Richard I., BLAKE, Gerald Henry (1980), The Changing Middle Eastern City, London: Croom Helm.
- LILLEY, Keith D. (2001), "Urban Planning and the Design of Towns in the Middle Ages: The Earls of Devon and Their New Towns", Planning Perspectives, vol. 16, pp. 1-24.
- LINDNER, Rudy Paul (1983), Nomads and Ottomans in Medieval Anatolia, Indiana: Indiana University.
- MATTE, Rudolph P. (1999), The Politics of Trade in Safavid Iran, Cambridge: Cambridge University Press.
- ORBAY, İffet (1983), Bursa, İstanbul: Ağa Han Ödülleri Töreni Yerel Ofisi.
- ÖDEKAN, Ayla (2004), Yazıları ve Rölöveleriyle Sedat Çetintaş, İstanbul: İTÜ Vakfı Yayınları.
- ÖNEY, Gönül (ed.) and ÜNAL, Rahmi(ed.) (2000), Akdeniz'de İslam Sanatı Erken Osmanlı Sanatı Beyliklerin Mirası, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- ÖZBİRECİKLİ, Mehmet (2010), "The Institutions Forming the Socioeconomic Structure of Turkish Private Enterprise Between the 13th and the 19th Centuries: Akhism, the Lonca System and the Gedik System", Pecunia, no. 13, pp. 135-152.
- ÖZENDES, Engin (2005), The First Ottoman Capital Bursa,

İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.

- ÖZKAN, Abdullah (2012), Bir Zamanlar Osmanlı İmparatorluğun Üç Kıtadaki İzleri, İstanbul: Boyut Yayınları.
- PANCAROĞLU, Oya (1995), "Architecture, Landscape, and Patronage in Bursa: The Making of an Ottoman Capital City" Turkish Studies Association Bulletin, no. 20/1, pp. 40-55.
- PAOLO, Cuneo (1986), Storia dell'urbanistica Il Mondo Islamico, Roma-Bari: Laterza.
- PASİC, Amir (2010), "Bosna Kentleri'nde Çarşı", Osmanlı Coğrafyasında Çarşı Kültürü ve Çarşılar, pp. 181-192.
- PICCINATO, Luigi (1962), "L'esperienza del Piano di Bursa", Urbanistica, no. 36-37, pp. 110-136.
- RAYMOND, André (1995), Osmanlı Döneminde Arap Kentleri, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- Report on the Tourism Sector (2011), Bursa: Bursa Metropolitan Municipality.
- SAINT-LAURENT, Béatrice (1989), Ottomanization and Modernization: The Architectural and Urban Development of Bursa and the Genesis of Tradition, Ph.D. Thesis, Boston: Harvard University.
- SAKAOĞLU, Necdet (2010), 20. Yüzyıl Başında Osmanlı Kentleri, İstanbul: Deniz Bank Yayınları.
- SAOUD, Rabah (2004), Muslim Architecture under Ottoman Patronage (1326-1924), Manchester: Foundation for Science Technology and Civilisation Limited.
- SERJEANT, Robert Bertram (1992), İslam Şehri, İstanbul: Ağaç Yayıncılık.
- SIMS, Eleanor (1984), "Trade and Travel: Markets and Caravanserais" Architecture of the Islamic World; Its History and Social Meaning, London: Thames and Hudson, pp. 80-111.
- SINGER, Amy (2012), "Imarets", Ottoman World (Ed. Christine WOODHEAD), London and New York: Routledge, Taylor&Francis Group.
- STEWİG, Reinhard (2004), Proposal for Including Bursa, the Cradle City of the Ottoman Empire, in the UNESCO World Heritage Inventory, Kiel: Geographisches Institut.

- ŞAHABİ, Behuciddin (2010), "Üsküp Çarşısı", Osmanlı Coğrafyasında Çarşı Kültürü ve Çarşılar, pp.193-205.
- TANKUT, Gönül (2007), The Seljuk City, Ankara: METU Faculty of Architecture.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi (1941), "Bursa'da Hülya Saatleri", Tasvir-i Efkar Newspaper (8 March), İstanbul.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi (1996 [1946]), Beş Şehir, İstanbul: Dergah Yayınları.
- TANYELİ, Uğur (1986), Anadolu-Türk Kentinde Fiziksel Yapının Evrim Süreci, Unpublished Ph.D. Thesis, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi.
- TAŞ, Hülya (2011), Günümüz Bursa Esnafında Ahilik Kültüründen İzler, Bursa: Gaye Kitabevi Yayınları.
- TERAÖ, Makoto (1995), "Traditional Structure of the Old City Aleppo", Keio Economic Studies, vol.32, no.1, pp.77-104.
- TOKATLI, Nebahat and BOYACI, Yonca (1999), "The Changing Morphology of Commercial Activity in İstanbul", Cities, vol. 16, no.3, pp. 181-193.
- UNESCO World Heritage Nomination File of Edirne Selimiye Mosque and its Social Complex.
- UNESCO World Heritage Nomination File of Historic Centres of Berat And Gjirokastra.
- UNESCO World Heritage Nomination File of the Old City of Acre.
- UNESCO World Heritage Nomination File of Samarkand – Crossroad of Cultures.
- UNESCO World Heritage Nomination File of Tabriz Historic Bazaar Complex.
- USANMAZ, Berna (2007), Gölcük-Saraylı Köyü Sit Koruma Projesi: Fiziksel Düzenleme İçin Ön Koşul ve İlkelerin Araştırılması, Unpublished Master Thesis, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi.
- ÜNSAL, Behçet (1973), Turkish Islamic Architecture in Seljuk and Ottoman Times: 1071-1923, London: Academy Editions.
- YALMAN, Bedri (1984), Bursa, İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu.
- YENAL, Engin (ed.) (1996), Bir Masaldı Bursa, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları Ltd. Şti.

- YENEN, Zekiye (1988), Osmanlı Dönemi Türk Kentlerinin Kuruluş ve Gelişim İlkeleri (The Establishment and Development Principles of Turkish Cities in Ottoman Period), Unpublished Ph.D. Thesis, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.

İnternet referansları:

- <http://www.teachmideast.org/gallery>
- <http://ankaratarihi.blogspot.com/2009/12/ankara-tarihi-kent-merkezi-gelisim.html>
- <http://sambuh.com/en/uzbekistan/photo-galleries/bukhara-photos.html>
- <http://tr.scribd.com/doc/60526031/A-Portrait-of-the-Ottoman-Cities>
- <http://www.frmartuklu.net/tarihi-bilgiler/241162-anadoluda-erken-turk-beylikleri-donemi-gunumuz-kalan-mimarisi-eserleri-nelerdir.html>
- <http://www.hayalleme.com/turist-gibi-istanbulu-gezmek-11/>
- <http://www.happytellus.com/aleppo/syria>
- <http://www.hotelstravelpal.com/Asia/Asia%20Middle%20East/Syria/Destinations/Aleppo%20Tourism,%20Syria.htm>
- <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/aleppos-other-battle-line-8037175.html>
- http://www.kapalicarsitarihi.com/index.php?option=com_content&view=article&id=338&Itemid=109
- http://www.peramuzesi.org.tr/sergiler/detay_koleksiyon_sergileri.aspx?SectionID=jyq0R%2fYzQdD3bnp112vCQ%3d%3d&ContentID=XyH8vI2YVRd2dgNf4ihCyQ%3d%3d
- http://www.raic.org/resources_archives/newsletters_bulletins/2010/march/news_e.htm
- <http://www.risalehaber.com/fatih-camisini-fatih-kulliyesi-den-okuyun-81825h.htm>
- <http://www.southern-turkey.co.uk/istanbul/Egyptian-Bazaar.php>
- <http://www.syritour.net/en/sites/details/11/Aleppo>
- <http://whc.unesco.org/en/list/569/documents/>
- <http://whc.unesco.org/en/list/1042/documents/>
- <http://whc.unesco.org/en/list/1346/documents/>
- <http://whc.unesco.org/en/list/1366/documents/>
- <http://www.ttk.org.tr/index.php?Page=Sayfa&No=116>
- <http://www.yerbilgisi.com/etiket/kayseri-kapali-carsi/>

8. Sorumlu yetkililerin İletişim bilgileri

8.a Hazırlayanın

Adı: Giora SOLAR, Solar architects

Adresi: 17 Sokolov street, Jerusalem, Israel

Telefon: 972-2-5709801

Faks: 972-77-3212316

E-posta: giorasolar3@gmail.com

Uludağ Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

Adı: Doç.Dr.Tülin Vural ARSLAN

Ünvanı: Uludağ Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi,
Mimarlık Bölümü Öğretim Görevlisi

Adresi: Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi
Mimarlık Bölümü Görükle Kampüsü 16059 Nilüfer- BURSA /
TÜRKİYE

Telefon: +90 224 294 21 31

Faks: +90 224 294 21 28

E-posta: tvural@uludag.edu.tr

Adı: Doç.Dr.Arzu ÇAHANTİMUR

Ünvanı: Uludağ Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi,
Mimarlık Bölümü Öğretim Görevlisi

Adresi: Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi
Mimarlık Bölümü Görükle Kampüsü 16059 Nilüfer- BURSA /
TÜRKİYE

Telefon: +90 224 294 21 31

Faks: +90 224 294 21 28

E-posta: arzucahan@gmail.com

Adı: Dr.Selen DURAK

Ünvanı: Uludağ Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi,
Mimarlık Bölümü Öğretim Görevlisi

Adresi: Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi
Mimarlık Bölümü Görükle Kampüsü 16059 Nilüfer- BURSA /
TÜRKİYE

Telefon: +90 224 294 21 31

Faks: +90 224 294 21 28

E-posta: selendurak@gmail.com

Bursa Alan Başkanlığı

Adı: Prof.Dr. Neslihan DOSTOĞLU

Ünvanı: Bursa Alan Başkanlığı, Bursa Alan Başkanı

Adresi: Bursa Alan Başkanlığı, Atatürk Caddesi Tayyare Kultur Merkezi Kat:1 16010 Osmangazi -BURSA / TÜRKİYE

Telefon: + 90 532 363 34 55

Faks: +90 224 224 72 39

E-posta: neslihandost@yahoo.com

Adı: Kübra TEMEL

Ünvanı: Tarihi ve Kültürel Miras Şube Müdürü, Bursa Büyükşehir Belediyesi

Adresi: Bursa Büyükşehir Belediyesi, Etüd ve Projeler Dairesi Başkanlığı, Sırameşeler Mah. Avrupa Konseyi Bulvarı No:6/20 B Blok 2.Kat 16190 Osmangazi-BURSA / TÜRKİYE

Telefon: +90 224 234 40 00 – 1653

Faks: +90 224 234 77 58

E-posta: kubra.temel@bursa.bel.tr

Adı: Birben DURMAÇALIŞ

Ünvanı: Bursa Alan Başkanlığı Koordinatörü, Yüksek Restoratör Mimar

Adresi: Bursa Büyükşehir Belediyesi, Etüd ve Projeler Dairesi Başkanlığı, Tarihi Kültürel Miras Şube Müdürlüğü, Sırameşeler Mah. Avrupa Konseyi Bulvarı No:6/20 B Blok 2.Kat 16190 Osmangazi-BURSA / TÜRKİYE

Telefon: +90 224 234 40 00 – 1665

Faks: +90 224 234 77 58

E-posta: birben.durmacalis@bursa.bel.tr

Adı: Ayten BAŞDEMİR

Ünvanı: Yüksek Mimar

Adresi: Bursa Büyükşehir Belediyesi, Etüd ve Projeler Dairesi Başkanlığı, Tarihi Kültürel Miras Şube Müdürlüğü, Sırameşeler Mah. Avrupa Konseyi Bulvarı No:6/20 B Blok 2.Kat 16190 Osmangazi-BURSA / TÜRKİYE

Telefon: +90 224 234 40 00 – 1670

Faks: +90 224 234 77 58

E-posta: ayten.basdemir@gmail.com

Adı: Eser ÇALIKUŞU

Ünvanı: Yüksek Sanat Tarihçisi

Adresi: Bursa Büyükşehir Belediyesi, Bursa Alan Başkanlığı,
Atatürk Caddesi Tayyare Kültür Merkezi Kat:1 16010 Osmangazi
-BURSA / TÜRKİYE

Telefon: +90 224 223 91 89

Faks: +90 224 224 72 39

E-posta: esercalikusu@gmail.com

Adı: Esra ÇOBANOĞLU

Ünvanı: Yüksek Sanat Tarihçisi

Adresi: Bursa Büyükşehir Belediyesi, Etüd ve Projeler Dairesi
Başkanlığı, Tarihi Kültürel Miras Şube Müdürlüğü, Sırameşeler
Mah. Avrupa Konseyi Bulvarı No:6/20 B Blok 2.Kat 16190
Osmangazi-BURSA / TÜRKİYE

Telefon: +90 224 234 40 00 – 1670

Faks: +90 224 234 77 58

E-posta: esra.cobanoglu@bursa.bel.tr

Adı: Ahmet GÜLER

Ünvanı: Tekniker

Adresi: Bursa Büyükşehir Belediyesi, Bursa Alan Başkanlığı,
Atatürk Caddesi Tayyare Kültür Merkezi Kat:1 16010 Osmangazi
-BURSA / TÜRKİYE

Telefon: +90 224 223 91 89

Faks: +90 224 224 72 39

E-posta: 1ahmetguler@gmail.com

Adı: Ercüment YILMAZ

Ünvanı: Dış İlişkiler Sorumlusu

Adresi: Bursa Büyükşehir Belediyesi, Etüd ve Projeler Dairesi
Başkanlığı, Tarihi Kültürel Miras Şube Müdürlüğü, Sırameşeler
Mah. Avrupa Konseyi Bulvarı No:6/20 B Blok 1.Kat 16190
Osmangazi-BURSA / TÜRKİYE

Telefon: +90 224 234 40 00-1625

Faks: +90 224 234 77 58

E-posta: mr.ercument@gmail.com

**8.b Resmi Yerel Kurum/
Ajans**

Kültür ve Turizm Bakanlığı
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü
Adres: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü
II. TBMM Binası 06543 Ulus ANKARA / TÜRKİYE

Tel: + 90 312 310 43 80
Faks: + 90 312 311 14 17
E-posta: kulturvarlikmuze@kultur.gov.tr

8.c Diğer Yerel Kurumlar

Vakıflar Genel Müdürlüğü
ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 312 415 50 00 – 10
+90 312 509 60 01
Faks: +90 312 509 60 00
E-posta: gen.ozkalem@vgm.gov.tr
kultur@vgm.gov.tr

Bursa Büyükşehir Belediyesi
Tarihi Belediye Binası
Atatürk Cad. Uçak Sok. No 1, 16020
BURSA / TÜRKİYE
Tel: +90 224 444 16 00 / 234 40 00 / 153
Faks: +90 224 220 18 99
E-posta: alo153@bursa.bel.tr

Osmangazi Belediyesi
Santral Garaj Mah. Ulubatlı Hasan Blv. No:10, 16200
Osmangazi- BURSA / TÜRKİYE
Tel: +90 224 444 16 01 / +90 224 270 70 00
Fax: +90 224 270 70 73 / +90 224 270 70 09
E-posta: osmangazi@osmangazi-bld.gov.tr

Yıldırım Belediyesi
Şükranıye Mah. Kurtuluş Cad.
Yıldırım-BURSA / TÜRKİYE
Tel: +90 224 363 55 00 (7 hat) – + 90 224 364 35 01 (5 hat)
Faks: +90 224 361 94 51
E-posta: yildirim@yildirim.bel.tr

Bursa Vakıflar Bölge Müdürlüğü
Hoca Hasan Mah. Fahri Korutürk Cad. No: 129/4 – 16090
Osmangazi-BURSA / TÜRKİYE
Tel: +90 224 272 41 10-11-12
Faks: +90 224 272 41 14
E-posta: bursa@vgm.gov.tr

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Bursa Kültür Varlıklarını Koruma
Bölge Kurulu

Osmangazi Caddesi Orhangazi Çıkmazı No:22 Tophane 16040
Osmangazi-BURSA / TÜRKİYE

Tel: +90 224 220 14 37

Faks: +90 224 223 16 06

E-posta: www.bursakorumakurulu.gov.tr

8.d Resmi Web Adresi

[http:// alanbaskanligi.bursa.bel.tr/](http://alanbaskanligi.bursa.bel.tr/)

İletişim İsmi: Prof.Dr.Neslihan DOSTOĞLU

Tel: + 90 532 363 34 55

E-posta: neslihandost@yahoo.com

<http://www.bursa.bel.tr/>

İletişim İsmi: Nalan FİDAN

Ünvan: Bursa Büyükşehir Belediyesi, Etüd ve Projeler Dairesi
Başkanı

Adres: Bursa Büyükşehir Belediyesi, Etüd ve Projeler Dairesi
Başkanlığı, Sırameşeler Mah. Avrupa Konseyi Bulvarı No:6/20 B
Blok 2.Kat 16190 Osmangazi-BURSA / TÜRKİYE

Tel: +90 224 234 40 00 – 1653

Faks: +90 224 234 77 58

E-posta: nalan.fidan@bursa.bel.tr

9. Taraf Devlet adına İmza

Osman Murat SÜSLÜ

Kültürel Miras ve Müzeler Genel Müdürü